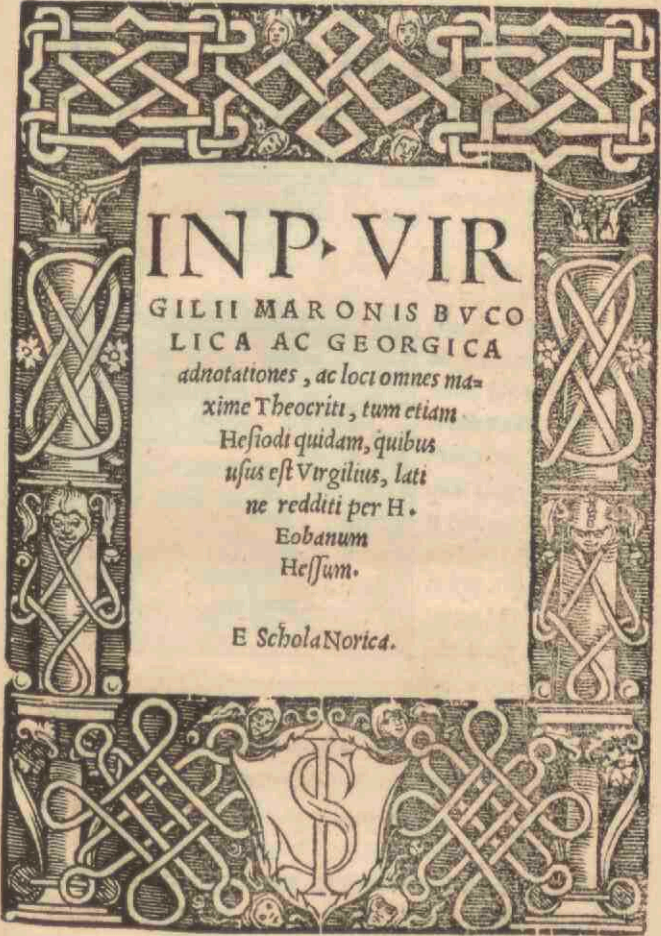

In P. Virgilio Mar. Bucolica ac Georgica adnotationes, ac loci omnes maxime Theocriti tum etiam Hesiodi quidam, quibus usus est Virgilius, / latine redditi per Helium Eobanum Hessum. E schola Norica. .

<https://hdl.handle.net/1874/420871>

2

IN P. VIR

GILII MARONIS BVCO
LICA AC GEORGICA

adnotationes, ac loci omnes ma-
xime Theocriti, tum etiam

Hesiodi quidam, quibus
usus est Virgilius, lati-
ne redditi per H.

Eobanum
Hessum.

E Schola Norica.

IN P. VIR.

Q. I. G. A. R. H. I. S. B. V. C. E.
L. I. C. A. Q. U. E. D. E. B. I. C. A.

Q. I. G. A. R. H. I. S. B. V. C. E.

L. I. C. A. Q. U. E. D. E. B. I. C. A.

Q. I. G. A. R. H. I. S. B. V. C. E.

L. I. C. A. Q. U. E. D. E. B. I. C. A.

Q. I. G. A. R. H. I. S. B. V. C. E.

L. I. C. A. Q. U. E. D. E. B. I. C. A.

Q. I. G. A. R. H. I. S. B. V. C. E.

L. I. C. A. Q. U. E. D. E. B. I. C. A.

Q. I. G. A. R. H. I. S. B. V. C. E.

92

REVEREN

DO IN CHRISTO PATRI,
DOMINO FRIDERI-
co Nurenberge apud Dium
Aegidium Abbati, Eobanus
Hessus S. D.

Dnotatiões
in Virgilũ
meas, Reue-
rende pater
Friderice,
quas exigẽ-
ti tibi sæpe
me sum pol-
licitus ad-
turum: cum
iam trans-

missurus essem Typographis cœpi nonnihil, ut quod
uerum est fatear, subdubitare mecum ipse, emiterẽ
ne in uulgus opusculum minime ad ostentationem
elaboratum, an premerem potius, contentus inte-
rim non ita magna uel temporis uel ingenij iactura
laborem istum mihi constuisse, quia satis uidebam
non de futuros, qui non tam laborem hunc insolitum

EPISTOLA

haecenus mihi quàm subitam quasi naturæ quandam
 immutationem essent admiraturi: in me præsertim,
 qui tot iam editis libris nullū omnino, nec alia in re
 nisi scribendis poematis nomen ambierim unquam
 nunc subito, quasi ingenij me poeniteat, ad scribendas
 adnotationes animum adiecerim. Verum amicorum
 tuoq; in primis hortatu, statui ingenij potius subire
 periculū, quàm uel amicorum iustis fortasse desyde-
 rijs: uel, si quid bonæ frugis per me adferri possit, stu-
 diosæ iuuentuti deesse. Tamen enim quidam hæc, ut
 dixi, admiraturi sunt, mirabuntur tamen minus, ut
 opinor, ubi consilij mei rationē propius inspexerint,
 quod quidem ipsum quem euentū sibi habiturū, ut in-
 certus sum, ita haud quaquam magni facio. Rationē
 certe talem quandam habuit, ut crederem non minus
 ex officio me facturū, biennio iam amplius in hac ur-
 be profitemem, si optima poemata iuuentuti huius
 Scholæ, quàm possem fideli interpretatiōe tradere,
 quàm si noua ipse atq; etiam, si Dijs placet, non ex-
 treme mala scriberem. Et uidebatur, his præsertim
 temporibus tam corruptis, tamq; parum sua bona æ-
 gnoscentibus aliquanto præstabilius uetera instaura-
 re quàm noua condere. Quotus enim nunc quisq; est
 ita fidelis studiorum præceptor, ut ueterum ac ob id
 optimorum scriptorum lectione suos assuefaciat, dū
 omnes certatim nouos libros scribimus, et inutilibus
 chara

NUNCVPATORIA.

chartis omnia, ac tantum etiam non cloacas opple-
 mus, neglectis interim ueris bonarum artium tradi-
 tiombus furo tantum eruditionis quodam contenti.
 Naq; quum id mea nunc professio requirere uideba-
 tur, nō puduit me in has ueluti τὰς τῶν λαχέων
 προσθῆκας καὶ τὰ τοιαῦτα λεηλολογίματα
 scribendarū adnotationum descendere, quod cū ante
 hunc diem fecerim nunquam, & uiderem etiam ho-
 rum temporum doctissimos uiros Erasmi ac Philip-
 pum hoc ipsum non sine laude agere, ut editis tali-
 bus quibusdam (quis ignorat uero quanto me scelici-
 us?) libellis collabentes undiq; literas quasi fulciant,
 & ipse persuasus hisce rationibus, cum uelut expedi-
 tionis huius Scholasticæ ab latinorū poëtarum prin-
 cipe Virgilio sumpsissem auspicia, resumpsi in ma-
 nus, ea, quæ biennio tam integro docueram, atq; in
 chartas sparsim & ἀσχεδῶς, uti sit, coniece-
 ram, in libellumq; contraxi, & in primis collegi, qua
 potui diligentia locos omnes Theocriti, quos in suo
 carmine bucolico Virgilius uel transtulit uel imita-
 tus est, eosq; utcūq; latine reddidi. His adieci in quat-
 tuor Georgicorum libros adnotationes breues qui-
 dem illas, uerum, meo quidem iudicio, studiosæ iuuen-
 tuti nō omnino inutiles futuras. in quibus ipsis quoq;
 ex Hesiodo ac alijs nonnullis, utcūq; uel suppetebat
 ingenium, uel permittebat extemporalitas quædam

EPIST. NVNCVPATORIA

uerti, sed non nisi quæ ad rem pertinere uisa sunt. Eaq; oia qualia qualia sunt in hunc, quæ iudes, libellum contracta tuo nomini, humanissimè ac Reuerendè pater, inscripsi ac dedicaui, non quia te uel eius honoris auidam esse, uel ipsius accessione quicquã gloriæ tibi adstrui posse existimem. Sed quia sic & ipse de me priuatim merebaris, & postulabat tua in recta studia, eorūq; studiosos singularis humanitas, recta uoluntas, summa fides, qui cum & ipse eruditione non uulgari sis, tum eruditos omnes, præcipueq; nostrum ordinem, qui Scholæ præfeti sumus, incredibili quodam fauore prosequaris. Huc accedebat quod uidebatur nominis tui dignitas, & existimatio huic nostro libello non parum authoritatis conciliatura quod spes bona sit intellecturos homines nondum omnino deploratam esse literarum causam, ubi tales, hoc est, tui similes patronos adhuc habere eas uiderint. His rationibus nulli rectius quàm tibi, quicquid est hoc libelli nominatim inscribere uel potui uel debui. De quo ita iudices uelim, ut credas tum existimaturum me totam hanc operam, quàm rectissime collocasse: primum si tibi placuisse, deinde si tuo quoq; nomini studiosis, non omnino ingratum fuisse sensero. Vale Nurenbergæ, Mense Augusto. Anno M. D. XXVIII.

P. V. M. MAN

TVANI BVCOLICORVM

TITVRVS.

Melibœus. Tityrus.

Me.
Tityre tu patula recubans sub tegmine fagi,
Agrestem tenui Musam meditaris auena.
Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arua,
Nos patriam fugimus, tu Tityre lentus in umbra
Formosam resonare doces Amaryllida syluâs.
O Melibœe, deus nobis hæc ocia fecit. Ti.
Nanq; erit ille mihi semper deus, illius aram
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues, ut cernis, & ipsum
Ludere, quæ uellem calamo permisit agresti.
Non equidẽ inuideo miror magis, undiq; totis. Me.
Vsq; adeo turbatur agris, en ipse capellas
Protinus æger ago, hanc etiam uix Tityre duco.
Hic inter densas Corylos modo nanq; gemellos,
Spem gregis, ab silice in nuda connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis, si mens non leua fuisset,
De cœlo tactas memini prædicere quercus.
Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.
Sed tamen iste deus qui sit, da Tityre nobis.

TIT Y R V S.

Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe putauit Ti.
 Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus
 Pastores ouium teneros depellere fœtus,
 Sic canibus catulos similes, sic matribus hædos
 Noram, sic paruis componere magna solebam.
 Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
 Quantum lenta solent inter uiburna cupressi,
 Et quæ tanta fuit Romam tibi caussa uidendi? Me.
 Libertas, quæ sera tamen respexit inertem Ti.
 Candidior, postq̃ tondenti barba cadebat.
 Respexit tamen, & longo post tempore uenit.
 Postq̃ nos amaryllis habet, Galatea reliquit.
 Nanq; (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,
 Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.
 Quamuis multa meis exiret uiclina septis
 Pinguis, & ingrata premeretur caseus urbi,
 Non unq̃ grauis ære domum mihi dextra redibat.
 Mirabar quid mœsta deos Amarylli uocares, Me.
 Cui pendere sua patereris in arbore poma,
 Tityrus hinc aberat ipse te Tityre pinus,
 Ipsi te fontes, ipsa hæc arbusta uocabant.
 Quid facerem? neq; seruitio me exire licebat, Ti.
 Nec tam præsentem alibi cognoscere diuos.
 Hic illum uidi iuuenem Melibœe, quot annis
 Bis senos cui nostra dies altaria fumant,
 Hic mihi responsum primus dedit ille petenti,
 Pascite,

Pascite, ut ante, boues pueri, submitte lauros.
 Fortunate senex ergo tua rura manebunt, Me.
 Et tibi magna satis, quamuis lapis omnia nudus,
 Limosq; palus obducatur pascua iunco,
 Non insueta graueis tentabunt pabula scetas,
 Nec mala uicini pecoris contagia ludent.
 Fortunate senex hic inter flumina nota,
 Et fontes sacros frigus captabis opacum.
 Hinc tibi, quæ semper uicino ab limite sepes
 Hyblæis apibus florem depasta salicti,
 Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.
 Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.
 Nec tamen interea rauca, tua cura, palumbes,
 Nec gemere æria cessabit turtur ab ulmo.

Ante leues ergo pascentur in æthere cerui, Ti.
 Et fræta destituent nudos in littore pisces,
 Ante pererratis amborum finibus exul,
 Aut Ararim paribus bibet, aut Germania Tigrim,
 Quam nostro illius labatur pectore uultus.

At nos hinc alij sitientes ibimus Aphros, Me.
 Pars Scythiam, et rapidum Cretæ uenimus Oaxem,
 Et penitus toto diuisos orbe Britannos.
 En unquam patrios longo post tempore fines,
 Pauperis ex tuguri congestum cespitem culmen,
 Post aliquot, mea regna uidens, mirabor aristas.
 Impius hæc tam culta noualia miles habebit?

TITVRVS

Barbarus has segetes ? en quo discordia ciues
 Perduxit miseros ? en quis consecimus agros ?
 Inscere nunc Melibœe puros, pone ordine uites .
 Ite me e, quondam felix, pecus, ite capellæ,
 Non ego uos posthac uiridi proiectus in antro
 Dumosa pendere procul de rupe uidebo .
 Carmina nulla canam, non me pascente capellæ
 Florentem cythisum, & salices carpetis amaras .

Hic tamen hæc mecum poteris requiescere nocte Ti.
 Fronde super uiridi, sunt nobis mitia poma,
 Castane molles, & presti copia lactis
 Et iam summa procul uillarum culmina fumant,
 Maiorisq; cadunt altis de montibus umbræ .

E C L O G A . II .

Alexis .

Formosum pastor Corydon ardebat Alexim,
 Delicias domini, nec quid speraret, habebat .
 Tantum inter densas umbrosa cacumina fagos
 Assidue ueniebat, ibi hæc incondita solus
 Montibus, & syluis studio iactabat inani .
 O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas,
 Nil nostri miserere, mori me deniq; cogis .
 Nunc etiam pecudes umbras, & frigora captant .
 Nunc uirides etiam occultant spineta lacertos .
 Thestylis & rapido fessis messoribus æstu,
 Alia, serpillumq; herbas contundit olentes .

ALEXIS II.

At mecum raucis, tua dum uestigia lustrō,
 Sub sole ardenti resonant arbusta cicadis.
 Non ne fuit satius tristis Amaryllidis iras,
 Atq; superba pati fastidia? nonne Menalcam?
 Quamuis ille niger, quamuis tu candidus esses?
 O formose puer, nimum ne crede colori.
 Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur.
 Despectus tibi sum, nec qui sum quæris Alexi,
 Quam diues pecoris, niuci quam lactis abundans.
 Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.
 Lac mihi non aestate nouum, nec frigore desit.
 Canto, quæ solutus, si quando armenta uocabat
 Amphion Diræus in Acteo Aracyntho.
 Nec sum adeo informis, nuper me in littore uidi,
 Cum placidum uentis staret mare, non ego Daphnis
 Iudice te metuam, si nunquam fallat imago.
 O tantum libeat mecum tibi sordida rura,
 Atq; humileis habitare casas, & figere cernos,
 Hædorumq; gregem uiridi compellere hibisco.
 Mecum una in syluis imitabere Pana cauendo.
 Pan primus calamos terra coniungere plures
 Instituit, Pan curat oues, ouiumq; magistros.
 Nec te poeniteat calamo triuisse labellum.
 Hæc eadem ut secret, quid non faciebat Amyntas?
 Est mihi disparibus septem compacta cicutis
 Fystula, Damocetas dono mihi quam dedit olim,

Et dixit moriens, te nunc habet ista secundum.
 Dixit Damoetas, inuidit stultus Amyntas.
 Præterea duo nec tuta mihi ualle reperti
 Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo,
 Binâ die ficcant ouis ubera, quos tibi seruo.
 Iam pridem à me illos abducere Thestylis orat,
 Et faciet, quoniam sordent tibi munera nostra.
 Huc ades ò formose puer, tibi lilia plenis
 Ecce ferunt Nymphæ calathis, tibi candida Nais
 Pallentes uiolas, & summa papauera carpens,
 Narcissum, & florem unguet beneolentis anethi.
 Tum casta, atq; alijs intexens suauibus herbis,
 Mollia luteola pingit uacina caltha.
 Ipse ego cana legam tenera lanugine mala,
 Castaneasq; nuces, mea quas Amaryllis amabat.
 Addâ cærea pruna, & honos erit huic quoq; pomo.
 Et uos ò lauri carpam, & te proxima myrte,
 Sic positæ quoniam suauis miscetis odores.
 Rusticus es Corydon, nec munera curat Alexis,
 Nec si muneribus certes, concedet Iolas.
 Heu quid uolui misero mihi? floribus austrum
 Perditus, & liquidis immisi fontibus apros
 Quem fugis ah demens? habitarunt dii quoq; syluas,
 Dardaniusq; Paris Pallas, quas condidit arces,
 Ipsa colat, nobis placeant ante omnia syluæ.
 Torua læna lupum sequitur, lupus ipse capellam.

SECUNDA

Florentem cythisum sequitur lasciuia capella.
 Te Córýdon ó Alexi. Trahit sua quæq; uoluptas.
 Aspice aratra iugo referunt suspensa iuueni.
 Et sol crescenteis decedens duplicat umbras.
 Me tamen urit amor. quis enim modus adsit amori?
 Ab Córýdon, Córýdon, quæ te dementia coepit?
 Semputata tibi frondosa uitis in ulmo est.
 Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget usus,
 Vimibus, molliq; paras detexere iunco.
 Inuenies alium, si te hic fastidit Alexis.

ECLOGA. III. PALAEMON
 MENALCAS. DAMOË
 tas. Palæmon.

DTe mihi Damoëta cuius pecus? an Melibœi? Me
 Non, uerū Aegonis, nuper mihi tradidit Da-
 Aegon.
 Infelix ó semper ouis pecus, ipse Neæram Me.
 Dum fouet, ac ne me sibi præferat illa, ueretur,
 Hic alienus oucis custos bis mulget in hora,
 Et succus pecori, & lac subducitur agnis.
 Parcus ista uitis tamen obijcienda memento. Da.
 Noumus & qui te, transversa tuentibus hircis,
 Et quo, sed faciles Nymphæ risere, sacello.
 Tum credo, cum me arbutum uidere Myconis, Me.
 Atq; mala uites incidere falce nouellas.

P A L A E M O N

Aut hic ad ueteres sagos cum Daphnidis arcū . Da
 Fregisti, & calamos, quæ tu peruerse Menalca
 Et cum uidisti puero donata, dolebas,
 Et si non aliqua nocuisses, mortuus esses.
 Quid domini facient, audent cum talia fures? Me.
 Non ego te uidi Damonis pessime caprum
 Excipere insidijs, multum latrante Lycisca?
 Et cum clamarem, quo nunc se proripit ille?
 Tityre coge pecus, tu post carecta latebas.
 An mihi cantando uictus non redderet ille, Da.
 Quem mea carminibus meruisset fistula caprum?
 Si nescis, meus ille caper fuit, & mihi Damon
 Ipse fatebatur, sed reddere posse negabat.
 Cantando tu illum? aut unquam tibi fistula cæra Me.
 Aucta fuit? non tu in triuijs indocte solebas
 Stridenti miserum stipula disperdere carmen?
 Vis ergo inter nos, quid possit uterque, uicissim Da.
 Experiamur? ego hanc uitulam, ne forte recuses,
 (Bis uenit ad mulctram, bimos alit ubere scetus.)
 Depono, tu dic mecum quo pignore certes?
 De grege non ausim quicquam deponere tecum, Me.
 Est mihi nanquam domi pater, est iniusta nouerca,
 Bisque die numerant ambo pecus, alter & hædos.
 Verum id, quod multo tute ipse fatebere maius,
 (Insanire libet quoniam tibi) pocula ponam
 Fagina, & elatum diuini opus Alcimedontis,

TERTIA

Lenta quibus torno facili superaddita uitis,
 Diffusos hædera uestit pallente corymbos.
 In medio duo signa, Conon, & quis fuit alter,
 Descripsit radio totum qui gentibus orbem,
 Tempora quæ messor, quæ curuus arator habetet?
 Nec dum illis labra admoui, sed condita seruo.

Et nobis idem Alcimédon duo pocula fecit, Da.
 Et molli circum est ansas amplexus acantho,
 Orpheaq; in medio posuit, syluasq; sequentes.
 Nec dum illis labra admoui, sed condita seruo,
 Si ad uitulam spectas, nihil est quod pocula laudes,
 Nunq̄ hodie effugies, ueniam quocunq; uocaris, Me.
 Audiat hæc tantum uel qui uenit, ecce Palæmon.
 Efficiam posthac ne quenq̄ uoce laceffas.

Quin age, siquid habes, in me mora nõ erit ulla, Da.
 Nec quenq̄ fugio, tantum uicine Palæmon
 Sensibus hæc imis (res est non parua) reponas.
 Dicite quandoquidem in molli consedimus herba. Pa.
 Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor,
 Nunc frondent syluæ, nunc formosissimus annus.
 Incipe Damoceta, tu deinde sequere Menalca.
 Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Ab Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena. Da.
 Ille colit terras, illi mea carmina curæ.
 Et me Phœbus amat, Phebo sua semp apud me Mæ.
 Munera sunt lauri, & suauis rubens hiacynthus.

P A L A E M O M.

Malo me Galatea petit lasciuu puella, Da.
Et fugit ad salices, & se cupit ante uideri.

At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas. M.
Notior ut iam sit canibus non Delia nostris.

Parta meæ Veneri sunt munera, nanq; notauit D.
Ipse locum, acriæ quo congessere palumbes.

Quod potui, puero syluestri ex arbore lecta Me.
Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

O quoties, & quæ nobis Galatea locuta est, Da.
Partem aliquam uenti diuûm referatis ad aures.

Quid prodest, quod me ipse aîo non spernis Amyntas.
Si dum tu sectaris apros, ego retia seruo? (ta, Me.

Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola. Da.
Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito.

Phyllida amo ante alias, nã me discedere fleuit, M.
Et longum formose uale, uale inquit Iola.

Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres, D.
Arboribus uenti, nobis Amarylloidis iræ.

Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis, Me.
Lenta salix foeto pecori, mihi solus Amyntas.

Pollio amat nostram, quis sit rustica, musam, Da.
Pierides uitulam lectori pascite uestro.

Pollio et ipse facit noua carmina, pascite taurû, M.
Iam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.

Qui te Pollio amat, ueniat, quo te quoq; gaudet, D.
Mella fluant illi, ferat & rubus asper amomum.

T E R T I A

Qui Bauium nō odit, amet tua carmina Meui, M.
Atq; idem ungat uulpes, & mulceat hircos.

Qui legitis flores, & humi nascentia fraga, Da.
Frigidus, o pueri fugite hinc, latet anguis in herba.

Parcite oues nimiū procedere, non bene ripæ M.
Creditor, ipse acries etiam nunc uellera siccatur.

Tu yre pascentes à flumine reijce capellas. Da.
Ipse, ubi tempus erit, omnes in fonte lauabo. Me.

Cogite oues pueri, si lac præceperit æstus,
Ut nuper, frustra præssabimus ubera palmis.

Eheu q̄ pingui macer est mihi taurus in aruo. Da.
Idem amor exitium est pecori, pecorisq; magistro.

His certe neq; amor caussa est, uix oſib. heret. M.
Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Dic qbus in terris, et eris mihi magnus Apollo, D.
Treis pateat cœli spaciū non amplius ulnas.

Dic quibus in terris inscripti nomina regum Me.
Nascantur flores, & Phyllida solus habeto.

Non nostrū inter uos tantas componere lites, Pa.
Et uitula tu dignus & hic, & quisquis amores

Aut metuet dulcis aut experietur amarus.
Claudite iam riuos pueri, sat prata biberunt.

E C L O G A . IIII.

Pollio.

B

POLLIO

Sicclides Musæ paulo maiora canamus.
 Non omnes arbuta iuuant, humilesq; myricæ,
 Si canimus syluas, syluæ sint consule dignæ.
 Vltima Cumæi uenit iam carminis ætas.
 Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.
 Iam redit & uirgo, redeunt Saturnia regna.
 Iam noua progenies cælo demittitur alto.
 Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
 Desinet, ac toto surget gens aurea mundo
 Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.
 Teq; adeo decus hoc æui, te consule iubit
 Pollio, & incipient magni procedere menses.
 Te duce, siqua manent sceleris uestigia nostri
 Irrita perpetua soluent formidine terras.
 Ille deum uitam accipiet, diuisq; uidebit
 Permixtos heroas, & ipse uidebitur illis,
 Pacatumq; reget patrijs uirtutibus orbem.
 At tibi prima puer nullo munuscula cultu
 Errantes hæderas pastim cum baccare tellus,
 Mixtaq; ridenti colocasia fundet acantho.
 Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ
 Vbera, nec magnos metuent armenta leones.
 Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
 Occidet & serpens, & fallax herba ueneni
 Occidet, Assyrium uulgo nascetur amomum.
 At simul heroum laudes, & facta parentis

Q V A R T A

iam legere, & quæ sit, poteris cognoscere uirtus,
 Mollis paulatim flauescet campus arista,
 Incultisq; rubens pendebit sentibus uua.
 Et duræ quercus sudabunt roscida mella.
 Pauca tamen suberunt priscae uestigia fraudis,
 Quæ tentare Tethin ratibus, quæ cingere muris
 Oppida, quæ ubeant telluri insindere sulcos.
 Altera erit tum Tiphys, & altera quæ uehat Argæ
 Delectos heroas, erunt etiam altera bella,
 Atq; iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.
 Hinc ubi iam firmata uirum te fecerit ætas,
 Cædet & ipse mari uector, nec nautica pinus
 Mutabit merces, omnis feret omnia tellus.
 Non rastros patietur humus, non uinea falcem.
 Robustus quoq; tam tauris iuga soluet arator.
 Nec uarios discet mentiri lana colores,
 Ipse sed in pratis artes iam suaue rubenti
 Murice, iam croceo mutabit uellera luto.
 Sponte sua sandix pascentes uestiet agnos.
 Talia secla suis dixerunt currite fuis
 Concordes stabili satorum numine paræ.
 Aggredere ò magnos (aderit iam tempus) honores
 Chara deum soboles, magnum Iouis incrementum,
 Aspice conuexo nutantem pondere mundum,
 Terrasq; tractusq; maris, cælumq; profundum,
 Aspice uenturo latentur ut omnia seculo.

POLLIO III.

O mihi tam longæ maneat pars ultima uitæ
 Spiritus, & quantum sat erit tua dicere facta.
 Non me carminibus uincet, nec Thracius Orpheus.
 Nec linus, huic mater quamuis, atq; huic pater adsit
 Orphet Calliopea, Lino formosus Apollo.
 Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet,
 Pan etiam Arcadia dicat se iudice uictum.
 Incipe parue puer risu cognoscere matrem.
 Matri longa decem tulerunt fastidia menses.
 Incipe parue puer, qui non risere parentes,
 Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

ECLOGA V. DAPHNIS.

Menalcas. Mopsus.

CUr nõ Mopse, boni quoniã cõuenimus ambo,
 Tu calamos inflare leues, ego dicere uersus,
 Hic Corylis mixtas inter confedimus ulmos,
 Tu maior, tibi me est æquum parere Menalca. **Mo.**
 Sive sub incertas Zephyris motantibus umbras,
 Sive antro potius succedimus, aspice ut antrum
 Syluestris raris sparsit labrusca racemis.
 Montibus in nostris solus tibi certat Amyntas. **Me.**
 Quid, si idem Phœbum certet superare canendo? **Mo.**
 Incipe Mopse prior, siquos aut Phyllidis ignes, **Me.**
 Aut Alconis habes laudes, aut uirgia Codri.
 Incipe, pascentes seruabit Tiiyrus hœdos.

Impo

D A P H N I S V.

Immo hæc in uiridi nuper quæ cortice fagi Mo.
Carmina descripsi, & modulans alterna notavi,

Experiar, tu deinde iubeto certet Amyntas. Me.
Lenta salix quantum pallenti cedit oliuæ,
Puniceis humilis quantum saluunca rosetis,
Iudicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.

Sed tu desine plura puer, successimus antro. Mo.

Extinctum Nymphæ crudeli funere Daphnim
Flebant, uos Coryli testes, & flumina Nymphis,
Cum complexa sui corpus miserabile nati
Atq; deos, atq; astra uocat crudelia mater.
Nonnulli pastos illis egere diebus

Frigida Daphni boues ad flumina, nulla neq; annem
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones
Interitum, montesq; feri, syluæq; loquuntur.

Daphnis & Armenias curru subiungere tigres
Instuuit, Daphnis thyasos inducere Baccho.

Et folijs lentas intexere mollibus hastas.
Vitis ut arboribus decori est, ut uitibus uuæ,

Vt gregibus tauri, segetes ut pinguibus aruis,
Tu decus omne tuis, postquam te fata tulerunt,

Ipsa pales agros, atq; ipse reliquit Apollo.
Grandia sepe quibus mandauimus ordeo sulcis,

Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.
Pro molli uola, pro purpureo Narcisso

D A P H N I S

Carduus, & spinis surgit Paliurus acutis
Spargite humum folijs, inducite fontibus umbras
Pastores, mandat fieri sibi talia Daphnis.
Et tumultum facite, & tumulo superaddite carmen.
Daphnis ego in syluis hinc usq; ad sydera notus,
Formosi pecoris custos, formosior ipse.
Tale tuum carmen nobis diuine poëta, Me.
Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum
Dulcis aque saliente suum restinguere riuo.
Nec calamis solum, equiparas, sed uoce magistrum.
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen hæc quocunq; modo tibi nostra uicissim
Dicemus, Daphninq; tuum tollemus ad astra, (nis.
Daphnin ad astra feremus, amauit nos quoq; Daph
An quicquam nobis tali sit munere maius? Mo.
Et puer ipse fuit cantari dignus, & ista
Iam pridem Stimichon laudauit carmina nobis.
Candidus insuetum miratur limen olympi, Me.
Sub pedibusq; uidet nubes, & sydera Daphnis,
Ergo alacris syluas, & cætera rura uoluptas,
Panaq;, pastoresq; tenet, Dryadasq; puellas.
Nec lupus insidias pecori, nec retia ceruis
Vlla dolunt meditantur, amat bonus ocia Daphnis.
Ipsi letitia uoces ad sydera iactant
Intonsi montes, ipse iam carmina rupes,
Ipsa sonant arbusta, deus deus ille Menalca.

Q V I N T A.

Sis bonus ò felixq; tuis, en quattuor aras,
 Ecce duas tibi Daphnis, duoq; altaria Phœbo.
 Pocula bina nouo spumantia lacte quotannis,
 Craterasq; duos statuam tibi pinguis oliui,
 Et multo in primis hilarans conuiuia Baccho,
 Ante focum, si frigus erit, si mœsis in umbra.
 Vina nouum fundam calathis aruisia nectar.
 Cantabunt mihi Damœtas, & Lycæius Aegon,
 Saltantes Satyros imitabitur Alphefiboœus.
 Hæc tibi semper erunt, & cum solemnia uota
 Reddemus Nymphis, & cum lustrabimus agros.
 Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit,
 Dumq; thymo pascentur apes, dum rore cicadæ,
 Semper honos, nomenq; tuum, laudesq; manebunt.
 Vt Baccho, Cereriq; tibi sic uota quotannis
 Agricolæ facient, damnabis tu quoq; uotis.
 Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine dona? Mo.
 Nam neq; me tantum uementis sibilus austri,
 Nec percussa iuuant fluctu tam litora, nec quæ
 Saxosas inter decurrunt flumina ualles.
 Hac te nos fragili donabimus ante cicuta. Me.
 Hæc nos formosum Corydon ardebat Alexin,
 Hæc eadem docuit, cuium pecus, an Melibœi?
 At tu sume pedum, quod me cum sepe rogaret, Mo.
 Non tulit Antigènes, & erit tum dignus amari,
 Formosum paribus nodis, atq; ere Menalca.

ECLOGA SEXTA

Silenus.

PRima Syracusio dignata est ludere uersu
 Nostra, nec erubuit syluas habitare Thalia.
 Cū canerem reges, & praelia, Cynthius aurem
 Vellit & admonuit pastorem, Tityre pingues
 Pascere oportet oues, deductum dicere carmen.
 Nunc ego, nanq; super tibi erunt, qui dicere laudes
 Vare tuas cupiant, & tristia condere bella,
 Agrestem tenui meditabor arundine musam.
 Non iniussa cano, si quis tamen hæc quoq; si quis
 Captus amore leget, te nostræ Vare myricæ,
 Te nemus omne canet, nec Phœbo gratior ulla est,
 Quam sibi quæ Vari præscripsit pagina nomen.
 Pergite Pierides, Chromis, & Mnasilus in antro
 Silenum pueri somno uidere iacentem,
 Inflatum hesternò uenas, ut semper, laccho.
 Serta procul tantum capiti delapsa iacebant,
 Et grauis attrita pendeat cantharus ansa.
 Aggresti, nam sæpe senex spe carminis ambos
 Luserat, iniiciunt ipsis ex uincula fertis.
 Addit se soctam, timidusq; superuenit Aegle,
 Aegle Naiadum pulcherrima, iamq; uidenti
 Sanguineis frontem moris, & tempora pingit.
 Ille dolum ridens, quo uincula nectuis? inquit.
 Soluite me pueri, satis est potuisse uideri,
 Carmina quæ uultis cognoscite, carmina uobis,

Huic

S E X T A.

Huic aliud mercedis erit, simul incipit ipse.
 Tum uero in numerum, Faunosq; ferasq; uideres
 Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
 Nec tantum Phœbo gaudet Parnasia rupes,
 Nec tantum Rhodope miratur, & Ismarus Orphœa.
 Nanq; canebat, uti magnum per inane coacta
 Semina terrarūq; animæq; marisq; fuissent,
 Et liquidi simul ignis, ut his exordia primis
 Omnia, & ipse tener mundi concreuerit orbis.
 Tum durare solum, & discludere Nerea ponto
 Cœperit, & rerum paulatim sumere formas.
 Iamq; nouum terræ stupeant lucescere solem,
 Altius atq; cadant submotis nubibus imbres.
 Incipiant syluæ cum primum surgere, cunq;
 Rara per ignotos errent animalia montes.
 Hinc lapides Pyrrhæ iactos, Saturnia regna,
 Caucasasq; refert uolucres furumq; Promethæi.
 His adiungit Hylam, nautæ quo fonte relictum
 Clamassent, ut litus Hyla Hyla omne sonaret.
 Et fortunatam, si nunquam armenta fuissent,
 Pasiphacem, nucei solatur amore iuueni.
 Ah uirgo infelix, quæ te dementia cœpit?
 Proetides implerunt falsis mugitibus agros,
 At non tam turpes pecudum tamen nulla secuta est
 Concubitus, quamuis collo timuisset aratrum,
 Et sæpe in leui quæsisset cornua fronte.

SILENVS

Ah uirgo infelix, tu nunc in montibus erras,
 Ille latus niueum molli fultus hiacyntho
 Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas, (Nymphæ
 Aut aliquam in magno sequitur grege claudite
 Dictææ, Nymphæ nemorum iam claudite saltus,
 Siqua forte ferant oculis sese obuia nostris
 Errabunda bouis uestigia, forsitan illum,
 Aut herba captum uiridi, aut armenta secutum
 Perducant aliquæ stabula ad Gortynia uaccæ.
 Tum canit Hesperidum miratam mala puellam,
 Tum Phaetontidas musco circundat amare
 Corticis, atq; solo proceras erigit alnos.
 Tum canit errantem Parmesi ad flumina Gallum
 Aonæ in montes ut duxerit una sororum,
 Vtq; uiro Phœbi chorus assurrexerit omnis,
 Vt linus hæc illi diuino carmine pastor,
 Floribus, atq; apio crines ornatus amaro
 Dixit hos tibi dant calamos, en accipe musæ,
 Aseræo quos ante seni, quibus ille solebat,
 Cantando rigidas deducere montibus ornos.
 His tibi Grynei nemoris dicatur origo.
 Nequis sit lucus, quo se plus tactet Apollo.
 Quid loquar? aut Scyllâ Nisi, quam fama secuta est
 Candida succinctam latrantibus inguina monstros,
 Dulichias uexasse rates, & gurgue in alto
 Ab timidis nautas canibus lacerasse marinis,
Aut ut

S E X T A:

Aut ut mutatos Terei narrauerit artus?
 Quas illi Philomela dapes, quæ dona parauit?
 Quo cursu deserta petiuerit? & quibus ante
 Infelix sua tecta superuoluitauerit alis?
 Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus
 Audijt Eurotas, iusûq; ediscere lauros.
 Ille canit, pulse referunt ad sydera ualles.
 Cogere donec oues stabulis, numerumq; referre
 Iussit, & inuito processit uestper olympo.

E C L O G A VII. MELI

bœus.

Corydon. Thyrsis.

Forte sub arguta confederat ilice Daphnis, M.
 Compulerantq; greges Corydon, et Thyrsis in
 Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas (unū
 Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo,
 Et cantare pares, & respondere parati,
 Hic mihi dum teneras defendo à frigore myrtos,
 Vir gregis ipse caper decerrauerat, atq; ego Daphnim
 Aspicio, ille ubi me contra uidet, ocyus inquit:
 Huc ades ô Melibœe, caper tibi saluus, & hædt,
 Et siquid cessare potes, requiesce sub umbra.
 Huc ipsi potum uenient per prata iuueni.
 Hic uiridis tenera prætexit arundine ripas
 Mintius, eq; sacra resonant examina quercu.
 Quid facerē? neq; ego Alcippē, nec Phyllida habebō

M E L I B Œ V S

Depulsos à lacte domi quæ clauderet agnos .
 Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum ,
 Posthabui tamen illorum mea serua ludo .
 Alternis igitur contendere uersibus ambo
 Cœpere , alternos musæ meminisse uolebant .
 Hos Corydon , illos referebat in ordine Thyrsis Co.
 Nymphæ , noster amor , libethrides , aut mihi carmen
 Quale meo Codro , concedite proxima Phœbi
 Versibus ille facit , aut si non possumus omnes ,
 Hic arguta sacra pendebat fistula pinu .
 Pastores hædera crescentem ornate poëtam Th.
 Arcades , inuidia rumpantur ut illa Codro .
 Aut si ultra placitum laudarit , bacchare frontem
 Cingite , ne uati noceat mala lingua futuro .
 Setosi caput hoc apri tibi Delia paruus Co.
 Et ramosa Mycon uuuacis cornua cecru .
 Si proprium hoc fuerit , leui de marmore tota
 Puniceo stabis suras euincta cothurno .
 Sinum lactis , & hæc te liba Priape quotannis Th.
 Expectare sat est , custos es pauperis horti .
 Nunc te marmoreum pro tempore fecimus , at tu
 Si foetura gregem suppleuerit , aureus esto .
 Nerime Galatea thymo mihi dulcior hyblæ , Co.
 Candidior cyncis , hædera formosior alba ,
 Cum primum pastirepetent præsepia tauri ,
 Si qua tui Corydonis habet te cura , uenito .

IMMO

SEPTIMA.

Immo ego Sardonijis uidear tibi amarior herbis, Th.
 Horridior rusco, protecta uultor alga,
 Si tibi non hæc lux toto iam longior anno est.
 Ite domum passi, si quis pudor ite iuueni.
 Muscosi fontes, & somno mollior herba, Co.
 Et quæ uos rara uiridis tegit arbutus umbra,
 Solstitium pecori defendite, iam uenit æstas
 Torrida iam leto turgenti in palmitæ gemmæ.
 Hic focus, & tædæ pingues, hic plurimus ignis Th.
 Semper, & assidua postes fuligine nigri.
 Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
 Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
 Stant & iuniperi, & castaneæ hirsutæ, Co.
 Strata iacent passim sua quæq; sub arbore poma.
 Omnia nunc rident, at si formosus Alexis
 Montibus his abeat, uideas & flumina sicca.
 Aret ager, uitto moriens sicut acris herba. Th.
 Liber pampineas inuidit collibus umbras.
 Phyllidis aduentu nostræ nemus omne uirebit,
 Iuppiter & leto descendet pluribus hymbri.
 Populus Alcideæ gratissima, utis laccho, Co.
 Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo.
 Phyllis amat corylos, illas dum Phyllis amabit,
 Nec myrtus uincet corylos, nec laurea Phœbi.
 Fraxinus in syluis pulcherrima, pinus in hortis. Th.
 Populus in fluuijs, abies in montibus altis.

PHARMACEUTRIA.

Sæpius at si me Lycida formose reusas,
 Fraxinus in syluis cedit tibi, pinus in hortis,
 Hæc memini, & uictū frustra cōtēdere Thyrsim, M.
 Ex illo Corydon Corydon est tempore nobis.

ECLOGA OCTAVA

Pharmaceutria.

Damon. Alpheſibœus.

PAstorum musam Damonis & Alpheſibœi,
 Immemor herbarum, quos est mirata iuuenta
 Certantes quorum stupefactæ carmine lynces
 Et mutata suos requierunt flumina cursus,
 Damonis musam dicemus, & Alpheſibœi.
 Tu mihi seu magni superas iam saxa Timauī,
 Siue oram Illyrici legis æquoris, en erit unquam
 Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta?
 En erit ut liceat totum mihi ferre per orbem,
 Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.
 A te principium, tibi desinet, accipe iussis
 Carmina cœpta tuis, atq; hanc sine tempora circum
 Inter uictrices hæderam tibi serpere lauros.
 Frigida uix coelo noctis decesserat umbra,
 Cum ros in tenera pecori gratissimus herba est,
 Incumbens tereti Damon sic cœpit oliuæ.
 Nascere præq; diem ueniēs age Lucifer alnum, Da-
 Coniugis indigno Nisæ deceptus amore
 Dum queror, & diuos, quanquã nil testibus illis
 Profeci,

OCTAVA.

Profeci, extrema moriens tamen alloquor ora :

Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus.

Mænalus, argutumq; nemus, pinosq; loquentes
Semper habet, semper pastorum ille audit amores.
Panaq; , qui primus calamos non passus inertes.

Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus.

Mopso Nisa datur, quid non speremus amantes ?
Iungentur iam gryphes equis, æuoq; sequenti
Cum cambus timidi uenient ad pocula damæ.
Mopse nouas incide faces, tibi ducitur uxor.
Sparge marite nuces, tibi deserit Hesperus Oëtam.

Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus.

O digno coniuncta uiro, dum despicias omnes,
Dumq; tibi est odio mea fistula, dumq; capellæ,
Hirsutumq; supercilium, proluxaq; barba,
Nec curare deum credis mortalia quæquam.

Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus.

Sepibus in nostris paruam te roscida mala,
Dux ego uester eram, uidi cum matre legentem,
Alter ab undecimo tum me iam cœperat annus,
Iam fragiles poteram à terra contingere ramos,
Ut uidi, ut perij, ut me malus abstulit error.

Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus.

Nunc scio quid sit amor, duri in cotibus illum
Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,
Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.

PHARMACEVTRIA

Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus.
 Seuus amor docuit natorum sanguine matrem
 Commaculare manus, crudelis tu quoq; mater,
 Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
 Improbus ille puer, crudelis tu quoq; mater.

Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus.
 Nunc & oues uliro fugiat lupus, aurea duræ
 Mala ferant quercus, narcisso flore at alnus.
 Pingua corticibus sudent electra myricæ.
 Certent & cyncis Vlulæ, sit Tityrus Orpheus,
 Orpheus in syluis, inter delphinas Arion.

Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus.
 Omnia uel medium fiant mare, uiuite syluæ.
 Præceptis aërij specula de montis in undas
 Deferat, extremum hoc munus morientis habeto.

Desine Mænalios, iam desine tibia uersus.
 Hæc Damon, uos quæ responderit Alpheſibæus,
 Dicite Pierides, non omnia possumus omnes.
 Effert aquam, & molli cinge hæc altaria uitta, AL.
 Verbenasq; adole pingues, & mascula thura,
 Coniugis ut magicis sanos auertere sacris
 Experiat sensus, nihil hic nisi carmina desunt.
 Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daphnias
 Carmina uel coelo possunt deducere lunam.
 Carminibus Circe socios mutauit Ulyſſi.
 Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Ducite

OCTAVA.

Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daphnin
 Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
 Licia circundo, terq; hæc altaria circum
 Effigiem duco, numero deus impare gaudet.
 Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daphnin
 Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
 Necte Amarylli nodos, & Veneris dic uincula necto
 Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daphnin.
 Linus ut hic durefcit, & hæc ut cera liquefcit,
 Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.
 Sparge molam, et fragileis incende bitumine lauros.
 Daphnis me malus urit, ego hac in Daphnide laurū.
 Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daphnin.
 Talis amor Daphnin, qualis cum fiffa iuuenicum
 Per nemora, atq; altos quærendo bucula lucos
 Propter aque riuum utridi procumbit in ulua
 Perdita, nec seræ meminit decedere nocti,
 Talis amor teneat, nec fit mihi cura mederi.
 Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daphnin.
 Has olim exuuias mihi perfidus ille reliquit
 Pignora chara fui, quæ nunc ego limine in ipfo
 Terra tibi mando, debent hæc pignora Daphnin.
 Ducite ab urbe domū mea carmina, ducite Daphnin.
 Has herbas, atq; hæc ponto mihi lecta uenena,
 Ipse dedit Mæris, nascuntur plurima ponto.
 His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis

PHARMACEVTRIA.

Mœrim, sepe animas inuis excire sepulchris,
 Atq; satas aliò uidi traducere messes.
 Ducite ab urbe domũ mea carmina, ducite Daphnim.
 Fer cineres Amarylli foras, riuoq; fluenti,
 Transq; caput iace, ne respexeris, his ego Daphnim.
 Aggrediar, nihil ille deos, nil carmina curat.
 Ducite ab urbe domũ mea carmina, ducite Daphnim.
 Aspice, corripuit tremulis altaria flammis
 Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse, bonum sit.
 Nescio quid certe est, & Hylax in limine latrat.
 Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?
 Parcite, ab urbe uenit, iã parcite carmina Daphnis.

E C L O G A IX.

Mœris.

Lycidas. Mœris.

Quote Mœri pedes? an quo uia ducit in urbẽ?
 O Lycida uiui puenimus, aduena nostri. M.
 Quod nunquam ueriti sumus, ut possessor agelli
 Diceret, hæc mea sunt, ueteres migrate coloni.
 Nunc uicti tristes, quoniam sors omnia uersat.
 Hos illi (quod nec bene uertat) mittimus hædos.
 Certe equidẽ audieram, qua se subducere colles. Ly.
 Incipiunt, molliq; iugum demittere cliuo,
 Vsq; ad aquam, & ueteris tam fracta cacumina sagi
 Omnia carminibus uestrum seruasse Menalcam.
 Audieras, & sama fuit, sed carmina tantum. Mœ.
 Nostra

N O N A.

Nostra ualent Lycida tela inter Martia, quantum
 Chaonias dicunt aquila ueniente columbas.
 Quod nisi me quacunq; nouas incidere lites
 Ante sinistra caua monuisset ab ilice cornix,
 Nec tuus hic Mœris, nec uiueret ipse Menalca.
 Heu cadit in quenq̄ tantum scelus? heu tua nobis Ly-
 Penè simul tecum solatia raptâ Menalca.
 Quis caneret nymphas, quis humû florentib. herbis
 Spargeret? aut uiridi fontes induceret umbra?
 Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper
 Cum te ad delittas ferres Amaryllida nostras.
 Tityre dum redeo (breuis est uia) pasce capellas,
 Et potum pastas age Tityre, & inter agendum
 Occursare capro, cornu ferit ille, caueto.
 Immo hæc, quæ Varo nec dū perfecta canebat, Mœ-
 Vare tuum nomen, superet modo Mantua nobis,
 Mantua næ misere nimium uicina Cremonæ.
 Cantantes sublime ferent ad sydera cym-
 Sic tua Cyrnæas fugiant exanima taxos, Ly-
 Sic cythiso pastæ distentent ubera uaccæ,
 Incipe siquid habes, & me fecere poetam
 Pierides, sunt & mihi carmina, me quoq; dicunt
 Vatem pastores, sed non ego credulus illis,
 Nam neq; adhuc Varo uideor, nec dicere Cinna
 Digna, sed argutos interstrepere anser olores.
 Id quidē ago, & tacitus Lycida mecū ipse uoluto M.

M O E R I S.

Si ualeam meminisse, neq; est ignobile carmen.
 Huc ades ò Galatea, quis est nam ludus in undis?
 Hic uer purpureum, uarios hic flumina circum
 Fundit humus flores, hic candida populus antro
 Imminet, & lentæ texunt umbracula uites,
 Huc ades, insani feriant sine litora fluctus.
 Quid? quæ te pura solum sub nocte canentem Ly.
 Audieram? numeros memini, si uerba tenerem.
 Daphni quid antiquos signorum suspicis ortus? Mœ.
 Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum,
 Astrum, quo segetes gauderent frugibus, & quo
 Duceret apricis in collibus uua colorem.
 Infere Daphni Piros, carpent tua poma nepotes,
 Omnia fert ætas, animum quoq; , sæpe ego longos
 Cantando puerum memini me condere soles.
 Nunc oblita mihi tot carmina, uox quoq; Mœrim
 Iam fugit ipsa, lupi Mœrim uidere priores.
 Sed tamen ista satis referet tibi sæpe Menalcas.
 Causando nostros in longum ducis amores, Ly.
 Et nunc omne tibi stratum silet æquor, & omnes
 (Aspice) uentosi ceciderunt murmuris aure.
 Hinc adeo media est nobis uia, nanq; sepulchrum
 Incipit apparere Bianoris, hic ubi densas
 Agricolaë stringunt frondes, hic Mœris canamus,
 Hic hœdos depone, tamen ueniemus in urbem.
 Aut si nox pluuiam ne colligat ante ueremur,

Cantans

N O N A.

Cantantes licet usq; , minus uia lædet, eamus .
 Cantantes , ut eamus , ego hoc te fasce leuabo .
 Desine plura puer , et quod nunc instat , agamus . Moe
 Carmina tum melius , cum uenerit ipse , canemus .

E C L O G A D E C I M A .

Gallus.

EXtremū hunc Arethusa mihi concede laborē .
 Pauca meo Gallo , sed quæ legit ipsa Lycoris ,
 Carmina sunt dicenda , neget quis carmina Gallo ?
 Sic tibi cum fluctus subter labere Sicanos ,
 Doris amara suam non intermisceat undam ,
 Incipe sollicitos Galli dicamus amores ,
 Dum tenera attondent simæ uirgulta capellæ .
 Non canibus surdis , respondent omnia syluæ .
 Quæ nemora , aut qui uos saltus habuere puellæ
 Naiades , indigno cum Gallus amore periret ?
 Nam neq; Parnasi uobis iuga , nam neq; Pindi
 Vlla moram fecere , neq; Aoniæ Aganippæ .
 illum etiam lauri , etiam fleuere myricæ ,
 Pinifer illum etiam sola sub rupe tacentem
 Mænalus , & gelidi fleuerunt saxa Lycæi .
 Stant & oues circum , nostri nec pœnitet illas ,
 Nec te pœniteat pecoris diuine poeta .
 Et formosus oues ad flumina pauit Adonis .
 Venit & Vpilio , tardi uenere bubulci .

GALLVS.

Vuidus hyberna uenit de glande Menalcas.
 Omnes unde amor iste rogant. tibi uenit Apollo,
 Galle quid insanis? inquit, tua cura Lycoris
 Perq; niues alium, perq; horrida castra secuta est.
 Venit & agresti capitis Syluanus honore,
 Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.
 Pan deus Arcadiæ uenit, quem uidimus ipsi
 Sanguineis ebuli baccis, unioq; rubentem.
 Et quis erit modus inquit? amor non talia curat.
 Nec lachrymis crudelis amor, nec gramina riuis,
 Nec cythiso saturantur apes, nec fronde capellæ.
 Tristis at ille tamen cantabitis Arcades inquit,
 Montibus hæc uestris. soli cantare periti
 Arcades, o mihi tum quàm molliter ossa quiescant,
 Vestra meos olim si fistula dicat amores,
 Atq; utinam ex uobis unus, uestriq; fuisset
 Aut custos gregis, aut maturæ uinitor uuæ.
 Certe siue mihi Phyllis, siue esset Amyntas,
 Seu quicumq; furor, quid tum, si fuscus Amyntas?
 Et nigrae uiolæ sunt, & uacinia nigra,
 Mecum inter salices lenta sub uite iaceret,
 Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
 Hic gelidi fontes, hic mollia prata Lycori,
 Hic nemus, hic ipso tecum consumerer æuo.
 Nunc insanus amor, duri me Martis in armis
 Tela inter media, atq; aduersos detinet hostes.

Tu prociâ

DECIMA.

Tu procul à patria, nec sit mihi credere tantum,
 Alpinas ab dura niues, & frigora Rheni
 Me sine sola uides. ah te ne frigora lædant.
 Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas.
 Ibo, & Chalcidico, quæ sunt mihi condita uersu
 Carmina, Pastori siculi modulabor auena.
 Certum est in syluis, inter spelæa ferarum
 Malle pati: tenerisq; meos incidere amores
 Arboribus: crescent illæ: crescetis amores.
 Interea mystis lustrabo Mænala nymphis:
 Aut acres uenabor apros: non me ulla uetabunt
 Frigora, Parthenios canibus circundare salus,
 Iam mihi per rupes uideor, lucosq; sonanteis
 Ire: libet partho torquere Cydonia cornu
 Spicula. tanquàm hæc sit nostri medicina furoris:
 Aut deus ille malis hominum mutescere discat.
 Iam neq; Hamadryades rursus, nec carmina nobis
 Ipsa placent, ipsæ rursus concedite syluæ.
 Non si illum nostri possunt mutare labores.
 Nec si frigoribus medijs, Hebrumq; bibamus,
 Scythoniasq; niues hyemis subeamus aquosæ,
 Nec, si cum moriens alta liber æret in ulmo,
 Aethiopum uersemus oues sub sydere cancri.
 OMNIA VINCIT Amor, & nos cedamus amori.
 Hæc sat erit diuæ uestrum cecinisse poetam,
 Dum sedet, & gracili fiscellam textit hibisco.

G A L L V S

Pierides uos hæc facietis maxima Gallo,
 Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas,
 Quantum uere nouo uiridis se subijcit alnus.
 Surgamus, solet esse grauis cantantibus umbra.
 Iuniperi grauis umbra, nocent & frugibus umbrae,
 Ite domum saturæ, uenit heesperus, ut capella.

MODESTINI

IVRISCONSULTI IN PRIMUM
 Georgicorum ar
 gumentum.

Quid faciat lætas segetes, quæ sydera seruet
 Agricola, ut facilem terram proscindat aratris,
 Semina quo iacienda modo, cultusq; locorum
 Edocuit, messes magno olim sænore reddi.

P. V. M. GEORGICORVM LI

ber Primus ad Mœcenatem.

Quid faciat lætas segetes, quo sydere terram
 Vertere Mœcenas, ulmisq; adiungere uites
 Conueniat, quæ cura bouum, quis cultus habendo
 Sit pecori atq; apibus quanta experientia parcis,
 Hinc canere incipiam. Vos o clarissima mundi
 Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum
 Liber & alma Ceres, uestro si munere tellus

Chaoniam

Chaoniam pingui glandem mutauit arista,
 Poculaq; inuentis Achelota miscuit iuis.
 Et uos agrestum praesentia numina Fauni,
 Ferte simul Fauniq; pedem, Dryadesq; puella,
 Munera uestra cano. Tuq; o cui prima frementem
 Fudit equum magno tellus percussa tridenti
 Neptune, & cultor nemorum, cui pinguia Cææ
 Tercentum niuei tondent dumeta iuueni.
 Ipse nemus linquens patrium, saltusq; Licæi
 Pan ouium custos, tua si tibi Mænala curæ,
 Adsis o Tegææ fauens, oleæq; Minerua
 Inuentrix, unciq; puer monstrator aratri
 Et teneram ab radice ferens Syluane cupressum,
 Dijq; deæq; omnes, studium quibus arua tueri,
 Quiq; nouas alitis non nullo semine fruges,
 Quiq; satis largum cælo demittitis imbrem.
 Tuq; adeo, quem mox, quæ sint habitura deorum
 Concilia incertum est, urbis ne inuisere Cæsar,
 Terrarumq; uelis curam, & te maximus orbis
 Authorem frugum, tempestatumq; potentem
 Accipiat, cingens materna tempora myrto.
 An deus immensi uenias maris, ac tua nautæ
 Numina sola colant, tibi seruiat ultima Thule,
 Teq; sibi generum Tethys emat omnibus undis,
 An ne nouum tardis sydus te mensibus addas,
 Qua locus Erigonen inter chelâsq; sequentes

Panditur, ipse tibi iam brachia contrahit ardens
 Scorpius, & cœli iusta plus parte relinquit.
 Quicquid eris (nam te nec sperent tartara regem,
 Nec tibi regnandi ueniat tam dira cupido,
 Quamuis elysios miretur Græcia campos,
 Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
 Da facilem cursum, atq; audacibus annue cœptis.
 Ignarosq; uia mecum miseratus agrestes
 Ingredere, & uotis iam nunc assuesce uocari.

Vere nouo gelidus canis cum montibus humor
 Liquitur, & Zephyro, putris se gleba resoluit,
 Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro
 Ingemere, & sulco attritus splendescere uomer.
 Illa seges, demum uotis respondet auari
 Agricola, bis quæ solem, bis frigora sensit,
 Illius immense ruperunt horrea messes.
 Ac prius ignotum ferro quàm scindimus æquor,
 Ventos, & uarium cœli prædiscere morem
 Cura sit, ac patrios cultusq; , habitusq; locorum.
 Et quid quæq; ferat regio, & quid quæq; recuset.
 Hic segetes, illic ueniunt scelicius uuæ,
 Arborei foetus alibi, atq; iniussa uirescunt
 Gramina, nonne uides croceos ut Tmoles odores,
 India mittit ebur, molles sua thura Sabæ?
 At Chalybes nudi ferrum, uirosaq; Pontus
 Castorea, Eliadum palmas Epeiros equarum.

Continuo

LIBER I.

Continuo has leges, æternâq; fœdera certis
 Imposuit natura locis, quo tempore primum
 Deucalion, uacuum lapides iactauit in orbem,
 Vnde homines nati durum genus, ergo age terræ
 Pingue solum primis extemplo à mensibus anni
 Fortes inuertant tauri, glebasq; iacentes
 Puluerulenta coquat maturis solibus æstas.
 At si non fuerit tellus fœcunda, sub ipsum
 Arcturum, tenui sat erit suspendere sulco
 Illic officiant letis ne frugibus herbæ,
 Hic sterilem, exiguus ne deseret humor arenam.
 Alternis idem tonsas cessare nouales,
 Et segnem patiere si tu durefcere campum,
 Aut ubi flaua seres mutato sydere farræ,
 Vnde prius lætum siliqua quassante legumen,
 Aut tenues fœtus uiciæ, tristisq; lupini
 Sustuleris, fragiles calamos, syluamq; sonantem
 Vrit enim lini campum seges, urit auenæ,
 Vrunt leihæo persusa papauera somno.
 Sed tamen alternis facilis labor, arida tantum
 Ne saturare fimo pingui pudeat sola, ne ue
 Effœtos cinerem immundum iactare per agros,
 Sic quoq; mutatis requiescunt fœtibus arua.
 Nec nulla interea est inaratæ gratia terræ.
 Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
 Atq; leuem stipulam crepitantibus urere flammis.

Siue inde occultas uires, & pabula terræ
 Pingua concipiunt, siue illis omne per ignem
 Excoquitur uitium, atq; exudat inutilis humor.
 Seu plures calor ille uias, & cæca relaxat
 Spiramenta, nouas ueniat qua succus in herbas.
 Seu durat magis, & uenas astringit hianteis,
 Ne tenues pluuiæ, rapidi ue potentia Solis
 Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.
 Multum adeo raris glebas qui frangit inertes,
 Vimineasq; trahit crates iuuat arua, neq; illum
 Flaua Ceres alto nequicquam spectat olympo.
 Et qui profcisso quæ suscitât æquore terga,
 Rursus in obliquum uerso prorumpit aratro.
 Exercetq; frequens tellurem, atq; imperat aruis.
 Humida solstitia, atq; hyemes orate serenas
 Agricola, hyberno latissima puluere sarra,
 Letus ager, nullo tantum se Mœsia cultu
 Iactat, & ipsa suas mirantur Gargara messes.
 Quid dicam, iactô qui semine comminus arua
 Insequitur, cumulosq; ruit male pinguis arena?
 Deinde satis fluuium inducit, riuosq; sequentes.
 Et cum exustus ager morientibus aestuat herbis,
 Ecce supercilio cliuosi tramitis undam
 Elicit, illa cadens raucum per leuia murmur
 Saxa ciet, scatebrisq; arentia temperat arua:
 Quid, qui ne grauidis procumbat culmus aristis.

LIBER I.

Luxuriam segetum tenera depascit in herba,
 Cum primum sulcos æquanti sata? quiq; paludis
 Collectum humorem bibula deducat arena?
 Præsertim incertis si mensibus annis abundans
 Exit, & obducto late tenet omnia limo,
 Vnde caue tepido sudant humore lacunæ?
 Nec tamen hæc, cū sint hominumq; boumq; labores
 Versando terram experti, nihil improbus anser,
 Strymoniaeq; grues, & amaris intyba fibris
 Officiunt, aut umbra nocet. Pater ipse colendi
 Haud facilem esse uiam uoluit, primusq; per artem
 Mouit agros curis acuens mortalia corda,
 Nec torpere graui passus sua regna ueterno.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,
 Nec signare quidem, aut partiri limite campum
 Fas erat, in medium quærebant, ipsaq; tellus
 Omnia liberius nullo poscente ferebat.
 Ille malum uirus serpentibus addidit atris,
 Prædariq; lupos iussit, pontumq; moueri,
 Mellaq; decussit folijs, ignemq; remouit,
 Et passim riuus currentia uina repressit.
 Ut uarias usus meditando extunderet artes
 Paulatim, & sulcis frumenti quæreret herbam,
 Et silicis uenis abstrusum excuderet ignem.
 Tunc alnos primum fluuij sensere cauatas.
 Nauita tum stellis numeros, & nomina fecit,

Pleiades, Hyadas, claramq; Lycaonis Arcton.
 Tum laqueis captare feras, & fallere uisco
 Inuentum, & magnos canibus circumdare saltus.
 Atq; alius funda latum iam uerberat amnem
 Alta petens, pelagoq; alius trahit humida lima.
 Tum ferri rigor, atq; argutæ lamina ferræ.
 Nam primi cuneis scindebant fissile lignum.
 Tum uariæ uenere artes, LABOR Omnia uincit
 Improbus, & duris urgens in rebus egestas.
 Prima Ceres ferro mortales uertere terram
 Instituit, cum iam glandes, atq; arbuta sacræ
 Deficerent syluæ, & uictum Dodona negaret.
 Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
 Esset rubigo, segnisq; horreret in aruis
 Carduus, intereunt segetes, subit aspera sylua,
 Lappæq; tribuliq; interq; nitentia culta
 Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ,
 Quod nisi & assiduis terram insectabere rastris,
 Et sonitu terrebis aues, & ruris opaci
 Falce premeas umbras, uotisq; uocaueris imbrem,
 Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum,
 Concussa q; famem in syluis solabere quercu.
 Dicendum, & quæ sint duris agrestibus arma,
 Quis sine, nec potuere seri, nec surgere messes.
 Vomis, & inflexi primum graue robur aratri,
 Tarda q; Eleusinae matris uoluentia plaustra,

LIBER I.

Tribulâq; , trahæq; , & iniquo pondere rastræ
 Virgeæ præterea Celei, uilisq; supellex,
 Arbuteæ crates, & mystica uannus lacchi.
 Omnia quæ multo ante memor prouisa repones,
 Si te digna manet diuini gloria ruris.

Continuo in syluis magna ui flexa domatur
 In burim, & curui formam accipit ulmus aratri,
 Huic à stirpe pedes temo protentus in octo,
 Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorso.
 Ceditur & tilia ante iugo leuis, altaq; sagus,
 Stiuaq; , quæ currus à tergo torqueat imos
 Et suspensa focis exploret robora fumus.

Possum multa tibi ueterum præcepta referre,
 Ni refugis, tenuesq; piget cognoscere curas.
 Area cum primis, ingenti æquanda Cilindro,
 Et uertenda manu, & creta solidanda tenaci,
 Ne subeant herbae, neu puluere uicta sathiscat.
 Tum uariæ illudant pestes, sæpe exiguus mus
 Sub terris posuitq; domos, atq; horrea fecit
 Aut oculis capti fodere cubilia talpæ.

Inuentusq; cauis buso, & quæ plurima terræ
 Monstra ferunt, populatq; ingentem farris aceruum
 Curculto, atq; inopi metuens formica senectæ

Contemplator item, cum se nux plurima syluis
 Induet in florem, & ramos curuabit olentes.
 Si superant foetus, pariter frumenta sequentur.

Magnaq; cum magno ueniet tritura calore
 At si luxuria foliorum exuberat umbra,
 Nec quicq; pingueis paleæ teret area culmos.
 Semina uidi equidem multos medicare serentes,
 Et nitro prius, & nigra persunderè amurca,
 Grandior ut foetus siliquis fallacibus esset,
 Et quamuis igni exiguo properata maderent,
 Vidi lecta diu, & multo spectata labore
 Degenerare tamen, ni uis humana quotannis
 Maxima quæq; manu legeret, sic omnia satis
 In peius ruere, ac retro sublapsa referri.
 Non aliter, quam qui aduerso utx flumine lembum
 Renugijs subigit, si brachia forte remisit,
 Atq; illum in præceps pronò rapit alueus amni.
 Præterea tam sunt Arcturi sydera nobis,
 Hædorumq; dies seruandi, & lucidus anguis,
 Quàm quibus in patriam uentosa per æquora uectis
 Pontus, & ostriferi fauces tentantur Abydi.
 Libra diæti, somniq; pares ubi fecerit horas,
 Et medium luci, atq; umbris iam diuidit orbem,
 Exercete uiri tauros, serite ordeæ campis
 Vsq; sub extremum brumæ intractabilis imbrem.
 Nec non & lini segetem, & cereale papauer
 Tempus humo tegere, & iamduû incubere aratris,
 Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.
 Vere fabis satio, tunc te quoq; medica putres

LIBER PRIMVS.

Accipiunt sulci, & milio uenit annua cura,
 Candidus auratis aperit cum cornibus annum
 Taurus, & aduerso cedens Canis occidit astro.
 At si triticeam in messem, robustaq; sarra
 Exercebis humum, solisq; instabis aristas,
 Ante tibi eorū Atlantides abscondantur,
 Cnosiaq; ardentis decedat stella Coronæ,
 Debita quam sulcis committas semina, quamq;
 Inuitæ properes anni spem credere terræ.
 Multi ante occasum Maiæ cœpere, sed illos
 Expectata seges uanis elusit auenis.
 Si uero uiciamq; scres, uilemq; faselum,
 Nec pelusiæ curam aspernabere lentis,
 Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes,
 Incipe & ad medias sementem extende pruinas,
 Iocirco certis demensum partibus orbem,
 Per duodena regit mundi Sol aureus astra.

Quinq; tenent cœlum zonæ, quarū una coruscæ
 Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni,
 Quam circum extremæ dextra, leuæq; trahuntur
 Cærulea, & glacie concretæ, atq; imbribus atris,
 Has inter medianq; duæ mortalibus ægris
 Munere concessæ diuūm, & uia secta per ambas,
 Obliquus qua se signorum uerteret ordo.
 Mundus ut ad scythiam, Riphæasq; arduus arces
 Consurgit premitur Libyæ deuexus in austras,

G E O R .

Hic uertex nobis semper sublimis , at illum
 Sub pedibus flux atra uidet , manesq; profundi .
 Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
 Circum , perq; duas in morem fluminis Arctos ,
 Arctos Oceani metuentes æquore tingi .
 Illic (ut perhibent) aut intempesta silct nox
 Semper , & obtenta densentur nocte tenebræ ,
 Aut redit à nobis aurora , diemq; reducit ,
 Nosq; ubi primus equis oriens affluit anhelis ,
 Illic sera rubens accendit lumina Vesper .
 Hinc tempestates dubio prædiscere cælo
 Possumus , hinc messisq; diem , tempusq; serendi ,
 Et quando infidum remis impellere marmor
 Conueniat , quando armatas deducere classes ,
 Aut tempestiuam syluis euertere pinum .
 Nec frustra signorum obitus specularum , & ortus ,
 Temporibusq; parem diuersis quattuor annum .
 Frigidus agricolam si quando continet humber .
 Multa forent , quæ mox cælo properanda sereno .
 Maturare datur , durum procudit arator
 Vomeris obtusi dentem , cauet arbore lyncres ,
 Aut pecori signum , aut numeros impressit acerris .
 Exacuunt alij uallos , furcasq; bicornes ,
 Atq; amerina parant lentæ retinacula uitæ .
 Nunc facilis rubea texatur fiscina uirga .
 Nunc torrete igni fruges , nunc frangite saxo .

Quippe

Quippe etiam festis quedam exercere diebus
 Fas & iura sinunt, ruos deducere nulla
 Religio uetuit, segeti prætere sepe
 Insidias auibus molliri, incendere uepres,
 Balantumq; gregem fluuio mersare salubri,
 Sæpe oleo tardi costas agitator aselli
 Villibus aut onerat pomis, lapideinq; reuertens
 Incussum, aut atræ massam picis urbe reportat.

Ipsa dies alios alio dedit ordine luna
 Felices operum, quintam fuge, pallidus Orcus,
 Eumenidesq; satæ, tum partu terra nefando
 Cœumq; lapidumq; creat, sæuumq; Typhoëa,
 Et coniuratos cœlum rescindere fratres,
 Ter sunt conati imponere Pelio Ossam,
 Scilicet atq; Ossæ frondosum inuoluere olympum,
 Ter pater extractos disiecit fulmine montes.

Septima post decimam felix, & ponere uites,
 Et prensos domitare boues, & licia tele
 Addere, nona fugæ melior, contraria furtis.
 Multa adeo gelida melius se nocte dedere,
 Aut cum sole nouo terras irrorat eous.
 Nocte leues stipulæ melius, nocte arida prata
 Tondentur, noctis lentis non deficit humor.
 Et quidem seros hyberni ad luminis ignes
 Peruigilat, ferroq; faces inspicat acuto.
 Interea longum cantu solata laborem

Arguto coniunx percurrit pectine telas,
 Aut dulcis musti uulcano decoquit humorem,
 Et folijs undam tepidi despumat ahent.
 At rubicunda Ceres medio succiditur aestu,
 Et medio tostas aestu terit area fruges.

Nudus ara, sere nudus, hyems ignaua colono.
 Frigoribus parto agricolæ plerunq; fruuntur,
 Mutuaq; inter se læti conuiuia curant.
 Inuitat genialis hyems, curasq; resoluit,
 Ceu pressæ cum iam portum tetigere carinæ,
 Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.
 Sed tamen et quernas glandes tunc stringere tempus.
 Et lauri baccas, oleamq; cruentaq; myrta.
 Tunc gruibus pedicas, & retia ponere ceruis,
 Auritosq; sequi lepores, tum figere damas,
 Stupea torquentem balcaris uerbera fundæ,
 Cum nix alta iacet, glaciem cum flumina trudent.

Quid tempestates autumnii, & sidera dicam?
 Atq; ubi iam breuiorq; dies, & mollior æstas?
 Quæ uigilanda uiris, uel cum ruit imbriferum uer,
 Spicea iam campis cum messis inhorruit, & cum
 Frumenta in uiridi stipula lactentia turgent.
 Sæpe ego cum flauis messorum induceret aruis
 Agricola, & fragili iam stringeret ordea culmo
 Omnia uentorum concurrere prælia uidi,
 Quæ graudam late segetem, ab radicibus imis

Sublime

LIBER I.

Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro
 Ferret hyems, culmumq; leuem, stipulasq; uolantis.
 Sæpe etiam immensum cœlo uenit agmen aquarum,
 Et scædam glomerant tempestatem imbribus atris
 Collectæ ex alto nubes, ruit arduus æther,
 Et pluuia ingenti sata læta, boumq; labores
 Diluit, implentur fossæ, & caua flumina crescunt
 Cum sonitu, feruetq; fretis spirantibus æquor.
 Ipse pater media nimborum in nocte corusca
 Fulmina mollitur dextra, quo maxima motu
 Terratremit, fugere feræ, & mortalia corda
 Per gentes humilis strauit pauor, ille fragranti
 Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
 Deicit, ingeminant austri, & densissimus imber.
 Nunc nemora ingenti uento, nunc litora plangunt.
 Hoc metuens, cœli menses, & sydera serua,
 Frigida Saturni sese quo stella recepitet,
 Quos ignis cœli Cyllenus erret in orbes.

In primis uenerare deos, atq; annua magnæ
 Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis
 Extremæ sub casu hyemis, iam uere sereno,
 Tunc agni pingues, & tunc mollissima uina,
 Tunc somni dulces, ensæq; in montibus umbra
 Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret,
 Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho,
 Terq; nouas circum felix eat hostia fruges,

G E O R.

Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes,
 Et cererem clamore uocent in tecta, neq; ante
 Falcem maturis quisquam supponat aristas,
 Quam Cereri torti redimitus tempora quercu
 Det motus incompósitos, & carmina dicat.
 Atq; hæc ut certis possimus discere signis,
 Aestusq; , pluuiasq; , & agentes frigora uentos,
 Ipse pater statuit, quid menstrua luna moneret,
 Quo signo caderent austri, quid sæpe uidentes
 Agricolaë, propius stabulis armenta tenerent.
 Continuo uentis surgentibus, aut freta ponti
 Incipiunt agitata tumescere, & aridus altis
 Montibus audire fragor, aut resonantia longe
 Littora misceri, & nemorum increbrescere murmur
 Iam sibi dum curuis male temperat unda carinis,
 Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi,
 Clamoremq; ferunt ad littora, cumq; marinæ
 In sicco ludunt fulicæ, notasq; paludes
 Deserit, atq; altam supra uolat ardea nubem.
 Sæpe etiam stellas uento impendente uidebis
 Præcipites cælo labi, noctisq; per umbras
 Flammarum longos à tergo albescere tractus,
 Sæpe leuem paleam, & frondes uolitare caducas.
 Aut summa nantes in aqua colludere plumas.
 At boreæ de parte trucis cum fulminat, & cum
 Euriq; , Zephyriq; tonat domus, omnia plenis

LIBER I.

Rura natant fossis, atq; omnis nauita ponto
 Humida uela legit. nunquã imprudentibus hymbet
 Obsuit, aut illum surgentem uallibus imis
 Aeriæ fugere grues, aut bucula cœlum
 Suspiciens, patulis captauit naribus auras,
 Aut arguta lacus circumuolutauit hirundo,
 Et ueterem in limo ranæ cecimere querelam.
 Sæpius & tectis penetralibus extulit oua
 Angustum formica terens iter, & bibit ingens
 Arcus, & è pastu decedens agmine magno
 Coruorum increpuit densis exercitus alis.
 Iam uarias pelagi uolucres, & quæ Asia circum
 Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri,
 Certatim largos humeris infundere rores,
 Nunc caput obiectare fretis, nunc currere in undas,
 Et studio ineassum uideas gestire lauandi.
 Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,
 Et sola in sicca secum spaciatur arena.
 Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ
 Nesciuere hyemem, testa cum ardente uiderent
 Scintillare oleum, & putres concreescere fungos,
 Nec minus ex hymbri soles, & aperta serena
 Prospicere, & certis poteris cognoscere signis.
 Nam neq; tam stellis acies obtusa uidetur,
 Nec fratris radijs obnoxia surgere luna.
 Tenuia nec lanæ per cœlum uellera ferri,

Non tepidum ad solem pennas in littore pandunt
 Dilectæ Thetidi Halcyones, non ore solutos
 Immundi meminere sues iactare maniplos.
 At nebulae magis ima petunt, campoq; recumbunt.
 Solis & occasum seruans de culmine summo
 Nequicquam seros exercet noctua cantus.
 Apparet liquido sublimis in aëre Nisus.
 Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo.
 Quacunq; illa leuem fugiens secat æthera pennis,
 Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
 Insequitur Nisus, qua se fert Nisus ad auras,
 Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.
 Tum liquidas corui, presso ter gutture uoces,
 Aut quater ingeminant, & sæpe cubilibus altis
 Nescio qua præter solitum dulcedine lati,
 Inter se folijs strepitant, iuuat imbribus actis
 Progeniem paruam, dulcesq; reuisere nidos.
 Haud equidem credo, quia sit diuinitus illis
 Ingenium, aut rerum sato prudentia maior.
 Verum ubi tempestas, & cœli mobilis humor
 Mutauere uias, & Iuppiter humidus austris
 Densa, erant quæ rara modo, & quæ densa relaxat,
 Vertuntur species animorum, & pectora motus
 Hunc alios, alios dum nubila uentus agebat
 Concipiunt. hinc ille auium concentus in agris,
 Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui.

Si uerò

LIBER O I.

Si uero solem ad rapidum, lunasq; sequentes
 Ordine respicies, nunquam te crastina fallat
 Hora, nec insidijs noctis capiere serena.
 Luna reuertenteis cum primum colligit ignes,
 Si nigrum obscuro comprehenderit aera cornu,
 Maximus agricolis, pelagoq; parabitur imber.
 At si uirgineum suffuderit ore ruborem,
 Ventus erit, uento semper rubet aurea Phoebe.
 Sin ortu in quarto, nanq; is certissimus auctor,
 Pura, nec obtusis per coelum cornibus ibit,
 Totus & ille dies, & qui nascentur ab illo
 Exactum ad mensem pluuia, uentisq; carebunt.
 Votaq; seruati soluent in littore nauae
 Glauco, & Panopeae, & Inoo Melicertae.
 Sol quoq; & exoriens, & cum se condet in undas
 Signa dabit, solem certissima signa sequentur.
 Et quae mane refert, & quae surgentibus astris.
 Ille ubi nascentem maculis uariauerit ortum
 Conditus in nubem, medioq; refugerit orbe,
 Suspecti tibi sint imbres, nanq; urget ab alto
 Arboribusq; satisq; Notus pecoriq; sinister.
 Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
 Diuersi erumpent radij, aut ubi pallida surgit
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile,
 Heu male tum mites defendit pampinus uuas,
 Tam multa in tectis crepitans salit horrida grando,

G E O R.

Hoc etiam emenso cum iam decedet olympo,
 Profuerit meminisse magis, nam sepe uidemus
 Ipsius in uultu uarios errare colores.
 Ceruleus pluuiam denunciat, igneus Euros,
 Sin maculae incipient rutilo immiscerier igni,
 Omnia tum pariter uento, nimbisq; uidebis
 Feruere, non ille quisquam me nocte per altum
 Ire, neq; a terra moneat conueller e funem.
 At si cum referetq; diem, condetq; relatum
 Lucidus orbis erit, frustra terreber e nimbis.
 Et claro syluas cernes aquilone moueri.
 Deniq; quid Vesper serus uehat, unde serenas
 Ventus agat nubes, quid cogat et humidus Auster.
 Sol tibi signa dabit, solem quis dicere falsum
 Audeat? ille etiam caecos instare tumultus
 Saepe monet, fraudemq;, et operta tumescere bella.
 Ille etiam extincto miseratus Casare Romam.
 Cum capat obscura nitidum ferrugine textit,
 Impiaq; aeternam timuerunt secula noctem.
 Tempore quanq; illo tellus quoq;, et aequora ponti.
 Obscaemq; canes, importunaq; uolucres
 Signa dabant, quoties Cyclopuum efferuere in agros,
 Vidimus, undantem ruptis fornacibus Aetnam?
 Flammarumq; globos, liquefactaq; uolucere saxa.
 Armorum sonitum toto germania caelo
 Audijt, insolitis tremuerunt motibus Alpes.

Vox

LIBER I.

Vox quoq; per lucos uulgo exaudita silentes
 Ingens, & simulacra modis pallentia muris
 Visa sub obscurum noctis, pecudesq; locutæ
 Infandum, sistunt amnes, terræq; dehiscunt,
 Et mœstum illachrymat templis ebur, æraq; sudant.
 Proluit infano contorquens uortice syluas
 Fluuiorum rex Eridanus, camposq; per omnis
 Cum stabulis armenta tulit, nec tempore eodem
 Tristibus aut extis fibræ apparere minaces,
 Aut puteis manare cruor cessauit, & altæ
 Per noctem resonare lupis ululantibus urbes.
 Non alias coelo ceciderunt plura sereno
 Fulgura, nec diri toties arsere comete.
 Ergo inter sese paribus concurrere telis
 Romanas acies iterum uidere Philippi.
 Nec fuit indignum superis, bis sanguine nostro
 Emathiam, & latos Aemi pinguescere campos,
 Scilicet & tempus ueniet, cum finibus illis
 Agricola incuruo terram, molitus aratro,
 Exesa inueniet scabra rubigine pila
 Aut grauibus rastris galeas pulsabit inanes,
 Grandiaq; effosis mirabitur ossa sepulchris
 Di patrij indigetes, & Romule, Vestaq; mater
 Quæ Thuscum Tyberim, & Romana palatia seruas
 Nunc saltem euerso iuuenem succurrere seculo
 Ne prohibete, satis iam pridem sanguine nostro

Laomedonte æ luimus periuria Troiæ.
 Iam pridem nobis cœli te regia Cæsar
 Inuidet, atq; hominum queritur curare triumphos.
 Quippe ubi fas uersum atq; nefas, tot bella per orbē,
 Tam multæ scelerum facies, non ullus aratro
 Dignus honos, squalent abductis arua colonis:
 Et curuæ rigidum falces conflantur in ensē.
 Hinc mouet Euphrates, illinc Germania bellum.
 Vicinæ ruptis inter se legibus urbes
 Arma ferunt, sæuit toto Mars impius orbe.
 Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ,
 Addunt in spatia, & frustra retinacula tendens
 Fertur equis auriga, neq; audit currus habenas.

MODESTINI IURISCONSULTI
 in Secundum Georgicorū Argumentum.

Hactenus aruorum cultus, & sydera cœli,
 Pampineas canit ille comas, collesq; uirentis.
 Descriptasq; locis uites, & dona lyæi,
 Atq; olæ ramos pomorum ex ordine lectos.

P. V. M. GEORGICORVM,
 Liber Secundus.

Hactenus aruorum cultus, & sydera cœli.
 Nunc te Bacche canā, nec non syluestria tecū
 Virgulta, & prolem tarde crescentis oliuæ.

LIBER II.

Huc pater ò Lenæ (tuis hic omnia plena
 Muneribus, tibi pampineo grauidus autumno
 Floret ager, spumat plenis uindemia labris,
 Huc pater ò Lenæ ueni, nudataq; musto
 Tinge nouo mecum dreptis crura cothurnis.

Principio arboribus uaria est natura creandis.

Namq; aliæ nullis hominum cogentibus, ipse
 Sponte sua ueniunt, camposq; & flumina late
 Curua tenent, ut molle siler, lentæq; genistæ
 Populus, & glauca canentia fronde salicta.
 Pars autem posito surgunt de semine, ut altæ
 Castaneæ, nemorumq; Ioui, quæ maxima frondet
 Aesculus, atq; habitæ graijs oracula quercus,
 Pullulat ab radice alijs densissima sylua,
 Ut cerasis, ulmisq; etiam Parnassia laurus
 Parua sub ingenti matris se subijcit umbra.
 Hos natura modos primum dedit, his genus omne
 Syluarum, fruticumq; uiret, nemorumq; sacrorum.
 Sunt alij, quos ipse uia sibi repperit usus.
 Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum
 Deposuit sulcis, hic stirpes obruit aruo,
 Quadrifidasq; fudes, & acuto robore uallos.
 Syluarumq; aliæ pressos propaginis arcus
 Expectant, & uiua sua plantaria terra.
 Nil radices egent aliæ, summumq; putator
 Haud dubitat terræ referens mandare cacumen,

Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)
 Traditur è sicco radix oleagina ligno
 Et sæpe alterius ramos impune uidemus
 Vertere in alterius, mutatamq; insita mala
 Ferre prurum, & prunis lapidosa rubescere corna.
 Quare agite ò proprios generatim discite cultus
 Agricole, fructusq; feros mollite colendo,
 Neu segnes iaciant terræ, uuat Ismara Baccho
 Conserere, atq; olea magnum uestire Taburnum.
 Tuq; ades, inceptumq; una decurre laborem.

O decus, ò fame merito pars maxima nostræ
 Mœcenas, pelagoq; uolans da uela patenti.
 Non ego cuncta meis amplecti uersibus opto.
 Non mihi si linguae centum sint, oraq; centum,
 Ferrea uox, ades, & primi lege litoris oram.
 In manibus terræ, non hic te carmine ficto,
 Atq; per ambages, & longe exorsa tenebo.

Sponte sua quæ se tollunt in luminis auras,
 Infœcunda quidem, sed læta & fortia surgunt.
 Quippe solo natura subest, tamen hæc quoq; si quis
 Inserat, aut scrobibus mandet mutata subactis,
 Exuerint syluestrem animum, cultuq; frequenti
 In quascunq; uoces artes, haud tarda sequentur.
 Nec non & sterilis quæ stirpibus exit ab imis,
 Hoc faciet. uacuos si sit digesta per agros,
 Nunc altæ frondes, & rami matris opacant.

Crescen

LIBER II.

Crescentiq; adimunt scetus, uruntq; ferentem.
 Nam quæ seminibus iactis se sustulit arbos,
 Tarda uenit, seris factura nepotibus umbram,
 Pomaq; degenerant succos oblita priores,
 Et turpeis aubus prædam fert uua racemos.
 Scilicet omnibus est labor impendendus, & omnes
 Cogendæ in sulcum, ac multa mercede domandæ,
 Sed truncis oleæ melius, propagine uites
 Respondent, solido paphiæ de robore myrtus.
 Plantis & duræ coryli nascuntur, & ingens
 Fraxinus, Herculeq; arbos umbrosa coronæ,
 Chaonijq; patris glandes, etiam ardua palma
 Nascitur, & casus abies uisura marinos,
 Inseritur uero ex scetu nucis arbutus horrida
 Et steriles platanu malos gessere ualentes,
 Castaneæ fagos, ornusq; incanuit albo
 Flore pri, glandemq; sues fregere sub ulmis.
 Nec modus inserere, atq; oculos imponere simplex.
 Nam quæ se medio trudent de cortice gemmæ,
 Et tenues rumpunt tunicas, angustus in ipso
 Fit nodo sinus, huc aliena ex arbore germen
 Includunt, udoq; docent inolescere libro,
 Aut rursum enodes trunci resecantur, & alte
 Finditur in solidum cuneis uia, deinde seraces
 Plantæ immutuntur, nec longum tempus, & ingens
 Exijt ad cælum ramis felicibus arbos,

Miraturq; nouas frondes, & non sua poma.
 Præterea genus haud unum nec fortibus ulmis,
 Nec salici, lotoq; nec idæis cyparissis,
 Nec pingues unam in faciem nascuntur oliuæ.
 Orchades, & radij, & amara pausia bacca,
 Pomaq; & Alcinoi syluæ, nec surculus idem
 Crustumijs, Syrijsq; piris, grauibusq; Volemis.
 Non eadem arboribus pendet uindemia nostris,
 Quam Methymnæo carpit de palmite Lesbos.
 Sunt Tasiæ uites, sunt & Mareotides albæ.
 Pinguibus hæ terris habiles, leuioribus illæ.
 Et passo Psithia utilior, tenuisq; Lageos
 Tentatura pedes olim, uncturaq; linguam
 Purpureæ, preciaq; & quo te carmine dicam
 Rhetica? ne cellis ideo contende Falernis.
 Sunt & Amyneæ uites, firmissima uina,
 Tmolus & assurgit, quibus & rex ipse Phænus,
 Argitisq; minor, cui non certauerit ulla,
 Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
 Non ego te mensis, & dijs accepta secundis,
 Transierim Rhodia, & tumidis Bumasthæ racemis.
 Sed neq; quàm multæ species, nec nomina quæ sint,
 Est numerus, neq; enim numero cõprehendere refert,
 Quem qui scire uelit, Libyci uelit æquoris idem
 Discere quàm multæ Zephyro turbentur arenæ,
 Aut ubi nauigijs uolentior incidit Eurus,

Nosse quot Ionij ueniant ad littora fluctus.
 Nec uero terræ ferre omnes omnia possunt,
 Fluminibus salices, crassisq; paludibus alni
 Nascuntur steriles saxosis montibus orn,
 Littora myrtetis lætissima, deniq; apertos
 Bacchus amat colles, Aquilonem, & frigora taxi.
 Aspice & extremis domitum cultoribus orbem,
 Eoasq; domos Arabum, pictosq; Gelonos.
 Diuise arboribus patriæ, sola india nigrum
 Fert hebenum, solis est thurea uirga Sabæis.
 Quid tibi odorato referam sudantia ligno,
 Balsamaq; , & Baccas semper frondentis acanthi?
 Quid nemora Aethiopum molli canentia lana?
 Velleraq; ut folijs depectant tenuia Seres?
 Aut quos Oceano proptor gerit India lucos?
 Extremi sinus orbis, ubi æra uincere summum
 Arboris, haud ulla iactu potuere sagittæ.
 Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.
 Media fert tristes succos, tardumq; saporem
 Felicis mali, quo non presentius ullum
 Pocula si quando seuæ infecere nouercæ,
 Miscueruntq; herbas, & non innoxia uerba,
 Auxilium uenit, ac membris agit atra uenena,
 Ipsa ingens arbor, faciemq; simillima lauro,
 Et si non alium late iactaret odorem,
 Laurus erat, folia haud ullis labentia uentis,

Flos apprima tenax, animas & olentia Medi
 Ora fouent illo, & sembus medicantur anhelis.
 Sed neq; Medorum syluæ, ditissima terra,
 Nec pulcher Ganges, atq; auro turbidus Hermus,
 Laudibus Italiæ certent, non Bactra, neq; Indi,
 Totaq; thariferis Panchata pinguis arenis.
 Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
 Inuertere, satis immanis dentibus hydri.
 Nec galeis, densisq; uirum seges horruet hastis.
 Sed grauidæ fruges, & Bacchi Masticus humor
 Impleuere, tenent oleæq; armenta; læta.
 Hinc bellator equus campo sese arduus infert,
 Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
 Victima, sæpe tuo persusi flumine sacro
 Romanos ad templa deum duxere triumphos.
 Hic uer assiduum, atq; alienis mensibus æstas.
 Bis grauidæ pecudes, bis pomis utilis arbor,
 At rabidæ tigres absunt, & seua leonum
 Semina, nec miseros fallunt aconita legentes,
 Nec rapit immensos orbis per humum, neq; tanto
 Squameus in spiram tractu se colligit anguis.
 Adde tot egregias urbes, operumq; laborem,
 Tot congesta manu præruptis oppida saxis,
 Fluminaq; antiquos subter labentia muros
 An mare quod supra memorem? quodq; alluit infra?
 An ne lacus tantos? te Lari maxime? teq;

Fluctibus

LIBER II.

Fluctibus & fremitu assurgens Benace marino?
 An memorem portus? lucrinoq; addita claustra?
 Atq; indignatum magnis stridoribus æquor?
 Iulia qua ponto longe sonat unda refluxo,
 Tyrrhenusq; fretis immittitur æstus auernis?
 Hæc eadem argenti riuos, ærisq; metalla
 Ostendit uenis, atq; auro plurima fluxit.
 Hæc genus acre uirum, Marsos, pubemq; Sabellam,
 Assuetumq; malo Ligurem, Volcosq; uerutos,
 Extulit hæc Decios, Marios, magnosq; Camillos.
 Scipiadas duros bello, & te maxime Cæsar,
 Qui nunc extremis Asiæ iam uictor in oris
 Imbellem auertis Romanis arcibus Indum.

Salue magna parens frugum Saturnia tellus
 Magna uirum, tibi res antiquæ laudis, & artis
 Ingredior, sanctos ausus recludere fonteis,
 Aseræumq; cano Romana per oppida carmen,
 Nunc locus aruorum ingenijs, quæ robora cuiq;
 Quis color? & quæ sit rebus natura ferendis.
 Difficiles primum terræ, collesq; maligni,
 Tenuis ubi argilla, & dumosis calculus aruis,
 Palladia gaudent sylua uiuacis oliuæ.
 Indicio est tractu surgens oleaster eodem
 Plurimus, & strati baccis syluestribus agri
 Atqui pinguis humus, dulciq; uligine læta,
 Quiq; frequens herbis, & fertilis ubere campus,

G E O R.

Qualem sepe caua montis conualle solemus
 Despicere, huc summis liquuntur rupibus amnes,
 Felicemq; trahunt limum, quiq; editus austro,
 Et silicem curuis inuisam pascit aratri.
 Hic tibi praeualidas olim, multoq; fluentes
 Sufficiet Baccho uites, hic fertilis uuae,
 Hic laticis qualem pateris libamus, et auro,
 Inflauit cum pinguis ebur Tyrrenus ad aras,
 Lancibus et pandis fumantia reddimus exta,
 Sint armenta magis studium, utulosq; tueri,
 Aut foetus ouium, aut urenteis culta capellas,
 Saltus, et saturi petito longinqua Tarenti,
 Et qualem infelix amisit Mantua campum,
 Pascentem niueos herboseo flumine cycnos.
 Non liquidi gregibus fontes non gramina desunt,
 Et quantum longis carpent armenta diebus,
 Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
 Nigra ferè, et presso pinguis sub uomere terra,
 Et cui putre solum (uanq; hoc imitamur arando)
 Optima frumentis. non ullo ex aequore cernes
 Plura domum tardis decedere plaustra iuuenis,
 Aut unde iratus syluam deuexit arator,
 Et nemora euertit multos ignaua per annos,
 Antiquasq; domos auium, cum stirpibus imis
 Eruit, ille altum nudis petere relictis.
 At rudis enituit impulso uomere campus.

LIBER II.

Nam ieiuna quidem, cliuosi glarearuris,
 Vix humiles apibus casias, roremq; ministrat.
 Et tophus scaber, nigrisq; exesa chelydris.
 Creta negant alios æque serpentibus agros
 Dulcem ferre cibum, & curuas præbere latebras
 Quæ tenuem exhalat nebulam, fumosq; uolucres,
 Et bibit humorem, & cum uult ex se ipsa remittit,
 Quæq; suo uiridi semper se gramine uestit,
 Nec scabie & salsa lædit rubigine ferrum,
 Illa tibi letis intexet uitibus ulmos,
 Illa ferax oleæ est, illam experiere colendo,
 Et facilem pecori, & patientem uomeris unci.
 Talem diues arat Capua, & uicina Vesueo
 Ora iugo, & uacuis Clanius non æquus Acerris.
 Nunc quocunq; modo possis cognoscere dicam.
 Rara sit, an supra morem si densa requiras,
 Altera frumentis quoniam fauet, altera Baccho.
 Densa magis Cereri, rarissima quæq; Lyæo,
 Ante locum captes oculis, alteq; tubebis
 In solido puteum demitti, omnemq; repones
 Rursus humû, & pedibus summas æquabis arenas.
 Si deerunt, rarum, pecoriq; & uitibus almis
 Aptius uber erit, sin in sua posse negabunt
 Ire loca, & scrobibus superabit terra repletis,
 Spissus ager, glebas cunctantes, crassaq; terga
 Expecta, & ualidis terram proscinde iuuenis,

G E O R.

Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara,
 Frugibus infelix, ea nec mansuescit arando,
 Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina seruat,
 Tale dabit specimen, tum spisso uimine qualos,
 Colaq; prælorum fumosis dripe tectis.
 Huc ager ille malus, dulcesq; à fontibus undæ
 Ad plenum calcentur, aqua cluctabitur omnis
 Scilicet, & grandes ibunt per uimina guttæ,
 At sapor indicium faciet manifestus, & ora
 Tristia tentantum sensu torquebit amaror.
 Pinguis item quæ sit tellus, hoc deniq; pacto
 Discimus, haud unquam manibus iactata fathiscit.
 Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.
 Humida maiores herbas alit, ipsaq; iusto
 Lætior, ah nimum ne sit mihi fertilis illa,
 Neu se præualidam primis ostendat aristis,
 Quæ grauis est, ipso tacitam se pondere prodit,
 Quæq; leuis, promptū est oculis prædiscere nigrâ,
 Et quisquis color, at sceleratum exquirere frigus
 Difficile est, piceæ tantum, taxiq; nocentes
 Interdum aut hederæ pandunt uestigia nigræ.
 His animaduersis terram multo ante memento
 Excoquere et magnos scrobibus concidere montes,
 Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas,
 Quam lætūm infodias uitis, genus, optima putri
 Arua solo, id uenti curant, gelidæq; pruina.

Et labæ

LIBER II.

Et labefacta mouens robustus iugera fossor.
 At si quos haud ulla uiros uigilantia fugit,
 Ante locum similem exquirunt, ubi prima paretur
 Arboribus seges, et quo mox digesta feratur,
 Mutata ignorent subito ne semina matrem.
 Quin etiam caeli regionem in cortice signant,
 Ut quo quæq; modo steterit, qua parte calores
 Austrinos iulerit, quæ terga obuenterit axi,
 Restituant, adeo in teneris consuescere multum est.
 Collibus, an plano melius sit ponere uites,
 Quere prius, si pinguis agros metabere campi,
 Densa sere, in denso non segnior ubere Bacchus.
 Sin tumultis accliuæ solum, collesq; supinos,
 Indulge ordinibus, nec secius omnis in unguem
 Arboribus positis secto uia limite quadret

Ut sepe ingenti bello cum longa cohortes
 Explicuit legio, et campo stetit agmen aperto,
 Directæq; acies, ac late fluctuat omnis
 Aere renitenti tellus, nec dum horrida miscent
 Prælia, sed dubius medijs Mars errat in armis,
 Omnia sint paribus numeris dimensa uiarum.
 Non animum modo uti pascat prospectus inanem,
 Sed quia non aliter uires dabit omnibus æquas
 Terra, neq; in uacuum poterunt se extendere rami.
 Forsitan et scrobibus quæ sint fastugia quæras,
 Ausim uel tenuis uitem committere sulco.

G E O R.

Altius, ac penitus terræ defigitur arbos,
 Aesculus in primis, quæ quantum uertice ad auræ
 Aethereas tantum radice in tartara tendit.
 Ergo non hyemes illam, non flabra, neq; hymbres
 Conuellunt, immota manet, multosq; per annos,
 Multa uirum uolucens durando secula uincit.
 Tum fortes late ramos, & brachia tendens
 Huc illuc media ipsa ingentem sustinet umbram.
 Ne ue tibi ad solem uergant uineta cadentem,
 Ne ue inter uites corylum fere, neue flagella
 Summa pete, aut summas defringe ex arbore plantas
 Tantus amor terræ, neu ferro læde retuso
 Semina, neue oleæ syluestres insere truncos.
 Nam sæpe incautis pastoribus excidit ignis,
 Qui sicut pingui primum sub cortice tectus,
 Robora comprehendit, frondesq; elapsus in altas
 Ingentem cælo sonitum dedit, inde secutus
 Per ramos uictor, perq; alta cacumina regnat,
 Et totum inuoluit flammis nemus, & ruit atram
 Ad cælum picea crassus caligine nubem.
 Præsertim si tempestas à uertice syluis
 Incubuit, glomeratq; ferens incendia uentus.
 Hoc ubi, non à sterpe ualent cæsæq; reuerti
 Possunt atq; ima similes reuirescere terra.
 Infelix superat folijs oleaster amaris.

Nec tibi tam prudens quisquã persuadeat auctor
 Tellurem

L I E R II.

Tellurem Borea rigidam spirante mouere.
 Rura gelu tum claudit hyems, nec semine iacto
 Concretam patitur radicem affigere terræ.
 Optima uinetis satio est, cum uere rubenti
 Candida uenit auis longis inuisa colubris.
 Prima uel autumni sub frigora, cum rapidus sol
 Nondum hyemē contingit equis, iam præterit æstas
 Ver adeo frondi nemorum, uer utile syluis,
 Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.
 Tum pater omnipotens fœcundis hymbribus æther
 Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
 Magnus alit, magno commixtus corpore fœtus.
 Aua tum resonant aubus uirgulta canoris,
 Et uenerem certis repetunt armenta diebus.
 Parturit almus ager Zephyriq; tepentibus auris
 Laxant arua sinus, superat tener omnibus humor.
 Inq; nouos soles audent se gramina tuto
 Credere, nec metuit surgentes pampinus austros,
 Aut actum cœlo magnis aquilonibus hymbrem.
 Sed trudit gemmas, & frondes explicat omnis.
 Non alios prima crescentis origine mundi
 Illuxisse dies, aliumue habuisse tenorem
 Crediderim, Ver illud erat, Ver magnus agebat
 Orbis, & hybernis parcebant flatibus Euri,
 Cum primum lucem pecudes hausere, uirumq;
 Ferrea progenies duris caput extulit aruis,

Immissæq; feræ syluis, & sydera cælo.
 Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
 Si non tanta quies iret, frigusq;, caloremq;
 Iret, & exciperet cæli indulgentia terras,
 Quod superest, quæcûq; premes uirgulta, per agros
 Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra,
 Aut lapidem bibulû, aut squallentes infode conchas.
 Inter enim labentur aquæ, tenuisq; subibit
 Halitus, atq; animos tollent sata, iamq; reperti
 Qui saxo super, atq; ingentis pondere teste
 Vrgerent, hoc effusos munimen ad hymbres.
 Hoc ubi huilca sibi findit canis æstifer arua,
 Seminibus positis superest deducere terram,
 Sæpius ad capita, & duros iactare bidentes,
 Aut presso exercere solum sub uomere, & ipsa
 Fletere luctantes inter uineta iuencos.
 Tum leues calamos, & rasæ hastilia uirgæ,
 Fraxineasq; aptare sudas, furcasq; bicornes,
 Viribus eniti quarum, & contemnere uentos
 Assuescant, summasq; sequi tabulata per ulmos.
 At dum prima nouis adolescit frondibus ætas,
 Parcendum teneris, & dum se lætus ad auras
 Palmes agit laxis per purum immissus habenis,
 Ipsa acie falcis nondum tentanda, sed uncis
 Carpendæ manibus frondes, interq; legendæ.
 Inde ubi iam ualidis amplexæ stirpibus ulmos

Exierunt

LIBER II.

Exierint, tunc stringe comas, tunc brachia tonde.
 Ante reformidant ferrum, tunc deniq; dura
 Exerce imperia, & ramos compeſce fluenteis.
 Texendæ ſepes etiam, & pecus omne tenendum eſt,
 Præcipue dum frons tenera, imprudensq; laborum,
 Cui ſuper indignas hyemes, ſolemq; potentem
 Sylveſtres iri aſidue, capræq; ſequaces
 Illudunt, paſcuntur oues, auidæq; iuuenæ.
 Frigora nec tantum cana concreta pruina,
 Aut grauis incumbens ſcopulis arentibus æſtas,
 Quantum illi nocuere greges, duriq; uenenum
 Dentis, & admorſo ſignata in ſtirpe cicatrix.
 Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
 Cæditur, & ueteres incunt proſcena ludi.
 Præmiaq; ingentes pagos, & compita circum
 Theſeide poſuere, atq; inter pocula læti
 Mollibus in pratis unctos ſaltare per uires.
 Nec non Auſonij Troia gens miſſa coloni
 Verſibus incomptis ludunt, riſuq; ſoluto,
 Oraq; corticibus ſumunt horrenda cauatis,
 Et te Bacche uocant per carmina læta, tibiq;
 Oſcilla ex alta ſuspendunt mollia pinu.
 Hinc omnis largo pubeſcit uinea ſætu.
 Complentur, uallesq; cauæ, ſaltuſq; profundi,
 Et quocunq; deus circum caput egit honeſtum,
 Ergo rite ſuum Baccho dicemus honorem

G E O R .

Carminibus patrijs, lancesq; & liba feremus,
 Et ductus cornu stabu sacer hircus ad aram,
 Pinguiq; in ueribus torrebimus exta columnis.
 Est etiam ille labor curandis uitibus alter,
 Cui nunq̄ exhausti satis est, namq; omne quotannis
 Terq; quaterq; solum scindendum, glebaq; uersis
 Acternum frangenda bidentibus, omne leuandum
 Fronde nemus, redit agricolis labor aclus in orbem,
 Atq; in se sua per uestigia uoluitur annus,
 Et iam olim, seras posuit cum uinea frondes,
 Frigidus & syluis aquilo decussit honorem,
 Iam tum acer curas uentem extendit in annum
 Rusticus, & curuo Saturni dente relictam
 Persequitur uitem attondens, fingitq; putando.
 Primus humum fodito, primus deuecta cremato
 Sarmenata, & uallos primus sub tecta referto,
 Postremus metito, bis uitibus ingruat umbra,
 Bis segetem densis obducunt sentibus herbae.
 Durus uterq; labor, laudato ingentia rura,
 Exiguum colito, nec non etiam aspera rusci
 Vimina per syluam, & ripis fluuialis arundo
 Ceditur, incultiq; exercet cura salicti.
 Iam uinctae uites, iam falcem arbusta reponunt.
 Iam canit extremos effætus uitor antes,
 Sollicitanda tamen tellus, puluisq; mouendus,
 Et iam maturis metuendus Iuppiter uuis.

LIBER II

Contra, non ulla est oleis cultura, neq; illæ
 Procuruam expectant falcem, rastrisq; tenaces
 Cum semel hæserunt aruis, aurisq; tulerunt,
 Ipsa satis tellus cum dente recluditur unco,
 Sufficit humorem, & grauidas cum uomere fruges,
 Hoc pinguem, & placitam paci nutritor oliuam,
 Poma quoq; ut primum truncos sensere ualentes,
 Et uires habuere suas, ad sydera rapiim
 Vi propria nituntur, opisq; haud indiga nostræ,
 Nec minus interea foetu nemus omne grauescit,
 Sanguineisq; inculta rubent auicularia baccis.
 Tondentur Cythisi, tædas sylua alta ministrat,
 Pascunturq; ignes nocturni, & lumina fundunt,
 Et dubitant homines serere, atq; impendere curas?
 Quid matora sequar? salices humilesq; genistæ,
 Aut illæ pecori frondem, aut pastoribus umbram
 Sufficiant, sepemq; satis, & pabula melli,
 Et iuuat undantem buxo spectare Cytorum
 Nariciæq; picis lucos, iuuat arua uidere,
 Non rastris hominum, non ulli obnoxia curæ.
 Ipsa caucaseo steriles in uertice syluæ,
 Quas animosi Euri assidue, franguntq; seruntq;
 Dant alios aliæ foetus, dant utile lignum
 Nauigijs pinos, domibus, cedrosq; cupressos.
 Hinc radios triuere rotis, hinc tympana plaustris
 Agricola, & pandas ratibus posuere carinas.

Vminibus salices fecundæ, & frondibus ulmi
 At myrtus ualidis bastilibus, & bona bello
 Cornus, Ithyreos taxi torquentur in arcus.
 Nec tiltæ leues, aut torno rasile buxum,
 Non formam accipiunt, ferroq; cauantur acuto,
 Nec non & torrentem undam leuis innatat alnus
 Missa Pado, nec non & apes examina condunt
 Corticibusq; cauis, uiciosæq; ilicis aluo.
 Quid memorandum æque Baccheia dona tulerunt?
 Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes
 Centauros leto domuit, Rhætumq; Pholumq;
 Et magno Hyleum Laputhis cratere minantem.
 O fortunatos nimium, sua si bona norint
 Agricolas, quibus ipsa procul discordibus armis
 Fundit humo facilem uictum iustissima tellus,
 Si non ingentem söribus domus alta superbis
 Mane salutantum totis uomit ædibus undam.
 Nec uartos inhiant pulchra testudine postes,
 Illusasq; auro uestes, Epyreiaq; æra,
 Alba nec assyrio fucatur lana ueneno,
 Nec casia liquidi corrumpitur usus oliui,
 At secura quætes, & nescia fallere uita,
 Diues opum uariarum, at latis ocia fundis
 Speluncæ, uiuicq; lacus, at frigida Tempe,
 Mugitusq; bouum, mollesq; sub arbore somni.
 Non absunt illis saltus, ac lustra ferarum,

LIBER II.

Et patiens operum, paruoq; assucta iuuentus,
 Sacra deum, sanctiq; patres, extrema per illos
 Iustitia excedens terris uestigia fecit,
 Me uero primum dulces ante omnia muse,
 Quarum sacra fero ingenti percussus amore
 Accipiant, coeliq; uias, & sydera monstrent,
 Defectus solis uarios, lunaq; labores,
 Vnde tremor terris, qua ui maria alta tumescant
 Obicibus ruptis, rursusq; in se ipsa residant,
 Quid tantum Oceano properent se tingere soles
 Hyberni, uel qua tardis mora noctibus obstet.
 Sin, has ne possim natura accedere parteis,
 Frigidus obstiterit circum praecordia sanguis,
 Rura mihi, & rigui placeant in uallibus amnes,
 Flumina amem, syluasq; inglorius, o ubi campi
 Sperchiusq;, & uirginibus bacchata Lacœnis
 Taygeta, o qui me gelidis in uallibus Hæmi
 Sistat, & ingenti ramorum protegat umbra.

Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas,
 Atq; metus omneis, & inexorabile fatum
 Subiecit pedibus, strepitumq; Acherontis auari.
 Fortunatus & ille, deos qui nouit agrestes,
 Panaq;, Syluanumq; senem, nymphasq; sorores,
 Illum non populi fascēs, non purpura regum
 Flexit, & infidos aguans discordia fratres,
 Aut conurato descendens Dacus ab Istro,

Non res Romana, perituraq; regna, neq; ille
 Aut doluit miserans inopem, aut inuidit habenti,
 Quos rami fructus, quos ipsa uolentia rura
 Sponte tulere sua, carpsit, nec ferrea iura,
 Insanumq; forum, aut populi tabularia uidit.
 Sollicitant alij remis freta cæca, ruuntq;
 In ferrum, penetrant aulas, & limina regum.
 Hic petit excidijs urbem, miserosq; penates,
 Ut gemma bibat, & sarrano dormiat ostro,
 Condit opes alius, defossoq; incubat auro,
 Hic stupet attonitus rostris, hunc plausus hiantem
 (Per cuneos geminatur enim, plebisq;, patrumq;)
 Corripuit, gaudent perfusi sanguine fratrum,
 Exilioq; domos, & dulcia limina mutant,
 Atq; alio patriam quærunt sub sole iacentem.

Agricola incuruo terram dimouit aratro,
 Hinc anni labor, hinc patriam, paruoq; nepotes
 Sustinet, hinc armenta bouum, meritos iuuenos.
 Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
 Aut foetu pecorum, aut cerealis mergite culmi,
 Prouentuq; oneret sulcos, atq; horrea uincat.
 Venit hyems, teritur Sic yonia bacca trapetis,
 Glande sues læti redeunt, dant arbuta syluæ,
 Et uarios ponit foetus autumnus, & alte
 Nit in apricis coquitur uindemia saxis.
 Interea pendent dulces circum oscula nati,

LIBER II.

Casta pudicitiam seruat domus, ubera uaccæ
 Lactea demittunt, pinguesq; in gramine leto,
 Inter se aduersis luctantur cornibus hœdi,
 Ipse dies agitat festos, fususq; per herbam,
 Ignis ubi in medio, & socij cratera coronant,
 Te libans Lenæ uocat, pecorisq; magistris
 Velocis iaculi certamina ponit in ulmo,
 Corporaq; agresti nudant prædura palæstra,
 Hanc olim ueteres uitam coluere Sabini,
 Hanc Rhemus, & frater, sic fortis Hetruria creuit
 Scilicet, & rerum facta est pulcherrima Roma,
 Septem quæ una sibi muro circumdedit arces.
 Ante etiam sceptrum Dictæi regis, & ante
 Impia quam cæsis gens est epulata iuuenis.
 Aureus hanc uitam in terris Saturnus agebat,
 Nec dum etiam audierant inflari classica, necdum
 Impositos duris crepitare incudibus enses.
 Sed nos immensum spatij confecimus æquor,
 Et iam tempus equum fumantia soluere colla.

MODESTINI VRIS CONSULTI

in tertium Georgicorum argumentum.

Teq; Pales, & pastorum memorande per orbem.
 Et pecorum cultus, & gramine pascua leta,
 Quis habitent armenta locis, stabulentur & agni,
 Omnia diuino monstrauit carmine Vates.

TE quoq; magna Pales, et te memorãde cane-
 Pastor ab Amphryso uos siluæ, amnesq; Lycæi
 Cætera quæ uacuas tenuissent carmina mentes,
 Omnia iam uulgata, quis aut Eurysthæa durum,
 Aut illaudati nescit Busiridis aras?
 Cui non dictus Hylas puer? & Latonia delos?
 Hippodameq;? humeroq; Pelops insignis eburno,
 Acer equis? tentanda uia est qua me quoq; possim
 Tollere humo, uictorq; uirum uolitare per ora.
 Primus ego in patriam mecum (modo uita superstit)
 Aonio rediens deducam uertice musas.
 Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas,
 Et uiridi in campo templum de marmore ponam
 Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
 Myncius, & tenera prætexit arundine ripas.
 In medio mihi Cæsar erit, templumq; tenebit.
 Illi uictor ego, & Tyrio conspectus in ostro,
 Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
 Cuncta mihi alpheum linquens, lucosq; Molorchi,
 Cursibus & crudo decernet Græcia cestu.
 Ipse caput tonsæ folijs ornatus oliuæ
 Dona feram, iam nunc solennes ducere pompas
 Ad delubra iuuat, cæsosq; uidere iuuenos.
 Vel scæna ut uersis discedat frontibus, utq;
 Purpurea intexti tollant aulæa Britanni

LIBER III.

In foribus pugnam ex auro, solidoq; elephanto
 Gangaridum faciem, uictorisq; arma Quirini,
 Atq; hic undantem bello, magnumq; fluentem
 Nilum, ac nauali surgentes ære columnas,
 Addam urbes Asiæ domitas, pulsumq; Niphatem,
 Fidentemq; fuga Parthum, uersisq; sagittis,
 Et duo rapta manu diuerso ex hoste trophæa,
 Bisq; triumphatas utroque ab littore gentes.
 Stabunt & Parij lapides, sprantia signa,
 Assaraci proles, demissæq; ab Ioue gentis
 Nomina, Trosq; parens, et Troiæ Cynthius author.
 Inuidia infelix furias, annemq; seuerum
 Cocyu metuet, tortosq; Ixionis angues,
 Immanemq; rotam, & non exuperabile saxum.
 Interea Dryadum syluas, saltusq; sequamur
 Intactos, tua Mæcenas haud mollia iussa,
 Te sine nil altum mens inchoat, en age segneis
 Rumpe moras, uocat ingenti clamore Cithæron,
 Taygetiq; canes, domitrixq; Epidaurus equorum,
 Et uox assensu nemorum ingeminata remugit.
 Mox tamen ardenteis accingar dicere pugnas
 Cæsaris, & nomen fama tot ferre per annos,
 Tithoni prima quot abest ab origine Cæsar.
 Seu quis olympicæ miratus premia palmas
 Pascit equos, seu quis fortes ad aratra iuuenços,
 Corpora præcipue matrum legat, optima torus

G E O R.

Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
 Et crurum tenus à mento palcaria pendent
 Tum longo nullus lateri modus, omnia magna.
 Pes etiam, & canuris hirtæ sub cornibus aures.
 Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo,
 Aut iuga detrectans, interdumq; aspera cornu,
 Et faciem tauro propior, quæq; ardua tota,
 Et gradiens ima uerrit uestigia cauda
 Aetas lucinam, iustosq; pati Hyemenæos
 Desinit ante decem, post quattuor incipit annos.
 Cætera nec foeturae habilis, nec fortis aratri.
 Interea superat gregibus dum læta iuuentus,
 Solue mares, mitte in Venerem pecuaria primus,
 Atq; aliam ex alia generando suffice prolem.

Optima quæq; dies miseris mortalibus æui
 Prima fugit, subeunt morbi, tristisq; senectus,
 Et labor & duræ rapit inclementia mortis.
 Semper erunt, quarum mutari corpora malis.
 Semper enim refice, ac ne post amissa requiras,
 Anteueni, & sobolem armento sortire quotannis.

Nec non, & pecori est idem delectus equino-
 Tu modo quos in spem statuis submittere gentis,
 Præcipuum tam inde à teneris impende laborem.
 Continuo pecoris generosi pullus in aruis
 Altius ingreditur, & mollia crura reponit,
 Primus & ire uiam fluuios tentare minaces

Audet,

LIBER III.

Audet, & ignoto sese committere ponto,
 Nec uarios horret strepitus, illi ardua ceruix,
 Argutumq; caput, breuis aluus, obesaq; terga,
 Luxuriaq; toris animosum pectus, honesti
 Spadices, glauciq; color deterrimus albis,
 Et giluo, tum si qua sonum procul arma dedere,
 Stare loco nescit, micat auribus, & tremuit artus,
 Collectumq; premens uoluit sub naribus ignem,
 Densa uerba, & dextro iactata recumbit in armo,
 At duplex agitur per lumbos spina, cauatq;
 Tellurem, & solido grauiter sonat ungula cornu,
 Talis amyctei domitus Pollucis habenis
 Cyllarus, & quorum Graii meminere poetae,
 Martis equi bijuges, & magni ciarum Achillis,
 Talis & ipse iubam ceruice effudit equina,
 Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum
 Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.
 Huc quoq; ubi aut morbo grauis aut iam seignior annis
 Deficit, abde domo, nec turpi ignosce senectae.
 Frigidus in Venerem senior, frustra q; laborem
 Ingratum trahit, & si quando ad praelia uentum est,
 Ut quondam in stipulis magnus sine uiribus ignis
 Incassum furit, ergo animos, & uumq; notabis
 Praecipue, hinc alias artes, prolemq; parentum,
 Et quis cuiq; dolor uicto, quae gloria palmae.
 Nonne uides, cum praecipiti certamine campum

G E O R .

Corripuere , ruuiniq; effusi carere currus?
 Cum spes arrecta iuuenum , exultantiaq; haurit
 Corda pauor pulsans , illi instant uerbere torto ,
 Et prona dant lora , uolat ut feruidus axis ,
 Iamq; humiles , iamq; elati sublimis uidentur
 Aëra per uacuum ferri , atq; assurgere in auras ,
 Nec mora , nec requies , at fuluæ nimbis arenæ
 Tollitur , humescunt spumis , flatuq; sequentum ,
 Tantus amor laudum , tantæ est uictoria curæ .

Primus Erichthonius currus , & quattuor ausus
 Iungere equos , rapidisq; rotis insistere uictor ,
 Frena Pelethronij Lapithæ , girosq; dedere
 Impositi dorso , atq; equitem docuere sub armis
 Insultare solo , & gressus glomerare superbos ,
 Aequus uterq; labor , æque iuuenemq; magistri
 Exquirunt , calidumq; anomis , & cursibus acrem ,
 Quamuis sæpe fuga uersos ille egerit hosteis ,
 Et patriam Epirum referat , fortisq; Mycenas ,
 Neptuniqu; ipsa deducat origine gentem .
 His animaduersis , instant sub tempus , & omnes
 Impendunt curas denso distendere pingui ,
 Quem legere ducem , & pecori duxere maritum ,
 Florentesq; secant herbas , fluuiosq; ministrant ,
 Farrâq; , ne blando nequeant superesse labori ,
 Inualidiq; patrum referant ieiunia nati .
 Ipsa autem macie tenuant armenta uolentes .

Atq; ubi

LIBER III.

Atq; ubi concubitus primos iam nota uoluptas
 Sollicitat, frondesq; negant, & fontibus arcent,
 Sæpe etiam cursu quatiunt, & sole fatigant,
 Cum grauius tunsis gemit arca frugibus, & cum
 Surgentem ad Zephyrum paleæ tactantur inanes.
 Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior usus
 Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes,
 Sed rapiat sitiens Venerem, interiusq; recondat.
 Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum
 Incipit exactis grauidæ cum mensibus errant,
 Non illas graubus quisquam iuga ducere plaustris,
 Non saltu superare uiam sit passus, & acri
 Carpere prata fuga, fluuiosq; innare rapaces.
 Salibus in uacuis pascant, & plena secundum
 Flumina, muscus ubi, & uiridissima gramine ripa
 Speluncæq; tegant, & saxea procubet umbra.
 Est lucos Sylari circa, ilicibusq; uirentem
 Plurimus alburnum uolutans, cui nomen Asylo
 Romanum est, æstron graij uertere uocantes.
 Asper acerba sonans, quo tota exterrita syluis
 Diffugiunt armenta, furit mugitibus æther
 Concussus, syluæq; & sicci ripa Tanagri.
 Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
 Inachis Iuno pestem meditata iuuençæ.
 Hunc quoq; (nam medijs feruoribus acrior instat)
 Arcebis grauido pecori, armenta q; pascet

Sole recens orto , aut noctem ducentibus astris .
 Post partum , in uitulos cura traducitur omnis ,
 Continuoq; notas , & nomina gentis inurunt ,
 Et quos aut pecori malint submittere habendo ,
 Aut aris seruare sacris , aut scindere terram ,
 Et campum horrentem fractis inuertere glebis ,
 Cætera pascuntur uirides armenta per herbas ,
 Tu quos ad studium , atq; usum formabis agrestem
 Iam uitulos hortare , uiamq; insiste domandi ,
 Dum facilis animi iuuenum , dum mobilis ætas ,
 At primum laxos tenui de uimine circlos
 Ceruici subnecte , dehinc ubi libera colla
 Seruitio assuerint , ipsis è torquibus aptos
 Iunge pares , & coge gradum conferre iuuenos ,
 Atque illis iam sæpe rotæ ducantur inanes
 Per terram , & summo uestigia puluere signent .
 Post ualido nitens sub pondere faginus axis
 Instrepat , & iunctos temo trahat æreus orbes .
 Interea pubi indomitæ non gramina tantum ,
 Nec uestas salicum frondes , uluamq; palustrem ,
 Sed frumenta manu carpes sata , nec tibi foetæ
 More patrum niuea implebunt mulstraria uaccæ ,
 Sed tota in dulces consument ubera natos .
 Sin ad bella magis , studium , turmasq; feroces ,
 Aut Alpheæ rotis prælabi flumina Pisæ
 Et Iouis in luco currus agitare uolantes ,

LIBER III.

Primus equi labor est animos, atq; arma uidere
 Bellantum, lituosq; pati, tractuq; gementem
 Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonanteis.
 Tum magis, atq; magis blandis gaudere magistri
 Laudibus, & plausæ sonitum ceruicis amare,
 Atq; hæc iam primo depulsus ab ubere matris
 Audiat, inq; uicem det mollibus ora capistris
 Inualidus, etiamq; tremens, etiam inscius æui.
 At tribus exactis ubi quarta accesserit ætas,
 Carpere mox gyrum incipiat, gradibusq; sonare
 Compositis, sinuetq; alterna uolumina crurum,
 Sitq; laboranti similis, tum cursibus auras
 Prouocet, ac per aperta uolans ceu liber habenis
 Aequora, uix summa uestigia ponat arena,
 Qualis hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
 Incubuit, Scythiæq; hyemes, atq; arida differt
 Nubila; tum segetes altæ, campiq; natantes
 Lenibus horrescunt flabris, summæq; sonorem
 Dant syluæ, longiq; urgent ad littora fluctus
 Ille uolat, simul arua fuga, simul æquora uerrens,
 Hic uel ad Elæi metas, & maxima campi
 Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas,
 Belgica uel molli melius feret effeda collo,
 Tum demum crassa magnum farragine corpus
 Crescere iam domitis finito, nanq; ante domandum
 Ingentes tollent animos prensiq; negabunt

Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.
 Sed non ulla magis vires industria firmat,
 Quam uenerem, & cæci stimulos auertere amores,
 Sive bouum, siue est cui gratior usus equorum,
 Atq; ideo tauros procul, atq; in sola relegant
 Pasua post montē oppositū, & trans flumina lata,
 Aut intus clausos satura ad præsepia seruant.
 Carpit enim vires paulatim, urūq; uidendo
 Fœmina, nec nemorū patitur meminisse, nec herbæ,
 Dulcibus illa quidem illecebris, & sæpe superbos
 Cornibus inter se subigit decernere amantes,
 Pascitur in magna sylua formosa iuuenca.
 Illi alternantes multa ui prælia miscent
 Vulneribus crebris, lauit ater corpora sanguis,
 Versaq; in obnoxios urgentur cornua uasto
 Cum gemitu, reboant syluæq; & magnus olympus.
 Nec mos bellantes una stabulare, sed alter
 Victus abit, longeq; ignotis exulat oris,
 Multa gemens ignominiam, plagasq; superbi
 Victoris, tum quos amisit inultus amores,
 Et stabula aspectans regnis excessit auitis.
 Ergo omni cura vires exercet, & inter
 Dura iacet pernix instrato saxa cubili
 Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta,
 Et tentat sese, atq; irasci in cornua discit
 Arboris obnixus trunco, uentoq; lacepsit

LIBER III.

Etibus, & sparsa ad pugnam proludit arena,
 Post ubi collectum robur, uiresq; receptæ,
 Signa mouet, præcepſq; oblitum fertur in hostem,
 Fluctus ut in medio coepit cum albescere ponto
 Longius, ex altoq; sinum trahit, utq; uolutus
 Ad terras immane sonat per saxa, nec ipſo
 Monte minor procumbit, at ima exæſtuat unda
 Vorticibus, nigramq; alte ſubiectat arenam.
 Omne adeo genus in terris hominumq; ferarumq;
 Et genus equoreum, pecudes, piætaq; uolucres
 In furias, ignemq; ruunt, amor omnibus idem.
 Tempore non alio catulorum oblita leæna
 Sæuior, errauit campis, nec funera uulgo
 Tam multa informes uirſi, ſtragemq; dedere
 Per ſyluam, tum sæuius aper, tum peſſima tigriſ,
 Heu male tum Libyæ ſolis erratur in agris.
 Nonne uides ut tota tremor pertentet equorum
 Corpora, ſi tantum notas odor attulit auras?
 Ac neq; eos iam frena uirum, nec uerbera sæua,
 Non ſcopuli, rupesq; cauæ, atq; obiecta retardant
 Elumina, correptos unda torquentia montes,
 Ipſe ruut, dentesq; Sabellicus exacuit ſus,
 Et pede proſubigit terram, fricat arbore coſtas,
 Atq; hinc, atq; illinc, humeros ad uulnera durat.
 Quid iuuenis, magnum cui uerſat in oſibus ignem
 Durus amor? nempe abruptis turbata procellis

Cæca nocte natat serus freta, quem super ingens
 Porta tonat cœli, & scopulis illisa reclamant
 Aequora, nec miseri possunt reuocare parentes,
 Nec moritura super crudeli funere uirgo.
 Quid lynces Bacchi uariæ, & genus acre luporum?
 Atq; canum? quid quæ imbelles dant prælia ceruicæ
 Scilicet ante omnes furor est insignis equarum.
 Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
 Potniades malis membra absumpsere quadrigæ,
 Illas ducit amor trans Gargara, transq; sonantem
 Ascanium, superant montes, & flumina tranant,
 Continuoq; auidis ubi subdita flamma medullas,
 Vere magis, quia uere calor redit ossibus, ille
 Ore omnes uersæ in Zephyrum stant rupibus altis.
 Exceptantq; leucis auras, & sæpe sine ullis
 Coniugijs uento grauidæ (mirabile dictu)
 Saxa per & scopulos, & depressas conualles
 Diffugiunt, non Eure tuos, neq; solis ad ortus,
 In Boream, Caurumq; , aut unde nigerrimus Auster
 Nascitur, & pluuio contristat frigore cœlum.
 Hinc demum (hippomanes uero quod nomine dicunt
 Pastores) lentum distillat ab inguine uirus.
 Hippomanes quod sæpe male legere noueræ,
 Miscueruntq; herbas, & non innoxia uerba.
 Sed fugit interea fugit irreparabile tempus,

LIBER III.

Singula dum capti circumuectamur amore.

Hoc satis armentis, superat pars altera curæ
 Lanigeros agitare greges, hirtasq; capellas.
 Hic labor, hinc laudem fortes sperare coloni.
 Nec sum animi dubius, uerbis ea uincere, magnum
 Quam sit, & angustis hunc addere rebus honorem.
 Sed me Parnassi, deserta per ardua dulcis
 Raptat amor, iuuat ire iugis, qua nulla priorum
 Castaliam molli diuertitur orbita cliuo.

Nunc ueneranda Pales, magno nunc ore sonandū.
 Incipiens, stabulis edico in mollibus herbam
 Carpere oueis, dum mox frondosa reducitur æstas,
 Et multa duram stipula, filicumq; manipulis
 Sternere subter humum, glacies ne frigida lædat
 Molle pecus, scabiemq; ferat, turpisq; podagras.
 Post hinc digressus iubeo frondentia capris
 Arbuta sufficere, & fluuios præbere recentes.
 Et stabula à uentis hyberno opponere soli
 Ad medium conuersa diem, cum frigidus olim
 Iam cadit extremoq; irrorat aquarius anno.
 Hæc quoq; non cura nobis leuiore tuenda,
 Nec minor usus erit, quamuis Milesia magno
 Vellera mutantur, Tyrios incocta rubores.
 Densior hinc soboles, hinc largi copia lactis.
 Quam magis exhausto spumauerit ubere mulctis,
 Lata magis pressis manabunt ubera mammis

Nec minus interea barbas, incanaq; menta
 Cinyphij tondent hirci, setasq; comanteis
 Vsum in castrorum, & miseris uelamina nautis,
 Pascuntur uero syluas & summa Lycæi,
 Horrenteisq; rubos, & amantes ardua dumos.
 Atq; ipsæ memores redeunt in tecta, suosq;
 Ducunt, & grauido superant uix ubere limeta
 Ergo omni studio glaciem, uentosq; niuales,
 Quo minus est illis curæ mortalis egestas,
 Auertes, uictumq; feres, & uirgea letus
 Pabula, nec tota claudes scœnliæ bruma.
 At uero Zephyris cum læta uocantibus æstas
 In saltus utrunq; gregem, atq; in pascua mittes
 Luciferi primo, cum sydere frigida rura
 Carpamus, dum mane nouum, dū gramina canent,
 Et ros in tenera pecori gratissimus herba.
 Inde ubi quarta sitim cœli colligerit hora,
 Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ
 Ad puteos, aut alta greges ad stagna iubeto
 Currentem ilignis potare canalibus undam,
 Aestibus at medijs umbrosam exquirere uallent,
 Sicubi magna Iouis antiquo robore quercus
 Ingentes tendat ramos, aut sicubi nigrum
 Illicibus crebris sacra nemus accubet umbra,
 Tum tenues dare rursus aquas, & pascere rursus
 Solis ad occasum, cum frigidus æra Vesper

Tempe

LIBER III.

Temperat, & saltus reficit iam roscida luna,
 Littoraq; Halcyonem resonant, & Acanthida dumi.
 Quid tibi pastores Libyæ, quid pascua uersu
 Prosequar? & raris habitata mapalia tectis?
 Sæpe diem, noctemq; & totum ex ordine menssem
 Pascitur, utq; pecus longa in deserta sine ullis
 Hospitijs, tantum campi iacet, omnia secum
 Armentarius apher agit, tectumq; laremq;
 Armaq; Amyclæumq; canem, cressamq; pharetram
 Non secus, ac patrijs acer Romanus in armis
 Iniusto sub fasce uiam cum carpit, & hosti
 Ante expectatum positus stat in agmine castris.
 At non qua Scythiæ gentes, Mæoticaq; unda,
 Turbidus & torquens flauentes Ister arenas,
 Qua; redit medium Rhodope porrecta sub axem,
 Illic clausa tenent stabulis armenta, neq; ulle
 Aut herbæ campo apparent, aut arbore frondes,
 Sed iacet aggeribus niueis informis, & alto
 Terra gelu late, septemq; assurgit in ulnas.
 Semper hyems, semper spiranteis frigora Cauri-
 Tum sol pallentes haud unquam discutit umbras.
 Nec cum inuectus equis altum petit æthera, nec cum
 Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.
 Concresecunt subitæ currenti, in flumine crustæ,
 Undaq; iam tergo ferratos sustinet orbis.
 Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris,

G E O R .

Aeraq; dissiliunt uulgo, uestesq; rigescunt
 Induta, ceduntq; securibus humida uina,
 Et tota solidam in glaciem uertere lacuna,
 Stiriaq; impexis induruit horrida barbis.
 Interea toto non secius aere ningit.
 Intereunt pecudes, stant circumfusa pruinis
 Corpora magna bouum, confertoq; agmine cerui
 Torpent mole noua, & summis iux cornibus extant,
 Hos non immisis canibus, non cassibus ullis,
 Punice ue agitant pauidos formidine pennae,
 Sed frustra oppositum trudentes pectore montem,
 Cominus obtruncant ferro, grauiusq; rudentes
 Cedunt, & magno laeti clamore reportant.
 Ipsi inde fossis specibus secura sub alta
 Ocia agunt terra, congestaq; roboratotas
 Aduoluere focis ulmos, igniq; dedere.
 Hic noctem ludo ducunt, & pocula laeti
 Fermento, atq; acidis imitantur uitea sorbis.
 Talis Hyperboreos septem subiecta Trioni
 Gens effrena uirum Riphico tunditur Euro,
 Et pecudum fuluis uelantur corpora setis.
 Si tibi lanicum curae, primum aspera sylua,
 Lappaq; tribulicq; absint, fuge pabula laeta,
 Continuoq; greges ullus lege mollibus albos.
 illum autem (quamuis aries sit candidus ipse)
 Nigra subest udo tantum cui lingua palato

LIBER III.

Reijce, ne maculis infuscet uellera pullis
 Nascentum, plenoq; alium circumspice campo.
 Munere sic niueo lanæ (si credere dignum est)
 Pan deus Arcadiæ captam te Luna fefellit
 In nemora alta uozans, nec tu aspernata uocantem
 At cui lactis amor, Cythisum, lotosq; frequentes,
 Ipse manu salsasq; ferat præsepibus herbas.
 Hinc et amant fluuios magis, & magis ubera tendunt
 Et salis occultum referunt in lacte saporem.
 Multi iam excretos prohibent à matribus hædos,
 Primaq; ferratis præfigunt ora capistris.
 Quod surgente die mulsere, horisq; diurnis,
 Nocte premunt, quod iam tenebris, & sole cadente,
 Sub lucem exportant calathis, adit oppida pastor,
 Aut parco sale contingunt, hyemiq; reponunt,
 Nec tibi cura canum fuerit postrema, sed una
 Veloces. Spartæ catulos, acremq; molossum
 Pasce sero pingui, nunquam custodibus illis
 Nocturnum stabulis furem, incursumq; luporum,
 Aut impacatos à tergo horrebis iberos.
 Sæpe etiam cursu timidos agitabis onagros,
 Et canibus leporem, canibus uenabere damas,
 Sæpe uolutabris pulsos syluestribus apros
 Latrato turbabis agens, montesq; per altos
 Ingentem clamore premes ad reia ceruum.
 Disce & odoratam stabulis accendere cedrum

G E O R.

Galbanoq; agitare graues nidore chelydros.
 Sæpe sub immotis præsepibus, aut mala tactu
 Vipera delituit, cœlumq; exterrita fugit,
 Aut tecto assuetus coluber succedere, & umbra
 Pestis acerba bouum, pecoriq; aspergere uirus,
 Fouit humum, cape saxa manu, cape robora pastor,
 Tollentemq; minas & sibila colla tumentem,
 Deijce, iamq; fuga timidum caput abdidit alte
 Cum mediæ nexus, extremæq; agmina caudæ,
 Soluuntur, tardosq; trahit sinus ultimus orbes.
 Est etiam ille malus calabris in saltibus anguis,
 Squamea conuoluens sublato pectore terga,
 Atq; notis longam maculosus grandibus aluum,
 Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
 Vere madent udo terræ, ac pluuiialibus austris,
 Stagna colit, ripisq; habitans, hic piscibus atram.
 Improbis ingluuiem, ranisq; loquacibus explet.
 Postquam exhausta palus, terræq; ardore dehiscunt
 Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens
 Sæuit agris, asperq; siti, atq; exterritus æstu,
 Ne mihi tum molles sub diuo carpere somnos.
 Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas,
 Cum positis nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta
 Voluitur, aut, catulos tectis, aut oua relinquens
 Arduus ad solem, & linguis micat ore trifulcis,
 Morborum te quoq; causas, & signa docebo,
Turpis

LIBER III.

Turpis oues tentat scabies ubi frigidus humber
 Alius ad uuum perfedit, & horrida cano
 Bruma gelu, uel cum tonsis illotus adhæsit
 Sudor, & hirsuti secuerunt corpora uepres.
 Dulcibus iccirco fluuijs pecus omne magistri
 Perfundunt, udisq; aries in gurgite uillis
 Mersatur, missusq; secundo defluit amni,
 Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca,
 Et spumas miscent argenti ac sulphura uiua
 Ideasq; pices, & pingueis unguine ceras,
 Scyllamq; , helleborosq; graues, nigrumq; bitumen,
 Non tamen ulla magis præsens fortuna laborum est,
 Quàm si quis ferro potuit rescindere summum
 Vlceris os, alitur utium, uiuitq; tegendo,
 Dum medicas adhibere manus ad uulnera pastor
 Abnegat, & meliora deos sedet omnia poscens.
 Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa
 Cum furit, atq; artus depascitur arida febris,
 Prosiut incensos æstus auertere, & inter
 Ima ferre pedis salientem sanguine uenam,
 Bisaltæ quo more solent, acerq; Gelonus,
 Cum fugit in Rhodopen, atq; in deserta Getarum,
 Et lac concretum cum sanguine potat equino,
 Quam procul aut molli succedere sæpius umbræ
 Videris, aut summas carpentem ignauus herbas,
 Extremamq; sequi, aut medio procumbere campo

G E O R.

Pascentem, & seræ solam decedere nocti,
 Continuo ferro culpam compesce, prius, quàm
 Dra per in cautum serpent contagia uulgi.
 Non tam creber agens hyemem ruit æquore turbo,
 Quam multæ pecudum pestes, nec singula morbi
 Corpora corripunt, sed tota æstiuæ repente,
 Spemq; gregemq; simul, cunctamq; ab origine gentē
 Tum sciat aërias Alpes, & norica siquis
 Castella in tumulis, & lapidis arua Timai,
 Nunc quoq; post tanto uideat, desertaq; regna
 Pastorum, & longe saltus, lateq; uacantes.
 Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est
 Tempestas, totoq; autumnu incanduit æstu,
 Et genus omni neci pecudum dedit, omne ferarum,
 Corruptiq; lacus, infecit pabula tabo.
 Nec uia mortis erat simplex, sed ubi ignea uenis
 Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
 Rursus abundabat fluidus liquor, omniaq; in se
 Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.
 Sepe in honore dciū medio stans hostia ad aram.
 Lanea dum niuea circumdatur insula uitta,
 Inter cunctantes cecidit moribunda ministros,
 Aut si quam ferro mactauerat ante sacerdos,
 Inde neq; impositis ardent altaria fibris,
 Nec responsa potest consultus reddere Vates.
 Ac uix suppositu tinguntur sanguine cultri,

Summaq;

LIBER III.

Summaq; ieiuna sanie infuscatur arena,
 Hinc lactis vituli uulgo moriuntur in herbis,
 Et dulces animas plena ad præsepia reddunt,
 Hinc canibus blandis rabies uenit, & quatit egros
 Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesitas.
 Labitur infelix studiorum, atq; immemor herbæ
 Victor equus, fontesq; auertitur, & pede terram
 Crebra ferit, demissa aures, incertus ibidem
 Sudor, & ille quidem moriturus frigidus aret
 Pellis & ad tactum tractanti dura resistit.
 Hæc ante exitium primis dant signa diebus,
 Sin in processu cœpit crudeſcere morbus,
 Tum uero ardentes oculi, atq; attractus ab alto
 Spiritus interdum gemitu grauis, imaq; longo
 Illa singultu tendunt, ut naribus ater
 Sanguis, & obsessas fauces premit aspera lingua.
 Profuit inserto latices infundere cornu
 Lenæos, ea uisa salus morientibus una.
 Mox erat hoc ipsum exitio, furijq; reflecti
 Ardebat, ipsiq; suos iam morte sub egra
 (Dij meliora pijs, erroremq; hostibus illum)
 Discissos nudis laniabant dentibus artus,
 Ecce autem duro fumans sub uomere taurus
 Concidit, & mixtum spumis uomit ore cruorem,
 Extremosq; ciet gemitus, ut tristis arator
 Mœrentem abiungens fraterne morte iuuenum,

G E O R.

Atq; opere in medio defixa reliquit aratra.
 Non umbrae altorum nemorū, non gramina possunt
 Grata mouere animum, non qui per saxa uolulus
 Purior electro campum petit amnis, at ima
 Soluuntur latera, atq; oculos stupor urget inerteis,
 Ad terramq; fluit deuexo pondere ceruix.
 Quid labor aut benefacta iuuat? quid uomere terras
 Inuertisse graues? atqui non Mastica Bacchi
 Munera, non illis epula nocuere repostæ,
 Frondibus & uictu pascuntur simplicis herbæ.
 Pocula sunt fontes liquidi, atq; exercita cursu
 Flumina, nec somnos abrumpit cura salubres.
 Tempore non alio dicunt regionibus illis
 Quæstas ad sacra boues lunonis, & uris
 Imparibus, ductos alta ad donaria currus.
 Ergo ægre rastris terram rimantur, & ipsis
 Vnguibus infodiunt fruges, montesq; per altos
 Contenta ceruice trahunt stridentia plaustra.
 Non lupo insidias explorat ouilia circum,
 Nec gregibus nocturnus obambulat, acrior illum
 Cura domat, timidi Damæ, ceruicq; fugaces,
 Nunc interq; canes, & circumtectæ uagantur
 Iam maris immensi prolem, & genus omne natantia
 Littore in extremo, ceu naufraga corpora fluctus
 Proluit, insolent fugiunt in flumina phocæ.
 Interit & curuis frustra defensa latebris

Vipera

LIBER III.

Vipera, & attoniti squamis astantibus hydri.
 Ipsi est aer aubus non æquus, & illæ
 Præcipites alta uitam sub nube relinquunt.
 Præterea iam nec mutari pabula refert,
 Quæsitæq; nocent artes, cessere magistri
 Phyllurides Chiron, Amythaoniusq; Melampus.
 Sæuit & in lucem stygijs emissa tenebris
 Pallida Tesiphone, morbos agit ante, metumq;
 Inq; dies audum surgens caput altius effert,
 Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes,
 Arentesq; sonant ripæ, collesq; supini
 Iamq; cateruatim dat stragem, atq; aggerat ipsi
 In stabulis, turpi dilapsa cadauera tabo,
 Donec humo tegere, ac foueis abscondere discunt.
 Nam neq; erat corijs usus, nec uiscera quisquam,
 Aut undis abolere potest, aut uincere flamma.
 Nec tondere quidem morbo, illuicq; peresa
 Vellera, nec telas possunt attingere putres,
 Verumetiam inuisos si quis tentarat amictus,
 Ardentes papulæ, atq; immundus olentia sudor
 Membra sequebatur, nec longo de inde moranti
 Tempore, contractos artus sacer ignis edebat.

MODESTINI IVRISCONSULTI
 in Quartum Georgicorum,
 Argumentum.

GEOR.

Protinus aeri mellis redolentia regna,
 Hybleas & apes, aluorum & carea tecta,
 Quiq; albi flores, examina quæq; legenda
 Iudicat, humenteisq; fauos, cœlestia dona,

P. V. M. GEORGICORVM

Liber Quartus.

Protinus aërij mellis cœlestia dona
 Exequar, hanc etiam Mæcenas aspice partem.
 Admiranda tibi leuium spectacula rerum,
 Magnanimosq; duces, totiusq; ex ordine gentis
 Mores & studia, & populos, & prælia dicam.
 In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
 Numina leua sinunt, auditq; uocatus Apollo.

Principio, sedes apibus, statioq; petenda,
 Quo neq; sit uentis aditus (nam pabula uenti
 Ferre domum prohibent) neq; oues, hædiq; petulci
 Floribus insultent, aut errans bucula campo
 Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.
 Absint & picti squalentia terga lacerti
 Pinguibus à stabulis, meropesq; , aliæq; uolucres,
 Et manibus Progne pectus signata cruentis.
 Omnia nam late uastant, ipsasq; uolantes,
 Ore ferunt, dulcem nidis immitibus escam.
 At liquidi fontes, & stagna uirentia musco
 Adsiunt, & tenuis fugiens per gramina riuus,

Palmaq;

L I E R III.

Palmaq; uestibulum, aut ingens oleaster obumbret
 Ut cum prima noui ducent examinare ges
 Vere suo, ludetq; fauis e missa iuuentus,
 Vicina inuitet decedere ripa calori,
 Obuiaq; hospitij teneat frondentibus arbor.
 In medium, seu stabit iners, seu profluet humor
 Transuersas salices, & grandia conijce saxa
 Pontibus ut crebris possint consistere, & alas
 Pandere ad aestiuum solem, si forte moranteis
 Sparserit, aut praeceps Neptuno immerferit Eurus.
 Hæc circum casia uirides, & olentia late
 Serpilla, & graui ter spirantis copia thymbræ
 Floreat, irriguumq; bibant uiolaria fontem.
 Ipsa autem seu corticibus tibi suta cauatis,
 Seu lento fuerint aluearia uimine texta,
 Angustos habeant aditus, nam frigore mella
 Cogit hyems, eademq; calor liquefacta remittit,
 Vtraq; uis apibus pariter metuenda, neq; illæ
 Ne quicquam in tectis certatim tenuia cera
 Spiramenta linunt, fucosq; & floribus oras
 Explent, collectumq; hæc ipsa ad munera gluten,
 Et usco, & Phrygiæ seruant pice lentius Idæ.
 Sæpe etiam effosis (si uera est fama) latebris.
 Sub terra fodere laxem, penitusq; repertæ,
 Pumicibusq; cauis, exeseq; arboris antro.
 Tu tamen et leui rimosa cubilia limo

G E O R.

Vnge, fouens circum, & raras super iniice frödes
 Neu propius tectis taxum sine, neue rubentes
 Vre foco caneros, altæ neu crede paludi,
 Aut ubi odor cœni grauis, aut ubi concava pulsu
 Saxa sonant, uocisq; offensa resultat imago.
 Quod superest, ubi pulsam hyemem sol aureus egit
 Sub terras, cœlumq; æstua luce reclusit,
 Ille continuo saltus, syluasq; peragrant,
 Purpurcosq; metunt flores, & flumina libant
 Summa leues, hinc nescio qua dulcedine lætæ
 Progeniem, nidosq; fouent, hinc arte recentes
 Excudunt cæras, & mella tenacia figunt.
 Hinc ubi iam emissum caueis ad sydæra cœli,
 Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen
 Obscuramq; trahi uento mirabere nubem,
 Contemplator, aquas dulcèis, & frondea semper
 Tecta petunt huc tu iussos, asperge saporès,
 Trita melisphylla, & Cerimthe ignobile gramen,
 Tinnitusq; cie, & matris quate cymbala circum,
 Ipsæ confident medicatis sedibus, ipsæ
 Intima more suo sese in cunabula condent.

Sin autem ad pugnam exierint (nã sepe duobus
 Regibus incesit magno discordia motu)
 Continuoq; animos uulgi, & trepidantia bello
 Corda, licet longe præsciscere, nanq; morantes
 Martius ille æris rauci canor increpat, & uox

Auditur,

LIBER III.

Auditur, fractos sonitus imitata tubarum.
 Tum trepidæ inter se coeunt, pennisq; coruscant,
 Spiculaq; exacuunt rostris, aptantq; lacertos,
 Et circa regem, atq; ipsa ad prætoria dense
 Miscentur, magnisq; uocant clamoribus hostem.
 Ergo ubi uer noctæ sudum, camposq; patentis
 Erumpunt portis, concurritur, æthere in alto
 Fit sonitus, magnum mixtæ, glomerantur in orbem,
 Præcipientesq; cadunt, non densior aere grando.
 Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
 Ipsi per medias acies, insignibus alis,
 Ingentes animos angusto in pectore uersant.
 Vsq; adeo obnixi non cedere, dum grauis, aut hos,
 Aut hos, uersa fuga uictor dare terga coegit.
 Hi motus animorum, atq; hæc certamina tanta,
 Pulueris exigui iactu compressa quiescent.
 Verum ubi ductores acie reuocaueris ambos,
 Deterior qui uisus eum, ne prodigus obsit,
 Dede neci, melior uacua sine regnet in aula.
 Alteri erit maculis, auro squallentibus ardens,
 (Nam duo sunt genera) hic melior insignis & ore,
 Et rutilus clarus squamis, ille horridus alter
 Desidia, latamq; trahens inglorius aluum.
 Ut binæ regum facies, ita corpora gentis.
 Nanq; aliæ turpes horrent, ceu puluere ab alto
 Cum uenit, & terram sicco spuit ore uiator

Aridus, elucent alia, & fulgore coruscant
 Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis,
 Hæc potior soboles, hinc cæli tempore certo
 Dulcia mella premes, nec tantum dulcia, quantum,
 Et liquida, & durum bacchi donitura saporem,
 At cum incerta uolant, cæloq; examina ludunt,
 Contemnuntq; fauos, & frigida tecta relinquunt,
 Instabiles animos ludo prohibebis inani,
 Nec magnus prohibere labor, tu regibus alas
 Eripe, non illis quisquam cunctantibus, altum
 Ire iter, aut castris audebit uellere signa.
 Inuitent croceis halantes floribus horti,
 Et custos furum, atq; auium cum falce saligna
 Hellepontiaci seruet tutela Priapi.
 Ipse thymum, pinosq; ferens de montibus altis,
 Tecta serat late circum, cui talia curæ,
 Ipse labore manum duro terat, ipse feraces
 Figat humo plantas, & amicos irriget hymbres,
 Atq; equidem extremo ni iam sub fine laborum
 Vela traham, & terris festinem aduertere proram,
 Forsitan & pingues hortos quæ cura colendi
 Ornaret canerem, biseriq; rosaria pesti,
 Quoq; modo potis gauderent intybariuis,
 Et uirides apio ripe, tortusq; per herbam
 Cresceret in uentrem cucumis, nec sera comantem
 Narcissum, aut flexi tacuissim uimen acanthi,

LIBER III.

Pallentesq; hederas, & anantes littora myrtos,
 Namq; sub Oebaliæ memini me turribus altis,
 Quam niger humectat flauentia culta Galeſus,
 Corytium uidiffe ſenem, cui pauca relict
 Iugera ruris erant, nec ſerulis illa iuuenis,
 Nec pecori opportuna ſeges, nec commoda Baccho,
 Hic rarum tamen in dumis holus, albaq; circum
 Lilia, uerbenasq; premens, ueſcumq; papauer,
 Regum æquabat opes animis, ſeraq; reuertens
 Nocte domum, dapibus menſas onerabat incemptis,
 Primus uere roſam, atq; autumnno carpere poma,
 Et cum triſtis hyems etiam nunc frigore ſaxa
 Rumperet, & glacie curſus froenaret aquarum,
 Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi,
 Aſtatem increpitans ſeram, Zephyrosq; morantes,
 Ergo apibus ſcætis idem, atq; examine multo
 Primus abundare, & ſpumantia cogere preſſis
 Mella ſauis, illi tiliæ, atq; uberrima pinus,
 Quotq; in flore nouo pomis ſe fertilis arbor
 Induerat, totidem autumnno matura tenebat,
 Ille etiam ſeras in uerſum diſtulit ulmos,
 Eduramq; pirum, & ſpinos tam pruna ſerentes,
 Lamq; miniſtrantem platanū potantibus umbram.
 Verum hæc ipſe equidem ſpatijs diſcluſus iniquis
 Prætereo, atq; alijs poſt commemoranda relinquo,
 Nunc age naturas apibus, quas Iuppiter ipſe

Addidit, expediam, pro qua mercede canoros
 Curetum sonitus, crepitantiaq; æra secuta,
 Dictæo cæli regem pauere sub antro.
 Solæ communes natos, consortia tecta
 Urbis habent, magnisq; agitant sub legibus æuum,
 Et patriam solæ, & certos nouere penates.
 Venturæq; hyemis memores, æstate laborem
 Experiuntur, & in medium quæsitæ reponunt.

Nanq; aliæ uictu inuigilant, & fœdere pacto
 Exercentur agris, pars intra septa domorum
 Narcissi lachrymam, & lentum de cortice gluten
 Prima fauis ponunt fundamina, deinde tenacis
 Suspendunt cæras, aliæ spem gentis adultos
 Educunt fœtus, aliæ purissima mella
 Stipant, & liquido, distendunt nectare cellas.
 Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti,
 Inq; uicem specularunt aquas, & nubila cæli,
 Aut onera accipiunt uenientum, aut agmine facto
 Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.
 Feruet opus, redolentq; thymo fragrantia mella.

At ueluti lentis cyclopes fulmina massis
 Cum properant, alij taurinis follibus auras
 Accipiunt, redduntq; alij stridentia tingunt
 Aera lacu, gemit impositis incudibus Actna,
 Illi inter sese magna ui brachia tollunt
 In numerum, uersantq; tenaci forcipe ferrum.

LIBER III.

Non aliter (si parua licet componere magnis)
 Cecropias innatus apes amor urget habendi.
 Munere quanq; suo, grandæuis oppida curæ,
 Et munire fauos, & Dædala fingere tecta.
 At fessæ multa referunt se nocte minores,
 Cræra thymo plenæ, pascuntur & arbuta passim,
 Et glaucas salices, casiamq; crocumq; rubentem,
 Et pinguem tiliam, & ferrugineos hiacinthos.
 Omnibus una quies, operum labor omnibus unus.
 Manerunt portis, nusquam mora, rursus easdem
 Vesper ubi è pastu tandem decedere campis
 Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
 Fit sonitus, mussantq; oras, & limina circum
 Post ubi iam thalamis se composuere, siletur.
 In noctem, fessosq; sopor suus occupat artus.
 Nec uero à stabulis pluuia impendente recedunt
 Longius, aut credunt cælo aduentantibus Euris,
 Sed circum tutæ sub mœnibus urbis aquantur,
 Excursusq; breues tentant, & sæpe lapillos
 Vt cymbæ instabiles fluctu iactante saburræ
 Tollunt, his sese per inania nubila librant.
 illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
 Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
 In Venerem soluunt, aut foetus nixibus edunt.
 Verum ipsæ folijs natos, & suaibus herbis
 Ore legunt, ipsæ regem, paruosq; quirites

Sufficiunt, aulâq; & cærea regna refigunt.
 Sæpe etiam duris errando in cotibus, alas
 Attriuere, ultroq; animam sub fasce dedere.
 Tantus amor florum, & generandi gloria mellis
 Ergo ipsas quamuis angusti terminus æui
 Excipiat (neq; enim plus septima ducitur ætas)
 At genus immortale manet, multosq; per annos
 Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum.

Præterea regem non sic Aegyptus, & ingens
 Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes
 Obseruant, rege incolumi, mens omnibus una est,
 Amisso, rupere fidem, constructaq; mella
 Diripuerunt ipsæ, & crates soluere fauorum.
 Ille operum custos, illum admirantur, & omnes
 Circumstant fremitu denso, stipantq; frequentes,
 Et sæpe attollunt humeris, & corpora bello
 Obiectant, pulchramq; petunt per uulnera mortem.
 His quidam signis, atq; hæc exemplo secuti,
 Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus
 Aethereos dixere deum, nanq; ire per omnes
 Terrasq; tractusq; maris, coelumq; profundum.
 Hinc pecudes, armenta uiros, genus omne ferarum.
 Quenq; sibi tenuis nascentem arcessere uitas,
 Scilicet huc reddi deinde, ac resoluta referri
 Omnia nec morti esse locum, sed uiua uolare
 Syderis in numerum, atq; alto succedere caelo.

LIBER III.

Si quando sedem augustam, seruataq; mella
 Thesauris relines, prius haustus sparsus aquarum
 Ore foue, fumosq; manu prætende sequaces.
 Bis grauidos cogunt fœtas, duo tempora messis,
 Taygete simul os terris ostendu honestum
 Pleias, & Oceani spretos pede reppulit amnes,
 Aut eadem sydus fugiens ubi piscis aquosi,
 Tristior hybernas cœlo descendit in undas,
 Illis ira modum supra est, læsæq; uenenum
 Morsibus inspirant, & spicula cœca relinquunt
 Affixæ uenis, animasq; in uulnere ponunt.
 Sin duram metuens hyemem, pacesq; futuro,
 Contusosq; animos, & res miserabere fractas,
 Aut suffire thymo, cæcasq; recidere inanes
 Quis dubitet? nam sæpe, fauos ignotos adedit
 Stellio, & lucifugis congesta cubilia blattis
 Immunisq; sedens aliena ad pabula fucus
 Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis,
 Aut durum tineæ genus, aut inuisa Mineræ
 In foribus laxos suspendit aranea classes.
 Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes
 Incumbent generis lapsi sarcire ruinas,
 Complebuntq; foros, & floribus horrea texent.
 Si uero (quontam casus apibus quoq; nostros
 Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo.
 Quod iam non dubijs poteris cognoscere signis,

G E O R .

Continuo est ægris alius color, horrida uultum
 Deformat macies, tum corpora luce carentum
 Exportant teclis, & tristia finera ducunt,
 Aut ille pedibus connexæ ad limina pendent,
 Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes
 Ignauæq; fame, & contracto frigore pigre.
 Tum sonus audatur grautor, tractimq; susurrant,
 Frigidus ut quondã syluis immurmurat Auster,
 Ut mare sollicitum stridet refluentibus undis,
 Aestuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.
 Hic iam Galbaneos suadebo incendere odores,
 Mellaq; arundineis inferre canalibus ultro
 Hortantem, & fessas ad pabula nota uocantem.
 Proderit, & tunsam galle admiscere saporem,
 Arentesq; rosas, aut igni pingua multo
 Defruta, uel psythia passos de uite racemos,
 Cecropiumq; thymũ, & graue olentia centaurea.
 Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
 Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba.
 Nanq; uno ingeniem tollit de cespite syluam,
 Aureus ipse, sed in folijs, quæ plurima circum
 Funduntur, uiole subluceat purpura nigre,
 Sæpe deũ nexis ornate torquibus aræ.
 Asper in ore sapor, tonsis in uallibus illum
 Pastores, & curua legunt prope flamina Melle.
 Huius odorato radices incoque Baccho,

Pabulaq;

LIBER III.

Fabulæq; in foribus plenis adpone canistris.
 Sed si quem proles subito defecerit omnis,
 Nec genus unde nouæ stirpis reuocetur habebit,
 Tempus & Arcadij memorãda iuuenta magistris
 Pandere, quoq; modo cæsis iam sepe iuencis
 Insyncerus apes tulerit cruor, alius omnem
 Expediam, prima repetens ab origine famam.
 Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
 Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
 Et circum pictis uehitur sua rura phæelis,
 Quaq; pharetræ uicina Persidis urget,
 Et uiridem Aegyptum nigra foecundat arena,
 Et diuersa ruens septem discurrit in ora,
 Vsq; coloratis amnis deuexus ab Indis,
 Omnis in hac certam regio tacit arte salutem.
 Exiguus primum, atq; ipsos contractus ad usus
 Eligitur locus, hunc angustiq; imbrice tecti,
 Parietibusq; premunt arctis, & quattuor addunt
 Quattuor è uentis obliqua luce fenestras,
 Tum uitulus bima curuans iam cornua fronte
 Queritur, huic geminæ nares, & spiritus oris
 Multa reluctanti obstruitur, plagisq; perempto
 Tansa per integram soluuntur uiscera pellem.
 Sic positum in clauso linqunt, & rama costis
 Subijciunt fragmenta, thymum, casiasq; uirentes.
 Hoc geritur Zephyris primum impellentibus undas

G E O R .

Ante nouis rubeant quam prata coloribus , ante
 Græula quam tignis nidum suspendat hirundo .
 Interea teneris tepesactus in ossibus humor
 Aestuat , & uiscenda modis animalia mixis
 Trunca pedum primo , mox & stridentia pennis
 Miscentur , tenuemq; magis , magis aëra carpunt ,
 Donec ut aestiuis effusus nubibus imber
 Erupere , aut ut neruo pulsante sagittæ
 Prima leues meunt siquando prælia Parthi .
 Quis deus hanc muse , quis nobis extudit artem ?
 Vnde noua ingressus hominum experientia cœpit ?
 Pastor Aristæus fugiens penetra tempe ,
 Amisiss (ut fama) apibus , morboq; , fameq; ,
 Tristis ad extremi sacrum caput astuit amnis
 Multa querens , atq; hac affatus uoce parentem .

Mater Cyrene , mater , quæ gurguis huius
 Ima tenes , quid me præclara stirpe decorum
 (Si modo quæ perhibes , pater est Tymbræus apollo)
 Inuisum fati genuisti ? aut quo tibi nostri
 Pulsus amor ? quid me coelum sperare iubebas ?
 En etiam hunc ipsam uitæ mortalis honorem ,
 Quem mihi uix frugum , & pecudû custodia solers
 Omnia tentanti extuderat , te matre relinquo
 Quin age , & ipsa manu felices erue syluas
 Fer stabulis inimicum ignem atq; interfice messes ,
 Vre sata , & ualidam in uites molire bipennem ,

Tanta

LIBER III.

Tanta meæ si te ceperunt lædia laudis .
 At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
 Sensit , eam circum Milesia uellera nymphæ
 Carpebant hyali saturo fucata colore ,
 Drymoq; , Xantoq; , Ligeaq; , Phyllocoecq; ,
 Casariem effusæ nuïdam per candida colla ,
 Nisæq; , Spioq; , Thaliaq; , Cymodoecq; ,
 Cydippe , & flaua Lycorias , altera uirgo ,
 Altera tum primos Lucinæ experta labores ,
 Clioq; & Beroe soror , Oceanitides ambæ ,
 Ambæ auro , pictis incinctæ pellibus ambæ ,
 Atq; Ephyre , atq; Opïs atq; Asia , & Deïopea ,
 Et tandem positis uelox Areïhusa saguttis ,
 Inter quas curam Clymene narrabit inanem
 Vulcani , Martisq; dolos , & dulceta firta ,
 At que chao densos diuum numerabat amores ,
 Carmine quo captæ dum susis mollia pensa
 Deuoluunt , iterum maternas impulit aures
 Luctus Aristei , utrcisq; sedilibus omnes
 Obstupuere , sed ante alias Areïhusa sorores
 Prospiciens , summa placidum caput extulit unda ,
 Et procul . O gemutu nō frustra exterrita tanto ,
 Cyrene soror , ipse tibi tua maxima cura
 Tristis Aristæus Penei genitoris ad undam
 Stat lachrymans , & te crudelem nomine dicit .
 Huic percussa noua mentem formidine mater ,

Due age, due ad nos, fas illi limina diuūm
 Tangere aut, simul alta iubet discedere late
 Flumina, qua iuuenis gressus inferret, at illum
 Curuata in montis faciem circumstetit unda,
 Accepitq; sinu uasto, misitq; sub annem,
 tamq; domum mirans genitricis, & humida regna,
 Speluncisq; lacus clausos, lucosq; sonantes,
 Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum,
 Omnia sub magna labentia flumina terra
 Spectabat diuersa locis, phasimq;, Lycumq;
 Et caput unde altus primum se rupit Enipheus,
 Unde pater Tyberinus, & unde Aniena fluenta,
 Saxosumq; sonans Hypanis, Mysusq; Caucasus,
 Et gemina auratus taurino cornua uultu
 Eridanus, quo non alius per pingua culta
 In mare purpureum uiolentior influit amnis.
 Postquam est in thalami pendentia pumice lecta
 Peruentum, & nati fetus cognouit inanes
 Cyrene, manibus liquidos dant ordine fontes
 Germanæ, tonsisq; ferunt mantilia uillis.
 Pars epulis onerant mensas, & plena reponunt
 Pocula, Panchæis adulescunt ignibus aræ.
 Et mater, cape Mæonij Carchestia Bacchi
 Oceano libemus ait, simul ipsa precatur
 Oceanumq; patrem rerum, nymphasq; sorores,
 Centum quæ syluas, centum quæ flumina seruant.

LIBER IIII.

Ter liquido ardentem perfudit neclare uestam,
 Ter flamma ad summum tecti subiecta relaxat,
 Omne quo firmans animum, sic incipit ipsa,
 Est in Carpathio Neptuni gurgite Vates
 Cœruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor,
 Et iuncto bipedum curru metitur equorum.
 Hic nunc Acmathiæ portus, patriamq; reuifit
 Pallenen, hunc & nymphæ ueneramur, & ipse
 Grandæuus Nereus nouit, nanq; omnia Vates,
 Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur.
 Quippe ita Neptuno uisum est, immania cuius
 Armenta, & turpes pascit sub gurgite phocas,
 Hic tibi nate prius uinclis capiendus, ut omnem
 Expediat morbi caussam, euentusq; secundet,
 Nam sine ui non ulla dabit præcepta, neq; ullum
 Orando flectes, uim duram & uincula capto
 Tende, doli circum hæc demum frangentur inanes,
 Ipsa ego te, medios cum sol accenderit æstus,
 Cum situunt herbæ, et pecori iam gratior umbra est,
 In secreta senis ducam, quo fessus ab undis
 Se recipit, facile ut somno adgrediare iacentem.
 Verum ubi correptum manibus, uinclisq; tenebis,
 Tum uariæ illudent species, atq; ora ferarum.
 Fiet enim subito sus horridus, atraq; tigris,
 Squamosusq; draco, & uulua ceruice læna,
 Aut acrem flammæ sonitum dabit, atq; ita uinclis

G E O R .

Excidet , aut in aquas tenues dilapsus abibit ,
 Sed quanto ille magis formas se uertet in omneis ,
 Tanto nate magis contende tenacia uincla ,
 Donec talis eru mutato corpore , qualem
 Videris , incepto tegeter cum lumina somno .
 Hæc ait , & liquidum ambrosiæ diffudit odorem ,
 Quo totum nati corpus perduxit , at illi
 Dulcis compositis spirauit crinibus aura ,
 Atq; habilis membris uenit uigor , est specus ingens
 Exesi latere in montis , quo plurima uento
 Cogitur , inq; sinus , scindit sese unda reductos ,
 Deprensus olim statio tutissima nautis .
 Intus se uastu Proteus tegit obice saxi ,
 Hic iuuenem in latebris auersum à lumine nymphæ
 Collocat , ipsi procul nebulis obscura recessit .
 Iam rapidus torrens sitientes Sirios indos
 Ardebat celo , & medium sol igneus orbem
 Hauserat , arebant herbe , & caua flumina siccis
 Faucibus ad limum radij tepesacta coquebant
 Cum Proteus consueta petens è fluctibus antra
 Ibat , cum uastu circum gens humida ponti
 Exultant rorem late dispergit amarum
 Sternunt se somno diuerso in litore Phocæ .
 Ipse (uelut stabuli custos in montibus olim ,
 Vesper ubi è pastu utulos ad tecta reducit ,
 Auditiq; lupos acuunt balatibus agni)

Auditiq;

LIBER III.

Confedit scopulo medius, numerumq; recenset,
 Cuius Aristæo, quoniam est oblata facultas,
 Vix defessa senem passus componere membra,
 Cum clamore ruit magno, manicisq; tacentem
 Occupat, ille suæ contra non immemor artis
 Omnia transformat se se in miracula rerum,
 Ignemq; horribilemq; feram, fluuiumq; liquentē.
 Verum ubi nulla fugam repperit fallatia, uictus
 In se se redit, atq; hominis tandem ore locutus

Nam quis te iuuenum confidentissime nostras
 Iussit adire domos? quidue hinc petis? inquit, at ille
 Scis Proteu, scis ipse, neq; est te fallere cuiquam,
 Sed tu desine uelle, Deum præcepta secuti
 Venimus huc, lapsis quæsitum oracula rebus.
 Tantum effatus, ad hæc uates ui deniq; multa
 Ardentes oculos intorsit lumine glauco,
 Et grauitè frendens sic satis ora resoluit

Non te nullius exercent numinis iræ,
 Magna lues commissæ, tibi hæc miserabilis Orpheus
 Haud quaquam ob meritum pœnas (ni fata resistent)
 Suscitæ, & rapta grauitè pro coniuge seuit,
 Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
 Immanem ante pedes hydrum moritura puella
 Seruantem ripas alta non iudit in herba.
 At chorus æqualis Dryadum clamore supremos
 Implerunt montes, fletunt Rhodopææ arces,

Altaq; Pangæa, & Rhesi Mauortia tellus,
 Atq; Geta, atq; Hebrus, atq; actias Oruthyia
 Ipse caua solans ægram testudine amorem,
 Te dulcis conuix, te solo in littore secum,
 Te ueniente die, te decedente canebat.
 Tænarias etiam fauces, alta hostia Ditis,
 Et caligantem nigra formidine lucum
 Ingressus, manesq; adiit, regemq; tremendum,
 Nesciaq; humanis precibus mansuescere corda.
 At cantu commotæ crebi de sedibus imis
 Vmbre ibant tenues, simulacraq; luce carentum
 Quam multa in syluis auium se millia condunt.
 Vesper ubi aut hybernus agit de montibus imber
 Matres, atq; uiri, defunctaq; corpora uita
 Magnanimumq; herou, pueri, innuptaq; puella,
 Impositiq; rogis iuuenes ante ora parentum,
 Quos circum limus niger, & deformis arundo
 Cocyti, tarda q; palus, innabilis unda
 Alligat, & noues Styx interfusa coërcet.
 Quin ipse stupere domus, atq; intima Leti
 Tartara, cœruleosq; implexæ criminibus angues
 Eumenides, tenuiq; inhians tria Cerberus ora,
 Atq; Ixionei uento rota constitit orbis,
 Iamq; pedem referens, casus euaserat omnibus,
 Redditaq; Eurydice superas ueniebat ad auras,
 Pone sequens (nanq; hanc dederat Proserpina legē)

LIBER III.

Cum subita incautum dementia cœpit amantem,
 Ignoſcenda quidem, ſcirent ſi ignoſcere manes.
 Reſtuit, Eurydicenq; ſuam iam luce ſub ipſa
 Immemor heu uictuſq; animi reſpexit, ibi omnis
 Effuſus labor, atq; immitis rupta tyranni
 Fœdera, terq; fragor ſtagnis auditus auernis,
 Illa, quis & me inq; miſerã et te pœdidit Orpheus?
 Quis tantus furor? en iterum crudeliaretro
 Fata uocant, conditq; natantia lumina ſomnus.
 Iamq; uale, ſeror ingenti circumdata nocte,
 Inualidaſq; tibi tendens, heu non tua, palmas.
 Dixit, & ex oculis ſubito, ceu ſumus in auras
 Commixtus tenues fugit diuerſa, neq; illum
 Prenſantẽ ne quicquam umbras, & multa uolentẽ
 Dicere præterea uidit, nec portitor Orci
 Amplius obiectam paſſus tranſire paludem.
 Quid ſaceret? quo ſe rapta bis coniuge ferret?
 Quo ſtetu manes, qua numina uoce moueret?
 Illa quidem ſtygia nabat iam frigida Cymba.
 Septem illum totos perhibent ex ordine menſes
 Rupe ſub æria, deſerti ad ſtrymonis undam
 Fleuiſſe, & gelidis hæc euoliſſe ſub antris,
 Mulcentem tigris, & agentem carmine quercus.
 Qualis populea mœrens philomela ſub umbra
 Amiſſos queritur foetus, quos durus arator
 Obſeruans nido implumes detraxit, at illa
 Flet noctem, ramoq; ſedens miſerabile carmen

Integrat, & incestis late loca questibus implet.
 Nulla uenus, nulliq; animum flexere hyemenæi.
 Solus hyperboreas glactes, Tanaimq; nualem,
 Aruaq; Riphæis nunquam uiduata pruinis
 Lustrabat, Raptam Eurydicen, atq; irrita ditis
 Dona quærens, spretæ Ciconum quo munere matres
 Inter sacra deum, nocturnaq; orgia Bacchi,
 Discerptum latos iuuenum sparsere per agros.
 Tum quoq; marmorea caput à ceruice reuulsum
 Gurgite cum medio portans Oeagrius Hebrus
 Volueret, Eurydicen uox ipsa, & frigida lingua
 Ah miseram Eurydicen, anima fugiente uocabat,
 Eurydicen toto referebant flumine ripæ.
 Hæc Proteus, & se tactu dedit æquor in altum,
 Quaq; dedit, spumantē undam sub uertice torsit.
 At non Cyrene, nanq; ultro affata timentem.
 Nate licet tristeis animo deponere curas,
 Hæc omnis morbi caussa, hinc miserabile nymphæ
 Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
 Exitium misere apibus. tu munera supplex
 Tende petens pacem, & faciles uenerare Napæas.
 Nanq; dabunt ueniam uotis irasq; remittent.
 Sed modus orandi, qui sit, prius ordine dicam,
 Quattuor eximios præstanti corpore tauros,
 Qui tibi nunc uiridis depascunt summa Licæi
 Delige, & intacta toudem ceruice iuuenas,
 Quattuor his aras alta ad delubra dearum

LIBER III.

Constitue, & sacrum iugulis demitte cruorem.
 Corpora q̄ ipsa boum frondoso desere luco.
 Post ubi nona suos aurora ostenderit ortus,
 Inferias Orphei Lethæa papauera mittes,
 Et nigram maetabis ouem, lucemq̄; reuises,
 Placatam Eurydicen uitula uenerabere cæsa.
 Haud mora, continuo matris præcepta faceßit.
 Ad delubra uenit, monstratas excitat aras
 Quattuor extimios præstanti corpore tauros
 Ducit. & intacta totidem ceruice iuuenas.
 Post ubi nona suos aurora induxerat ortus,
 Inferias Orphei mittit, lucumq̄; reuisit.
 Hic uero subitum, ac dictu mirabile monstrum
 Aspiciunt liquefacta boum per uiscera, toto
 Stridere apes utero & ruptis efferuere costis,
 Immensasq̄; trahi nubes iamq̄; arbore summa
 Confluere, & lentis uuam demittere ramis,
 Hæc super aruorum cultu, pecorumq̄; canebam,
 Et super arboribus, Cæsar dum magnus ad altuna
 Fulminat Euphratem bello uictorq̄; uolenteis
 Per populos dat iura, uiamq̄; affectat olympo.
 Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
 Parthenope, studijs florentem ignobilis oci.
 Carmina qui lusi pastorum. audaxq̄; iuuenta
 Tu yre te patulæ cecini sub tegmine sagi.

FINIS.

IN VIRGI=

LII BUCOLICA, ANNO

tationes Eobani Hefsi.

Theocritus Syracusanus Bucolica carmina scripsit, numero triginta sex, quæ quidem extare nouimus, quæ uel ab ipso, uel, ut quidam uolunt, ab interprete Idyllia, id est, parua poemata inscripta sunt. Hunc in scribendo bucolico carmine Virgilius imitatus, numero quidem Eclogarum, sic enim sua hic maluit adpellare pastoralia carmina, longe ab illo abest, quippe quas non nisi decem fecerit. Verum argumento materiae illi par, & per omnia similis, nisi quod Allegorias plerunq; miscet, cū contra omnia simpliciter, & sine troporum inuolucris describat Theocritus, qua in re tantum hunc ab illo dissentire scribit Seruus: plerunq; tamen sicut quædam ab illo sumere, ut & prorsus alia faciat, & suo usui accommodet, sic, ut quæ ab illo constet simplicissime dicta, ab hoc figurate, ad aliud quiddam significandum detorqueantur. Obseruatis tamen ubiq; & pastoralis sermonis simplicitate, & personarum

ARGUMENTVM

narum decoro. Plurimas tamen harum Eclogarum Theocriticis similes fecit, nisi quod locis sæpe, sic ipsa rerum necessitate exigente, figuratis, quæ natura ipsius argumenti sit, insperguntur, quæ omnia suis locis indicabuntur.

ARGUMENTVM PRIMAE ECLOGE paulo altius repetitum, huiusmodi ferè est

Post mortem Iulij Cæsaris flagrante toto ferè terrarum orbe bellis Ciuilibus, cùm Augustus deuictis Bruto & Cæsio in Thessalia. L. Antonio Triumui ri fratre in Italia ad Perusium, cum à Triumuiratu tam Lepidus excidisset. Sexto Pompeio copijs omnibus destituto in Asia: demum & M. Antonio Triumuiro apud Actium Epyri promontorium pace terra marique parta, cùm miles stipendia & in promissos agros mitti flagitaret, nec aliter ipse diutinis bellis exhaustus esset soluendo, agros Cremonensium, qui in partibus fuerant, militibus diuisit, quibus non sufficientibus, Mantuanorum agros adiecit. Non tam quia quicquam illi deliquissent, sed tantum, quia uicini essent. Inter quos cum & Virgilius agrum suum amisisset, Romam profectus fauore primus Polliionis, deinde Mecænatiss, & aliorum potentium amicorum Augusti obtinuit, ut agrum suum reciperet: qua de re gratias illi agit hac Ecloga, & per Tityrum personam suam, per Melibœum, quemuis Ma-

ANNOT. EOBANI

tuorum ob amissum agrum dolentem significat.

Quoniam uero in his decem Eclogis Theocritum sequutus est Virgil. & plurima ex eodē in suum carmen, & aperte & dissimulanter, ubiq; tamen summo artificio transtulit. Idcirco locos maxime à Theocrito sumptos adnotabimus, non scribemus commentarios, nisi quod & quosdam alios ex aliorum commentarijs, non tamen uulgares indicabimus locos.

Tityre tu patulæ recubans sub teg. f.
Syluestre tenui musam m. auenā.

Ad similitudinem principij Theocritici, cœpit à uocatio proprio nominis. Nam is ita incipit.

ἀδύτι εἰς Ἰθυσίωμα, καὶ ἀπίτους αἰπόλε
τῆνα

ἃ ποτὶ ταῖς παγαῖσι μελίσσειται, &c. i.

Aepole dulcis hic est uicina sibilus auræ

Dulcis & hæc strepitu fontes propè confita pinus.

Alij tamen Latinerum quoq; aliter cœpere, ut L. Calpurnius à periphrafi. Nondum solis equos decliuus mitgat æstas &c. Baptista tamen conterræneum opinor imitatus à uocatio proprio nominis cœpit. Sed & alij Latinerum uariant, inter quos sunt quos norim, Petrarcha, Pontanus, Nemesianus.

Ex re

Ex recentioribus maxime lectu dignæ uidentur Eclogæ Euricij Cordi, quas decem luculentiss. carmine descripsit. Ante quem nos quoq; anno ætatis nostræ nigesimo secundo, undecim Eclogas scripsimus, addidimusq;. Sed nuper recognitas & auctas maxima ex parte: ex undecim Eclogis, tria de uiginti fecimus Idyllia, sic enim nunc inscripsimus, quæ & ipsa propediem in manus studiosorum exhibunt, famanq; priorû, ut bona spes est, & diuturna expectatione ac iudicij, cruditionisq; accessione longe superabunt. Verum hæc quia præsentis instituti non sunt, ad Virgilium reuertamur.

Quod ad usurpationem propriorum nominum attinet, sciendum est, omnia nomina propria, quibus in Bucolico carmine usus est hic Poëta, exceptis paucis Romanis, à Theocrito desumpta esse, ut in hac prima Ecloga Tityrus, quo arietem matorē, alij hircum significari aiunt. Melibæus uero ab eo quod curam gerat boum, ὅτι μέλει αὐτῷ τῶν βόων. Vnde etiam κατ' αὐτίσιχον est uerbum meditaris, Græci enim μελέτω dicunt, id est, curæ sit. Vnde meditor Latini fecerunt, conuerso λ in nostrum d.

Formosam resonare doces Amaryll. syl.

Amaryllidis nomen, apud Theocritum celebre est, cum alibi, tum præcipue in Comaste: uerum

ANNOT. EOBANI HES.

huius nominis Poëtam Latinū, quasi quandā & Ἰων
 Ἰων fecisse uolunt quidam & secretius quiddam
 significare. Quia in sententia uideo fuisse Angelum
 Politianum Epistolarum lib. 1. ubi sic scribit, Tri
 plex fuisse nomen urbi Romæ proditur: unum hoc
 quod diximus peruulgatum. Alterum, quod arca
 num fuit, unde Amaryllida suam quæ amorem pro
 prie significat in Bucolicum carmen Poëta detorsit.
 Tertium, sacrificijs debitum, de quo uocabulū Flo
 ralibus impositum &c.

Pars Scythiâ & rapidū Cretæ uen. Oaxē.

Idem Politianus Misc. 137. Seruij, super hoc lo
 co opinionem improbat, & scæde lapsum existimat,
 quod Oaxem fluium accipiat Mesopotamie, quem
 ipse Cretæ insule esse dicit scribere Vibiiū sequestrā.
 Inde citat super eadem re uersus Apollonij ex primo
 Argonauticōn, qui sunt

δάκτυλοι ἰλιῶι κρηταέβδ' οὐς ποτὲ νύμφῃ
 ἀγχιάλῃ δακταῖον ἀνασπείος ἀμφοτέρησσι
 ἀραξάμεν γαίης οἰάξιδος ἐβλάσσει

Quos ita licet uertere, nam ab eo à quo citan
 tur uersi non sunt.

Dactyli erant Idæa uirum gens incola Cretæ

Quos nymphæ Anchiale tellurem Oeaxida utraq;

Dictæo complexa specu, genuisse putatur

Verum

Verum cum in his uersibus in dictione Ocaxide, longa sit prior syllaba, eo quod diphthongon habeat. In Poëta uero nostro & breuis sit, & sine diphthongo scribatur: ipse Politianus uiderit, quid rationis habeat. Ego certe, ut iudicio doctissimi uiri libenter steterim, ita suspicor, etiam subesse rationē aliquam, quæ me subterfugiat.

IN ECLŌ

GAM SECUNDAM.

Formosum pastor Cor. ar. Alexim.

Sunt qui dicant sic à Virgilio (quem per Corydonem hoc loco accipimus) adamatū Alexim, ut à Socrate amatus sit Alcibiades, ut à Platone aliquot ingenui pueri, hoc est, amore casto ac sobrio, neq; enim quicquid turpe suspicari necesse est de Poëta, quem continentissimū & penè uirginis moribus fuisse legamus. Alij ad dissimilitudinem morum studiorūq; stectunt argumentū, male coherentis amicitie, quorum est Erasmus, qui hoc Argumentū copiose & eloquenter, ut solet omnia, tractat in eo commentario, quem de instituendis pueris conscripsit. Alexim uero hunc antea Alexandrū uocauit, quem ab Asinio Pollione dono acceperit, liberaliter à Virgilio institutū fuisse accepimus.

ANNOT. EOBANI HES.

Argumentum factum est ad similitudinem Idyllij tertij Theocriti, qui Comastes inscribitur. Ut enim in illo Aepolus desertū se & spretum ab Amaryllide amica multis modis queritur. Sic in hac quoq; Ecloga Corydon indigne fert ab eo se contemni, de quo sit optime meritus. Verum, ne hic fuerit aliquis tam ambitiose eruditionis, qui uel cum iactura & offensione, morum puerilium, aliquam aliam ueritatem conetur ex hoc loco, sine ulla necessitate eruere: maximopere Erasimum audiendum censeo, qui hunc locum maxime tractat & caute & utiliter.

O crudelis Alexi nihil &c.

Theocritus Idyllion γ.

ὦ χείρας' Αμαρυλλί. τί μ' οὐκέτι ὄστρον
κατ' ἄντρον
παρκύπρωσα καλείσ' ἐν ἔρωτύλον ἠγάμε
μισίς.

Et paulo post. ἀπάγξασθαι με ποιησίς.

O dilecta Amarylli quid hoc tibi solus in antro

Deseror, & neq; prospiciens me nuper amantem

Blanda uoce uocas. Et paulo post.

Fracto ne mori me gutture coges? Nam per interrogationem erat exprimendum, quod aliter satis com

mode non potuit. In Græco enim simpliciter est, ἀπάγξασθαι με ποιησίς, id est, strangulari me facies.

IN VIRGIL. BVC.

facies. Quod & hic simpliciter expressit, mori me
deniq; coges.

Nunc uirides etiam ocul. sp. lacer.

Locum ex Thalisyis Theocriti imitatus est, qui
est huiusmodi. Εἰδύλη.

ἄνικα δὲ τὸ μέσον μέριον πόδας ἑλκεῖς
ἀνικα δὲ καὶ σαῦρος ἐφ' αἰμασιᾶσι καθεύδει.

Id est. Quo tu in meridie te confers. Quando &
iam lacertus in sepibus iacet. Nos ita.

Tempore quo nunc

Sol medium cæli curru ferit igneus orbem

Et uirides recubant subter conscripta lacerti.

Mille mæ Siculis errant in mont. ag.

Lac nihi nō æstate nouū, nec fr. defit.

Sumptus est hic locus ex Idillio II. in quo Cy-
clops amans Galateam inducitur, sic loquens.

Ἔοτ' ἄχι λια ἑόσκω.

κῆκ τούτων ὅ κρέτιστον ἀμελγόμενον γάλα

ἄνικω

τὴν δὲ δ' οὐ λέπει μ' οὐτ' ἐν θέρει. οὐτ' ἐν

ὁπώρη

τὸν χιμῶν & ἄκρω.

Mihi pascua florent

Mille ouibus, quibus emulsis datur optima lactis

Ἔορα, quæ nullo defuit mihi tempore, Non cum

ANNOT. EOBANI HES.

Aut aestas uenit, Autumnusue, aut bruma nivalis.

In quibus uersibus hoc tantū ommissum est, quod in Græco dicitur de caseo, super quo loco dicit Seruius rectius latinū fecisse quā Græcū, qui caseū dixerit nō lac: nam caseus, inquit, quia seruari potest, omni tempore habetur. Dicitur tamē nihilominus *Ἐν τῷ Græco κράτιστον ἀμελιόμειρον γάλα πίνομ, quod est, mulgens optimum lac bibo.*

Locum igitur hunc melius sic uertimus.

Mille meas pascō Siculis in montibus agnas
Dulcia quas mulgens niuei bibo pocula lactis
Caseus haud ullo deficit mihi tempore, non cum
Aut aestas uenit, Autumnusue, aut bruma nivalis.
Nec sum adeo informis, nup. me in l. u.
Cum placidum uentis staret mare dicit.

Theocritus in Bucoliastis Idyllio vi.

ἢ γὰρ θῆν οὐδ' ἴδδ' ἔχω κακῶς με λέγοντι
ἢ πρᾶν ἐσὶ κόντην ἐσβλεπόν ἢ δὲ γάλανα
ἢ καλὰ μὲν τὰ γένεια, καλὰ δ' ἔμιν ἅμια
ἔως παρ' ἔμιν κέκριται κατεφαίνε (κώρα
τὸ δ' ἐν δὲ τ' ὀδόντων

λευκότεραν ἂν δ' ἐν παρὶς φαίνε λίθοισι
Quod est huiusmodi.

Nec tam sum forma turpis quā dicor, In unda
Nuper enim uidi ipse meos de litore uultus

Cum

IN VIRGIL. BVC.

Cum nulli flarent tranquilla per aequora uenti
Formosæq; genæ fuerant, formosus & ipse
Vnicus hic oculus, me iudice, deinde uenusti
Et niuci Pario certabant marmore dentes.

Negat quidē Seruius ex mari effigiē ullo pacto posse
redai, sed Lucianus alicubi in marinis opinor dialo-
gis uidetur dicere posse. Rationes tamē habent suas
Physici cur nō possint. Sed hæc curiosiores uiderint.
Alba ligustra cadunt uac. nigra legun.

Magnus est error Seruij, inquit author Cornu-
pie, qui uersum illum Maronis exponens
Alba ligustra cadunt uac: nia nigra leguntur.

Ligustrū, inquit, lilium est albū, uacinium uero
flos nigri coloris, qui Græce Hyacinthus dicitur.
Hæc uerba Seruij sunt. Idē scriptor ait, arborē hanc
alio nomine uocari Cyprū, quod in Cypro insula na-
scatur, odoris suauitate præstans. Eius lignū aptū es-
se tesseriis cōficiendis, uocariq; in Italia Ligustrum.
Plin. lib. 12. cap. 25. non hoc adfirmat quidē, sed
de Cypro loquens, dicit esse quosdā, qui dicant eam
esse arborē Cyprū, quæ in Italia uocetur Ligustrū,
ex quibus satis patet arborē dici ab eodem ligustrū.
In eadem sententia est & Dioscorides libro primo
capite 115. Cuius interpres Marcellus Virgilius,
ur, meo quidem iudicio, multæ lectionis, ua-
riæq; eruditionis, fruticem esse dicit uulgarem, &

A N N O T . E O B A N I H E S .

ubiq; paratum non contemnendo argumento uileſcere nobis quæ abundant, naſciq; in ſepibus Maio Menſe cum floret . Autumno autem cum matureſcat hęc cis nigreſcere . Quæ uerba mihi uidentur ad opinio- nem Seruij propius accedere , qui lilium album eſſe dicit liguſtrum . Huc adde quod apud Columellam quoq; in hortis herba eſt , cuius hi uerſus ſunt .
Extunc ne deſpernat opes Corydonis Alexis
Fer Calathis uiolam , & nigro permixta liguſtro
Balfama &c .

Itaq; uariantibus duorum ſummorum trium non in ſimorū ſententijs , quæ quiſq; ſequi malit, liberū eſt .

De uili certe ac uulgari , ſeu herbæ ſeu arboris flore , loquutum Virgilium ſatis conſtat .

Præterea duo nec tuta mihi ual. rep. &c.

Verbis & re nonnihil uariatis à Theocrito totius locum ſumpſit , cuius in Comaſte hęc ſunt uerba .
ἢ μάνρι λευκὰν διδυματόκον αἰτὰ φυλάσσει
τάνμε ἃ δὲ μέρμερονος εἰθεῶκις ἃ μελανόρχος
αἰτεῖ καὶ δώσω οἱ ἐπεὶ τὴν ἐν διαβρύπῃη .

Hoc nos paulo fuſius in hunc modum .

Nunc tamen hanc paſco bis ſcœtam albamq; capellā
Quam tibi iam toties Mermnonis Erubacis ultro
Filia depoſcit nigrum pulcherrima corpus
Et certe ſeret , & quod tantum quærit habebit

Quando

I N V I R G I L . B V C .

Quandoquidem tu me multum spe fallis inani
Et ubi delitæ sunt hæc ludibria nostri .

Non dissimilis admodum & in Cyclope
locus est huiusmodi .

Ἔφω δὲ τοὶ ἑνδεκά νεβρῶσ
πάσσος ἀμνοφόρως καὶ σκύμωνος τέσσαρας
ἄρκτων

ἄλλ' ἀφίκθ' τὺ ποτίμε καὶ ἐξεῖσόνδ' αἰ
λασον . Quod ferè ad uerbum est .

Ter tres atq; duas fœtas tibi nutrio ceruas
Quattuor urforum catulos . Quin certe mecum
Hos ad me ueniens , nec me minus ipsa tenebis .

Florentem Cytisum sequitur las . capel .

Ἐν κλίμακα fecit , quam figuram Latini gra
dationem uocant . Est autem locus ex Theocriti Era
gatinis .

Ἄ αἰξ Ἐν κύπρῳ , ὄλυκος τὰν αἶγα διώκει
Ἄ πέρας τῶρορον , ἐγὼ δ' ἴδ' τὴν μεμάνυμαι .

Capra salax uiridem Cytisum , lupus ipse capellam
Incuruum sequitur grus errabundus aratrum

Te sequor , in te præcipuo feror ipse furore ,

Ah Corydon Corydon , quæ te dem . cor .

Totus ad finem locus ex Cyclope Theocriti est ,
cuius uerba sunt .

ΑΝΝΟΤ. ΕΟΒΑΝΙ ΗΕΣ.

ὦ κύκλω† κύκλω†. πᾶ τὰς φένας ἐκ π
 ῶότησαι

ἄκ' ἐνθὼν ταλάρωσ τε πλέκοισ' Ἐ θαλάρω
 ἀμάσας

τοῖς ἄρνεσι φέροις τάχε κεν πολὺ μᾶλλον
 ἔχουσιν

τὰν πρῶτον ἀμεμχ. εῖς. Quod est ferè.

O Cyclops Cyclops quæ te dementia cœpit
 Quàm fuerat melius calathos contexere, Ἐ alios
 Lanigeris ouibus in pabula sternere ramos
 Hanc mulge interea εῖς. Porro quo concludit.

Inuenies alium si te hic fastidit Alexis.

In eodem loco est τὶ δ' ἐν φεύζοντι δρώκεισ
 θύρωσισ παλάτειαν ἴσως ἢ κακίον ἄλλαν.

Quid enim sequeris fugientem
 Inuenies aliam, quæ sit formosior illa.

Hunc tamen locum in ipso Idyllio sic expressimus.

Quid enim fugientia captas
 Gaudia? forte aliam quæ sit formosior illa
 Inuenies Galatean εῖς.

IN ECLO=

GAM TERTIAM.

Dic mihi Damœta cuiũ pecus? an Mel.
Non, uerũ Aegonis, n. m. tr. Aegon.

AD uerbum sumptus à Theocriti Nomeo, qui
et ipse sic incipit.

ἔιπέ μοι ὦ κορύδων τίνα αἰ βόβη ἤρα Φι-
λώνδα

οὐκ ἄλλ' Αἰγῶνος βόσκειν δέ μοι ἀογὰς ἔδωκεν

Dic precor o Corydon cuium pecus? an ne Philonda

Non, uerum Aegonis pascendum tradidit Aegon.

Nouimus & qui te trãsuersa tuen. hircis

Et quó, sed faciles Nym. risere, facel. &c.

Quintil. lib. 11. cap. 2. loquens de figuris uer-

borum, quæ per detractionem fiunt, citat hunc lo-

cum, dicitq; similit̃ illis figuratis esse, in quibus de-

center uerbum aliquod pudoris gratia subtrahitur.

Negat tamen recte ἀποσιώπῃον dici posse, quã

reticentiã interpretantur. Nam eam præcedenti cá-

pite, figuram sententiarũ facit. Locus est autẽ

ex Hodeporis Theocriti, obscœnus quidem intelle-

ctu, sed uerbis multo quã ille Græcus uerecundior-

Nã hic pudoris gratia res turpis nõ nominatur: illuc

manifeste obijciunt.

ANNOT. EOBANI HES.

Non ego te uidi Damonis pef. cap. &c.

Theocriti in Hodæporis hi uersus sunt.

οὐκ ἄπὸ τῆς κρήνας σίτη' ἀμνιδεῖς; οὐκ
ἔσορῆτε

Ἐν μὲν τῶν σύειγγα πρῶταν κλέψαντα κο-
μάταν.

Non à fonte meæ fugitis, quem nunc tenet, agnæ
Furatus nuper nostram Syringa Comatas?

An mihi cantâdo uictus nō redderet ille

Quintil. lib. 9. cap. 2. inter uarios modos si-
guratōrū interrogationum ἔν τῷ hunc ponit, cum sci-
licet confessionem præcedit defensio, ut Apud Vir-
gilium, in Bucolicis dicenti, Non ego te ui-
di Damonis pessime caprum Excipere insidijs, oc-
curritur, An mihi cantando uictus nō redderet ille.
Cantando tu illū ε̄ aut unquā tibi fist. c.
Iuncta fuit ε̄ non tu in triuijs ind. so. &c.

Theocritus in Hodæporis.

τῶν πρίαν σύειγγα; τὸ γὰρ πόκα Λαδλέου
βάρτα

Ἐκ τῶν σύειγγα τὶ Λ' οὐκέτι ἔω κερύδωνι
ἀσκεῖρι καλάμας ἀολὸν ποπύσεν ἔχοντι;
Quam Syringa mihi memoras dic serue Sybartæ?
An tibi qua caneres fuit unquā fistula? Verum.
Cur tibi cum calamo sit fistula facta palustri

NON

IN VIRGIL. BVC.

Non satis est misero Corydona laceffere cantu?

Vis ergo inter nos, quid pos. uterq; uicif.

Theocritus in Bucoliastis Idyl. 8.

χρῖσθις δ' ὦρ ἐσοεῖν, χρῖσθις κατὰ θεῖναε
ἀέθλον. Quod est

Vis igitur certamen obire & ponere pignus?

Ego hanc uitulam ne forte recuses.

Ibidem Theocritus.

μόχρον ἐγὼ θεσῶ τὸ ἕθεις ἴσομάροε ἀμνοῖ
Hunc ego depono uitulum, tu mollibus agnum
Velleribus similem pulchræ depono parenti.

Bis uenit ad mulctrā, binos alit ub. fœ.

Sumptū est ex Thyrside, hoc est, Idyl. 1. Theoc.

αἶπε τέρι δῶσεδ δινύμα τόκον ἐς τῆς ἀμέλεσε
ἀδύ' ἔχοισ' εἰφωσ ποταμέλεξεταί ἐσ δνὸ
πέλλασ.

Hanc tibi dono

Capram quæ duplici partu foecunda quotannis

Et licet emulso binos alat ubere foetus

Bis tamen uberibus mulctram lactentibus implet.

De grege nō ausim quicq; dep. tecū &c.

Theocritus Idyl. 8. Bucoliastis.

οὐ θεσῶδ ποκά ἀμνὸν ἐπεὶ χαλεπὸς θ' ὁ πα
τήρ μιν

A N N O T . E O B A N I H E S .

χ' ἀμάτηρ τὰ δὲ μᾶλα ποθέσθαι πάντ'
ἀειθεύοντι. Quod est Latine .

De grege non ausim quicquam deponere tecum
Nam mihi difficilis pater est, & prouida mater
Solis ad occasum numero pecus omne recensent.

Diffusos hædera uestit pallente Corym .

Ex primo Idyllio Theocriti totum hoc de poculo
sumptum est . Nam & ille de hederæ sic .

Ἐὖ ποδὶ μὲν χεῖλη μαρῦέται ὑψόθεν κίσθος
κίσθος ἐλιχρῦσθω κεκονισμένος . Ἔ . Nos ita
Teretes qui circumfuderit oras

Extantem folijs hederam flauo Heliochryso
Distinctam, quam serpit Helix lætissima circū Ἔ .

Necdum illis labra admoui, sed con.ser.

Ex eodem Idyllio est, ubi sic habetur .

οὐδέ τι πάσσι χεῖλος ἐμὸν θίγῃ ἀλλ' ἔτι
κέιται

ἀχεῶντων &c. Quod est

Nec dum illi labra admoui, nec pocula quamuis
Hæc mea sint tetigi, sed tantum condita seruo
Immaculata quidem Ἔ .

In medio duo signa, Conon, & quis f. al.

Non ut opinatur Seruius Cononē illum præclarū
Atheniensium Ducē, sed insignem illū Mathematicū,
qui sub

qui sub Ptolemæo uixit, de quo est apud Catullum
in Elegia Callimachi ab eodem uersa, Omnia qui ma-
gni despexit sydera mundi &c. Et paulo post.

Idem me ille Conon cœlesti numine uidit

E Berenicæo uertice Cæsariem.

Meminisse autem conuenit raro fieri, ut rusticis &
pastoribus sermo tribuatur de Philosophis, aut alio-
qui magnis rebus, quas illi non intelligant. Itaq; ut
decorum personarum seruetur fieri hæc ferè semper
cum quadam excusatione: igitur adiecit

Et quis fuit alter, descr. r. totū qui g. or.

Eudoxum, inquit Seruius, aut Ptolemæū, aut
Aratum significat, suum igitur decorum pastori tri-
buit, qui cum uix unum nomen expresserit, alterū
non inuenit &c.

Et nobis idē Alcimedon duo poc. fecit.

Irrisio est ex iteratione: non enim ut laudet po-
cula, sed ut si ad uitulam conferantur, uilia existun-
tur. Quam figuram sumpsit, opinor, à Theocrito,
apud quem Myllo octauo, cum dicat Menalcas de-
positurum se pignus fistulam nouem uocum, re-
spondet Daphnis, omnia ferè que ille dixerat iterans
do se quoq; habere talem fistulam, ac per omnia si-
mulem, ut & hic Damoxas de poculis. Rem cuius
hic mutauit tantum.

ANNOT. EOBANIHES.

Ab Ioue principium Musæ, Iouis o. p.

Theocritus in Encomio Ptolemæi dyl. 17.

ἐκ τοῦ ἀρχόμεθα δ' εἰς ὄψ' ἀΐετε μοῖσά·
 Quod ad uerbum est.

Ab Ioue suscipite inque Iouem concludite Musæ.

Sumptum est autem hoc principium ab Arato,
 qui Phœnomena sua sic orâitur. Hinc & Statius,
 Ab Ioue principium magno deducit Aratus. Quod
 uero dicit

Iouis omnia plena.

Catholica est sententia, quam ipse in sexto Aenei-
 dos sùsius exequitur illo loco

Principio cœlum ac terras camposq; liquentes

Spiritus intus alit & c. Cuius loci interpretationem
 uide apud Macrobi. super Hom. lib. 1. cap. 14.

Lucretius quoq; idem dixit

Iuppiter est quodcunq; uides, quocunq; moueris.

Et me Phœbus amat, Phœbo sua & c.

Theocritus in Hódæporis.

καὶ φέμε' ὦ πόλλων ἀλέη μέγα καλὸν
 αὐτῷ

κελὸν ἐγὼ βόσκω. τὰ δ' ἄρνεα καὶ ἀνέφ' ἐρπύ.
 Et me Phœbus amat uultum, Phœbo mihi pinguis

Pascitur hic aries, dum Carnea sacra propinquant.
 Malo me Galatea petit lasciuia puella.

ibidem

IN VIRGIL. B V C.

Ibidem Theocritus.

Εἶλαίη καὶ μάλοισι θῦν ἄπολον ἄκλεάεισκε
 τὰς ἄϊκας παρελῶντα, καὶ ἄδύτι ποπιυ
 λιάσλει.

Malis me Clearista petit dum forte capellas
 Propello, et suaves dulci canit ore susurros.
 Parta mea Veneri sunt mun. πᾶς π. &c.

Ibidem Theocritus.

κῆγώ μεν δώσω τὰ πρῶτίνω ἀντίκα φάσκαρ
 ἐκ τᾶς ἀρκέυτων καθελῶν. τήνει ᾗ ἐφίσλη.
 Ipse meae domine dabo munera grata palumbum
 Ex hac Iunipero rapiens, nam confidet illic.
 Aurea mala decem mihi cras altera mit.

Theocritus in Comaste.

ἠνὶ δέρι δέκα μᾶλα φέρω τήνῳθε καθεῖλον
 ὧμ' ἐκέλευν καθελεῖν τῦ, ἢ ἄρειον ἄλλα ρε
 οἴσω.

En uero haec tibi mala decem, tua munera, porto
 Arboribus decerpta illis quibus ipsa uolebas
 Altera cras dabimus.

Partem aliquā uenti diuū ref. ad aures.

Theocritus in Thalysis.

καὶ ζανὸς ὡδὶ θρόνον ἀγαγε φάμα εσ.
 Cohæret uero cum eo quod præcedit, et est
 Με quosq; Muse

ANNOT. EOBANI HES.

Multa quidem docuere, alti iam cognita fama
Ante thronum Iouis &c.

Cū faciā uitula pro frugib. ipse uenitō.

Macrob. Sat. lib. 3. cap. 2. inter multa quibus locum hunc exponit, hoc etiam addit, Vitulam Deam uocatam fuisse, quæ præsit lætitiæ. Vnde quidam, inquit, nomen eius animaduersum putant, quod potens sit uitæ tolerandæ. Inde huic Deæ pro frugibus sacra fieri dicuntur, quia frugib. uita humana toleratur. Vnde hoc esse animaduertimus quod ait Virgilius, Cum faciam Vitula pro frugibus ipse uenitō, ut uitula dixerit pro uitulatione, quod nomen sacrificij est. Meminerimus tamen sic legendum, Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenitō, id est, cum faciam rem diuinam, non oue, non capra, sed uitula: tanquàm dicat, cum uitulam pro frugibus sacrificauero, quod est: cum uitula rem diuinam fecero.

Triste lupus stabulis maturis fr. imbr.

Simile est apud Theocritum Idyl. 8.

ἐνδοξοὶ μὲν χειμῶν φοβέρον κακὸν, ὕδασι δ' ἄσχυρόσ

ὄρνισιν δ' ὕπλαγξ ἄγροτέροισ' ἁέ λίνα.

Arboribus mala pestis hyems, incommoda terre

Ariditas, ceruis retia, fiscus aui.

Nā hoc in loco Græcus Poëta usus est Elegiaco carmine

mine. Quod nos quoque imitantes, ut oportuit, non omnino uerbum uerbo reddidimus, contenti sensum explicasse.

Ipse ubi tempus erit omnes in f. lauabo.

Theocritus in Hodeporis.

αἴτες ἔμαί' ἄρα σείτε κέρον χιδές ἀνελον ὕμμες
 πείσας ἐγὼ λουσῶ σὺ βαρίτιδος ἐνδδοι κράνας
 Cornigeræ nunc ergo meæ sperate capellæ
 Cras ego uos omnes Sybaritidis amne lauabo
 Fontis &c.

Vix ossibus hærent. Theocritus in Nomeo.

τῖνας μὲν Λίρι γὰρ πόρπιος ἀυγὰ λέλθηται
 τ' ὡσεία μὴ πρῶκας σιτίετι ὡσπερὸ τέτιξ
 Illius ipsa quidem superant uix ossa iuuenæ
 Nunquid ut æstiuæ rorem sub sole Cicadæ
 Acrium gelidas depascitur illa per herbas ?

Fascinare autem uerbum quod priore uersu ponitur, à Græco est βασκαίνειν, hoc est, inuidere, ut author est Gell. lib. noctium att. 16. cap. 12. quoniam ex inuidia quenpiam fascinemus, id est, præstringamus oculos, hoc enim ferè fascinare est. In qua sententia est Petrus Mosellanus, hunc locum Gellianum explicans, uir ut in uita olim summa mihi coniunctus amicitia, sic nunc quoque omni honorificentissimæ recordationis officio

ANNOT. EOBANI HES.

ac pietate prosequendus, & ut ne quid priuatis adfectibus indulgeam, quantum eo uiro amisso recta studia, hoc tempore maxime periclitantia, praesidium amiserint, et docti omnes sentiunt, & superuacaneum est queri, quando querelis talium rerum, adeo nihil proficitur, ut etiam ingratae sint. Sed ut redeam eò, unde digressus sum, non uidetur id significatum huic loco conuenire, sed potius id esse fascinare spiritu quodam noxio ex oculis alienis in corpus eius qui fascinetur penetrante, ipsumque male affici, & ceu morbo quodam consumi, ac tabescere, et hoc est quod dicit, Oculis mihi fascinat agnos &c. De qua re longior esse non uolui, quod sciam eam rem ab alijs multis etiam commentarijs traditam. Vide infra Dum rore cicadae &c.

ECLOGA

QUARTA.

Sicelides Musae paulo maiora canamus.

Huius Eclogae argumentum tale fere est. Asinius Pollio, orator insignis, & sub Augusto Dux Germanici exercitus, post captum a se in Delmatia, Salonas urbem, cum triumphasset ad Consulatum est euectus, pauloque post filium genuit, quem a

quem à captis Salonis, satis arroganti, ut tum fe-
 rebant mores, appellatione, Salonium nominauit.
 Huic recens nato in grattam patris, cū potens apud
 Augustum esset, & cū primis Poëtæ ingenū admi-
 raretur, foueriq; Genethliacon decantat hac Eclo-
 ga, quæ ex magna parte est Allegorica, quod ipsum
 tamen apud hunc Poëtam in hoc quidem carmine,
 nec passim nec nusquam fieri obseruandū est, simul-
 que Augusti, Pollionis, et pueri Salonini laudationes
 cōtinet. In cuius prima parte hoc obseruandū est, qd'
 quæ de aduentu & natuitate Christi, Sibyllæ quæ-
 dam maxime Cumæa prædixerant, ut Augustinus,
 Lactāuus, Eusebius, & cæteri meminere. Poëta eius
 Theologiæ ignarus sclicitati imperij Augusti ad-
 scribit. Primo igitur Argumenti grauitatem excusat,
 quod eo paulo sublimiori hic uti coactus sit, quàm
 permittat pastoralium sermonum simplicitas. Cū
 id minime uideat fecisse Theocritum, quem imita-
 tur, qui tametsi & ipse quoq; laudes fortium uiro-
 rum celebrat, simpliciter tamen & sine omni figu-
 ra perpetuo id agit. Quod cum huic nostro haud
 quaquam propter argumenti, cui seruire coactus
 est, sublimitatem permitteretur, hanc Eclogam sicut
 alias quoq; duas summa cum modestia, metuens scili-
 cet ne parū rusticæ uideretur, honesta cōfessione præ-
 munuit dicens, Sicelides Musæ &c.

ANNOT. EOBANIHES.

Multa præterea fuerant in hac cōmentarios scripturo adnotanda circa uoces, figuras & sententias, quod quia nequaquam instuimus, & tantum polliciti sumus locos Theocriticos, & quosdam etiam & à doctis obseruatos & obseruari dignos indicare, ad iijciam cum qui in fine est huius Eclogæ.

Incipe parue puer, qui non risere paren.
Nec deus hunc mensa Deæ, n. d. c. est.

Nota est Seruij in hunc locum fabulosa expositio. Quimilianus certe libro 9. cap. 3. sic exponit, Ex illis qui non risere, nec hunc dignatus Deus, nec dignata Dea, ut numero plurali singularis figurate subiungatur. Quid uero significet Deum dignari mensa, & Deam cubili aliquem, Politianus docet, per Deum Genium, per Deam lunonem intelligentiam esse, probans aliquot exemplis: nam singuli Genij singuleq; lunones singulis hominibus attribuuntur, Genio mensa, lunoni cubile seu lectus conuenit, habes apud Politianum Misc. Cent. LXXXIX.

E C L O G A

Q V I N T A .

Cur nō Mopse boni quoniam con. am.

DVo amici pastores hac Ecloga introducuntur, alternatim laudantes, cædentesq; quæ ex re occasione captat Poëta scribendi Epitaphion, quod omnino ἀλλοτρίως accipiendū est, uel Iulio Cæsari pauloante quàm hæc scriberet Romæ in Senatu interfecto, quod ipsius argumenti materia satis uidetur indicare: uel Quintilio cognato suo, ut ait Seruius, cuius mortem immoderate lugebat, qua de re elegans est carmen Horatii primo Odarum: uel fratri Flacco, cuius immaturum obitū sub nomine Daphnidis deploret. In quam sententiã extat illud peruulgatum, uerum ἀδύλον

Tristia fata tui dum fles in Daphnide Flacci

Docte Maro fratrem Dijs immortalibus æquas.

Verū in re dubia parū refert quã quisq; sequatur opinionem, hoc maxime loco, qui citra omnē iacturam, uel ueritatis rei, uel sententiæ carminis potest uenire in contentionem. Meam tamen sententiã, si quis requirat, eam esse sciat quæ illis assentiatur, quæ Iul. Cæs. potius quã quemuis aliū hic intelligendū existimant. Nam & crudeli funere interemptū dicit.

ANNOT. EOBANI HES.

Et Armenias tigres curru iunxisse, hoc est, Liberi patris sacra instituisse Cæsar dicitur, et ἀποδέσσειν facit, et diuinos illi honores decernit, quæ omnia satis constat de Cæsare dici uerius quàm de alio quouis posse.

Imo hæc in uiridi quæ nuper corti. fagi. Theoc. in Thalysijs, ὄρη φίλος ἔϊται ἀρέσκει. πῦρ ὅτι πρᾶν ἐν ὄρει θ' μελύθριον ἔξέπ' ὄνασσε
Cognosce igitur si forte placebunt

Carmina quæ patrio iam dudum in monte coegi
Virgilium imitatus est T. Calpurnius sic,
Sed quæ nam sacra descripta est pagina fago
Quàm modo nescio quis properanti falce notauit.

Extinctū Nymphæ crudeli fun. Daph.

Ex primo Theocriti immutato nonnihil argumento sumptus est locus, sed uarie tamen etiam ex alijs mistus. Nam quod ait

Nulla neq; amnē libauit q. nec gr. at. h.

Ex Nomeo eiusdem est, in quo hic est uersus
ἢ μὲν Δειλῶν ἀίπει δ' οὐκέτι λῶντι νέμεσθα.
Nempe satis miserae namq; ultra pascere nolunt.

Quod ipsum alibi copiosius uerimus, sic.
Nempe satis miseras desyderio illius agra
Gramina non carpunt, nec pabula nota requirant.

Daphni

Daphni tuum Pœnos etiã ingenuis. I.

Theocritus in Thyrside.

τῆνον μὰν θῶες τῆνον λύκοι ὠρύσαντες
 τῆνον χ' ὠκίσφυμοῖο λέων ἀνέκλωσι θανόντα
 Illum omnes fleuere ferae, fleuere lupi q̄;
 Panthera q̄; nec illius impia flentes
 Funera syluestres ignorauere Leones.

Vitis & arboribus decori est, ut uit. u. &c.

Theocritus Idyl. 8.

ἰὰ θεῶν ἰὰ βαλάνοι κόσμος ἰὰ μάλιστ' ἰὰ μάλα
 τὰ βοῖ δ' ἄ μόνος. ἔθ' ἔωκόλω αἱ βόες αὐτῆ
 Illicibus glandes, pomo sunt roma decori
 Taurorum uituli, pastorum gloria tauri.

Tale tuum carmen nobis diuine Poëta.

Theocritus in Thyrside, seu Idyl. 1.

ἄδον ὦ ποιμᾶν δ' ἔρον μέλῳ ἢ δ' καταχέσ
 τῆν ἀπὸ τᾶς πέρσας καταλείβεται ὑψό-
 θεν ὕδωρ.

Tale tuum carmen nostræ iucundius auri
 Quàm quæ præcipitans alta de rupe suauī
 Murmurat unda sono.

Nec calamis solū æquip. sed uocē Mag.

*Videtur de Theocrito dicere ac seipso, quasi se
 futurum ab eo secundum.*

ANNOT. EO BANI HES.

Pocula bina nouo spum. lacte quot an.

Theocritus in Hódæporis.

Σπασῶ δὲ κρητῆρα μέγαν λδύκοιο γάλακρος
 ταῖς νύμφαισ' σπασῶ δὲ τῆ ἀδέος ἄλλον ἐλαίω
 Ipse nouem statuat magnum cratera camœnis
 Lacte redundantem niueo, iuxtaq; reponam
 Mox alium prædulci olei liquamine plenum.

Et mox

σπασῶ δ' ὀκτώ μὲν γαλακρός τρεῖς πανὶ γάλακρος
 ὀκτώ δὲ σκαφίδας μέλιτος πλεία κηεῖ
 ἐχοίσεσ'.

In ipso Idyllio à nobis uerso sic, Bis quattuor inde
 Constituat situlas magno libamina Pani
 Lacte mero plenas, totidem plenos redolenti
 Melle scyphos, plenumq; fauorum nectar habètes.
 Et multo in primis hilaras con. Baccho
 Ante focum si frigus erit, si messis &c.

Totus hic locus est apud Theocritum in Thaly-
 sijs, hoc est, Idyl. 7.

τὸν ἠελέα πικρὸν οἶνον ἀπὸ κρητῆρος ἀφύξῃ
 πᾶρ πυρὶ κεκλιμένους κύαμον δὲ τὴν ἐν πυρὶ
 φρύξει

χ' ἀσιβάσ' ἐσῆται πεποκασμένα ἐς ὕψι
 πᾶχν

κνύζατ, ἀσφιδέλω τὲ πολυγνάμῃ τὲ σέ-
 λινω.

κῆ

I N V I R G I L I . B U C .

Ἐπίομαι μαλακῶσ μεμνημένος ἀπάνακτος
 αὐτῶσιν κυλίκεσσι καὶ ἔσφρυζα χεῖλος
 ἔρείδων
 αὐλησεῦντι δέ μοι δύο ποιμένεσσιν, εἰς μὲν ἄ-
 χαρνέουσ.

εἰς δὲ λυκῶπέτασ ὄρε. Quod nos ita totum
 ipsum Idyllion uertentes expressimus.

Inde hæc uina bibam pateris Pteleatica plenis
 Ante focum residens, aliquis mihi grata fabarum
 Segmina, de socijs calido torrebit in igne
 Lectus erit uero uarijs densissimus herbis
 Cnysaq; Asphodeloq; reflexibiliq; Selino
 Molliter ipse bibam chari memor Ageanactis
 Euacuans plenos toto crateras Iaccho
 Donec in allapsis immergam fecibus ora
 Pastores duo cantabunt, quorum hic sit Acharnan
 Ille Lycopites.

Et cum lustrabimus agros.

Macrobij ex 3. Saturnalium cap. 5. hæc sunt
 uerba. Ambarualis hostia est, ut ait Festus Pomp.
 quæ rei diuinæ causâ circum arua ducitur ab ijs qui
 profugibus faciunt, huius sacrificij mentionem ha-
 bet Virg. in Bucolicis, ubi de Apotheosi Daphnidis
 loquatur. Hæc tibi semper erunt ἔσφρυζα χεῖλος
 Nymph. ἔσφρυζα χεῖλος. Vbi lustrare significo

ANNOT. EO BANI HES.

eat circuire: hinc enim uidelicet & nomen hostiæ ac
quisitum, ab ambiendis aruis. Sed & in Georgicôn
lib. 2. Terq; nouas circū foelix eat hostia fruges.

Damnabis tu quoq; uotis.

Idem Macrobius eodem libro cap. 11. citans illū
locum ex 5. Aeneid. Vobis letus ego hoc candentē
in littore taurum Constituā ante aras uoti reus & c.
Reus, inquit, uoti uocatur, qui suscepto uoto se nu-
minibus obligat. Damnatus autem, qui promissa
uota iam soluit.

Dum rore Cicadæ.

Rore pasci cicadas adnotatum supra est ex Theo-
criti Nomeo ibi, Vix osibus herent

μὴ πρῶκας σιτίζεται ὡσπερ ὁ τέτιξ;

Nunquid rorem depascitur ut Cicada? Hic adijciē-
dum quod Plin. nat. hist. lib. 11. cap. 26. quid-
dam illis aculeatū ait esse in pectore, quo rorem lam-
bant, & excitatæ, inquit, cum subuolant, humo-
rem reddunt, quod solum argumentum est rore casu-
dem uesci.

ECLOGA

SEXTA.

Prima Syracusio dignata est ludere uer.

Sicut

Sicut alibi hic quoque fatetur De Theocrilla, quæ
imitetur simplicitate se recedere cum excusati-
one quadam rerum & temporum suorum, in
quibus illa Theocrilla simplicitas ubique exhiberi non
poterat, etsi uia rem & argumentum temperat, ut tamē
de summis rebus quantum fieri potuit, non nisi rusticis
& pastoralibus quibusdam Allegorijs loquatur.
Quod uero ad argumentum attinet, ut in quarta Pol-
lionem & filium celebravit, sic hac Ecloga ad Va-
rium scribens, eius laudes dicturum pollicetur: &
quoniam ille Epicureus fuit, ut ait Seruius, ideo exi-
stimant & Epicuræam sectam in hac Ecloga expres-
sam: quod Silenum Bacchi nutricium & pædagogum
deum ebrium & semper temulentum quasi uolupta-
tis potandi symbolum inducit: duos uero Satyros
quos in Venerem procliuēs & salacissimos credidit
antiquitus, quibus & eo nomine Nympham adijcit
formosam & lasciuam, significat enim *αἴϛα* splen-
dorem, cui Deus bene potus mimatur stuprum: præ-
terea & Satyros canendi studiosos fuisse scimus,
ideoque illis carmen promittit, ut nihil hic omnino de-
sit, quod bestialem illam uoluptatem relinquat imper-
fectam, quamuis & canendi uoluptas si sola & sine
reliquis lenocinijs adhibeatur, iure optimo possit
honestissima dici. Reliqua quæ ab eo de rerum pri-
mordijs & mundi ortu canuntur, de sententia Epi-

ANNOT. EOBANI HES.

curæorū sunt in uacuo atomos, id est, insecabilia cor-
puscula cōfluentes mundū constituisse, quod & De-
mocritus affirmat. Quæ de re quam sint uariæ ac di-
uerse Philosophorū opiniones, haud quā præsentis
instituti est differere, quandoquidē nec cōmentarios,
sed adnotationes tantū scribimus. Illud itaq; non dis-
simulandū, quod in quibusdā exemplaribus sic legitur.
Nec tantum Rhodope miratur & Ismarus Orphea
Quantum omnis mundus gaudet cantante Sileno
Vbi ultimū uersum suppositū esse, & ab impuden-
te quopiā plagiatario adiectū, uel id satis argumenti
est, quod nomen Silenus nuspiā, quod sciam, apud
idoneos salē prima breui reperiatur: uerū ut apud
hunc semper longa. Præterea nec quicū Virgilianæ
uene κ τῆς Φράστος redolet hic uersiculus. Nec
sententiam impedit, quod relatiuum quantum non
est adiectum antecedenti aduerbio tantum. Cum il-
lud & intelligi possit commode: & inueniatur hoc
sine illo sæpe positum, ut in proxima Ecloga.
Nam neq; me tantum uementis sibilus Austri &c.

Cynthius aurem uellit & adm.

Videto Eras. in Prouerbio Aurem uellere.

Vt litus Hyla Hyla omne son.

Idyllion Theocriti. 13. quod inscribitur Hylas hanc
fabulā amissi & à Nymphis rapti Hylæ continet.
quod breuiter hic attingit.

Tum canit Hesperidum m. m. p.

Et hinc breuiter attigit, quod apud Theoc. in Coma
ste, seu Amaryl. paulo latius indicatur his uerbis.

ἰ πομένης ὄκα λή τὰν πρὸ δέγον ἦθε λε γὰ μαα
μᾶλλ' ἐν χερσὶν ἐλὼν δρόμον ἄνυεν, ἀλλ' ἀ
τα λάντα

ὡς ἴδεν ὡς ἐμᾶν ὡς ἐς βαθὺν ἄλλετ' ἔρωτε

Quod est Latine

Et sane Hippomenes Atalantæ captus amore

Mala ferens manibus calida decurrit arena

Quem iugo interea rapido præuertere cursu

Vt uidit periitq; profundum hausit amorem.

Tum canit errantem perm. ad fl. Gallū.

In Bucolico carmine maxime tres amicos apud
Aug. potentes celebrauit, Pollionem, Varum &
Gallum, quem hic Poëtam fuisse dicit, atq; id mu-
neris à Musis ipsis non secus, ac Hesiodum accepis-
se, cuius amores ultima Ecloga celebrat. Hic est il-
le Gallus, cuius & Plinius in Epistolis mentionem
facit, scribitq; legisse se libros eius de comparatione
eloquētiae patris Pollionis, huius enim filius hic Gal-
lus fuit & Ciceronis, in quibus ausus sit patrem elo-
quentia Ciceroni prætulisse, de quo & ipsius uer-
sus sunt.

A N N O T . E O B A N I H E S .

Cum libros Galli legerem quibus ille parenti
Ausus de Cicerone daret palmamq; decusq;
Lasciuum inueni lusum Ciceronis &c.

Contra quem in defensionem Ciceronis scripsit Clau-
dius Imp. Extat locus Ep. lib. 7. plura de hoc
Gallo dicentur Ecloga ultima.

E C L O G A

S E P T I M A .

FOrte sub arguta cōsed. ilice Daphn.
Cōpulerantq; gr. Coryd. & Th. in u.
Theocritus in Bucoliastis Idyl. 6.

ἄμοι' τὰς ἠ δάφνης ὁ βώκολος εἰς ἕνα χῶρον
τὰν ἀπέλαν πὸκ' ἄρατε (ανάγιν' &c.

Pastores duo Damœtas & Daphnis Arati
Compulerant armenta simul &c.

Ambo florentes ætatib. Arcades ambo
Et cantare pares & respondere parati.

Theocritus Idyllio 8.

ἄμφω τῶγ' ἔτλω πῦρροξίχῳ, ἄμφω ἀνάβω
ἄμφω σείσδεν δεδακμῆνῳ, ἄμφω ἀεῖδεν
Ambo ætate pares tenera, flauentibus ambo
Crinibus, & pulchro docty contendere uersu.

Eque

IN VIRGIL. BVC.

Equæ sacra resonant examina quercu.

Theocritus ἐν ὄδι πόρῳις.

ὦ λ' καλὸν βομβεῦν τῆ περισμάνεσι μέλιτ' ἄσασ
Suaibus hic resonant ariaria mellea bombis.

Idem uersus est ἔ in Thyrside.

Hic tantum boreæ curamus fr. γ. &c.

Theocritus in Nomeo.

Ἐ λ' ἄρεῖς φύρντος ἐγὼ τῶσων μελεσάινω
ὄσων ἐρῶν τι παρὸς μύθων καὶ μηδὸς ἀκούειν.

Torrída ego estatis tam curo tempora sicce

Quantum uerba uiuat natos audire parentum.

Muscosi fontes & somno mollior herba

Theocritus Idyl. 8.

κρᾶναι ἢ βοτάναι λυκερὸν φυτόν ἔσ.

Fontes ἔ uegetæ plantatio nobilis herba ἔσ.

At si form. alexis Mont. his abeat &c.

Ibidem.

πάντα ἔσ, πάντα ἢ νομοί, πάντα ἢ γάλακρος

ὄσθα τα πλῆθος σιν καὶ τὰ νέα φέρεται

ἐνθ' ἀκαλὰ πᾶσι ἐπιτίσεται αὖ λ' ἂν ἀφέρων

χ' ὡ ποιμᾶν ξηρὸς τήνοσθι χ' αὖ βοτάναι.

Omnia tunc uernani, tunc omnia pascua florent

Omnia plena boues ubera lactis habent,

Cum uirgo huc formosa uenit, postq̄ illa recessit,

Flaccescunt herbae, pastor, ἔ omne pecus.

ANNOT. EOBANIHES.

Et eadem similitudine est & sequens locus.
 Populus Alcida gratissima &c.
 Λεύκαν ἠρόκλεος ἰερόν ἔργον
 Herculi sacrum populum esse. Locus extat in Phar
 maceutria, hoc est Idyl. 2.

ECLOGA

OCTAVA.

Pastorū Musam Damonis & Alphefib.

Duplex argumentum habet hæc Ecloga. Pri
 ma pars conquestionem amantis contempti
 ab ea à qua sperauerat amari continet, que
 simile quiddam habet Comasti, seu Amaryllidi Theo-
 criti & Cyclopi. Secunda ad similitudinē Ἐφωφ
 μακέρειας eiusdem, quam penè totam huc transtu-
 lit, facta est: in qua mulier ueneficijs quibusdam
 & incantamentis animum uiri peruertere, & in
 suum amorem allicere, conatur.

Mopso Nisa datur

Sparge marite nuces

Non omnia possumus omnes.

Loci sunt ab Erasmo in Adagijs satis explicati,
 & nobis huiusmodi adnotare non fuit cōsiliū, sed
 locos serè Theocriti.

Dumq;

Dumq; tibi est odio mea fistula, d. cap.
Hirsutumq; superciliū, prolixaq; barba.

Theocritus in Cyclope.

ὄνυκά μοι λασία μὲν ὄφ' ἴδ' ἰδὴ παντὶ με-
τ' ὠδῶ

ὅζ' ὠδ' στέταται ποτὶ θ' ὡπερον ὡς μία μα-
κρά.

εἰς δ' ὄφθαλμὸς ἐπεσι πλάτεια δὲ ρίσι
χείλει. *Quod est.*

Densa supercilio quia frons est plurima nigro

Idq; aurem flexu contingit utranq; supremo

Vnus inest oculus, supraq; capacia nasus

Vasta mole iacet mea labra, atq; imminet ori.

Sepibus in nostris parua te roscida mala

Dux ego uester era, uidi cu matre legete.

Theocritus in eodem ἀνικα πρώτο

ἴνθες ἐμᾶ βωμάσι θέλοισ' ὑακίνθινα φύλα-
λα

ὅζ' ὄρεος ὄβ' ἴσθαι. ἐγὼ δ' ὄδ' ὄν ἵγμό-
νευον.

Quo tempore primum

Venisti cum matre, uolens folia his Hyacinthi

Carpere montibus, ipse uia dux fidus habebat.

*Traduximus hunc locum alijs copiosius, quem
habes in Idyllijs nostris in Euryto.*

ANNOT. EOBANI HES.

Vt uidi, ut perii, ut me malus abst. error.

Theocritus in Pharmaceutria.

ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνλω, ὡς μὲν ποδὲ θυμὸς ἰά-
φθῃ Δειλαίας.

Vt uidi, ut perij, miserae ut mihi perdita mens est.

Et in Comaste.

ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἄλλατ'
ἔρωτα

Vt iudit, perijitq; profundumq; hausit amorem.

Loquitur de Atalanta.

Nunc scio quid sit amor.

Theocritus in Comaste.

νῦν ἔγνων εἶν' ἔρωτα, βαρὺς θεὸς ἢ ῥά Λεαίνας
μασσλὸν ἐθύλαξε θυμὸν τὸ μιν ἔφεφε μάτηρ

Nunc scio quid sit amor nunten graue scilicet illum

Nutrit in syluis mater, seuēq; Leana

Præbuerunt mammas.

Nunc & oues ultro fugiat lupus a. d.

Mala ferant quercus n. f. a. &c.

Theocritus in Thyrside.

νῦν ἰα μὲν φορέοι τε βῆτοι φορέοι τε Λ' ἄκαν
θαί

ἂ λὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκέυθοισι κομάσσει
πάντα Λ' ἐναλλαίνοιτο, κ' ἂ τίττωσ' ὄχνας

ἐνείκασ

IN VIRGIL. BVC.

δάφνις ἐπιθνήσκει, καὶ τῶς κύνας ὦλα
 Φορῆλοι

κ' ἄξ' ὀρέων τοῖ σκώπες ἀηδοῖ περὺ σαινατο.

Quod fere est huiusmodi.

Nunc uiolis florete rubi, nunc mollis acanthus

Nunc etiam pulchro Narcissi in flore comantes

Iuniperiq; breues, pugnantia foetibus edant

Omnia natiuis, ferat hæc pyra mollia pinus

Nunc timida catulos agitent in retia ceruus

Stridula uocali Philomela noctua certet

Dum perit extinctus crudeli funere Daphnis.

Præceptis aërii specula de mōtis in undas

Deferar. Theocritus in Comaste.

τὰν εὐατὰν ἀποδὸς εἰς κύματα τῖνα ἀλῶ
 μαί. Quod est.

Insiliam fluctus abiecta ueste profundos.

καὶ ἐν τοῖς ὀδοῖσι πύλοισι.

ἢ κατὰ τῖνας.

τὰς πύλας ὡς ἴθροισι μανέϊς ἐς κρᾶθιν

ἰλοῖμαν. Id est. Aut ego præceptis.

De rupe insiliam subiectum in Crathidis amnem.

Effer aquâ, & molli cinge hæc alt. uit.

Simile est principium Theocriti

Pharmaceutriæ.

Ἐμμοῖται δάφναι, φέρε δέστυλι:

ANNOT. EO BANI HES.

ἡ δὲ τὰ φίλτρα
 εἶπον τὰν κελύβαν φοινικέω οἶος ἄωτω.
 Id est.

*Has lauros, hæc mista fer huc age Thestyli philtrea
 Atq; hæc purpureæ tege pocula uellere lana.*

Ducite ab urbe domū mea carmia, d.D.

*Versus intercalaris est ad imitationem Theocriti,
 qui duos habet, quarum est primus.*

ἴνυχξ ἔλκε τὸ τῆνον ἐμὸν ποτὶ Δῶμα ἐν
 ἀνδρᾶ.

Iynx redde domum retrahens, mihi redde maritum

*Vbi notandum obiter, quod Seruius τὴν ἴνυχξ
 interpretatur turbinem. Alij auiculam aiunt esse,
 quæ Latine dicatur motacilla, qua in ueneficijs utan-
 tur maleficæ.*

Necte Amarylli nodos, & Veneris dic
 uincula necto.

Simile est hoc Theocriti

πῶς ἄμα καὶ λείπε ταῦτα, τὰ δὲ λωιδὸς ὄ-
 στα πᾶσσω.

Sparge simul dicens hæc spargo Delphidis ossa.

*Limus ut hic durefcit, & hæc ut cæra liq-
 Vno, eodēq; igni, sic nostro Daph.am.*

ὡς τῶ γυν ἐν καρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τὰ κω-
 ῶς

IN VIRGIL. BVC.

ὡς τὰ κοιθ' ὑπ' ἔρωτος ὁ μύνητος ἀντίκα δέλφισ
Hæc ut agente Dea flamma mihi cæra liquefcit
Sic in amore meo, liquefcit Delphis &c.

Daphnis me malus urit, ego hanc in D. I.
 δέλφισ ἔμ' ἀνίασεν, ἐγὼ δ' ἔπι δέλφιδον
 εὐφραν, ἄισω.

Delphis me contristat, ego hanc in Delphide lauræ
Exuro.

Terq; hæc altaria circum, Effigiæ ducō,
 Numero Deus impare gaudet.

Est & apud Theocritum hoc de ternario.

ἔς τρις ἀπώενδω δὲ τρις τάδε πότνια Φωνῶ
Nunc ego ter libo, ter & hæc bona carmina dico.

Has olim exunias mihi perfidus ille reli-
 πούτ' ἀπὸ τᾶς χλαίνας δ' κρέασσεν ὠλε-
 σε δέλφισ.

ὦ γὰρ νῦν τίλλοισα κατ' ἀγρίῳ ἐν πυρὶ
 βάλω.

Perfidus hanc Delphis de chlæna perdidit oram

Hanc ego nunc uellens duro infero protinus igni.

Has herbas, atq; hæc ponto mihi lecta u.

Ipse dedit Mæris &c. Simile est Theocriti.

τοῖα οἱ ἐν κίσα κακὰ φάρμακα Φαμίφυ-
 λάσφιν

ἀσυνείῳ δέπωϊνα παρὰ ξείνοιο μαδοῖσα.

A N N O T . E O B A N I H E S .

Talia tamq; potentia pharmaca cista recludit
 Hæc mea, ab Assyrio didici quæ cuncta magistro.
 Et Hylax in limine latrat. Theocritus.
 κύνες ἄμμιν ἀνὰ πόλιν ὠροῦνται &c.
 Sed in urbe latratibus ædunt
 Nunc mihi signa canes &c.

E C L O G A

N O N A .

Q UO te Mœri pedes? an quo uia
 ducit in urbem?

Theocritus ἐν θαλασσίῳς.
 σμιχίδα πᾶ δὴ τὸ μέγμερον πᾶ
 δας ἔλκοι; Quod est.

Simichida quo te ducit uia tempore, quo nunc
 Sol medium cœli curru ferit igneus orbem?
 Heu cadit in quer: quâ tantū s. h. t. nob.
 Pene simul tecū solatia rapta Menalca?

Per Menalcam hæc Ecloga Virgilium intelligi-
 mus, cuius ab Arrio Centurione penè interfecti pe-
 riculum hic auersatur. Quod & ἀπὸ κρησεκῶς
 expressit Ecloga tertia.

Parcite oves numum procedere, non bene ripæ
 Creditur

Creditur ipse aries etiam nunc uellera siccat.

Cum saluti illi fuisset propinquitas Mintij amnis,
in quam ille se præcipitem immiserat.

Tityre dum redeo (breuis est uia) p. c.
Et potū pastas age Tityre, & inter agēdū
Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Libet hoc loco adscribere uerba Auli Gellij ex no-
tū Atticarū lib. 9. cap. uem 9. ut cū ex his appa-
reat quis sit modus uerba Græca in Latinas uertendi
sententias, mihi quoq; in his Theocriticis, alijsq; uer-
tendis paratior uenia habeatur, si nō omnia statim,
nec ad uerbum nec ad numerum uersuum reddide-
ro. Verba Gellij sunt huiusmodi.

Quando ex poëmatibus Græcis mutandæ, uerten-
dæq; sunt insignes sententiæ, non semper aiunt eni-
tendum, ut omnia uerba omnino in eum, in quem
dicta sunt, modum uertamus. Perdunt enim gratiã
pleraq; si quasi inuita & recusantia uiolētius trans-
ferantur. Scite igitur & consyderate Virgilius, cum
aut Homeri, aut Hesiodi, aut Apollonij, aut Par-
thenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorun-
dam aliorum locos effingeret partem reliquit, alia
expressit. Sicut nuperrime apud mensam cum lege-
rentur utraq; simul Bucolica Theocriti & Virgilij,
animaduertimus reliquisse Virgilium, quod Græcū

A N N O T . E O B A N I H E S .

mire quàm suaue est . Verti autem, neq; debuit, neq; potuit . Sed enim quod supposuit substituiq; pro eo qd' omiserat, nō abest, quin iucundius lepidiusq; sit .
 Εάξει καὶ μάλοισι β'ν ἀπολων ε'ε . Verum hunc locum nos supra Ecloga terita exposuimus .

Subdit uero Gellius .

Illud quoq; alio in loco animaduertimus caute omissum, quod est in Græco uersu dulcissimum .

τίτρε' ἐμὶν β' καλὸν πφυλαμένε βόσκε τὰς
 αἴτας

ἢ ποτὶ τὰν κρᾶναν αἴε τίτρε' ἢ β'ν ἐνόρχαν
 β'ν λιλοκὸν κνάκωνα φυλάω εομήτη κορῦ .

Hi uersus sunt in Comaste Theocriti, quos Gellianorum locorum interpretes, quisquis is fuit, in hunc modum Latinos fecit .

Pasce adamate mihi pulchre has heus Tityre capras
 Et potum ad fontes age Tityre, sed coleatum
 Hunc asrum rufumq; caue, ne cornua uibret .

Nos cum totum Idyllion sicut & alia pleraq; uerteremus, sic expressimus inter alia

Heus age nostras .

Chare mihi ante alios mi Tityre pasce capellas
 Viciniq; satis pastas, age fontis ad undam
 Hunc Lybicum tamen & coleatum, uelleris albā
 Obserua, ne te cornu friciente laceffat .

Cantantes

Cantantes sublimē ferent ad sidera cyg.

Ad hunc locum alluisse existimo omnibus modis doctissimum virum Erasmum Roterodamum eo carmine, quod duabus Tragedijs Euripidis Hecubæ, & Iphigeniæ à se uersis proposuit, quod ipsum, quia est non solum elegantissimum, uerum etiam his temporibus aptissimum, uisum est, ex maxima sua parte, neq; enim attinet totum, adscribere.

Est uero huiusmodi.

Scite Poetas doctos appellat Mæro
 Cygnos Guilielme præsulum eximium decus
 Res mira dictu, ut cuncta consensu nouo
 Vati atq; olori congruant diuinitus
 Nucleus utriq; candor, alter lacteis
 Plumis, amico candet alter pectore
 Musis uterq; gratus ac Phœbo sacer
 Et limpidis uterq; gaudet amnibus
 Ripis adæque uterq; gaudet herbidis
 Pariter canorus uterq;, tum potissimum
 Vicina seram mors senectam cum premit
 Sed, qui tenent arcana naturæ, negant
 Audiri olorem ni sonent fauonij.
 Nil ergo mirum barbaro hoc si seculo
 Canorus olim, obmutuit uatum chorus
 Cum tot procaces undiq; obstrepant Noti

ANNOT. EOBANI HES.

Boreæq; tristes inuidorum & pinguium

Nulli fauentam prouocent Fauonij.

Quid uerius dici potuit in mores horum temporū, in quibus ut nullus ferme habetur ingenijs honor, ita misere & magna cum futurorum hominum clade iacent recta studia, nisi quod paucis adhuc in locis (de Germanis loquor) languidas uoces trahunt, in alijs uelut reuiuiscunt. Vna Vittenberga ad Albim munificentia ac sapientia optimorum Principum felicis recordationis Friderici nuper, nunc uero ipsius fratre Germano Ioannis Rom. Imp. Electōrum unā cum optime spei filio Ioanne Friderico, studio uero & industria, in primis doctissimi uiri Philippi Melanchthonis, uelut cōmuni clade collabentem, in Germania omnium bonarum disciplinarum statū sustinuit, & non solum ipsa sustinuit, uerumetiam in alias urbes rectorum studiosorum professores misit. Taceo, quanta cum laude illustris Hessorum Princeps Philippus Marpurgi nuper scholam publicam conductis ad eā rem liberalibus stipendijs trium linguarum & optimarum omnium artium professoribus instituerit. Hoc silentio transire non possum, nec debeo, quod Magnificus, ac sapientissimus Senatus Nurenbergensis acciis à Vuittenberga Philippo Melanchthonē, cuius auspicijs ea res tantum ordiretur, Ioachimo Camerario Græcarum ac Latinarum literarum

IN VIRGIL. BVC.

rarum, Micalo Rotingo Rhetoricæ ac Theologiæ,
Iohanne Schonero à Bambergæ, rerum Mathematicarum,
Ioanne Boschenstenio, Hebræicarum literarum,
me quoq; ab Erphurdia, utinam tanta laude
non fraudanda, Poëticæ disciplinæ professoribus,
hoc biennio scholam eam instituit, cuius fructus &
utilitas non ad suos tantum ciues, uerum & ad lon-
ge distos homines sit aliquando peruentura, ut in
hac urbe politicarum rerum disciplina ex omnibus
Germaniæ ciuitatibus unicam laudem, ac præcipuâ
gloriam iamdudum omnium mortalium consensu ob-
tinente, etiam non defuturæ eruditionis fundamenta
iacta uideantur.

Verum hæc ego non eram scripturus, nisi Bras-
mici carminis argumentum in hoc me diuerticulum
uelut abripuisset de spacio. Nunc ad institutum redeo.
Extat apud Politianum eadem cygnorum & Poëtarum
comparatio Epistolarum lib. 7. Quam Erasmus
multo fecit elegantiore, quod & carmine lepidissi-
mo expressit, & ad temporum mores uerissime ac-
commodauit.

Et me fecere Poëtam

Pierides, sunt & mihi carmina, me q. d.
Vatē pastores, sed nō ego credulus illis
Nā nec adhuc Varo uideor, nec d. Cin.

ANNOT. EOBANI HES.

Digna, sed argutos interstrepere anf. ol.

Theocritus in Thalysijs.

Κῆρ' ἐγὼ μοισ' ἀνκαπυρὸν σόμα κῆμε λέγῃσι
πάντες ἀοιδὸν ἄειδον, ἐγὼ δὲ πρὸ οὐ ταχὺ
πεσῆς.

οὐδ' ἄν οὐ γὰρ πᾶσα κατ' ἐμὸν νόον οὐτε θῖν
ἔδλόν.

σικελίδαν νίκημι θῖν ἐκ σάμω, οὐτε Πιλητῶν
ἄειδον βάρφαχος ἢ πρὸτ' ἀκκίσαρ ὡς τις εἰσὶ σῶ
Quos ita reddidimus.

Et mihi blandiloquum dedit os in carmina Musa
Et me pastores cuncti dixerunt Poëtam.

Optima qui cantem. Sed non ego credulus illis
Indice me nec enim Siculum deucero uatem

Qui Samon incoluit, nec Coi pulchra Philetæ
Carmina, sed uolucres tanquam sirana locustas
Sic ego sic certo doctos superare Poëtas

Huc ades, insani feriant sine lit. fluctus.

Theocritus in Cyclope.

τᾶν Λαυκᾶν δὲ θάλασσαν ἔα ποτὶ χέρσων
ἔσεχθεῖν.

Nos inter alia sic.

Interea glauci feriant sine littora fluctus.

Lupi Mœrim uidere priores.

Sensum hunc inuertit Theocritus Idyllio ξ, quod
inscribitur

IN VIRGIL. BVC.

inscribitur, κυνίσκας ἔρωσ, οὐ φθεξῆ λύκων
εἶδισ. Erasmus in proverbio, Lupi illū priores ul
dere, sic uertit, Edere non poteris uocem, lupus
est tibi ius.

Hinc adeo media est nobis uia, namque
sepulchrum

Incipit apparere Bianoris &c.

Theocritus in Thalyssis.

κ' οὐπω τὰν μεσάτην ὁδὸν ἄνομες, οὐδέ β
σᾶμα

ἄμιν β' βρασίλα κατεφάνθο &c.

Nec dum forte uiam mediam confecimus, & nec
Apparebat adhuc Brasila sublime sepulchrum.

ECLOGA

DECIMA.

Extremum hunc Arethusa mihi conce
de laborem,

Pauca meo Gallo &c.

HAc ultima Ecloga amorem Galli celebrat,
sed ita, ut à pastoralibus personis, ac
comparationibus non discedat. Quia in ro

ANNOT. BOBANI HES.

maior aliquanto est adfectuum amantis expressio, dum ipsum inter pastores et pecora, & quasi in solitudine abiectum ac relictum numina, etiam rusticana & pastoralia consolantur. Quod totum argumentum ferè sumptum est ex Thyrside, hoc est, Idyllio primo Theocriti, qui simile omnino tractat argumentum de suo Daphnide. Præter ea, quæ de hoc Gallo supra dicta sunt Ecloga sexta, scire etiam convenit Poëtam fuisse eximium, & Eupharionis Poëtæ Græci patria Chalcidensis carmina, in Latinam linguam transtulisse. Amoresq; suos de Cytheride, quam hic Poëta Lycorim ficto nomine adpellat, scripsisse libris quattuor. Augusto fuit adeo familiaris, ut primus ab eo præfecturam Aegypti acceperit, postea ab eodem cum in suspicionem conturationis contra se uenisset, interfici iussus. Hunc Virgilius sic amavit, ut finem quarti Georgicorum totum ipsius laudibus occupavit, quem locum post sublatum Gallum iussu Augusti, in fabulam Aristæi, commutavit. Hæc ferè Servius.

Non dissimulat autem in principio huius carminis Poëta minime arrogans, plurima, & hic sicut alibi quoq; ex Theocrito, desumpta, ut illud statim.

Quæ nemora, aut qui vos saltus hab. p.
Naiades, indigno cū Gallus amore per.
Nam neq;

IN VIRGIL. GEORG.

Nam neq; Parnassii uobis iuga &c.

Theocritus Idyllio primo.

ἠᾶ ποκ' ἄρ' ἠὲ ὄκα δάφνις ἐτάκτο ἠᾶ πο-
κα νύμφαι

ἢ καλὰ πινειῶ καλὰ τέμπεα, ἢ κατὰ πίνωτο
οὐτ' ἄλ' ἠὲ ποταμοῖο μέγαν ῥέον εἶχετ' ἀνάπαι.
οὐδ' αἰτνας σκοπιάν, οὐδ' ἄκιδος ἰερὸν ὕδωρ

Que nemora, aut qui uos saltus habuere puellæ
Naiades, indigno cum Daphnis amore periret
Pulchra ne uos tenuisse putem Pencia tempe?
Num iuga Theſſalici Phœbo gratiſſima Pindi?
Nam neq; detinuit placi uos flumen Anapi
Non etiam scopuli flamma inſuperabilis Aetnæ
Non ſacrum coluiſſe putem uos Acidis amnem.

Illū etiā lauri, etiam fleuere Myricæ &c.

Ibidem.

τῆνον μὲν θῶβι τῆνον λύκοι ὠρῶσαντες
τῆνον χ' ὠκ' ὄρυμοῖο λέων ἀνέκλαυσε δα-
νοῦτα.

Quod est.

Illum omnes fleuere feræ, fleuere lupi q;
Pantheræq; nec illius impia flentes
Funera ſylueſtres ignorauere leones.

ANNOT. BOBANI HES.

maior aliquanto est adfectuum amantis expressio, dum ipsum inter pastores et pecora, & quasi in solitudine abiectum ac relictum numina, etiam rusticana & pastoralia consolantur. Quod totum argumentum ferè sumptum est ex Thyrside, hoc est, Idyllio primo Theocriti, qui simile omnino tractat argumentum de suo Daphnide. Præter ea, quæ de hoc Gallo supra dicta sunt Ecloga sexta, scire etiam conuenit Poëtam fuisse eximium, & Eupharionis Poëtæ Græci patria Chalcidensis carmina, in Latinam linguam transtulisse. Amoresq; suos de Cytheride, quam hic Poëta Lycorim ficto nomine adpellat, scripsisse libris quattuor. Augusto fuit adeo familiaris, ut primus ab eo præfecturam Aegypti acceperit, postea ab eodem cum in suspicionem coniurationis contra se uenisset, interfici iussus. Hunc Virgilius sic amauit, ut finem quarti Georgicorum totum ipsius laudibus occuparet, quem locum post sublatum Gallum iussu Augusti, in fabulam Aristæi, commutauit. Hæc ferè Seruius.

Non dissimulat autem in principio huius carminis Poëta minime arrogans, plurima, & hic sicut alibi quoq; ex Theocrito, desumpta, ut illud statim.

Quæ nemora, aut qui uos saltus hab. p.
Naiades, indigno cū Gallus amore per.
Nam neq;

IN VIRGIL. GEORG.

Nam neq; Parnassii uobis iuga &c.

Theocritus Idyllio primo.

πᾶ ποκ' ἄρ' ἠδ' ὄκα δάφνισ' ἐτάκτο πᾶ πο
κα νύμφαι

ἢ καλὰ πινειῶ καλὰ τέμπεα, ἢ κατὰ πίνωτο
οὐ γὰρ Δὴ ποταμοῖο μέγαν ῥέον εἶχετ' ἀνάπω.
οὐδ' αἰτνας σκοπιάν, οὐδ' ἀκιδῶς ἱερὸν ὕδωρ

Quæ nemora, aut qui nos saltus habuere puellæ
Naiades, indigno cum Daphnis amore periret
Pulchra ne uos tenuisse putem Peneia tempe?
Num iuga Thessalici Phœbo gratissima Pindi?
Nam neq; detinuit placi uos flumen Anapi
Non etiam scopuli flamma insuperabilis Actinæ
Non sacrum coluisse putem uos Acidis amnem.

Illū etiā lauri, etiam fleuere Myricæ &c.

Ibidem.

τῆνον μὲν θῶβω τῆνον λύκοι ὠδύσαντο
τῆνον χ' ὦκ' ὄρυμοῖο λέων ἀνέκλαυσε δα-
νόγτα :

Quod est.

Illum omnes fleuere ferae, fleuere lupi q;
Pantheræq; nec illius impia flentes
Funera syluestres ignorauere leones.

ANNOT. BOBANI HES.

Eundem locum usurpauit supra Ecloga quinta,
ed aliter, Daphni tuum &c.

Et formosus oues ad flumina paut Adon.
ὄρῳῶς χ' ὡ' ἄωνις ἐπεὶ καὶ μάλα νομεύει.
Ipse etiam formosus oues, nunc pascit Adonis.

Venit & upilio tardi uenere bubulci,
Vuidus hyberna uenit de glâde Menal.
Omnes unde amor iste rogant &c.

ἦνθον τὸ βῶτα ρὶ ποιμενίδε ὡ' πόλοι ἦνθον
πάντες ἀνθρώπων τὶ πάθοι κακὸν ἦνθ' ὁ πρῶτος

κπς

κ' φ, ἀφνι τάλαν τὶ τὸ τάκεα &c.

Pascua linquentes tardi uenere bubulci

Venerunt teneras soliti pautisse capellas

Omnes unde amor iste rogant, tibi uenit & ipse

Impiger hortorum custos dixitq; priapus

Daphni miser, quid nam tanto consumeris aestu.

Et solus hic locus ad imitationem Theocriti
est factus.

Et nigrae uiolae sunt, & uacinia nigra.

Theocritus in Ergatinis.

καὶ δ' ἰον μέλαν ὅσι θ' ἀγχαπῆ ἀκινθοσ
ἀλλ' ἐμπαρ ἐν τῶις σιφάνοις τὰ πρῶτα λέ

ἴσντα.

id est,

IN VIRGIL. BVC.

Id est.

Sunt etiam uiole florum pars maxima nigra
Decolor & rubros Hyacinthos littera signat
Præcipue tamen hæc in florida ferta leguntur.

Nec si frigoribus mediis Hebrūq; biba,
Scythoniaſq; niues hyemis ſ. aquoſæ,
Nec ſi cum moriens alta liber aret in ul.
Aethiopum uerſemus oues ſub ſyd. can.

Theocritus in Thalyſijs.

ἔϊκο δ' ἠδονέων μὲν ἐν οὐρεσὶ χεῖματι μέσσοι
ἔβρον πὰρ ποταμὸν τετραμμενός, ἐγγύθεν
ἀρκτου.

ἐν δὲ θέρῃ πυμάρισι παρ' αἰθιόπων νομεύοις.

Id inter alia ſic uertimus.

laceas in montibus altis.

Edonum mediæ ſub tempora frigida brumæ
Calmina qua gelidus Rhodopeia præterit Hebrus
Fronte pruinofa gelidam conuerſus in Arcton
Cum uero medios ſol ardentiffimus æſtus
Excitat Aethiopum per prata calentia paſcas.
Pani minatur, niſi copiam amati faciat &c.

F I N I S.

ANNOT. EOBANI HES.

IN VIRGI

LII GEORGICA ADNO-

tationes, per Eobanum

Hessum.

Libri Georgicorum Virgilij, quos nuper in hac schola Norica, studiose iuuentuti exponendos, tum scholijs quibusdam nonnihil illustrandos suscepimus, quantā utilitatem cognitionis, cum rerum, tum uerborum, studioso Lectori adferant, superuacaneum fuerit, longiore hic sermone differe re, cum nec scribendi commentarios, nec ualde laudandi rem laudibus omnibus superiorem: sed tantum adnotationes quasdam adiiciendi (ut in Bucolicis fecimus) animus nobis fuerit. Cum & permulta passim extent scripta, huiusce rei, laudem continentia, & præsens de industria quæ sita breuitas materiam quauis copia maiorem capere, nec possit, nec debeat. Ideo pauca quædam ex multis, quis enim omnia, uel ferat uel excutiat? de laudibus rei Rusticæ & agriculturæ, satis usum est indicare tantum ceu digito, non etiam recensere. De harum itaq; rerum laudibus scripsere, quos obiter meminisse potuimus, hi serè.

Cato

IN VIRGIL. GEORG.

Cato in præfatione de Re rustica.

Varro Rerum rusticarum lib. 2. cap. 2.

Columella in præfatione & lib. 1. cap. 1.

Plinius historicus. lib. 18. à principio capitibus aliquot.

Horatius libro Epodon Ode 2. Epistolarum, lib. 1.

Epist. 10. & 14. & 17.

Plinius iunior in Epistolis aliquoties per descriptionem uillarum, maxime Laurentis & Tusculani.

Virgilius ipse, præter alia plenissimum uitæ rusticæ ἐγκώμιον facit lib. Georg. 2.

Hesiodus quoq; passim ὡς ἐν ἐργῶν ἢ ἡμέρας

Ab Homero quoq; eximie satis laudata est, dū Pheacum regem Alcinoum summa cum uoluptate in hortis uersari scribit Odyss. 6. & 7. & Laurentem senem desyderium, quod de absentia filij capiebat, agricultura lenientem inducit, eiusdē operis libro ultimo.

Scriptores Rei Rusticæ.

Scipsere de re Rustica ex Latinis, Cato, Varro, Columella, Palladius, Virgilius, Plinius, & hi (quos norim) extant tantum. Præterea Hyginus, Cor. Celsus, lul. Græcinus, lul. Atticus, Saferne duo, Tremelius Scrophæ, & hi quidem (ut existimo) desyderantur.

Ex Græcis plus L. de quibus uideto, si libet,

ANNOT. EOBANI HES.

Varronem & Columellam. Enumerantur etiam, qui de hac scripsere reges aliquot & duces à Plinio libro decimooctavo, capite tertio.

Quid faciat lætas segetes, quo sydere ter.
Vertere Meccœnas, ulmiſq; adiung. uites
Conueniat, quæ cura boũ, quis cul. hab.
Sit pecori, atq; apibus quâta experiẽ. par.

Hesiodus ab inuocatione orditur, ut Græci ferè solent, ab argumento fabuloso propositionẽ sumens

μουσαι πειρήθεεν ἀοιδῆσι κλείεσσαι

δῦτε δ' ἐννέετε σφέτερον πατέρ' ὑμνείουσαι.

Musæ pierides proles Iouis inclyta cantu

Vera patris caussa precor aspirate canenti.

Indeq; in fabulas Promethæ & Pandoræ latius euagatur. Hic uero noster non à fabulis, sed quod Latini solent, à propositione statim orditur, eamq; quadripartitam facit: proponit enim, quid in singulis libris sit scripturus, eo quo proponit ordine executurus. Deinde inuocat, non Musas, ut ille Græcus, sed Solem & Lunam, aliosq; Deos rusticos, quod & alij Latini quidam fecerunt, & Augustum ipsum quem non hic tantum, ut Deum celebrat, nec id ratione caret, cum uiuo diuinos honores de

IN VIRGIL. GEORG.

res decreuerint Romani, postremo narrat ibi,
Vere nouo &c.

Vos o clarissima mundi
Liber, & alma Ceres, uestro si m. tellus
Chaoniam pingui glandé mut. arista
Poculaq; inuētis Acheloia miscuit uuis

Macrobius Sat. lib. 1. cap. 18. Virgilius, inquit, Liberum patrem Solem esse scribit, & Cererē Lunam, qui pariter fertilitatibus glebe & maturandis frugibus, uel nocturno temperamento, uel diurno calore moderantur &c.

Idem lib. Sat. 5. cap. 18. ostendit, non sine ratione Achelota pocula dixisse Virgilium, cum de quauis aqua uellet intelligi, in eaq; significatione Acheloum ueteres Græcos dixisse, aliquot rationibus docet.

Varro 12. Deos consentes inuocat Iouem & Tellurem, Solem & Lunam, Cererem & Liberū, Roubigum & Floram, Mineruam & Venerem, Lympham & Bonum euentum. Quos & Virgilius designare uidetur, cum ait

Dijq; Deaq; omnes studium quibus arua tueri
Qui nouas aluis nonnullo semine fruges.

Vrbis ne inuisere Cæsar.

ANNOT. EOBANIHES.

Vrbis legendum hoc loco, non urbes, docet Aul-
Gellius noctium Atticarum lib. 13. cap. 19. Quod
ἄλλοι τὸ ἑὸν ὄνομα, & iudicio aurium plerarunq;
taliū locutionum pulcherrimum est caput.

An ne nouū tardis sydus te mensib⁹ ad.

Quidam per tardos menses hic significari putāt
Iulium & Augustum, quorum prior, cum antea
uocaretur Quintilis, in honorem Iulij Caesaris, qui
Augustum adoptauit, dictus est Iulius: sequens an-
tea Sextilis in Augusti honorem, id nominis, quod
nunc habet, accepit. Macrobius 1. Sat. cap. 12.
Alij generaliter aestuos menses intelligunt, mihi ma-
gis arridet prior opinio, quoniā plus rationis habet.
Qua locus Erigonē inter chelasq; sequē.

Non sine ratione Mathematica dictum est, futu-
rum ipsum inter Zodiaci signa, inter scorpionem &
uirginem, quod spacium libra, quæ chelæ scorpio-
nis sunt, occupat. Ideoq; dicit Scorpionem in eius
gratiam brachia, id est, chelas suas contrahere, ut
illi locū succedendi relinquat. Et fortem uictoremq;
ostendit, quod circa scorpionem, qui domicilium est
Martis. Iustum, quod in libra: prudentem, quod cir-
ca uirginē, quæ domicilium habet Mercurij, ip-
sum collocat.

Vere nouo, gelidus canis cū m. humor
Liquitur &c.

IN VIRGIL. GEORG.

Primo uere, agrum ferendo frumento destinatū,
 proscindendum esse, fermè omnes, qui de re rustica
 scripsere, cum hoc Poëta consentiunt, qui sunt Co-
 lumella lib. 1. cap. 4. Plinius lib. 18. cap. 19. Var-
 ro lib. 2. cap. 28. Et inde Palladius lib. 2. cap.
 1. Hesiodus operum ac dierum lib. 2. aliter præci-
 pit, ut qui omnia, quàm hic negligentius tradiderit,
 tametsi Et is excusari possit ratione diuersitatis loco-
 rum, scribebat enim, ut ait Plinius, in Bœotia Hel-
 ladis. Eius uerba sunt

ἄρχε δ' ἀμνητῶν ἀρότοις δὲ θυσομενάων
 ἄρχε δ' ἀμνητῶν ἀρότοις δὲ θυσομενάων

Incipe Pleiadam messem fecisse sub ortum
 Iisdem proscindas sese abscondentibus arua.
 Illa seges demum uotis responderet auari
 Agricola, bis quæ solè, bis frigora sensit.

Id ita intelligendum est.

Terra bis sentit frigus, semel ante æstatem ab ara-
 tione uerna. Iterum semente facta ab aratione Au-
 tumnali.

Bis solem, semel æstate, qua cessat ab aratione
 uerna. Iterum, qua fructum fert.

Plinius uero lib. 18. cap. 20. sic scribit, Quar-
 to feri sulco Virgilius existimatur uoluisse, cum di-
 xit esse segetem, quæ bis solè, bis frigora sensisset.

ANNOT. EOBANI HES.

Ventos ac uarium cœli prædiscere morē
Cura sit.

De obseruatione salubritatis aut pestilitatis loco-
rum ex uentis ac regione cœli, ac aëris saluberrimū
præceptum traditum à ueteribus, Catone de re ru-
stica, cap. 1. Quem Columella citans lib. 1. cap. 3.
Portius Cato, inquit, in emendo agro, præcipue
duo consyderanda esse censebat, salubritatem cœli
& ubertatem loci. Varro item lib. 1. cap. 4. di-
ligenter id exequitur. Hæc uero consequemur ait
Columel. lib. 1. cap. 4. si uerissimo uati uelut ora-
culo crediderimus, dicenti, Ventos ac uarium &c.
ubi obiter nota legendum uarium, nō propriū, ut ha-
bent uulgati codices. Plinius quoq; citat hunc locū
lib. 18. cap. 24. De eadem re tradidit Palladius lib.
2. cap. 2. & 3. & 4. & 5. & 7.

Et quid quæq; ferat regio, & quid q. rec.

Varro lib. 1. cap. 23. Duo, inquit, consyde-
randa sunt, quæ & quo quidq; loco maxime oportet
at serere. Alia enim loca adposita sunt ad fœnum,
alia ad frumentum, alia ad uinum, alia ad oleū &c.
Videto Columel. ubi supra. Plinius lib. 18. cap.
18. hunc locum uocat Oraculum.

Nonne uides, croceos ut Timolus odor.
India mittit ebur, molles sua th. Sabæi.

A specie

IN VIRGIL. GEORG.

A specie descendit ad genera, & peculiares certis locis dotes adsignat.

Virosaq; Pontus.

Putant quidam ἀμφίβολον esse, ut dubites uirosa ne pontus, an uirosa castorea accipias. Mihi magis placet, uirosa pontus, quod uenena multa ferat, hæc regio. Quod ipse testatur in Bucolicis, Ecloga nona.

Has herbas atq; hæc ponto mihi lecta uenena ipse dedit Mæris nascuntur plurima ponto.

Vnde homines nati durum genus.

Non sine ratione fabulam inserit, sed ut sub figmento philosophice ostendat hominē animal esse laboriosum, ac ad laborem natū, & labore esse opus, si uictum ad necessitatem ex agro parare uoles, ut infra quoq; ibi, Pater ipse colendi. Haud facilem esse uiam uoluit &c. A quo non abhorret illud in nostris literis, in sudore uultus tui, uesceris pane tuo &c. Fabulam Deucalionis narrat Ouidius lib. 1. Metamorph.

Pingue solum primis extemplo a mensibus anni.

Operæ precium uisum est uerba Plinij hoc loco adscribere, quod totum hunc rectissime exponunt. Sic igitur scribit lib. 18. cap. 19.

A N N O T . E O B A N I H E S .

In arando magnopere Catonis oraculū, obseruan-
dū est. Quid est primū? agrū bene colere. Quid se-
cundū? bene arare. Quid tertium? stercorare. Sul-
co uario ne ares, tempestiue ares, tepidioribus locis à
bruma proscindi arua oportet. At frigidioribus ab
æquinoctio uerno et maturius sicca regione quàm hu-
mida: maturius densa terra, quàm soluta: pingui,
quàm macra. Vbi sicca & graues æstates, terra cre-
tosa & gracilis utilius inter Solstitiū et Autūm æqui-
noctium aratur. Vbi leues æstus, frequentes imbres
pingue herbosumq; solum, ibi melius caloribus.
Altum & graue solum, etiam hyeme moueri pla-
cet. Tenuē ualde & aridum, paulo ante sattonis tem-
pus. Sunt & hæ leges, Lutosam terram ne attinga-
to: ui omni arato, priusquàm ares, proscindito:
hoc utilitatem habet, quod inuerso cesspite herba-
rum radices necantur. Quidam utiq; ab æquinoctio
uerno proscindi uolunt. Quodq; uere semel aratum
est, à temporis argumento uernacū uocatur. Hoc
in nouali atq; requieto necessarium est. Nouale est,
quod alternis annis seritur &c. Eadem serè & alij
Columel. lib. 1. cap. 4. Palladius lib. 1. cap. 3.
Alternis idem tonsas cessare nouales.

Plinius lib. 18. cap. 21. Virgilius alternis cessa-
re arua suadet, & hoc si patiantur ruris spacia, uti-
lissimum proculdubio est &c.

Vrit enim lini campum, seg. urit auenæ

Plinius in prologo lib. 19. loquens de natura lini, sic scribit, Ut sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sciamus nolente id fieri natura urit agrū, detertorēq; ipsum facit. Columel. lib. 2. cap. 10. Lini semen, inquit, nisi magnus est eius in ea regio quā colis prouentus et preciū proritat, serendū non est, agris enim præcipue noxium est. Idem ibidem cap. 14. Tremelius, inquit, obesse maxime aut solo uirus ciceris & lini: alterum, quia sit falsæ: alterum, quia sit feruidæ naturæ. Quod etiam Virgilius significat dicendo, Vrit enim lini campum seges &c.

Sed tamen alternis facilis labor.

Hesiodus hæc paulo diuersius ratione opinor ea quam supra ex Plinio adduximus, huius uerba sunt,

ἄνω κ' ἀνερὴν ἀρόων ἀρότιο καθ' ὄρω
 περὶ μάλ' ἀπύστων ἵναρι τολήσωσιν ἄρσρα
 εἰς πὶ πωλεῖν θέρος ἢ νέωμερην οὐ σ' ἀπατήσῃ
 θεῖον λέ' ἀπείρην ἐπὶ κερφίλοσιν ἄρσραν &c.

Sicca equidē tellus pro tēpore &c humida aranda est

Mane sed accelera, melius quo exuberet aruum

Vere nouo, siccum ne forte nouale per æstium

Frustratur tua uota, sed illud arato quotannis

Semina committens.

Nec saturare fimo pingui pudeat &c .

Columel . eodem loco , quo iam diximus , statim subdit , sed oī solo quod prædictorum leguminū segetibus fathiscit , una præsens medicina est , ut stercore adiuues , & absumptas ures , hoc uelut pabulo resoueas . Inde cap . 15 . genera stercoris . 16 . tempora stercorandi late profequitur .

Varro lib . 1 . cap . 38 . Cato cap . 36 .

Palladius lib . 1 . cap . 33 . Plinius lib . 18 . cap . 23 .

Eundem uideto lib . 17 . cap . 9 . de usu cineris & generibus fimi . Vbi & hæc uerba sunt , Virgilius & lino segetē exurit & auena & papauere arbitratur .

Sæpe etiam steriles incēdere profuit ag .
Atq; leuem stipulam crepitantibus ure
re flammis .

Plinius lib . 18 . cap . 29 . Sarmenta , inquit , aut palearum aceruos et euulsas herbas fruticesq; per uineas camposq; cum timebis (intellige sterilitatis incommoda) incendio , finus medebitur .

Et capite sequenti . Sunt qui accendant in aruo & stipulas magno Virgilij præconio . Summa autem ratio , ut herbarum semen exurant .

Hunc locum Macrobius lib . Satur . 5 . cap . 1 . adducens ex quatuor dicendi generibus mixtū esse , ait , Ecce , inquit , dicendi genus , quod nusquam
alibi

IN VIRGIL. GEORG.

alibi deprehendes, in quo nec præcepta breuitas,
nec infinita copia, nec ieiuna siccitas, nec lætitia
pinguis &c.

Et qui profcisso quæ fuscitat æquore ter.
Rursus in obliquum uerso prorū aratro.

Quoniam agrum, quæ sementi bene compara-
tum uolunt, quater arant agricolæ, profcindunt,
iterant, tertiantur, lirant, quod fit iacto iam semi-
ne. Sulcis enim tunc minuuntur percas, & sulcos per
transuersum ducunt, quo uocant elices, per quos
aqua defluat ex agro in fossas, ad hoc ipsum factas,
quas uocant Colliquias.

Humida solstitia, atq; hyemes opt. ser.
Agricolæ, hyberno lætissima puluere f.
Lætus ager, nullo tantū se Mœsia cultu
lactat, & ipsa suas miratur Gargara mes.

Hunc locum satis, ut opinor, exponit Macrobi-
us Saturn. libro 6. cap. 20. post multa igitur sic
ait. Est igitur sensus horum uersuum talis, Cum ea
sit anni temperies, ut hyems serena sit, solstitium ue-
ro hyemericum, fructus optime proueniunt. Hæc autē
agris adeo necessaria sunt, ut sine his nec illi natura
fecundissimi Mœsie agri responsuri sint opinioni
fertilitatis, quæ de his habetur &c.

ANNOT. EOBANI HES.

Quid qui, ne grauidis pro cum. cul. ariff.
Luxurié segetú tenera depascit in herb.

Plinius lib. 18. cap. 21. Sunt genera, inquit, terrarum, quarum ubertas peccinari segetem in herba cogat. Cratis & hoc genus dentatis stilis ferreis. Eadem nihilominus & depascuntur, quae depasta sunt sarculo, iterum excitari necessarium &c. Strymoniaeq; grues, & amaris intyba f. Officiūt, aut umbra nocet.

Vt aliás frugum pestes omittam à Plinio, Columella, & alijs satis indicatas, de umbra ipse sic ait in Bucolico ludico, Nocent & frugibus umbrae. Et paulo post, Et ruris opaci salce premes umbras.

Pater ipse colendi

Haud facilem esse uiam uoluit &c.

Hunc locum ex primo libro Hesiodi desumptum latius expressit. Sic enim ille Graecus

κρύψαντες δὲ ἔχουσι τοὶ βίον ἀνθρώποισι
ρηιδίως γὰρ κεν καὶ ἐπ' ἡματι ἐργάσαιο
ὥστε σέκ' εἰς ἐνιαυτὸν ἔχειν καὶ ἀργυρὸν ἔοντα
αἰψάκε πηδάλιον μὲν ἔσθ' ἐκ καπνοῦ καταθείε
ἔργα βοῶν δ' ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων τάλαια
γῶν

ἀλλὰ ζεὺς ἔκρυψε χολωσάμενος φέσιν ἡσπ
οἴ τι μὲν ἔξαπάτησε προμηθεὺς ἀγκυλομήτης
τ.

IN VIRGIL. GEORG.

τ' οὐνεκ' ἄρ' ἀνθρώποισιν ἐμήσατο κήδεα λυ

γῆα

κρυψέ δὲ πῦρ ἔσσι.

Occulere Dei uictum mortalibus egris
 Cum posset prestare dici opus unius olim
 Quantum uel totum posset satis esse per annum
 Ocia seruanti, tum fumo adhibere quietum
 Temonem poterat, nec quicquam armenta laborum
 Exercebat, & immunem sensere quietem
 At pater iratus uersuti fraude Promethei
 Deceptus, subito eripuit mortalibus istec
 Tanta bona, & curas tristes inmisit, & ignem
 Occuluit.

Verum hæc idem Poëta paulopost in descriptio
 ne aurei seculi copiosius prosequitur, ut & hic no
 ster. Sed & pulcherrime Ouidius 1. Metamorph.

Labor omnia uincit

Improbis, & duris urgens in reb. egest.

Iterum ostendit labore opus esse, si uitæ necessa
 ria consequi uelimus, nec enim otiosis & ignauis his
 iuscemodi euenire, cum permulti alij, tum præci
 pue Hesiodus testatur, qui ignauum uirum fucis spi
 culo carentibus comparat, his uerbis.

Ἐπὶ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι τὸ ἀνέρες, ὅσκειν ἀβρυδῶς
 ζῶν κηφίνας καὶ καθούροισ' ἰκελθ' ὄρμην

ANNOT. EOBANIHES.

Oderunt superi ignavos & semper inertes
 Nam similes fucis sunt, qui sua spicula condunt.

Idem ait, sine labore ad uirtutem peruenire non
 posse: quem locum, quia multis rationibus, utilis
 etiam studiosis est, haud grauatus sum adscribere.
 Est uero in primo τῶν ἐργῶν καὶ ἡμερῶν.

τῆς Ἀ' ἀρετῆς ἰδρωῶτα διαί προπύροισιν
 ἔθνηκαρ

ἀδύνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἔσ'
 αὐτήν.

καὶ ἴσχυις τῶν πρώτων. ἐπὶν. Ἀ' εἰς ἀκρον ἵκνηται
 ῥηϊδίη Ἀ' ἡπειτα πᾶσι χαλεπὴ πρὸς εὐχ.

Difficilis labor est uirtutem attingere, Diui
 Illius ante thronum duros posuere labores
 Aspera ad hanc & longa uia est quae ducit, ut autem
 Ardua contigeris facilis sit quae ante rigeat.

Hanc sententiam nos olim in Heroidibus nostris
 παραφαστικῶς expressimus, ubi filium Ethnici,
 mater Christiana sic admonet.

Vadis ad interitum uita reuocante, nec audis

Clamantes, quam nunc pergis iniqua uia est
 Floribus illa quidem uarijs per amœna uidetur

In quibus Alcides forsitan ire uolet

At cito quae spondet negat interiore recessu

Prima rosam spirat summa Memphis olet

Accipit

IN VIRGIL. GEORG.

Accipit incautos specie bonitatis, ut autem
 Cœperit, in scrupulos præcipitanter agit
 Quam bene per scopulos & saxa utrentia primura
 Itur ad æternis cincta uireta rosis

Arcta est ad superos paucis uia trita, sed ampla est
 Que fert ad stygios millia multa lacus

Ille rudis deserta, arens, super ardua ducit
 Hæc spaciota uirens inferiora petit

Quis ferus Oechaliæ raptor cum uidit Ioles
 Arentem uiridi præposuisse ferunt.

Hic enim ad fabulã Herculis Prodicæ allusimus,
 cuius meminuit Cicero Officiorum lib. 2.

Illud superius Hæstodiam Erasmus ita uertit, ad
 iectis præcedentibus duobus uersibus.

Omnino uicium facile est contingere cuius
 Est uia ad id breuis & uicina in sede moratur

Contra uirtutem sudoribus undiq; Diui
 Præsepsere & longus ad hanc perq; ardua callis

Asper & est primum, sed ubi alta cacumina uictor
 Contigeris, iam sic facilis licet ardua dudum.

Sed quoniam studiosis quoq; non inutilem fore
 hunc locum arbitratus sum, non granabor adscribe
 re quod alibi ait idem.

ἢ ἂν ὄρη παραμείβεται μινύθη δὲ τοι ἔσθρη
 μὴ δ' ἀναβάλλεο δὲ ἔστ' ἀνείον, ἔστ' ἔννηφιν
 οὐ γὰρ ἔτιωπεργὸς ἀνὴρ τίμω ληστὴ καλὴν

ANNOT. BOBANIHEΣ.

οὐδ' ἀναβαλλόμενος μελέτη δέ τοι ἔργον
ὄφέξει

αἰεὶ δ' ἀμβολιόργος ἀνὴρ ἄταισι παλαίει.

Quod est.

*Crasima ne spectes faciendis commoda rebus
Tempora, nec seræ suspende opera ullæ diei
Nam domus ignaui uacua est, & semper egebit
Quin magis assiduo crescit res aucta labore
Nam mala paupertas adfligit semper inertem.
Falce premeas umbras.*

Quia supra dixit, Aut umbra nocet.

Dicendū & quæ sint duris agrest. arma.

*De uniuerso instrumentorum fundi apparatu,
quæ hic Poëta arma uocat agrestium, uideto Varro
nem lib. 1. cap. 22. Palladium lib. 1. cap. 42. Sunt
autem hæc, quæ à Poëta enumerantur, nota satis
omnibus instrumenta.*

Huic à stirpe pedes temo protēt. in octo.

Hesiodus operum & dierum lib. 2.

ἄξοναθ' ἐπὶ ἀπὸ δὴν μάλα ὄνυτοι ἄρμυμοσ
ὄυτω.

*ἔισδ' κεν ὄκτα πὸ δὴν ἀπὸ κ' σφύραν κε τὰ μοιο
Temonem lege sepi pedem, sic nempe quadrabit
Octipes ut fuerit, tibi malleus inde paretur.*

*Et totum hunc locum latius quidem, sed ut solet
paulo*

IN VIRGIL. GEORG.

paulo ab hoc diuersius prosequitur ibidē Poëta Græcus, quem, quia notus est, & passim obuius, non est iustum, ut quasi transcriberem.

Omnia quæ multo ante memor pr. rep.

Et hoc ex Hesiodo sumptum.

τῆμος ἄρ' ὕλοτρεῖν μεμνήμενος ὡλεον ἔργον
Tunc incide memor, quæ sint opera apta futuri
Temporis & c.

Area cū primis ingenti æquanda Cylin.

Plinius lib. 18. cap. 29. scribit circa inuiuum Autumni sub fiducula occasum inter alia opera rustica id quoq; esse. Arcam ad messem creta præparare Catonis sententia, amurca temperata. Virgilij operosius. Matorē ex parte æquant tantum, & fimo bubulo dilutiore illinunt.

Idem libro 15. cap. 8. Super omnia, inquit, celebravit amurcam laudibus Cato. Dolta olearia cadōs q; illa imbui, ne bibant oleum, amurca subigi areas terendis messibus, ut formicæ rimæq; absint.

Palladius lib. 1. cap. 36. copiosius qua ratione facienda sit area, docet.

Columel. lib. 2. cap. 20. perfodiendam arcam permixtis amurca pales scribit, eamq; rem à populatione murum formicarumq; defendere frumentum æquandam paniculis, aut molari lapide. Idem

ANNOT. EOBANI HES.

lib. 1. cap. 5. de loco arcæ. Varro item lib. 2. cap. 51. copiose, quidem oporteat esse arcam, docet. Cato cap. 129. eadem docet. Verum hos modos faciendi arcas cum sit alia nostris temporibus talium omnium rerum ratio, usus inuertit, præsertim in Germania & septentrione toto.

Hesiodus lib. 2.

Ἀμῶσι δ' ἐποθύειν δημίτερος ἱερὸν ἀκτῆς
 δινέμευτ' ἀν' πρῶτα φανῆ δίνος ὠρίων
 χῶρον ἐν θυαεῖ καὶ ἐν βοχάλῳ ἐν ἄλῳ

Ensiser Orion ubi primos extulit ortus
 Tum sacram Cereris uim latis confert ab agris
 Et uersare iube, plenas tum frangat aristas
 Arca uersato iamdudum equato Cylindro.

Cōtemplator itē cū se nux plurima &c.

Per nucem hic Seruius intelligentiam, nucem Amygdalam, quæ & nux Græca dicitur, & Thasia, ut author est Macrobius Saturn. lib. 3 cap. 18. Ponit aut futuræ, & sterilitatis & fertilitatis signa.

Semina uidi equidem multos med. serē.

Plin. lib. 18. cap. 17. uino semine per fusa, minus agrotare existimant, Virgilius nitro & amurca per fundi tubet.

IN VIRGIL. GEORG.

iubet, fabam sic etiã grandescere promittit. Hæc ille
Vbi animaduertendum existimo, quod Virgilius
Grandior ut foetus siliquis fallacibus esset. Id uide
ri Plinium de faba existimare dictum esse. Plures
rationes medicandorum seminum ponit Columella
libro secundo capite nono.

Palladius lib. 1. cap. 35.

Vidi lecta diu & multo spectanda labore

Columella lib. 2. cap. 9. sic scribit, dubium
non est, ex robusto semine posse fieri, non robu-
stum. Quod uero protinus exile natum sit, nunquam
robur accipere manifestum est. Ideo Virgilius cum
et alia, tum et hoc de seminibus præclare sic dis-
cernit. Vidi lecta diu et c.

Idem præceptum libro quarto, ad totam agrico-
lationis rationem pertinere dicit, et non tantum ad
semina leguminum.

Atque illū in præceptis pronò rapit al. ann.

Quorsum Gellius hunc locum citet, uide ipsius
cap. 29. lib. 10.

Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis,
Hædorumque dies seruandi, & lucid. ang.

Citat hos uersus Columella libro 12. cap. 1. 40
deinde subdit hæc uerba. Cõtra quam obseruationẽ

ANNOT. EOBANI HES.

multis argumentis me differuisse non inficior in his libris, quos contra Astrologos composueram. Sed illis disputationibus exigebatur, id quod improbitate me Chaldei pollicentur, ut certis quasi terminis, ita statis diebus aëris mutationes respondeant. In hac autem ruris disciplina non consideratur eiusmodi scrupulositas. Sed quod dicitur pingui Minerva quantum utile continget ullico futurae tempestatis praesagium, si persuasura habuerit, modo ante, modo post. Interdum etiam stato die occidentis uel orientis competere uim syderis. Nam satis prouidus erit, cui licebat ante multos dies cauere suspecta tempora. Et Plinius lib. 18. cap. 24. Hunc locum Virgilianum citans. Spes ardua, inquit, & immensa misceri posse caelestem diuinitatem imperitiæ. Sed contemplanda tamen grandi uitæ emolumento. Eodem lib. cap. 27. suadet Plinius, ne utiq; stellas aspiciant agricola, sed earum potius ortus & occasus in quibusdam herbis, ac alijs signis obseruent. Arcturus uero stella in signo Bootæ est, quidam ipsum Bootem esse dicunt, huius ortus & occasus magnas tempestates mouent. Hædi sunt in brachio, uel secundum alios in sinistra manu aurigæ, qui capram Amalthæam portat in humeris, Ouid. 5. Fastorum. Per Anguem uero hic Austrinus anguis intelligitur, in quo sunt Crater & Coruus, quam fabulam narrat Ouidius

2. Fastorum

2. Fastorum. Nam & alie duæ angues, in coelo sunt, de quibus nihil hic attinet dicere.

Libra die, somniq; pares ubi fec. horas.

Aequinoctium Autumnale dicit, quod fit sole in gradiente primam partem libræ, quod facit nostro tempore idibus Septembris. Quidam grammatici dixerunt Apocopen esse in dictione, die, ut abiecto i die pro diei dictum uideretur, quos Seruius arguens ait regularem esse Genitiuam. Cum aliqui casus singularis numeri, debeant esse maiores Nominatiuo plurali. Verum id hodie non obseruatur, tam in hoc quàm in alijs quibusdam nominibus. Verum Gellius aliter qui Idiographũ Virgiliij codicem citat dies non die legi, in eodem adseuerat. Quem ut dedito lib. 9. cap. 14. Locus Poëtæ indicat serendorum leguminum tempus.

Candidus auratis aperit cum cor. annũ.

Macrobius super somniũ Scipionis lib. 2. cap. 18. locum hunc explicans. Non uult, inquit, tauro oriente cũ sole mox in occasum ferri Canem, qui proximus tauro est, sed occidere eum dixit tauro gestante solem, quia tunc incipit non uideri sole iuino.

At si triticeam in messcm robustaq; far.

Columella lib. 2. cap. 8. Placet, inquit, nostro Poëtæ Adoreum atq; etiam triticum non ante sem-

A N N O T . E O B A N I H E S .

seminare, quàm occiderint Vergiliæ, quod ipsum numeris sic edixerit.

At si triticeam in messem robustaq; sarræ &c.

Abfconduntur autem circa Calend. Octobres. Plinius lib. 18. cap. 29. Vergiliæ, inquit, priuatim attinent ad fructus, ut quarum exortu æstas incipiat, occasu hyems semestri spacio intra se messem uindemiasq; & omnium maturitatem complexæ.

Hesiodus unum tantum ferendi tempus ad Vergiliarum occasum obseruat ὡς ἂν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἔρχεται ἡ ἀστὴρ ὁ ἀνατολῆς &c. Vide ibi Vere nouo. Plinius libro 18. cap. 23. Virgilius inquit, triticum & far, ad Vergiliarum occasum feri iubet, hordeum inter æquinoctium Autumni & brumam. Vitam uero faseolos & lentem Boote occidente

Quinq; tenent cœlū Zonæ, quarū una c. Semper sole rubēs, & torrida sem. ab ig. Quam circum extremā &c.

Macrob. de somnio Scip. lib. 2. cap. 8. hunc Poëtæ locum exponens. Queramus, inquit, quid sit quod ait Virgilius, quem nullius unquam discipline error inuoluit Duce mortalibus ægris Munere concessæ diuini & uia secta per ambas Obliquusquæ a se signorum uerteret ordo.

Videtur enim hoc dicere Zodiacum per temperatas ductum

tas ductum, & solis cursum per eas ferri, quod nec opinari fas est, quia neutrum tropicum solis cursus excedit. inde subdit expositiones tres, quibus poëta locus à calumnia defenditur. Quarum prima est, in ea parte perustæ Zonæ, quæ uicina temperata est, habitatores esse. Secunda poëtica forte licentia per ambas dixisse: pro, sub ambas. Tertia, per ambas, pro inter ambas dixisse Poëtam, quem constat erroris ignarum. Seruius scribit Metrodorum Philosophum uix quinq; libris hunc locum explicasse.

Has quinq; Zonas eodem modo quo hic, describit & Ouidius libro Metamorph. primo.

Hic uertex nobis semper sublimis &c.

Macrobius de Som. lib. 1. cap. 16. causam assignans, cur quædam stellæ à nobis non uideantur. Locus, inquit, nostræ habitationis ita positus est, ut quædam stellæ ex ipso nunquam possint uideri, pars enim hæc terræ, quæ incolitur ab uniuersis hominibus, quæ nos inuicè scire nō possumus, ad Septentrionalē uerticē surgit, & Sphæralis cōuexitas, Australē nobis uerticem in ima demergit. Cū uero semper circa terrā ab ortu in occasum cœli sphaera feratur, uertex hic qui septentriones habet, quoquo uersum mūdana uolubilitate uertatur, quoniā supra nos est, semper à nobis uidetur, ac semper ostēdit' Arcos Oceani metuentes æquore tingi. Australis cōtra quasi semel

A N N O T . E O B A N I H E S .

nobis pro habitatiōis nostræ pōitione demersus, nec ipse nobis uidetur, nec sydera sua, quibus & ipse sine dubio insignitur, ostendit, & hoc est quod Poëta naturæ ipsius conscius dixit

Hic uertex nobis semper sublimis &c.

Illic ut perhibent aut intempesta &c.

Poëtica ἐκ τῶν Antipodas significat, id est, homines aduersa nobis urgentes uestigia. Qui an sint fuit etiam, ut ait Plinius ingens quandoq; literarum pugna. Qua in re notus est Lactantiani Firmiani error, qui esse negat, cum esse eos certa ratio persuadeat, uideto Plinium & Macrobiū.

Frigidus agricolā si quādo cōtinet imb.

Macrob. Saturn. 6. cap. 8. Virgilius, inquit, ista duo uerba maturare & properare, tanquam plāne contraria scitissime separauit his uersibus

Frigidus agricolam si quando continet humber
 Multa forent quæ mox cælo properanda sereno
 Maturare datur.

Bene & eleganter duo ista uerba diuisit. Namq; in præparatu rei rusticæ per tempestates & pluuias quoniam & necessitate ocium est, maturari potest: per serenās uero, quoniam tempus instat properari necesse est.

Et quando infidum remis impel. mar.
 Hesiodus

IN VIRGIL. GEORG.

Hesiodus quinquaginta diebus ab aestivo solstitio
opportunam esse navigationem, scribit his uerbis.

ἡμέτετα πεντήκοντα μετὰ ἥρωα σ' ἡλίοιο
ἔς τέλος ἐλθόντα. ἄριστος καματώδους ὄρησ
ὠραῖος πέλεται θνητοῖς πλόος ἔσ. Id est.

Quinquaginta actis post aestuale diebus
Solsticium, cum iam torrens describit aestas
Tunc opportunum remis impellere marmor

Quippe etiā festis quaedā exercere diebus
Fas & iura sinunt.

Columel. lib. 2. cap. 22. locum hunc citat ac
addit. Quanquā Pontifices negent segetem ferijs
sepri debere, uetant quoq; lanarum causa lauare
oues, nisi propter medicinam. Virgilius, quod liceat
ferijs flumine ablucere gregem, praecepit, & idcirco
fluuio mersare salubri, id est, salutari. Sunt enim
nicia, quorum causa pecus utile sit lauare: ferijs au
tem ritus maiorum etiam illa permittit, far pinsere
fasces incidere, candelas seruare, uineam condu
ctam colere, piscinas, lacus, fossas ueteres terge
re & purgare, prata sicilire, stercora aequare, fœ
num in tabulata componere, fructus oliueti con
ductos cogere, mala, pyra, ficus pendere, caseum
facere &c. Macrobius Satur. 2. cap. 16. de obser
uatione feriarum apud ueteres loquens, inter mul

ANNOT. EOBANI HES.

ta alia sic quoq; . Vnde & Maro, inquit, omnium
disciplinarum peritus, sciens lauare ouem, aut lanæ
purgandæ, aut scabiei curandæ gratia, pronuncia-
uit tunc ouem per ferias licere mersari, si hoc reme-
dij causa fieret. Balantumq; gregem fluuio mersare
salubri. Adijciendo enim salubri, ostendit auertendi
morbi gratia tantummodo, non etiam ob lucrum
purgandæ lanæ causa fieri concessum.
Segeti pratendere sepem.

De sepibus faciendis & uua sepe Var. lib. 2. cap.
14. & 15. Pallad. præcipue qua ratione uua sepes
facienda sit lib. 1. cap. 34.

Ipsa dies alios alio dedit ordine luna.

Plinius lib. 18. cap. 32. Virgilius, inquit, etiã
in numeros Lunæ digerenda quædam putauit, De-
mocrus secutus ostentationem. Omnia quæ ceduntur,
carpuntur, tondentur innocentius decrescente
Luna, quàm crescente fiunt &c.

Quintam fugæ pallidus orcus &c.

Ab Hesiodo sumptum est, qui in prolixa de ob-
seruatione dierum mentione, sic quoq; scribit.

ἡμέρας ἅσ' ἔβαλε ἄστρον. ἐπὶ χαλεπαῖτε
ἢ ἀνοῖ,

ἐν ἡμέρῃ γ' ὅρασιν ἔρινύας ἀμειψαλέειν
ὄρκον τινυμένηας δ' ἔεις τέκε τῆμ' ἐπίος

κοίς.

IN VIRGIL. GEORG.

Quinta dies fugienda molesta est, nanq; grauisq;
Tunc ulciscetes furiae lustrare feruntur

Quae mala securam turbant periuria pacem.

Varro autem lib. 2. cap. 37. pulchre de obseruationibus dierum Lunarum scribit.

Septima post decimam.

Super hoc loco uide, si libet lector, qualia adduceat Caelius, optimorum auctorum fucus, adnotationum suarum, lib. 11. cap. 3. Quae, quoniam ab ipso plurimis sunt uerbis adducta uel producta potius, mihi non fuit necesse ea subscribere, alioqui non ignaro multo longiorem haberi posse de huiuscemodi rebus disputationem, quam quae adnotationibus conueniat.

Et lauri baccas.

Sic distinguunt, ut Glandes dicamus in quercu, ilice esculo, robore fago &c.

Nuces, quarum cortices duriores sunt, ut in iuglande, Amygdalo, Corylo. Sed & castaneas alibi uocat.

Baccas in olea, lauro, corno &c.

Acinos in uua, ebulo, sambuxo, malopunico &c.

Poma mala, pyra, pruna, cerasa &c.

Nudus ara, sere nudus, hyems ig. col.

Hesiodus in operis & diebus lib. 2.

ANNOT. EOBANI. HES.

ὄψρι πεδίων πέλετ νόμος οἷτε θαλάσσης
 ἐγγύθι ναεπόρουσ' οἷτ' ἀγκρα εἰκασκέντα
 πόνρου κυμαίνοντοσ' ἀπόπρασσι πῖονα χῶρον
 ναῖσσι. γυμνὸν ἀσείρειν, γυμνὸν δὲ βοστέϊρ
 γυμνὸν δ' ἀμάσσει χ' ὄβρα πάντ' ἐθέλησθα
 ἔργα κομίζεσθαι δὴμήτεροσ' εἷς. Quod est.
 Agricola lex est siue is prope littora ponti
 Seu longe inde habitet, pinguesue in uallib. imis
 Seruet agros, ut nudus aret, profcissaq; nudus
 Conserat, & nudus flauentia demetat arua
 Tempore si perfecta suo uelit omnia, quæ sunt
 Humano generi Cereris data munera magnæ
 Inuitat genialis hyems

Genialem uocat hyemem, quod id temporis ma-
 xime indulgere soleamus Genio, hoc est, animo ob-
 sequi, & nature tribuere quod adpetit, quia Deus
 geniture, hoc est, nature hominis fit Genius. Cū
 fit uero natura hominis in uoluptates semper prona,
 fit, ut Genio indulgere dicamur, dum uoluptati-
 bus obsequimur. Id fit commodissime, dum uaca-
 mus laboribus, & ociosi sumus, quod maxime fit
 hyeme. Persius Sat. 5. Indulge Genio carpatius
 dul. &c. Prætereo multa quæ apud Poetas huius
 modi sunt. Nam & hoc præter institutum nostrum
 agimus.

Sæpe

IN VIRGIL. GEORG.

Sæpe ego cū flauis messorē ind. ar. &c.

*Ectasis poetica est, qua latius euagatur, & tempe-
states, quæ uel uere uel autumnopossunt accidere,
pulcherrimis imaginibus exprimens, ostendit, dili-
genter bono agricolæ esse prouidendas &c.*

*Pli. lib. 15. cap. ult. præfagia tempestatum placu-
isse magnopere Virgilio uideo. Siquidem in ipsam
messē sæpe concurrere prælia uentorum damnosa
imperitis refert.*

In primis uenerare Deos, atq; an. mag.
Sacra refer Cereri &c.

Hesiodus in operis & diebus lib. 11.

*ἔν χερσὶν Δε δὴ χθονίῳ δὴμῆτερος ἄγνῃ
ἐκτελέα βεῖθεν δὴμῆτερος ἱερὸν ἀκτῆν. Id est.
Vota refer Diti, & Cereri, sua munera castæ
Illius effigiem præ messis frugibus ornâ.*

Cui tu lacte fauos & miti dilue Baccho.

*Macrobius Sat. li. 3. cap. 11. de hoc loco sic ait,
Poëta æque in rebus doctrinæ, & in uerbis sectator
elegantiæ sciens Cereri mulso libari, adiecit, miti Bac-
cho fauos dilue, scilicet mitescere unum, dicens, cū
mulsum cœperit fieri. Notum autem esse non diffite-
bere, quod ad 12. Kalendas Ianuarij Herculi & Cere-
ri faciunt sue prægnante pambus, mulso.*

Terq; nouas circū felix eat hostia fruges

ANNOT. EOBANI HES.

Ambaruale sacrificium dicit, quod fiebat Porcæ de quo Macrobius. Quem locum in bucolicis expli-
cauimus ecloga 5. Ibi, Et cum solennia uota Redde-
mus Nymphis, & cum lustrabimus agros.

Ipsè pater statuit quid mens. Luna mon.
Quo signo caderent Austri &c.

Tempestatum præfagia, quæ à sole, quæq; à Lu-
na, quæq; à stellis, ac alijs rerum inferiorum signis
sumuntur, plenissime describit Plinius lib. 18. capit.
ultimo. Horum uero plurima pars ex Arato sum-
pta est.

Dilectæ Thetidi Halcyones.

Theocr. ἐν θαλασσίοις

ἀλκυόνες γλαυκῶσιν νηπίοισι τοῦτέ μάλιστ'
ὄρνιθων ἐφίλαθεν &c.

Dilectæ Halcyones nymphis Thetidiq; marine.
Præ reliquis &c.

Haud equidē credo quia sit diuinit. illis.
Ingeniū, aut rerū fato prudentia miror.

Ex naturæ arcanis deprompta questio, quam ta-
men ipse ut ois naturæ consultissimus mira facilitate
dissoluit. Dicit enim nō sentire ratione aliqua futura
rerū tempestatum imutationes bruta, sed secundū aeris
qualitates moueri, & aīorum habitus, & cū homo ra-
tione possit hos animorum motus moderari, bruta so-
la na

IN VIRGIL. GEORG.

lo naturæ instinctu, uel læta esse, uel tristia. Tametsi apud Medicos & naturæ rerum consultos in confesso quoq; sit, ut animorū motus aeris qualitatem, ita corpora quoq; animorum affectiones sequi. Nam ut Hippocrates ait, quibusdam sæpe corpus dolere parte aliqua, nec dolorem sentiri, his mentem ægrotari. Sic animo tranquillo non potest nõ corpus quoq; alacrius & uegetius esse: & e contra, sæpenumero ex animi ægritudine corpus quoq; adficitur. Plus tamen animi motū corpus sequitur, quàm corporis animus. Quod nõ medici solum, uerū et Platonici docent, et nos in libello de conseruanda bona ualitudine expressimus ijs uerbis.

Anxia mens non ipsa sibi non rebus agendis

Constat ab hac uicium corpora sæpe trahunt

Hinc uariæ pestes morborum, hinc mille figuræ

Crede animum nostri corporis esse Ducem

Sæpe graues ista ueniunt ex arce labores

Sicut ab aerijs pestilis aura plagis &c.

Verū hæc nõ nihil extra rem. De præsagijs præterea animalium Plin. lib. 8. cap. 28. Milia præterea, inquit, utpote cum pluribus animalibus eadem natura rerum, cœli quoq; obseruatione & uentorum et imbrium tempestatum præsagia, alijs alia dederit, quod persequi immensum est æque scilicet, quam reliqua cum singulis hominum societatem.

ANNOT EOBANI HES.

Sin ortu quarto &c.

Quartam Lunam maxime obseruat Aegyptus, si splendens exorta puro nitore fulserit serenitatem, si rubicunda uentos, si nigra, pluuias portendere creditur. Pl. li. 18. cap. ult. Sed notandum Aratum maxime tertiam obseruandam docere.

Solem certissima signa sequentur.

Arati est. Ille enim in Phenomenis sic
 ἡελίω καὶ μὲν Ἄρον ἔϊκοτα σήματα κείττα.

Quid uesper ferus uehat.

His uerbis librum Varronis ex Satyris Menippe is fuisse inscriptum, testatur Aul. Gellius noctiū Atti carum libro 13. cap. 11.

Ille etiā extincto miseratus Cæsare Ro.

Totum hunc finem adulationi tribuit, nam per digressionem de morte Iulij Cæsaris queritur, quod in gratiam Augusti facere dubium non est, cum & ut Deum in exordio operis inuocarit, & ipsius etiā laudes in Epilogo ponat. Miscet uero portenta & prodigia, aliās sepe & diuersis temporibus facta, ac omnia uel interfecto iam Cæsare, uel imminente eius morte accidisse scribit. Que oīa quoniā in historia leguntur, & nota res est etiam uulgo literatorum Tyrannis, & ob eam interitus Cæsaris, nihil uisum est hic adnotare amplius, ne semel propositum non scribendū

bendi commentarios consilium transgressus, aut immutasse uidear. Ad reliquos deinceps libros uenimus.

IN SECVN

DVM LIBRVM GEORGICORUM Virgilij, Adnotattones.

Hactenus aruorū cultus & sydera cœli
Nunc te Bacche canam.

Interfatione utitur uelut in parte narrationis, ostendit enim, quibus de rebus dictū iam sit, tum propositionem (quæ illius superioris generalis erat secunda pars) subiicit, qua ostendit, quibus de rebus hoc libro sit dicturus, postremo inuocat, sed hæc ne admonitione quidem egent.

Principio arborib. uaria est natura creā.
Namq; aliæ nullis hoīm cogentib. ipsæ
Sponte sua ueniunt.

Quia dixit in propositione, nunc te Bacche canā necnō syluestria tecū Virgulta &c. Et quia arborum uirgultorumq; cura, uel maxima pars est rei rusticæ, quemadmodum scribit Columella, ideo non intempestiua narratione transit ad disciplinam plantandarū ac inserendarum arborum, de quarum cura antea

plura dicantur, opere precium erat uidere prius distinctionem quãdam arborum, eamq; duplicem, uel sponte nascentium, uel humana cura prouenientium. Quã & Colum. secutus li. 3. ca. 1. scribit. Placet igitur sicuti Virgilio nobis quoq; duo genera esse surculorũ, quorũ alterum sua sponte gignitur. Alterũ cura mortaliũ procedit. Illud quod nõ ope humana prouenit, materiæ est magis aptũ. Hoc cui labor adhibetur, idoneũ fructibus, atq; id ipsum genus tripartito diuiditur. Nã ex surculo uel arbor procedit, ut olea, ficus: uel frutex, ut rosæ, harundines: uel tertium quiddam, quod neq; fruticem, neq; arborẽ proprie dixerim, sicuti est utis. Hæc ille. Sed hic notandũ præter opinionem Columelle uideri Virgilium facere triplicem distinctionem arborum nascentium, quam ille facit duplicem. Nã & sponte prouenire quasdam, & cura humana uel seminibus, & ex radicibus pullulare dicit. Hoc enim tertium genus addit cũ dicit.

Pullulat ab radice aliis densiss. syluis.

Quam distinctionem etiam Seruius approbat, et Plin. li. 16. cap. 33. Arborea, inquit, quas naturæ debemus, tribus modis nascuntur, sponte, aut semine, aut radice. De his igitur modis, quasi in genere latius nonnihil præfatur Poeta, qua dicit, Quare agitate o proprios ge. discite cultus &c.

NON

Non ego cuncta meis amp. uersib. opto
 Nō mihi si linguæ centū sint, oraq; cen.
 Ferrea uox &c.

Extenuat possibilitatem uirium suarum in descri-
 bendis omnibus, quæ ad propositā rationem possint
 pertinere. Nam hoc immensi laboris, & sibi aut im-
 possibile esse. Locus autem Homericus est, quo & ali-
 bi in 6. Aeneid. usus est Homerus li. Iliad. β. sic ait.
 οὐδ' εἰ μοι δέκα μῦθ' ἰλῶσα δέκα δ' ἔσομαι
 ἔϊεν

Φωνὴ δ' ἄσρκτος χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη
 Non mihi si linguæq; decem sint ora decemq;
 Vox infracta meo sint ænea robora cordi

Seruius ait à Lucretio sumptum, qui & ipse ab
 Homero idem sumpsit &c.

Sponte sua quæ se tollunt in lum. auras.

Prima pars distinctionis est, qua naturā arborum
 sponte nascentium prosequitur, & has quoq; posse
 inseri, & in aliam mutari naturam, si diligenter con-
 lantur.

Nec nō & sterilis quæ stirp. exit ab imis.

Quod supra tertium genus fecit, hic secundo loco
 exequitur. De hoc genere sic ad uerbum Pli. li. 17.
 cap. 10. Natura & plantaria demonstrauit multa-
 rum radicibus pullulante sobole densa, & pariente
 matre quas enecet.

ANNOT. EOBANI HES.

Eius quippe umbra turba indigesta premitur, ut
 in Lauris, punicis, platanis, cerasis, prunis, pauco-
 rum in hoc genere rami parcunt soboli, ut ulmorū
 palmarumq;. Nullis uero tales pulli proueniunt, nisi
 quarū radices amore solis atq; imbris in summa tel-
 lure spaciuntur. Omnia ea nō statim moris est in sua
 locari, sed prius nutrici dari, atq; in seminarijs adole-
 scere, iteramq; migrare, qui transitus mirum in mo-
 dum mitigat etiam syluestres &c. Et hoc paulo an-
 te Poeta dixit. Exuerint syluestrem anumum, tam de
 illis quā de his intelligendum.

Pomaq; degenerāt succos oblita priores.

Theophrastus de naturis plantarum li. ii. qui-
 bus quoq; rationibus plantæ degenerent, ut pyrus in
 pyrastrum, dulces mali in acidas, ac alias in alias do-
 cet, quo uerius esse fructus quoq; naturam arborum
 sequi.

Iam quæ seminib. iactis se sustulit arbos.

De hoc tertio genere uideto Pli. copiosius disse-
 rentem loco, quem paulo ante citauimus &c. Omnia
 hec, inquit, tarda prouentu, ac degenerantia, & in-
 sito restituenda, hoc enim dicit Poeta.

Tarda uenit seris factura Nepotibus umbram.

Inferitur uero ex foetu nucis arbutus &c.

Docet quæ quibus arboribus possint inferi, ut ar-
 buto nux, platano malus.

Quod

IN VIRGIL. GEORG.

Quod uero dicit Castaneæ fagos, uix uidetur accipi posse in Castaneam fagos inferi, sed ita distinguit Seruius. Infœcundæ arbores platanî fortes ramos castaneæ portauerunt (nam ramos hic legit, nō malos) & fagos facit nominatiuū singularem græcum, cuius ultimam non natura, sed finalitatis ratione posse, ait, produci. Alios dicit sic distinguere, fagos ornusq; incanuit albo flore pyri, ut similiter fagos sit nominatiuus: quarum neutra rationum placet satis, & uidetur rectius dici posse figurate dictū esse per ὁ πνεύμα & γέν, ut sit castaneæ fagos, pro eo quod est castaneas fagi, quæ figura aliàs frequens est huic Poetæ, ut dare clasibus austros.

Sic orno pyrum, ulmo quercum inferi posse. Plin. libro 15. capitul. 15. Pars hæc uitæ, inquit, iam pridem peruenit ad columnen expertis cuncta hominibus, quippe cum Virgilius insitam nucibus arbutum, malis platanum, cerasis ulmū dicat. Nec quicquam excogitari amplius potest, nullum certe pomū nouum diu iam inuenitur. Hæc ille. Vbi miror scribi cerasis ulmum, cum de glande loquatur Virgilius. Glandemq; nuces fregere sub ulmo, nisi quòd coniectare licet mendum Pliniane lectioni inuictum, & pro cerasis quercubus legendū, uel aliud quiddā &c. Nec mod. inserere atq; oculos imp. sim. Nā qua se medio tradūt de cortice gem.

De generibus insitionum uideto Pli. li. 17. ca. 14. ac alijs aliquot deinceps. Sed in hoc capite idem scriptor citat hunc locum Poetæ, loquens de insitione, quæ uocatur Inoculatio, Virgiliana, inquit, querit sinum in nodo germine expulsi corticis, gemmâq; ex alia arbore includit.

Item Columellam li. 6. ca. 9. nam is præter uulgatam tria insitionum genera, quartum à se repertum addit, & Pallad. li. 3. cap. 17.

Vide item Col. li. 3. ca. 25. pulchre de his differentem. Idem eodem libro ca. 27. docet quæ ratione omnium generum surculi omnibus arboribus inseri possint.

Orchades & radii, & amara pau. bacca.

Oliuæ Orchades à forma testiculorū dictæ, quippe Græcis ὄρχις καὶ ὄρχις ἄου testiculum significat.

Radij oliuæ à similitudine radiorum, id est, oblongæ dicuntur.

Pausiæ à pauendo, id est, tundendo, quod nisi tundantur, oleum non reddant. Sunt & aliæ species. Nam & Columel. libro 3. capit. 17. sic inquit. Optima est olea Licimiana, secunda Pausiæ oleo, escæ Orchis. Sunt & regiæ & Radij non sine specie neq; oleo.

Præterea Palladius libro 3. capit. 18. Baccarum inquit, genus numerosum est, & plurimum uocabulo

rum, sicut Pausia, Orchades, Radius, Sergia, Licinia, Cominia, & cæteræ quas nominare non attinet, plures item species enumerat Plin. li. 15. & capit. 3. & 4.

Pomaq; & Alcinoi syluæ.

Alcinoi syluas uocat pomiferas arbores. Horti Alcinoi ab Homero primum nobilitati sunt. Quorum etiam Plin. meminit. Et quoniam in hortorum Alcinoi mentionem incidimus, libet & nobis uelut in hortum aliquem expaciari, & locum Homericum, quo diuinus Poeta hortos illos ingenij ubertate & copia nullis naturæ dotibus pensanda, describit. Quem nuper non in hoc, ut huc adscriberetur, sed animi causa, uertimus, his nostris, ceu πᾶσι γινώσκουσιν & adijcere. Is est Odyssæ libro septimo sic à nobis latine redditus:

At propè magnifico qua diues Regia cultu
 Visitur, ante fuit uiridi locus undiq; sylua
 Confitus, umbrosaq; nemus propagine densum,
 Ramorum regione uia conscptus ab omni
 Quadrifida, super arboribus frondentibus intus
 Innumeri fructus, ceu punica mala, pyriq;
 Et mali teretes, pulcherrima poma ferentes,
 Et dulces ficus, & florens germen oliuæ.
 Non aliqua fructus his tempestate peribant

Non hyeme, non igniferi sub syderis aestu.
 Sed uer perpetuum Zephyris spirantibus illos
 Confouet, & nunc hos nascentes excitat, & nunc
 In loca cædentum subeuntes digerit istos
 Fructus enim fructu super exoriente senescit
 Inq; locum mali malum subit, uuaq; in uua
 E ficu ueteri ficus noua protinus exit
 Fundit odoriferos genialis uinea fructus
 Et grauidæ plenis pendent à uitibus uua
 Quarum alias siccant aprici lumina Solis
 Sydereo expositas igni, lateq; uagantes
 Falce alias curua refecant, stant germine quædam
 Vernantes, & adhuc in succo floris acerbæ
 Hinc aliæ fructus maturis foetibus ædunt
 Præterea uirides extremi palmitis uua
 Stant ramos amplexæ altos, nec germine uiuo
 Deficiunt, semperq; uirent, totumq; per annum
 Luxuriante thoros diffundunt fronde comantes
 Hinc gemini fontes, quorum rigat alter amœnas
 Pomiferacis opes horti, regalibus alter
 Aedibus illapsus subit alti lumina tecti
 Vtibus æternam præbens ciuilibus undam
 Talibus Alcinoi fulgebat regia donis
 Muneribusq; Deum collatis numine dextro
 Crustumis syriisq; pyris grauib. uolem.
 Multa pyrorum genera enumerantur à Columel
 la li.

IN VIRGIL. GEORG.

la li. 6. ca. 8. ubi de insitione et satione eorum agit,
de qua re & Palladius diligenter li. 3. ca. 25. Multo
plura genera etiam à Plinio ponuntur li. 15. ca. 15.
ubi inter alia prætereà dixit uolema Virgilius à Cato
ne sumpta. Multa etiam recenset Macrob. Sat li. 4.
ca. 19. Dicta autem uolema sunt, ut ait Seruius, à uola
quòd uolam compleant. Alia fermè pyrorum genera
à locis uel gentibus, ac nonnulla etiam à familijs deno
minata sunt, quemadmodum in nostro quoq; uulga
ri uarie nuncupantur.

Nō eadē arborib. pēdet uindemia nost.

Nobiliora genera uitium tantum enumerat, sunt
enim infinita penè, quippe, ut ait Columella, uniuersæ
regiones regionumq; penè singulæ partes, habēt
propria uitium genera, quæ consuetudine sua nomi
nant, proptereaq; subdit poeta. Neq; enim numeris
comprehendere refert.

Quem qui scire uelit Lybici uelit æquoris idem

Discere quàm multæ Zephyro uersentur arenæ.

Multas tamen & Plinius nominat li. 14. ca. 2.

& 3.

Quæ hic nominantur, fermè à locis denominatæ
sunt, ut Methymnæa uitis à Methymna urbe Lesbi,
Thasia à Thaso Insula.

Mareotis ægyptia uel Alexandrina, à lacu Marco
tide, qui Aegypti circa Alexandriam est.

ANNOT EOBANI HBS.

Psichium, inquit *Plin. lib. 14. cap. 9.* Passi genus est, suum, non uini saporem referens.

Passis uuis, & uino nomen à patientia factum est. Nam *Plin. lib. 14. cap. 1.* sic ait: *Quin & patientia nomen, Acinis datur passis.*

Vue passe quomodo fiant, pulchram habes descriptionem apud *Columellam, lib. 13. cap. 16.*

Aliam uero apud *Palladium* in mense *Octobri*, hoc est, *lib. 13. cap. 22.* *Qui uuam passam*, non ut *Italia*, sed ut *Græcia* conficere consueuerit, docet. Verum, quia nobis tantum adnotationes scribere cōsiliū fuit, multa omittimus consulto. *Qui totam & exactam rationem, tam uuæ passæ, quàm uini passi omnino tenere uoluerit*, præter iam citatos scriptores, uideat interpretem *Dioscoridis*, *Marcellum Virgilium, lib. 5. cap. 3.* nobis locos demonstrasse satis sit.

Lageos, latine dicitur *Leporaria*. *Plin.* inter genera uini & *Lagaria* nominat *lib. 14. cap. 6.* Omnium eorum, inquit, maxime illustrata *Nessale* potu & salute *Lagaria* non procul *Grumento* nascuntia.

Purpureæ, à colore nomen habent.

Præcæ, cito maturescunt, quasi præcoquæ.

Amineam, *Colum.* præcipue celebrat, *lib. 3. cap. 9.* & *Plinius lib. 13. cap. 2.* *Amineis* principatum dari scribit & *Palladius*: sole *Amineæ*, inquit, ubicunq; sunt, uinum pulcherrimum reddunt.

IN VIRGIL. GEORG.

Rhodia item & Rhetica à locis sortita nomina sunt, de quibus omnibus uideto citatos tã scriptores. Nam ut ait Palladius quoq; uitium genera numerare nõ attinet, uerum de generibus nucũ, malorum, pyrorũ, ficorum, olearum, & uuarum, uide Macrob. li. sat. 4. ca. penultimo & ultimo.

Nec uero terræ ferre oēs omnia possunt.

Varro li. 1. ca. 7. Non enim omnia in eadem agro recte nasci possunt, nam ut alius est ad uitem ap-
positus, alius ad frumentum, sic de cæteris alius ad ali-
am rem. Inde eius rei ponit aliquot exempla, quemad-
modum & hic Poeta facit. Et idem eodem libro ca-
pit. 23.

Media fert tristes succos tardũq; sapore
Fœlicis mali quo nõ presentius ullum.

Macrob. sat lib. 4. ca. 19. super hunc locum ita scribit, Vt nemo dubitet, inquit, hæc de Cureo dixisse Virgilium, accipite quæ Oppius in libro de Syluestri-
bus arboribus dicat, Citrea item mala & Persica, al-
tera generantur in Italia, in Media altera: & paulo
post de Cureo loquens. Est autem odoratissimum, ex
quo interiectum uesti timeas necat. Fertur autem uene-
nis contrarium, quòd tritum cum uino purgatione
uirium suarum bibentes seruet, generantur autem in
Perside omni tempore mala Citrea. Alia enim præ-
carpuntur, alia interim maturescunt. Vides hic &

Citreum nominari, & omnia signa poni, quæ de eò Virgilius dixit, licet nomen Citrei ille nõ dixerit.

Sed Pli. lib. 12. ca. 3. sic scribit. Malus Assyria quam alij uocant Medicam uenenis medetur, pomũ, ipsum aliàs non manditur, odore præcellit, foliorum quoq; qui transit in uestes, arcetq; animalia noxia. Arbor ipsa oibus horis pomifera est, alijs cadentibus alijs maturefcentibus, alijs uero subnascentibus, tentauere gentes transferre ad se propter remedij præstantiam fictilibus in uasis dato per cauernas radicibus spiramento, qualiter oia transitura longius seruari arctissime transferriq; quæ meminisse cõueniet, ut si mul quæq; dicantur. Sed nisi apud Medos & in Perside nasci uoluit, & subdit, Nec alia arbor laudatur in Medis. Hactenus Plinius. Quæ cum scriberet, opi nor ad hunc locum, ut aliàs huius Poetæ ualde studiosus, respexit.

Quin & Dioscorides de Simplicibus Medicinis li. 1. ca. 142. de generibus malorum loquens, sic scribit. Quæ Medica Persicaue aut Citromala, à Romanis uero Citrea uocantur, omnibus nota. Arborem habent toto anno fecundam & superfætantem, pomum oblongum est, rugosum, colore ad aurum inclinato, cum grauitate odoratum, semen habet pyrorum seminibus simile, quod in uino potum, uenenis aduersetur, & alium deiciat. Columella etiam in horto

IN VIRGIL. GEORG.

horto suo sic lusit de hoc malo. Et pomis quæ barba
ra Persis.

Miserat ut fama est patrijs armata uenenis
At nunc expositi paruo discrimine læti
Ambrosios præbent succos oblita nocendi
Quinctiam eiusdem gentis de nomine dicta
Exiguo properant mutescere persica malo

Verum ea uenenata fuisse, & à Cyro è Perside in
Aegyptū pro ueneno missa fabulosum esse scribūt.
Interpretes Dioscoridis & Columellæ, Palladius.
Ipsa suos onerat meliori germine ramos

Persicus, & pruno scit sociare genus
Imponitq; leues in stipite Phyllidis umbras
Et tali discit fortior esse gradu.

De his item multa Theophrastus lib. 4. De hoc po
mo paulo longius euagati sumus, quoniam & Poeta
uelut è spacio digressionē in huius descriptione fecit.

Sed neq; Medorū syluæ, ditissimi. terra.
Neq; pulcher Ganges, atq; auro tur. Her.
Laudib. Italiæ certēt, nō Bacra, neq; In.
Totaq; thuriferis Panchaia ping. arenis.

De laudibus Italiæ plurima sunt scriptorum tam
Græcorum quàm Latmorum testimonia, è quibus,
quoniam & hic opera precium est, cum Poeta ex
surrere, uelut in locū plausibilem, pauca tantum, et

que nunc occurrunt maxime attingemus, & inditabimus modo. Primum omnium Varro rerum rusticarum li. 1. ca. 11. dicit, nullam terram Italia, neque cultiorem, neque quam tam tota culta sit, esse. Nam cum orbis terrae, inquit, diuisus sit in duas partes ab Eratosthene, maxime secundum naturam ad meridiem uersus, & ad septentriones, & sine dubio quoniam salubrior pars septentrionis est quam meridiana, & que salubrior, illa fructuosior dicenda. Ibi quoque Italiam magis fuisse opportunam ad colendum quam Asiam, primum quod est Europa, secundum, quod haec pars temperatior est quam interior &c.

Et paulo post, quod far conferam, inquit, Campano? quod triticum Apulo? quod uinum Phalerno? quod oleum Venafrano? Non arboribus consita Italia est, ut totum pomarium iudeatur? An Phrygia magis cooperata uitibus, quam Homerus appellat $\tau\omicron\lambda\upsilon\pi\upsilon\alpha$ $\rho\omicron\nu$ quam haec? An Agros quam idem Poeta $\acute{\alpha}\mu\omega\tau\epsilon\alpha$ $\lambda\omicron\epsilon\omicron\varsigma\alpha\upsilon$? In qua terra iugerum unum denos, & quinque caleos fert uini, quod quaedam in Italia regiones &c.

Polybius historiarum lib. 2. copiosissime, & non maligne, quod graeci plerumque solent huius regionis laudes scribit.

Columella li. 4. cap. 8. inter alia sic quoque. His nimirum exemplis admonemur curae mortalium obsequentissimam esse Italiam, quae penes totius orbis fruges adhibito studio colonorum ferre didicerit. Haec ille.

IN VIRGIL. GEORG.

Et quia non est propositum recensere omnia, uide Dionysium Halicarnasæum lib. antiquitatū primo. L. Florum Epuh. lib. primo, ubi de Campania. Plenus simū tamen est Plinij testimonium, quod adseribemus is libro 37. cap. ult. sic scribit.

In toto orbe & quacunq; cœli conuexitas uergit, pulcherrima est omnium rebus meritoq; principatū nature obtinens Italia, reatrix parensq; mundi altera, uiris, foeminis, ducibus, militibus, seruitijsq;, artium præstantia, ingeniorum claritatibus. Iam situ ac salubritate cœli ac temperie, accessu cunctarum gentium facili, litoribus portuosiss, benigno uentorū afflatu, etenim contingit recurrentis positio in partē utilissimam, & inter ortus occasusq; mediam, aquarum copia, nemorum salubritate, montium articulis, ferorum animalium innocentia, soli fertilitate, pabuli ubertate. Quicquid est quo carere uita non debet, nusquam est præstantius, fruges, uinum, olea, uellera, lana, uestes, iuueni, ne equos quidem in trigarijs præferri ullis uernaculis animaduerto. Metallis, auri, argenti, æris, ferri quàm diu libuit exercere nullis cessit, & his nunc in se grauida pro omnidote uarios succos & frugum, pomorumq; sapes fundit. Ab ea exceptis Indiæ fabulosiss proximè quidem duxerim Hispaniam quæcunq; ambiunt mari.

ANNOT. EOBANI HES.

Idem lib. 3. cap. 20. succinctius.

Hæc est, inquit, Italia Dijs sacra, hæc gentes, hæc oppida populorum, super hæc Italia, quæ L. Aemilio Paulo C. Statilio Regulo Cos. nunciato Gallico tua multu sola sine externis ullis auxilijs, atq; etiam tunc sine transpadanis. Equitum 80. M. Pedum 700. M. armauit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris, sed interdictum id uetere consultu patrum Italiae parci iubentium.

Hinc Albi Clitumne greges &c.

Describit huius fontis situm, naturam, amœnitatem, fluuium ex eo natum: religionem deniq; & uetus statem pulcherrime Plinius secundus epistolarum lib. 5. epistola cuius in initium est, Vidisti ne aliquando Clitumnum fontem &c.

Pli. li. 11. cap. 106. in Falisco Clitumni amnis aqua pota candidos boues facit.

Propertius. Qua formosa suo Clitūnus flumina luo

Integit, & nucos abluit unda boues.

Italiam ab abundantia pecorum nomen sortitam esse author est Gellius. lib. 11. cap. 1.

Iulia qua ponto longe sonat unda refluxo

Lucrinum & Auernum Lacus in sinu Baiano non procul Puteolis quondam syluis impeduissimos Augustus siccauit. Portumque lulum fecit, immisso in Auernum & Lucrinum mari per quadraginta milia passuum,

quanta

IN VIRGIL. GEORG.

quam Iuliam undā uocant, ut hic. Meminit Pli. breuiter lib. 36. cap. 15. & Hor in arte. Siue receptus Terra Neptunus classes Aquilombus arcet. Regis opus sterilisq; diu palus aptoq; remis Vicinas urbes alit, & graue sentit aratrum. Vide Suet. & Plut. in ipsius uita.

Nunc locus aruorum ingeniis &c.

De natura & qualitate terrarum multa uidere est apud Varronem li. 1. cap. 9.

Columella genera terreni uocat, de quibus copiose disserit li. 11. cap. 11. & li. 4. cap. 11.

Palladius li. 1. cap. 5.

Plinius lib. 17. cap. 4. 5. & 8. Terrarum differentias plures ponit Diosc. li. 5. cap. 101. Sed nihil ad rem &c.

Vide in primis Colu. li. 3. cap. 3. de terra uili- bus apta, & li. 4. cap. 2. & alibi.

Talem diues arat Capua & uicin. ueseuo Ora iugo &c.

Aul. Gellius noctium Atticarum li. 7. cap. 20. Scriptum, inquit, in quodam cōmentario reperi uersus istos, à Virgilio ita primū esse recitatos atq; editos, Talē diues arat Cap. & u. u. Nola iugo, postea Virgilium petisse à Nolanis aquam uti duceret in propinquum rus, Nolanos beneficium petiit non

fecisse, Poetam offensum nomen urbis eorum, quali ex hominum memoria sic ex carmine suo decessisse, oraq; pro nola mutasse, atq; ita reliquisse. Et uicina uesuo Ora iugo &c.

Tristia tētantū sensu torquebit amaror.

Idem Gellius lib. 1. capit. 21. Authoritate Higini, qui commentarios in Virgilium scripsisse dicitur, docet legendum esse, non amaro, sed amaror. idq; uerbum non à Virgilio primum, sed ante eum à Lucretio quoq; dictum. Seruius item, legit amaror, eamq; ueram ait esse lectionem.

Vesuuus autem, de quo paulo ante, qui & Veseuus Campaniæ mons, celebratus maxime morte Plinij historici, ut epistolarum lib. 6. scribit, eiusdem nominis eius Nepos.

His ai aduersis terrā multo ante memēto

De seminario faciendo loquitur, præcipitq; ut facturus seminarium plantas non transferat in locum dissimilem matri, id est terræ, in qua prius creuerant. Item, ut partes plantarum spectent eam partem cœli quam prius spectarant antequam transferrentur, de qua re hoc præceptum Catonis est cap. 46.

Seminarium ad hunc modum facito. Locū quān optimum & aptissimum, & stercoratisimū poteris, & quān simulumum genus terræ, ubi semina posita

IN VIRGIL. GEORG.

rus eris, hoc uti ne nimis longe semina e' seminariis
ferantur &c.

Colu. lib. 3. cap. 1. Optimum est, inquit, eodem
agro, quo utem depositurus es, uel certe uicino face
re seminarium. Totum hoc caput cum duobus se-
quentibus hunc Poetae locum satis explicabit diligen-
ter legenti.

Plin. lib. 17. cap. 10. Principio eligi solum refert,
quoniam nutricem indulgentiorem esse, quam matrē
sæpe conuenit: sit ergo siccum succosumq; bipalio
subactum, aduenis hospitale & quam similitū ter-
rae in quam transferendum sit.

Videto item Palladium lib. 3. cap. 15.

Qui etiā cœli regionem in cortice signat

Palladius lib. 2. cap. 13. sic scribit, plagam cœli ui-
na spectare debet, locis frigidis meridianam. Calidis
septentrionalem. Tepidis orientem. Si tamen Au-
stros uel Euros, regio non habeat inimicos. Quod si
hoc est, utium melius in Aquilonem uel Fauonium ui-
na dirigemus &c.

Eadem ferè Colum. li. 4. ca. 12.

Plin. lib. 17. cap. 23. Vites, inquit, Aquilonem spe-
ctare debent, ipsæ palmites autem earundem ad me-
ridiem &c.

Verum id generale præceptum postea latius ex-
sequitur Poeta tibi, Neue tibi ad solem uergant &c.

A N N O T . E O B A N I H E S .

Nec secius omnis in unguem
Arboribus positis secto uia lim. quadret.

Varro ostendit arbores à ueteribus in quincuncē
seri solutas, li. 1. cap. 7.

Quod ipsum quomodo faciendum sit, & de reli
quis uitium interuallis, copiose docet Columella li. 4.
cap. 15. Interuallo scil. sesquipedum seri iubens, ne
se se inter se contingant.

Pli. li. 17. cap. 21. Interesse, inquit, oportet in plan
tario sesquipedis inter bina semina in latitudinem, in
longitudinem semisses.

Sed hoc in plantario, capite uero sequenti libri
eiusdem sic dicit, Interesse medio temperamento in
ter binas uites oportet pedes quinos. Minimum au
tem læto solo pedes quaternos, tenui plurimum octo
nos. Umbri & Marsi ad uicenos intermittunt aratio
nis gratia in his, quæ uocant porculeta, pluuio &
caliginoso tractu rariores poni, sicco densiores con
gruit &c. Eadem item Col. li. 3. cap. 4.

Forfitan & scrobib. quæ sint fast. quæras

De faciendis scrobibus Colum. satis multa li. 3. ca.
19. Ante annum quam ponere poma uoles scrobes fō
dito, ita sole pluuiaq; macerabuntur, & quod posue
ris cito comprehendent. Sed si quo anno scrobes fe
ceris etiam semina ponere uoles, ad minimum ante
duos

IN VIRGIL. GEORG.

duos menses fodito scrobes, postea sarmentis eos impleto & incendito. Quo latiores scrobes feceris, hoc etiam latiores erunt sapidioresq; fructus &c. Et ibi dem cap. 4.

Si scrobibus aut sulcis uineam posituri erimus, optimum erit ante annum scrobes uel sulcos facere. Plin. li. 17. cap. 22. Sulco latitudo palæ est, scrobibus ternorum pedum in quamcunq; partem. Altitudo, in quocunq; genere tripedalis. Ideo nec uitis minor transferri debet, extatura ettamnū duabus gemmis. Emoluri terrā minutis in scrobe ima sulcis fimoq; misceri necessarium. Cliuosa altiores possunt scrobes, præterea puluimatis à deuexitate labris.

Præterea uideto Colum. li. 5. cap. primo. Pall. li. 3. cap. 9. Catonem cap. 43.

Neue tibi ad solé uergāt uineta cadentē.

Huc partim repetenda sunt, quæ supra citauimus. Ibi, Nunc locus ingenijs &c. Partim addenda de terra uineali ex Colu. li. 4. cap. 11. & 12. ubi dicit, Quam regionem cœli spectari debeant uineæ unice ueterum esse dissensionem, ubi & hunc locum citat. Deinde addit. Nobis in uniuersum præcipere optimum usum est, ut in locis frigidis meridiano uineta subijciantur. Tepidis orienti uertantur. Si tamen nō infestabūtur austris Eurusq;. Vide supra, ibi. Quincti

ANNOT. EOBANI HES.

am coeli reg. in cort. &c. Varro item nonnihil lib. 1.
cap. 25. & 26.

Optima uinetis satio est, cū uere rubēti
Candida uenit auis longis inuisa colub.

Sequitur opus uineæ conferendæ, quæ uel Vere
uel Autumnno tempestiue deponitur. Vere melius si
aut pluuius aut frigidus status coeli est, & ager pin-
guis aut campestris & uliginosa planicies. Rursus
autumno, si sicca, si calida est aeris qualitas, si exilis
atq; aridus campus, si macer præruptusue collis.
Vernæq; positionis dies fere 40. sunt ab Idib. Febr.
usq; in æquinoctium. Rursus Autumnalis ab Idib.
Octobr. in CAL. Decembr. hæc Columel. lib. 4. ca-
pit. 14. Sed hæ rationes Italiæ fortasse, ut calidiori
regioni conueniunt, nostræ non item, quæ multo est
frigidior, quia septentrionalior. Eamq; ob rem quæ
cunq; item alta de huiuscemodi rebus à nobis ex scri-
ptoribus Rusticis citantur, non eo consilio citantur,
ut quasi perpetuo & immutabili lege putemus esse
obseruanda. Sed ut facile appareat, & quantum ue-
teres diligentiam, quantum studium in re nobis pe-
nè contempta posuerint, & comparatione locorum
regionumq; facilius etiam omnia pro patriæ cuiusq;
consuetudine, situ, ac natura moderentur. Non enim
uocabula modo multa, sed & res pleræq; à ueterum
disciplina mutatæ sunt &c.

Idem

IN VIRGIL. GEORG.

Idem Columella lib. 5. cap. 29. Verior est insecta
rendiratio tepentibus iam diebus post hyemem cum
& gemmae & cortex naturaliter mouentur, nec frigus
ingruit quod possit, aut surculum insitum, aut
fissurae plagam inurere &c.

Vide item Catonem cap. 40. & 41.

Palladium lib. 4. hoc est Mense Martio cap. 1.

Plin. lib. 17. capit. 22. ex Catone, Vitis insitatio
una est per Ver, altera cum uua floret, ea melior
est.

Per candidam auem Poeta Ciconiam significat,
quae serpentibus pullos pascit, ut ait Iuuenalis, Quae
primo uere quasi aestatis nuncia è longinquo ad nos
ueniunt aues incertum unde, ut ait Plinius, sed haec
extra rem.

Ver adeo frondi nemorū uer utile syluis

Amœnissima digressio in descriptione Veris κατὰ τὴν περὶ φάσιν, quae non incommode praecceptorum scrupulosam austeritatē opportuno in amoeniorem locum excursu lenit, & fastidium uarietate leuat. Quod cum aliās saepe tum praecipue talibus excursibus Poetae celebriores facere consueuerunt, & hic in primis, ut in primo per descriptionem mutatae aetatis aures, & incendij, & naturae auium &c. Et

ANNOT. EOBANIHE S.

in hoc iam antea, Mali perficit. Item laudum Italiae, et paulo post uitae rusticae, & in sequentibus alia per multa. Solent uero uel in primis circa uerni temporis περίφρασιν luxuriare, quasi ingenij alacritate ipsam naturam sequente, sicut ipse in Bucolico carmine quoq;.

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor.
Nunc frondent syluae, nunc formosissimus annus.

Et Ouidius fastorum 4.

Nec Veneri tempus quam uer erat aptius ullum
Vere nitent terrae, uere remissus ager
Nunc herbae rupta tellure cacumina tollunt
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit &c.
Idem primo fastorum de Vere.

Omnia tunc florent tunc est noua temporis aetas
Et noua de grauidi palmitis gemma tumet
Et modo formatis aperitur frondibus arbor
Prodit & in summum seminis herba solum
Et tepidum uolucres concentibus aera mulcent
Lulit & in pratis luxuriatq; pecus &c.
Horatius primo carminum, & quarto, & alibi quoq;
Sed horum nunc satis est.

Non alios prima nascentis origin. mundi
Illuxisse dies &c.

Ouid. idem de prima aetate in Meth.

IN VIRGIL. GEORG.

Ver erat æternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores &c.

Et conijciunt Mathematici quoque mundi ortum,
à tempore uerno cœpisse. Aiant enim Aegyptij, inci-
piente die illo, qui primus omnium luxit, id est, quo
in hunc fulgorem cœlum & elementa purgata sunt,
quia idæ mundi natalis iure uocatur, Arietem in me-
dio cœlo fuisse, uide Macrobi. de somnio li. 1. Itaque ra-
tione non caret, quod alioqui poterat uideri fabulo-
sum, & uerisimile est, quantum humanis rationibus
licet conijcere, nō ab hyme utique, aut autumnō, a sta-
te ue, nascentium omnium rerum exordium sumere
uoluisse creatorem etiam temporum, sed nemo illi fu-
it à consilijs, & impium fuerit fortasse uelle hæc ra-
tionibus ullis alius prosequi. itaque relicto cœlo, ad
agros nostros redeamus.

Ferrea progenies duris caput extul. aruis

Apud Hesiodum quoque in primo, quinta ætas fer-
rea est, ait enim ὅντιν ἄνθρωποι ἐκ σιδήρου. Id
est. Nunc etenim genus est ferri de robore factum.
& apud Ouid. in primo Meta. Et ipse in primo di-
xit, Unde homines nate durum genus, loquens de sa-
xis à Deucalione & Pyrrha iactis &c.

Quod superest. quacūque pre. uir. per. agr.
Colu. li. 4. ca. 15. scribitur Virgulum de ponenda

seu inferenda uite Magonem Carthaginensem secus
tum esse, qui similitudine tutari ac muniri semina
præceperit.

Eodem loco ait sic deponendam esse uitam, ne du
arum uitu radices implicentur. Id enim, inquit, faci
le est uitare per inum sulcum, iuxta diuersa latera
fossarum dispositis paucis lapidibus, qui singuli non
excedant quinquilibrale pondus &c.

Seminib. positis superest deducere terrâ.

Col. lib. 5. ca. 4. & 5. Inter alia dicit. Numerus
uertendi soli bidentibus, ut uerum fatear, definien
dus non est, cum quanto crebrior sit, tanto plus pro
desse fossionem conueniat.

Ac dū prima nouis adolescit frond. atas.

Hanc decussionem frondium insolationem uocant
scriptores rustici, locum hunc satis explicabit tibi
Columel. libro 5. capitib. 2. & 7. & Plin. lib. 17.
capit. 22. Item alij, quos quia sepe citauius, hic
superuacaneum est uisum. Quippe cum loci quoq;
tam dudum indicati sint harum rerum ferè omnes.

Texendæ sepes etiam &c.

De ratione faciendarum sepium, locos indicaui
mus supra libro primo, ibi, Segeti prætere se
pem &c.

Non

IN VIRGIL. GEORG.

Nō aliā ob caussam Baccho cap. oib. aris.

Ouidius primo libro Fastorum rationes assignat, quare & quæ quibus Numinibus animalia imolentur, ut Baccho caper, Cereri sus, Aristæo bos, Ovis Dijs ruralibus, Equus Soli. Cerua & canis Diane, Asinus Priapo, Gallus Nocti.

Rode caper uitem tamen hinc cum stabis ad aram

In tua quod spargo cornua possit, erit.

Vide Politianum in Miscellaneis.

Idem Ouid. 15. Metamorph.

Vite caper morsa Bacchi maceratus ad aras

Dicitur ultoris &c.

Mollibus in bratis unct. saliere per utres

Ascaliasmon dicit genus saltationis, in Bacchi orgijs fieri solum, in quibus utres ponebant inflatos unctosq; , ut in eos uno tantum pede insilientes, facilius prolapsi ritum circumstantium excitarent, quam rem ἀσκωλιάζειν uocant, nam uires ἀσκουζες dicunt. Idq; ab Athenensibus maxime factum hic indicat Poeta. Hunc locum parum recte quidam hactenus interpretes intellexerunt. Adnotauit ex Athenæo Celus. De saltationum studijs Macrobi. lib. Sat. 1. capit. 14.

Os illa ex alta suspendunt mollia pinu.

Antiquissimum morem sacrificandi tangit, quæ

cum Diti et Saturno fieri solita antiquitus scribit Macrobius Sat. li. 1. cap. 7. hic uero ad Bacchum etiam transfert, eam ob rem opinor, quòd Saturnalia sine Bacchi præcipuo honore haud quaquam celebrarentur. Saturno enim cum prius humanis hostijs litassent, & Diti humana capita offerrent, Hercules, aliū & faustiore ritum sacrificandi, nempe non capitibus humanis, sed oscillis ad similitudinem humanorū caputum factis Ditem placarent, & Saturno non uiros, sed accensa lumina, utraq; enim φῶτα uocant græci, offerret. Baccho igitur hic Poeta oscilla, id est effigies seu uultus hominū ex pinu suspendisse Atheenses, & per unctos utres saltasse dicit.

Laudato ingentia rura, exiguum colito

Colu. li. 2. ca. 3. Nos, inquit, ad cætera præcepta illud adiicimus, quod sapiens unus de septem in perpetuum posteritati pronunciauit. Adhibendum modum mensuramq; rebus, idq; ut non solum aliud acturis, sed & agrum paraturis dictum intelligatur, ne maiorem quàm ratio calculorū patitur emere uelit. Nam huc pertinet præclara Poetæ nostri sententia Laudato ingentia rura. Exiguum colito.

Quod uir eruditissimus, ut mea fert opinio, traditum uetus præceptum numeris signauit, quippe acutissimam gentem Pœnos dixisse conuenit, Imbecillio
rem

IN VIRGIL. GEORG.

rem agrum quàm agricolam esse debere, quoniam
cum sit colluctandum cum eo si fundus præualeat
allidi dominum. Nec dubium, quin minus reddat la-
xus ager non recte cultus quàm angustus eximie.

Inde addit in hanc rem quædam exempla &c.

Contra non ulla est oleis cultura &c.

Aperta sunt quæ dicuntur hoc loco, qui tamen
plura desyderet, uideat, de olea Varronem libro 1.
capit. 24.

Colu. lib. 3. capit. 17.

Pall. lib. 3. cap. 28.

Plin. lib. 15. locis multis.

Reliqua ab hoc quia facilia sunt, & nulli non pas-
sim, & in alijs scriptoribus obuia, a notatationibus nõ
uidebantur egere.

Bacchus & ad culpam causas dedit &c.

Libet hic expacari parumper, & studiosis
tantum literarum indicare, quantum sit malum &
corporibus & ingenijs, uni immoderatus usus,
quamq; uere dixerit hic Poeta Bacchum ad culpam
dedisse ac dare causas, quod dum facto non describã
omnes omnium super ea re longissimas plerunq; nar-
rationes, sed breuiter indicabo locos quosdam & sen-
tentias celebriores non nisi celeberrimorum scripto-
rum, quos quidem ego legerim, non ignarus posse

ANNOT EOBANI HES.

multo plures afferri & aperiri campum spaciosissimum uolenti omnem scripturam cū sacram tum prophanam excutere ad destruendam ebrietatis uiciū, sed nos prophanas duntaxat literas, quæ nostræ nūc professionis sunt, delibabimus. Quæ igitur Poeta dicit, Ille furentes centauros leto domuit &c. Scripta sunt etiam, imo copiose descripta apud Ouidiū transformatum libro 12. & in carmine eleganti sanè, sed ἀδύλαω, & si Virgilio adscribatur, cuius non minus quàm Priapeia non est, de uino & Venere, quod quia notum est, non adscripsi, & quoniam de Poetis cepimus, horum quædam in hanc rem testimonia proferemus, præclarum in primis est illud Horatii, primo carminum Ode. 18.

At ne quis modici transfiliat munera Liberi
 Centaurea monet cum Lapythis rixa super nero
 Debellata, monet Sithonijs non leuis Euhyus
 Cum fas atq; nefas exiguo sine libidinum
 Discernunt auidi &c.

Propertius elegiarum libro 2. sic ait.

Vino forma perit, uino corrumpitur ætas
 Vino sæpe suum nescit amica uirum

Citius enim senescere ebriosos ratione naturali, facile erat ostendere, nisi hoc non ageremus.

Quin

IN VIRGIL. GEORG.

Ouidius quoq; damnat ebrietatem in amantibus,
ait enim in secundo de Arte.

Ebrietas ut uera nocet sic ficta iuuabit

Nocet, inquit, uera ebrietas, sed non tantum amatori. Et Iuuenalis de re turpi dixit.

Quid enim Venus ebria curet, Inguinis & capitis
quæ sint discrimina nescit.

Idem Ouidius in secundo de amoris remedio,
mediocrem ebrietatem damnat, immoderatam admittit,
sed suo seruiens argumento. Quam plerique nostro quoq;
tempore uehementer probant, ait autem.

Aut nulla ebrietas, aut tanta sit ut tibi curas

Eripiat, si qua est inter utranq; necet

Siquidem Poetæ præcipue fugiendam ebrietatem
censent, quod arcana prodat, nam uerissimū est illud
ex eodem quod paulo ante citauimus carmine Arcanum
demens detegit ebrietas

Et Horatius.

Condita cum uerax aperit præcordia Liber

Vbi allusit ad prouerbium ἐν οἴνῳ ἀλάθεια

Et in arte, Reges dicuntur multis urgere culullis

Et torquere mero quem perspexisse laborant

An sit amicitia dignus. Verū est etiam illud Theognidis.

ANNOT. EOBANI HES.

ἐν πυρὶ μὲν χεῦσόν τε ἢ ἄργυρον ἴσθουσ' ἄνδρες
 γινώσκουσ' ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔλειξε νόον

Quod eum habet sensum.

Argentum & filium spectatur in ignibus aurum
 Vina animos hominum non moderata probant.

Et Euripides κάτεπλον ἦ εἰδδὸς χαλκός
 ἔστιν, οἶνος δὲ νοῦ, ut era uultus uina pectus in
 dicant. Hunc senarium Erasmmum citat ex Athe
 uso, non tamen uertit.

Notum est illud quoq;.

Nox & amor uinumq; nihil moderabile suadent

illa pudore uacat Liber amorq; metu

Et illud Plautinum ex Bacchidibus.

Illecebrosius fieri nihil potest, nox, mulier, uinum

Homini a dulescentulo &c.

Aristophanes in Acharnanibus.

οἱ βάρβαροι ἦ ἄνδρας ἠγνώσκει μόνους

εὖς πλεῖστα δωαμενός καταφακτεῖν τε καὶ
 πικρῶν.

Vel hosce solos Barbari putant uiros

Qui plurimum bibendo sine edendo polleant.

Et habendum semper in animo oculisq; sapientis

Oraculum οἶνος σταυτὸν κεραύνῃ circa uinum

temperantiā seruandam esse præcipiens. Immensam

syliam talium congerere potueram, sed eleuetur for

sat

IN VIRGIL. GEORG.

Sanctorum auctoritas à Philosophis, nisi ipsorum quoque nemo non precipuus non precipue damnet uolentiam. Sicut idem, à quo iam cepimus, alibi quoque aliquoties. Plena detestatio, & omnia maxima ebrietatis mala, plurimæque pestes enumerantur à Plinio lib. 14. cap. 22. E quibus illa uelut axiomata quedam notatu digna sunt.

Vinum hominis mentem mutat ac firorem gignit

Docet libidines temulentia

Ebrii oculis matronas licentur & maritis perduntur

Ebrii animi secreta proferunt

Ebrii mortifera loquuntur, rediturasque per iugulum uoces non continent, multis ita interemptis

Ebrii Solem orientem non uident

Minus diu uiuunt. Ex ebrietate sunt pallor,

Pendulae genae, oculorum ulcera, Tremulae manus,

Furiales somni, inquieti nocturna,

Libido portentosa, foetidi ex ore halitus

Rerum omnium oblitio, mors memoriae

Princeps Medicorum Hippocrates multis locis nimium uini usum letiferum esse ostendit, sicut lib. 3. de morbis dicit, Fieri sepe numero, ut uimolenti obmutescant de repente, conuulsionemque patientes moriantur. Et in libro de sterilibus, uirum temulentum parum aptum generationi prolis dicit esse, & alibi sepe multa hoc modo.

ANNOT. EOBANI HES.

Vna legum Solonis fuit, morte multandum principem esse, qui deprehensus fuisset ebrius.

Et Putacus duplici incommodo dignos esse censuit, qui uino ad ebrietatē abuterentur, nēpe, ut opinor, quòd & pecuniæ & sanitatis iacturam facerent.

Arist. li. 7. politicorū uetat pueris & nutricibus uinū dari, nempe quòd nō pueritiæ modo, uerū etiam cuius ætati periculosum sit, cū morbos & plurimos & maximos gignat. Et quoniā Rusticis nunc scriptoribus insistimus, libet adscribere Columellæ sententiā, quam lib. 12. cap. 2. de bono patrefamilias, seu uillæ præfecto loquens, ponit his uerbis, Somni & uini sit abstinentissimus, quæ utraq; sunt inimicissima diligentie, nā & ebrioso cura officij pariter cū memoria subtrahitur, & somniculosum plurima effugūt.

Sed & nos in curam tuendæ ualeitudinis

Immodici sensus perturbat copia Bacchi

Inde qui enumeret quot mala proueniant?

Corporis exhaurit succos, animiq; uigorem

Opprimit, & mentes strangulat atq; necat

Sed prius in sicca gaudebit piscis arena

Bacche oblite modi quam tua damna canam

Atq; ea sunt alio quodam mihi dicta libello

Et sunt nequitie nomina multa tuæ

Ergo modum præscribe Deo tam grande, nocenti

Cum uenit accepta conditione iuuat.

Verū

Verum ne ea tantum quæ uiciosa ex nimio uini abusu proueniunt prosequentes, quæ bona quoque ex eiusdem mediocri & temperata potatione existunt, prætereamus. Verba Auli Gellij ex nocturni lib. 13. capite 2. huc adscribemus.

Plato, inquit, in primo & secundo de legibus, non ebrietatem istam turpissimam, quæ labefacere & minuere hominum mentes solet laudauit. Sed hanc largiore paulo iucundiorēque uini inuentionē, quæ fieret sub quibusdā quasi arbitris, & magistris cōuuiorū sobriis non improbauit. Nam & modicis honestisque inter bibendum remissionibus reficit, integrarique animos ad instauranda sobrietatis officia existimauit, reddique eos sensim lætiores, atque ad intentiones rursus capiendas fieri habiliores. Atque etiam hoc Plato ibidem dicit. Non fugiendas esse neque respuendas huiusmodi exercitationes aduersum propulsandam uini uiolentiā &c. Nam totum caput, ut huc pertinet, ita extra rationem institutum uidebatur adscribere. Macrobius hoc in suum cōuiuium ut permulta alia, impudenter tacito auctoris nomine transcripsit. In eandem ferme sententiam est, & illud, quod Plutarchus scribit in libello de tuenda bona ualitudine. Perdifficile scilicet esse in cœtu hominum, & inter inuentionunculas illorum, teipsum intra mediocritatem solitamque temperantiam continere, ut non oibus uehementer grauis ac molestus & onerosus esse uidearis.

Hæc hæctenus in annotationibus attigisse satis fuerit, neq; enim institueram ebrietatis uituperationem scribere, aut inter agricolas declamare, quod & impudentis erat, & sui prorsus oblit, Poetam igitur eos felices proclamantem audiamus

O fortunatos nimiū sua si bona norint
Agricolas, quibus ipsa procul disc. armis
Fundit humo facilē uictū iustissima tel.

Hæc digressio qua librum hunc, ut superiorem narratione de morte Cæsaris, & sequentem pestilentia pecorum, ultimum fabula Aristæi, concludit, continet plenissimam laudem uitæ rusticæ, quæ cū satis clara per se sit, nulla magnopere eget expositione, & qui laudes uitæ rusticæ describant, in frontispicio harum annotationum indicauimus.

Extrema per illos

Iusticia excedens terris uestigia fecit

Iusticia, inquit, cum ubiq; iam subeuntibus uicijs exularet, & à nullo non hominū genere eijceretur, diutissime tamen apud agricolas mansit, qui uictum quotidiano labore querentes, nullā relinquebant uicijs aditum, omnēq; luxuriæ uiam præstruentes, diutissime innocenter uixere, donec tandē ad hoc quoq; genus uictorum contagia irrepserunt. Itaq; ceu deditam mortalium consuetudinem iustitiam terris abisse

IN VIRGIL. GEORG.

abiisse, & ad superos unde uenerat, ut Hesiodus ait,
rediisse Poetae passim canunt, ut Ouid. primo Met.

Victa iacet pietas & uirgo caede madentes
Ultima coelestum terras Astraea reliquit

Et idem primo quoq; Fastorum.

Nondum iusticiam facinus mortale fugarat

Ultima de superis illa reliquit humum.

Pulchra est de iustitia apud Hesiodum libro operarum & dierum narratio, quae quoniam prolixior paulo est, non uidebatur huc adscribenda.

Videto item Aratum ἐν φαινομαίνοισι:

Me uero primū dulces ante oīa Musae
Quarū sacra fero, ingenti percuss. amore
Accipiāt, caeliq; uias & sydera monstrent

Hic locus admonet nullius scientiae ignarum oportere esse Poetam, nam praeter alias disciplinas hic quoq; scientiam astrorum motus & cursus syderum & naturae totius arcana doceri à Musis cupit, quas illum pulchre ab illis ipsis edoctum fuisse, non hic tantum locus argumento est, sed sexcenti alij quoq;.

Sic Ouidius Fastorum lib. primo.

Felices animae quibus haec cognoscere primum

Inq; domos superas scandere cura fuit

Credibile est illos pariter uicijq; tocis

Altius humanis exeruisse caput

ANNOT. EOBANIHES.

Non Venus & uinum sublimia pectora fregit

Officiumq; fori militiaeq; labor

Nec leuis ambitio perfusa gloria fūco

Magnarum ue fames sollicitauit opum

Admouere oculis distantia sydera nostris

Aetheraq; ingenio supposuere suo.

Vnde tremor terris, qua ui m. alta. tr.

Rationem terræ motuum reddit Plinius lib. 2. ca.
18. & deinceps aliquot.

Idem eodem libro qua ratione mare accedat ac
recedat cap. 99.

Quid tantum Oceano prop. l. t. f.

Hyberni uel quæ tardis. m. n. o.

Hos duos uersus ponit etiam in primo Aeneidos.
Reliqua usq; ad finem libri lectu quidem iucundissi-
ma sunt, sed adnotatione non egent.

IN TERTI=

VM GEORG. ANNOTA-
TIONES.

Te quoq; magna Pales & te mem. can.

Pastor ab Amphryso &c.

Tertiam partem generalis propositionis exequi-
tur, qua dixerat

Que

IN VIRGIL. GEORG.

Quæ cura bouum, quis cultus habendo sit pecori

Pales Dea pastorum & pabulorum habita, à Romanis sanctissime semper culta, ut quoniã initium à pastoribus profectum, diem illum quo urbs eorum primum cõdi cœpta est, huc deæ sacrum habuerint, & Palilia, & postea corrupto uocabulo Parilia uocant, qui natalis esset urbis Romæ, quem celebrant 11. CAL. Maij, quo Palicium sydus oriebatur, ut scribit Plinius libro 18. capit. 22. Hoc festiũ Palilia, & natalem urbis Romæ, multis uersibus describit Ouid. lib. Fastorum quarto.

Pastor ab Amphryso

Fabulantur Poetæ Apollinem ob interfectos Cyclophas diuinitate à Ioue priuatum, armenti Admeti Regis Thessaliæ apud Amphrysum amnem pauisse. Ouid. Met. libro 2.

Verum Macrobius libro Satur. primo, capit. 17. Apollinem γόμιοι, id est, pastoralement uocatum dicit, non ab officio pastorali, ut habet fabula, sed quia Sol pascit omnia quæ terra progenerat, unde non unius generis, sed omnium pecorum pastor canitur ut apud Homerum Neptuno dicente.

Φοῖβε σὺ λ' ἑλίπρασ εἰλικας βοῶν βρακολιέ
εσκες.

Phœbe boues tu curuigrados per pascua seruas.

Quis aut Eurysthea durum?
Aut illaudati nescit Busiridis aras.

Defendit hunc locum à calumnia Gellius noctiū suarum libro 2 cap. 6. contra grammaticorum quorundam opinionem, qui reprehenderint Virgilium, quod uerbo hoc, illaudatus, abiecte usus sit. Quod et ipsum unum est de furtis Macrobianis, nam in conuiuiorum suorum librum sextum hūc locum transtulit tacito, ut solet, authoris nomine.

Prim. ego in patriā meccū, mod. uit. sup.

Gellius lib. primo. cap. 22. uersum hunc citans, Videtur, inquit, hoc loco Virgilius ἀκροῦτερον, id est, minus proprio uerbo usus, quod supersit dixit, pro longinquius diutiusq; adsit. illud contra eiusdem Virgilij est aliquanto probabilius.

Florentesq; secant herbas fluuiosq; ministrant
Farrāq; ne blando nequeant superesse labori

Significat enim supra laborem esse, neq; opprimi labore &c.

Primus Idumæas referā tibi Mant. pal.

Sic Lucretius.

Aut Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo, iuuat integros accedere fontes
Atq; meo capiti uiridem legere inde coronam &c.

Quem Poetam, quia Maro in plerisq; alijs quoq;

nō est dedignatus imitari, sic in hoc quoq; opinor lo-
co illum & item alios quosdam secutus, superbit non
nihil, & suo iure nec ultra modestiæ laudem, & est
in hoc loco mira & uerborum & sententiarum ele-
gantia, quæ omnia diligenter intuenti non possunt
non patere. Palma, quod pro uictoria ponatur, natu-
ra arboris facit, quæ contra omnia imposita ponde-
ra, quamuis graui, sursum nititur, uide Plin. lib. 13.
cap. 4. Gellium lib. 3. cap. 6.

Seu quis Olymp. miratus præmia pal.

De Origine ac dignitate rei pecuariæ, uideto
Varronem de re Rustica lib. 2. cap. 1. Columella ue-
ro libro 7. in præfatione sic scribit. In rusticatione
uel antiquissima est ratio pascendi, eademq; questu-
osissima, propter quod nomina quoq; pecuniæ & pe-
culij, tracta uidentur à pecore, quod non solum ue-
teres possederunt, sed adhuc apud quasdam gentes
unum hoc usurpatur diuitiarum genus, & ne apud
nostros quidem colonos alia res superior, ut M. Cato
credidit, qui consulenti quam partem rei Rusticæ ex-
ercendo celeriter locupletari posset, respondit, si be-
ne pasceret, plura in hanc sententiam, & Plin. libro
18. capit. 3.

Optima toruæ, forma bouis.

Qua forma boues legendi sint, copiose docet,
præter hunc, Varro lib. 2. cap. 5.

ANNOT. EOBANIHE S.

Columella libro 7. cap. 1.

Palladius lib. 4. cap. 11.

Plinius libro 8. cap. 45.

Vnius Columellæ uerba, quia cū sententia Poetæ maxime concordant, adscribentur. Ea sunt. Parandi sunt boues nouelli, quadrati, grandes mēbris, cornibus proceris ac migrantibus & robustis, fronte lata & crispa, hirtis auribus, oculis & labris nigris, naribus resimis patulisq; , ceruice longa & torosa, palearibus amplis, & penè ad genua promissis, pectore magno, armis uastis, capaci ac tanq̄ implenti utero, lumbis latis, dorso recto planoq; , uel etiā subfidente, clunibus rotundis, cruribus compactis arctisq; , sed breuioribus potius quàm longis, nec genibus improbis, unguis magnis, caudis longissimis, & setosis, pilosisq; , corpore denso breuiq; , colore rubeo uel fusco, tactu corporis mollissimo &c.

Nec nō & pecori est idē delectus equino.

Plinius libro 8. cap. 42. Forma equorum, inquit, quales maxime eligi oporteat, pulcherrime quidem Virgilio uate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito, & serè inter omnes constare uideo.

Varro libro 2. cap. 7. Colu. lib. 7. cap. 27.

Palladius libro 4. cap. 13.

Honesti spadices glauciq; color deter. al.

De coloribus equorum præter supradictos, uide Gellium lib. 2. cap. 26. & libro 3. cap. 9. Vbi de colorum differentia quædam, sed plura apud Nonium Marcellum.

Spadica, Coccinum, Phoeniceum, rutilum pro eodem exuberantiam quandam splendoremq; ruboris significare dicunt Gellius, Nonius, & alij quidam.

Tum si qua sonum procul arma dedere.

Verba Columelle ex capite paulo ante citato sunt, Cum natus est pullus, confestim licet indolem existimare, si hilaris, si intrepidus, si neq; conspectu nouæq; rei auditu terretur, si ante gregem procurrat, si lasciuia & alacritate interdum & cursu certaminis æquales exuperat, si fossam sine cunctatione transiit, pontem flumenq; transcendit, hæc erunt honesti animi documenta. Inde pluribus quali forma debeat esse exponit, quæ apud ipsum legere uolenti licet, qui locus sit indicatus.

Nobilium equorum exempla quædam suo more ponit Plinius lib. 8. cap. 42. Sicut & hic.

Talis Amyclæi domitus Pollucis habent.

Pollucem hoc loco pro fratre Castore ponit, quem equitem fuisse legimus, sicut Pollucem pugilem, Cylarus equus Castoris fuit, à uelocitate dictus. Equon

rum Martis sæpe meminit Homerus, ut Iliad. 6. Et ali-
 bi, sicut et Achillis equorū nomina quoq; ponit Ili-
 ad. 16. quæ sunt Xantus, Balus, Pedasus, quem imi-
 tatus hic in 12. Aeneid. de Equis Turni et Martis.
 Nam uersum etiā integrū Homeri ex 10 Iliad. ponit.
 λευκότεροι χιόνος δάειν Ἄ' αὐέμοισιν ὁμοῖα
 Quod Homerus de equis Rhæsi, hic de Turni dicit.
 Qui candore niues anteirent cursibus auras

Superuacaneum est adnotare, quæ de Hæctoris
 quoq; equis Xanto, Podarge, Aethone, et Lampo
 idem scribit Iliad. 8. et c. nisi quod hoc loco insigni-
 um equorum nomina erant referenda, de quibus su-
 pra indicauimus locum Plinij. Porro Poetis fabulo-
 sa miscere moris est, ut hoc quoq; quod de Saturno
 in equū mutato aduentu coniugis, sequitur, cuius me-
 minit Ouid. 6. Met.

Frena Pelethronii Lapithæ giroscq; ded.
 Impositi dorso, atq; equitē doc. sub armis

Aul. Gellius lib. 13. cap. 5. scribit hoc loco Vir-
 giliū equitem non pro homine equo insidente, sed
 pro ipso equo posuisse. In eoq; secutum esse Ennium
 qui dicat. Deniq; ui magna quadrupes eques atq; ele-
 phanti Projiciunt sese. Deinde adducens hos uersus
 tres, Frena Pelethronij et c. In quo loco, inquit, equi-
 tem, si quis modo non inscite, inepteq; argutior sit,
 nihil

IN VIRGIL. GEORG.

nihil potest aliud accipi, nisi equus. Pleraq; enim ue-
terum atas, & hominem equo insidentem, & equum
qui insideretur, equitem dixerunt. Propterea equita-
re etiam, quod uerbum e uocabulo equitis inclinatum
est, & homo equo utens, & equus sub homine gra-
diens dicebatur. Lucilius adeo uir apprime lingua
latinae sciens, equum equitare dicit his uersibus.

Quis hinc currere equum, uos atq; equitare uidemus

His equitat curritq; oculis equitare uidemus

Ergo oculis equitat &c.

Sublegit hunc locum Macrobius in librum Satur-
natum suorum sextum, ut est auctorum omnium se-
re fucus, quemadmodum ait Erasmus &c.

Equo uehi Bellerophontem inuenisse, Erena & stra-
ta equorum Pelethronium

Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri uocantur.

Bigas primum iunxisse nationem Phrygum.

Quadrigas Erichthonium scribit Plin. lib. 7. ca. 58.

Neptuniq; ipsa deducat origine gentem

Existimat Seruius referendum hoc esse ad equum
Num, quem Neptuno fudit magno tellus percussa tri-
denti. Verum haud scio an possit etiam ad equorum
Neptuni genus referri, quorum mentione facit Hom.
Iliad. 13. quos auricomos & xeripides uocat &c.

Denso distendere pingui.

ANNOT. EOBANI HES.

Columel. lib. 7. cap. 25. Eo tempore, inquit, quo uocatur à fœminis, roborandus est largo cibo, appropinquante uere hordeo, eruoq; saginandus, ut Veneri supersit, quantoq; fortior inierit firmiora semina præbeat futuræ stirpi. Quod & Poeta ait, Ne blando nequeant superesse labore : quem locum supra quoq; citauimus, sed ratiōne alia, ibi, Primus ego in patriam &c.

Rursus cura patrū cadere & succed. m.
Incipit &c.

Varro libro 2. capit. 7. Cum conceperint, inquit, equæ, uidendum ne laborent plusculum, aut ne frigidis sint locis, quod alior maxime prægnantibus obest. Et paulo post.

Prægnantē neq; impleri cibo, neq; esurire oportet. Colu. lib. 7. cap. 25. Maior prægnantibus adhibenda cura est, largoq; pascuo firmandæ, quod si frigore hyemis herbæ defecerint, tecto contineantur, ac neq; cursu, neq; labore exerceantur &c.

Palladius lib. 4. cap. 13. Grauidæ non urgeantur, nec famem frigusq; tolerant, nec inter se loci comprimentur angustijs.

Post partū cura in uitulos traducitur oīs

De uitulorum cura, uide Colum. lib. 7. cap. 22. 23. 24. &c. Varronem libro 2. cap. 5.

IN VIRGIL. GEORG.

Tu quos ad studiū atq; usum form. agr.

*De bobus domandis, uide Colum. lib. 7. ca. 2.
Palladium lib. 4. cap. 12.*

Primus equi labor est aīos, atq; ar. uid.
Bellantū, lituosq; pati &c.

*Varro lib. 2. cap. 7. scribit, frenos circa equos
nondum domitos esse suspendendos, ut oculi consue
scant, & uidere eorum faciem, & è motu audire cre
pitus. Et paulo post.*

*Sunt qui dicant post annum & sex menses doma
ri equuleū posse, sed melius post trimum, à quo tem
pore sarrago dari solet.*

Sed nō ulla magis uires industria fir.
Quā Venerē & cæci stimul. auer. amoris

*Hoc præceptum nequaquā de brutis tantum in
telligendū est, pertinet enim ad hominem quoq;, &
uolenti integrum corporis robur, uiuacemq; ac uege
tam naturam, prætereaq; diuturniorem iuuentutis
flore[m] conseruare, una uoce, & uerissima, Medici o
mnes præcipiunt, Veneris nimum usum, non secus
ac deterrimam & præsens exitum afferentem pe
stem fugiendum esse, iuxta ac uini: de quo paulo an
te diximus. Quo in loco iterū aperu se latissimus ex
currendi campus, nisi iam dudum satis excursionum*

ANNOT. EOBANI HES.

esse existimarem, & hæc notiora sint, quam obserua-
ta pluribus imo ferè omnibus. Tantum hoc addam,
quos de conseruanda sanitate nos scripsimus.

Queritis an Veneri liceat parere uocanti

Hic quoq; erit certus sicut ubiq; modus
Multa Venus uires exhaurit, spiritibusq;

Noxia, consumit corpora mille modis

Rara leuat corpusq; uiuat Venus, optima uita est

Quæ nec casta nimis, nec nimis est petulans
At tu cui studij flores fructusq; petuntur

Si possis Venerem spernere, sanus eris

Scilicet ante oës furor è insignis equar.

Citatur hic locus à Columella libro 7. cap. 25. ubi
de equis mentionem faciens, inter alia sic quoq;, id
maxime, inquit, armentum si prohibeas libidinis exti-
mulatur furijs, unde etiam ueneno id inditum est no-
men ἰν τῷ τῶμ. αὐτῶν, quod equinæ Cupidini similem
mortalibus amorem accendant. Nec dubium, quin
aliquot regionibus tacito flagrent ardore coeundi foe-
mine, ut etiam si marem non habeant astidua & nie-
mia cupiditate figurantes sibi ipse uenerem cohorta-
lium more autum uento concipiant. Cum su notissi-
mum etiam sacro monte Hispaniæ, qui procurrit in
Occidentem iuxta Oceanum frequenter equas sine
coitu uentum pertulisse, sætumq; educasse &c.

Testas

IN VIRGIL. GEORG.

Testatur idem Plin. lib. 4. cap. 22.

Idem libro 8. cap. 42. sic scribit, Constat in Lusitania circa Vlyssipponem & Tagū amnem equas Favonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idq; partum fieri, & gigni perniciosum ita, sed trimum non excedere.

Aristoteles quoq; de natura animalium libro 6. cap. 22. interprete Theodoro sic ait.

Salacissimum canium cum marium tum foeminarum equus est, homine excepto &. Et paulo post, foemina quamdiu uiuit, imitur, nec ullū certum tempus libidinem aufert. &c. Idem libro eodem cap. 18.

Horatius meminit primo carminum. Quae solet matres furiare equorum &c.

Hinc demū Hippom. uero quod noie di.

Aristoteles de natura animalium lib. 6. cap. 22. sic interprete Gaza scribit, Cū equa peperit, statim secundas deuorat, atq; quod pulli nascentis fronti adheret, Hippomanes dictum magnitudine minus Carica, parua specie laciusculū, orbiculatum, nigrum: hoc si quis praeupto odorem moueat, equa excitatur, furitq; eo agnito odore, quapropter id à ueneficis petitur & praeripitur mulierculis.

Vide Erasmmum in prouerbio ἵππος μὰνείν
Plinius uero lib. 8. cap. 42. Et sanè, inquit, pro-

ANNOT EOBANI HES-

ditur equis amoris innasci ueneficium hippomanes
appellatum in fronte, caricæ magnitudine, colore ni-
gro, quod statim edito partu deuorat sceta, aut par-
tū ad ubera non admittit, si quis præceptum habeat.

Idem lib. 28. cap. 10. Hippomanes, inquit, tan-
tas in ueneficio uires habet, ut affusum æris mixturæ
in effigiem equæ Olympiæ admotos mares, equos ad
rabiam cotus agat.

De hoc item interpres Dioscoridis libro 3. cap.
22. Theocritus Idyllio. 6. dicit esse plantam in Ar-
cadia nascentem, his uerbis.

ἵππομανὲς φυτὸν ὅστι παρ' ἀρκάσι τῶν Λ'
ἐπὶ πᾶσι

καὶ πῶλι μαίνονται ἀν' ὄρεα καὶ βοῶν ἵπποι

Quod ita uertimus.

Nascitur Hippomanes in montibus Arcadis oræ
Herba nocens, quo tota armenta mouentur equarū
In furias, rabidūq; feruntur in aua pulli

Ouidius in Arte, libro secundo.

Fallitur Aemonias si quis decurrit ad artes
Datq; quod à teneri fronte reuellit equi.

πρὸς Ἰφραστικῶς Hippomanes significans.

Iuuenalis Satyra 6.

Hippomanes carmenq; loquor coctumq; uenenum
Priuignoq; datum &c.

De hoc

IN VIRGIL. GEORG.

De hoc ueneno uerba Columella supra posuimus
scilicet Ante omnes &c.

Hoc satis armentis superat pars alt. curæ

Propositio est sequentis tractatus, qui de ouibus est
futurus, qua hic quoq; ut alibi ceu in parte narratio
nis breui uiuor interfatione, ostendens, & de quibus
dixerit, & dicturus sit, quæ ad hoc ualet (ut ait Fabi
us) ut & priorum sine reficiatur Lector, & uelut ad
nouum rursus sese comparet initium.

Nec sum animi dub. uerb. ea uin. mag.
Quam sit &c.

Totus locus ex Lucretio sumptus est, sed excul-
tus, ut omnia ferme hic Poeta, quæ ab alijs sumit, me-
liora facit, atq; adeo in suam possessionem uendicat,
sibiq; adserit, ut ne repetere quidem, quibus ademit
audeant, & suppudeat tanquàm sua agnoscere. Lu-
cretius libro primo sic ait.

Nec mi animi fallit, quàm sint obscura, sed acri
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor
Et simul incussit suauem mi in pectus amorem
Musarum quo nunc instinctus mente uigenti
Aula Pieridum per agro loca. Vide supra pri. idum.

Et quia dixerat, Hic labor, hinc laudem fortes sp-
coloni, & magno nunc ore sonandum, quibus uer-
bis ostendit, difficilius esse de ouibus quàm alijs ara-

ANNOT. EOBANI HES.

mentis scribere, quia magnum sit angustiis rebus honorem addere, ut infra de Apibus quoque. Ideo uelut in medio opere utitur etiam inuocatione, Nunc ueneranda pales &c. Quod et Horatius præcipit, nec Deus interfit, nisi dignus iudice nodus incidere &c. Hoc non adnotassem, nisi uel semel ostendere uoluisssem huiusce modi minuta quedam multa de industria præterire me, et potuisse, si omnia istiusmodi prosequi uoluisssem, ingentes commentarios comportare. Aliud est enim exponentis Poetam, aliud locos dum taxat quosdam sparsim adnotantis officium. Nec ego hunc laborem mihi in hoc desumpsi, ut in figuris uerborum ac sententiarum, passim occurrentibus, tum periodis, commatis, ac quicquid est id genus elocutionis ornamentis, tum fabularum expositionibus, plus quam opus esset adnotationes scribenti hærerem occupatus. Tale quid igitur si forte desideretur, alicubi ex hoc nunc loco calumniam deprecatus sim.

Incipiens stabulis edico in mol. herbam
Carpere oues &c.

Apud ueteres tanta fuit existimatio utilitatis, quæ ab ouillo pecore proueniebat, ut illustrissimos quosque pastores eius. Græci πῦς πολυάρεος καὶ πῦς πολυμήλου ab abundantia agnorum ac ouium nominarint. Ipsasque oues propter caritatem et excellentiam

IN VIRGIL. GEORG.

tiam, aurea habuisse uellera, ut ait Varro, prodiderunt. Vnde & mala aurea Hesperidum & uellus Aenei in Colchide ab Argonautis Heroibus tot omnia seculorum memoria celebratū, nam & ouem & malum græci τὸ μίλον uocant.

De ouibus, earumq; forma ac passione & foetura, uideto Varronem rerum Rusticarum lib. 2. cap. 2.

Multo copiosius de his, ut solet omnia, Columella differit libro 8. cap. 2. 3. 4. 5.

De his item Palladius aliquot locis, nam is, ut omnium aliarū rerum singulas curarum partes singulis mensibus tribuit. Nam locis calidis, inquit, mense Aprili tondantur oues, & serotini foetus signentur li. 5. ca. 7. Idem libro 6. cap. 8. hoc est Mense Maio tonderi precipit locis temperatis. Ibidē docet quomodo tondere unguendæ sint. Infra uero lib. 13. cap. 13. hoc est Mense Nouembri. cap. 13. de ordine pascendi, uide pulchra quædam &c.

Plinius item libro 8. cap. 47.

Aristoteles de nat. animalium lib. 6. cap. 19.

Posthinc digressus iubeo frons capris

De capris incipit dicere, de quarum cura eisdem ferè locis, quibus iam de capris dictum est, legi multa possunt, quas dicit P oeta non minore cura quam oues habendas esse, quando & tantundem ferè emolumentum ab illis capere possit uita humana, que quo

ANNOT. EOBANIHEſ.

niam ab ipſo Poeta cōmodius, quàm ab ullo dici poſſint, exponuntur, non libebat nominatim recensere, ne ab amœniſſimo Poetæ loco lectorem uelut abſtrahere uoluiffè uiderer.

Et ros in tenera peccori grauiſſim herba

Pal. lib. 13. cap. 13. Aęſtiuis menſibus, inquit, paſcantur ſub locis, in initio cū graminis teneri ſuauitatem roris mixtura cōmendat. Eadē ferè Colu. & Varro.

Quid tibi paſtores Libyæ, quid paſ. uer. Proſequar &c.

Et hic uelut leuandi faſtidij legentis gratia, in amœniorem locū digreditur. Eſt enim hæc ἐκτασις huic Poetæ in his libris alioqui rerum difficultate, uelut laborioſis penè familiaris, ut ſupra quoq; indi- cauimus, in commemoratione aurei ſæculi, Zonarū, & Antipodum. Mali perſicti, laudis Italiæ, uitæ Ruſti- cæ, ut & effectū amoris: ita nunc in descriptionem paſtionis Libyæ, & à contrario etiam Scythicæ di- greditur, quam extendit uſq; ad illum uerſum

Si tibi laniciū curæ primū aſpera ſylua
Lappæq; tribuliq; abſint &c.

Columella libro 8. cap. 3. adducens hunc locum ſic ſcribit, Sequeris autem noualia non ſolum herbi- da, ſed quæ plerunq; uidua ſint ſpinis.

Vt amur ſæpius auctoritate diuini carminis-

Si tibi

IN VIRGIL. GEORG.

Si tibilanicium cura primum aspera sylua
 Lappæq; tribuliq; absint, quoniam ea res, ut ait idē,
 scabras reddit oues. Cū tonsis illotus adhæsit Sudor,
 & hirsuti secuerunt corpora uepres &c.

Puniciaue agitant pauidos formidine
 pennæ

Ne hunc quidem locum adnotaturus eram, nisi animaduertarem quorundam prauo iudicio fieri, ut qui aliquod scriptorum quantumuis humilium genus uel sponte neglexerit, uel non legerit, hic statim uel maligne præstuisse, quod sit pollicuus, uel ea, quæ non intelligat prætere existimetur. Ob eam rem, quia futuros metuebam, qui cum scirent hunc locum à Celio adnotatum, me calumniarentur, uel non uidisse scriptorem illum, uel locum mihi non intellectum, quasi dissimulanter transisse, significandum hoc duntaxat existimabam, locum esse à Celio adnotatum, libro nono capite undecimo. Quem tamen scriptorem, si pluris facerem, citarem fortasse crebrius. Non quia erudito scriptori quicquàm detraham, sed quia affectatissima eruditionis ostentatio non potest, non haberi suspecta.

Illum autem quamuis aries sit candidus
 ipse.

Colum. lib. 8. cap. 3. uerba hæc sunt.

ANNOT. EOBAN. HES.

Non solum caratio est probandi arietis, si uellere candido uestitur, sed etiam si palatum atq; lingua cō color lanæ est: nam cum hæ partes corporis nigre aut maculose sunt, pulla uel etiam uaria nascitur proles. Idq; eximie inter cætera talibus numeris significauit, idem qui supra.

Illum autem quamuis aries sit candidus ipse
Reijce ne maculis infuscet corpora pullis
Nascentum. Et plura deinceps

Idem scribit Varro lib. 2. cap. 2. his uerbis. Ani maduertendum quoq; lingua, ne uaria aut nigra sit, quod ferè qui eam habent aut nigros aut uarios procreant agnos.

Plin. uero lib. 8. cap. 47. de ouibus loquens, in eo, inquit, genere arietum maxime ora spectantur. Quia cuius coloris sub lingua habuere uenas, eius color lanium est in fœtu, uariumq; si plures fuerit, et mutatio aquarum potusq; uariat &c.

Aristoteles quoq; de natura animalium libro 6. cap. 19. de ouibus loquens in hunc modum scribit. Candidi nigriue efficiuntur fœtus, si sub lingua arietis uenæ nigre aut candidæ habentur, cuius enim coloris sunt uenæ, eiusdem et uellus est, uarium etiam si plures uenarum colores sunt.

At cui lactis amor. &c

IN VIRGIL. GEORG.

De pastione ouium plura uideto apud Varr. lib.
bro 2. cap. 2.

Columella item lib. 3. cap. 3. inter alia sic. Nec
tamen ulla sunt tam blanda pabula, aut etiam pascua,
quorum gratia non exolescat usu continuo, nisi pecu-
dum fastidio pastor occurrerit præbita sale, quod ue-
lut ad pabuli condimentum per æstatem canalibus li-
gneis impositum, cum è pastu redierūt oues lambūt,
atq; eo sapore cupidinem bibendi, pascendiq; concipiunt.

Palladius in Mense Nouembri, id est lib. 12. de ea-
dem re sic scribit, Salis crebra respersio uel pascuis
mixta, uel canalibus frequēter oblata, debet pecoris
leuare fastidium.

Porro, ut hoc obiter admoneam de lactiū generi-
bus & differentijs plura scribuntur ab Dioscoride,
lib. 2. cap. 62. ibi lectu dignissima, quæ in id caput
ab interprete Marcello afferuntur. Sicut & de Lanis
idem paulopost cap. 65.

Varro item lib. 2. cap. ultimo, de lacte, caseo,
& Lana scitu digna permulta.

Columella quoq; Lactis & casei commendationē
habet lib. 8. cap. 2. Sicut & Plin. lib. 11. cap. 41.
& alibi. Notum est illud ex Bucolico, Lac mihi nō
est late nouum &c. Vide item supra, Si tibi lanctum
cure &c.

Nec tibi cura canum fuerit postrema

Varro rerum Rust. lib. 2. cap. 9. Canis, inquit, custos est pecoris. In quo genere sunt maxime oues, deinde capræ. Has enim lupus captare solet, cui opponimus canes defensores.

Plurima de canibus legito apud Columellã libro 8. capit. 12. ad hoc maxime propositum, nempe ad curam reirusticæ perimētia. Nam quæ alioqui de generibus, differentijs naturis, miraculis item, & id genus canum dici possunt, quis non merito rideat, si in hunc locum conijctam.

Disce & odoratã stabulis accende cedrũ
Galbanoq; agitare graues nid. chelyd.

Columella libro octauo, cap. 4. sic scribit. Stabula uero frequenter euerrenda & purganda, humorq; omnis urinx deuehendus est, qui commodissime siccatur perforatis tabulis, quibus ouilia constructuuntur, ut grex supercubet. Nec tantum ceno aut stercore, sed exitiosis quoq; serpentibus tecta liberentur, quod ut fiat

Disce & odoratam &c. Nam hos uersus ordine adducit, deinde subiicit. Vel ne istud cum periculo facere necesse sit, muliebres capillos, aut ceruina sepius ure cornua, quorum odor maxime non patitur
stabulo

IN VIRGIL. GEORG.

stabilis prædictam pestem consistere &c.

Plinius lib. 12. capit. 26. Galbanum syncerum,
inquit, si uratur, fugat nidore serpentes.

Idem lib. 24. capit. 5. Cedri scobe fugari serpen-
tes certum est.

Palladius libro 13. Tribus per annum totum die-
bus aprico die lotas oues oleo ungere oportebit, &
uino propter serpentes, qui plerunq; sub præsepi-
bus latent, Cedrum uel Galbanum, uel mulieris ca-
pillos, aut ceruina cornua frequenter uramus.

Morborum quoq; te causas & signa do-
cebo.

Totum hunc locum copiose non minus, quam di-
ligenter profequitur Columel. libro 8. cap. 3.

Hunc uersum Columella in hortis sic est imita-
tus.

Hortorum quoq; te cultus syluine docebo.

Dum medicas adhibere manus &c.

Locus moralis, nihil à Dijs petendum ociosis, his
enim non sunt propitij, quemadmodum ait Salu-
stius.

Ne scabrae fiant oues remedium uideto apud Ca-
tonem cap. 96.

Tum sciat aerias Alpes, & norica si quis
Seruus enarrans hunc locum, huiusmodi que piana

ANNOT. EOBANI HES.

adfert, cum tempore quodam solito plus Nilus inundasset, ac multo tempore constitisset in planis Aegypti, ea aqua calore, quæ in ea regione maxima est cōcocto limo in aqua palustri plurimæ species animalium enatæ sunt, quæ redeunte in suum alueum, fluuio in sicco destituito, eoq; putrescentia totam regionem corrupto ex cadauerum foetore aere pestilentia infecere. Quæ Auster uentus ex Aegypto primū in Atticam, & inde in maris Adriatici finitima uenientia, Illyricum uicinaq; his loca deuexit. Hactenus Seruij sensum, nō uerba retulimus. Sed addit, hanc pestilentiam ordine, quo diximus, plenissime Lucretius exequitur. Locus uero quem his uerbis indicat Seruius est in 6. Lucretij usq; ad finem pluribus multo uersibus, quàm qui huc adscribi uel possint uel debeant, uolenti legere locum indicauimus, uel ob hoc ipsum lectu non indignum, quod dignum duxerit hic tantus Poeta, quem imitaretur. Similem quandam pestē describit, & Hippocrates Medicus Epidemiarum libro tertio.

Ouidius quoq; mirabili, ut omnia, copia similem pestilentiam describit libro 7. Metamorph. Sed & Manlius libro primo Astronomico.

Tempore nō alio memorāt region. illis
Quæ sitas ad sacra boues Iunonis &c.

Ad huc

IN VIRGIL. GEORG.

Ad historiam alludit, quam scribit Valerius libro 5. cap. 4. de fratribus Bytone & Cleobi Argiuis, qui matrem sacerdotem ad Iunonis templum cum deessent bobus, ipsi currum subcuntes pertraxerunt. Præter Valerium scribit hanc historiam Cicero prima Tusculanarum; circa finem, Solinus item in descriptione Siciliae. Herodotus libro primo, extat de his fratribus elegans Claudiant Epigrāma huiusmodi

Si uetus Argolicos illustrat gloria fratres
 Qui sua materno colla dedere iugo
 Cur non Amphinomo, cur non tibi fortis Onapi
 Aeternum Siculus templa dicauit honor?

Poterat sanè locus hic, descriptionem pestilentiae continens, si commentario fuisset explicandus, uel solus instar libri occupare, adeo est non uerborum modo, uerum etiam rerum ex media philosophia sumptarum copia, gratia ac elegantia plenus, uerum nos hic quoq; quod alibi ueruti, ac nihil præter adnotationum, atq; earum sanè quam mediocrium, nomen affectantes, ista omnia uel loco uel ingenio alijs reliquit.

mus.

IN QVARE

TVM LIBRVM GEORGICO-
RVM, ANNOT.

Protinus aerii mellis cœlestia dona
Exequar, hanc etiam Meccenas asp. par.

Quarta pars est principalis propositionis, in qua de apibus & melle scripturus, insinuatione utitur. Dicit enim de rebus paruis ac leuibus maxima se & admiranda dicturum, quæ res attentum in primis auditorem ac lectorem facit. Et uix ulla in parte alia uel pluribus uel melioribus utitur translationibus. Nempe ceu Rempublicã quandã & Monarchian apũ statuens, Reges ipsis, castra, prætoria, urbes, populos, mores, studia, & bella assignat. Quæ oia sic ubiq; exequitur, ut nusquam nõ memor pulcherrimarũ translationum à proposito excidat: adeoq; elegãter, adeo uenuste hanc apum Remp. de pingit, ut uel unico hoc libro satis immortale, ingenij lumen ac diuinitatem optimus Poeta ostendere potuerit, si nihil etiam aliorũ ædidisset. In hanc quoq; partẽ adnotationes paucas adiecit, atq; eas eo breuiores, quo copiosius est hæc materia à diuersis scriptoribus

IN VIRGIL. GEORG.

ribus tractata, quorū pauci tamen admodum nobis uī
si sunt: qui igitur in manus nostras peruenire potue
runt, de Apibus scribentes, hi fermē sunt.

Plinius nat. hist. lib. 11. cap. 5. & sequentibus aliquot.

Varro de re Rustica, lib. 3. cap. 16.

Columella lib. 10. à cap. 11. usq; ad finem lib.

Palladius libro primo cap. 17.

Idem lib. 5. cap. 8.

Aristoteles de naturis animalium, libro 5. capite

21. & 22.

Si quem numina læua sinunt &c.

Citat & exponit hunc locum Aul. Gellius nocti
um Atticarum libro 5. cap. 12.

Principio sedes apibus statioq; petenda
Quo neq; sit uentis aditus &c.

Col. lib. 10. cap. 11. Vento nunc, inquit, ad alueorū
curam, de quibus neq; quicquā diligentius præcipi
potest, quā ab Higino iam dictū est, nec ornatius q̄ à
Virgilio, nec elegantius quā Celso. Higinus ueterū
authorum placita secretis dispersa monumentis indu
strie collegit. Virgilius Poeticis floribus illuminauit.
Celsus utriusq; memorati adhibuit modum.

Idem paulo infra cap. 4. Apibus destinari de
bent pabulationes secretissima, & ut noster Maro

A N N O T . E O B A N I H E S .

præcipit, Viduæ pecudibus aprico, & minime procelloso cæli statu, quo neq; sit uentis aditus &c.

Idem infra cap. 5. Sedes apibus collocanda est, contra brumalem meridiem, procul à tumultu ac cœtu hominum ac pecudum, nec calido loco, nec frigidò, nam utroq; infestantur.

Et quæ deinceps subdit, In quibus non tam ipse de apibus scribere, quàm Virgilium uidetur exponere, eamq; ob rem omnia ista consulto relinquimus.

Sed quoniam à Varrone plurima apiariæ rei uocabula ponuntur, ea fortasse nō fuerit ab re, in usum studiosorum in hunc locum conijcere.

Nam cum natura, ut idem scriptor ait, plurimum apibus ingenij & artis dederit, opere precium quoq; est eius tam ingeniosæ artis uocabula, & opera non omnino ignorare, quæ non ex Varrone modo, uerum etiam ex Plinio & Aulo Gellio adducemus. Primiū omnium

Quos græci uocant μελίσπονγας ἢ μελίτρωγας, Latine dici possunt aluearia, seu potius Apiaria ab apibus enim, quæ græce μελίσπαι dicuntur: eadem uocant & μελιτρόφια, quæ Latine dici possunt Mellaria. Sunt autem aluearia, quos & alueos uocant, & aluos, domuncule, in quibus uel conficiunt

IN VIRGIL. GEORG.

ficiunt apes: uide Varronem lib. cap. 16. & Gellium libro 3. cap. 20.

Apiarium proprie locus dicitur, in quo siti sunt aluei apum.

ΜΕΛΙΣΘΕΡΟΣ, pastor apum

ΜΕΛΙΡΥΡΓΟΣ, qui mel conficit siue exercet

ΜΕΛΙΣΘΦΥΛΛΟΝ, Apiastrum herba, uulgo binen fraut.

Fauus est, quem fingunt cauatum e cera, de quo uide Plin. libro 11. cap. 14. Varro.

Domum in fauo faciunt apes sex angulis, id est, totidem quot habent pedes, quod Geometra hexagonon fieri in orbe rotundo ostendunt. Plin. Varro.

Prima operis fundamenta Metyn uocant periti. Secunda Pissocæron. Tertia propolin.

Erythace apum cibus, quam alij Sandaracam, alij Cerinthum uocant Plin. libro 11. cap. 7.

Fucus quem & sirem uocant, imperfecta est apis & aculeo caret, serotini sætus, & quasi seruitia uerarum apum. Plin.

Vespa quæ similitudinem habet apis, neq; socia est operis, & nocere solet morsu, quam apes a se discernunt. Varro.

Quid ex quolibet genere florum, herbarum, atq; arborum conficiant apes, apud iam citatos scri-

ptore uidere licet cumulatissime, præcipue Plinium
 & Varronem, sed & Colunellam.

De melle uerba duntaxat Plinij adscribemus, qui
 libro 11. cap. 12.

Venit hoc, inquit, ex aere, & maxime syderũ ex
 ortu, præcipueq; in ipso Syrio explendente fit, nec
 omnino prius Vergiliarũ exortu sub lucanis tempori
 bus. Itaq; cũ prima aurora solta arborũ mella roseida
 inueniuntur. At si qui matutino sub diuo fuere unctas
 liquore uestes, capillumq; concretum sentiunt, siue
 est ille cœli sudor, siue quædam syderum salua, siue
 purgantis se aeris succus, siue aqua est, & purus ac
 liquidus, & sue nature qualis defluit primo. Nũc ue
 ro è tanta cadens altitudine, multumq; dum uenit sor
 descens, & obuiò terræ habitu infectus. Præterea à
 fronde ac pabulis potus, & in utriculos congestus
 apum, ore enim uomunt. Adhæc succo storum corru
 ptus, & alucis maceratus, totiesq; mutatus, magnam
 tamen cœlestis nature uoluptatẽ affert. Hactenus Pli
 nius. Quæ uerba ideo adscripsimus, quòd uidentur
 maxime proprie naturã mellis describere, & ex ae
 re ipsum esse: quod Virgilius noster, omnis nature
 consultissimus, haud quaquam ignorauit, cũ diceret.
 Aerij mellis cœlestia dona. Ideoq; uel hoc Plinio lo
 co, hic Virgilianus explicatus esto.

Eadem

IN VIRGIL. GEORG.

Eadem fermè cum Plinio prodit Aristoteles de natura animalium lib. 5. cap. 22. Conficiunt, inquit, sanuos è floribus, ceram ex lachrymis arboris, mella ex rore aeris &c.

Superuacuum est præsertim aliud agentibus prosequi, quæ de natura mellis Hipocrates, Dioscorides, Galenus, & alij Medici prodiderint.

Ab sint & picti squalentia terga lacerti
Pinguibus a stab. Meropesq; aliaq; uol.
Et manibus Progne p. sc. &c

Pkn. lib. 11. cap. 18. de apibus loquens. Odere, inquit, fædos odores & procul fugiunt, sed & infestatos. Itaq; unguenta redolentes infestant.

Impugnât eas naturæ eiusdè de generes uestiæ atq; crabrones, & è culicū genere quæ uocantur muliões. Populantur hirundines, & quedã aliæ aues &c.

Nota fabula est Prognen in hirundinem mutatam, Meropen uero auiculã auunt esse, quæ latine dicatur Apiastra, & uescatur apibus, pallido intus colore pènarum superne Cyaneo, priori subrutilo. Quo in loco Seruij errorem notat, author Cornu Copiæ.

Columella item lib. 10. cap. 14. quemadmodum ab huiuscemodi incommodis curandæ apes sint, docet. Idem capit. 7. plura.

ANNOT. EOBANI HES.

Simili modo Palladius libro 5. cap. 8.

Ore ferunt dulcem nidis immit. escam

Id cum de alijs aubus pullos suos, hoc cibo pascuntibus tum maxime de Meropibus potest intelligi. Nam has produnt parentes suos in specubus reconditos sic pascere. Quod & ipsum de Ciconijs legitur. Idq; græcis est *αὐτιπαραρεῖν*. Sed nihil hoc ad præsens.

At liquidi fontes & stagna uiren. musco
Adsint, & tenuis fugiēs per gram. riuus
Palmaq; uestibulū aut ingēs oleast. inū.

Hunc locum citans, ut pleraq; alia huius Poetæ, etiam exponit satis copiose Columella libro 10. cap. 5. & statim subdit.

Sue igitur, ut dixi, præterfluens unda, uel putealis canalibus immissa fuerit, uirgis ac lapidibus aggeretur apum causa.

Pontibus ut crebris possint consistere &c.

Hæc circū casia uirides, & olentia latæ
Serpilla, et grauiter spirantis cop. thym.

De pastione apum loquens Columella, Eadem, inquit, regio succunda sit fruticis exigui, & maxime Thymi, aut Origani, aut etiam thymbræ uel nostræ cunilæ, quam Saturciam Rustici uocant. Post hæc frequens

IN VIRGIL. GEORG.

frequens sit incrementi maioris furculus, ut Rosmarinus, & utraq; Cytisus. Item semper urens pinus, & minor Ilex, & quæ sequuntur. Palladius quoq; ante memorato loco, Sit abundans, inquit, locus floribus, quos in herbis uel fruticibus, uel in arboribus procuret industria. Inde nominatim plurima ponit, quæ apud ipsum uidere est. Eadem Varro & Plinius.

Ipsa autem seu corticibus tibi suta cauatis
Seu lento fuerint aluearia uimine texta
Angustos habeant aditus etc.

Varro memorato ante loco sic scribit, Aluos alij faciunt ex uiminibus rotundas, alij è ligno ac corticibus, alij ex arbore caua, alij fictiles, alij etiam ex ferulis quadratas, longas pedes, circiter tres latas pedè. Et paulo post, Hæc omnia uocant à mellis almonia aluos: & item paulo post, Media aluo, qua introeant apes faciunt foramina parua dextra ac sinistra &c. hoc enim dixit Poeta, Angustos habeant aditus &c.

Columella lib. 10. cap. 6. ea aluearia maxime probat ac utilissima esse dicit, quæ ex subere ac corticibus fiant, quia nec hyeme rigeant, nec æstate candent, fictilia ferme omnes damnant &c.

Idem cap. 7. Foramina, inquit, quibus exitus &

ANNOT. EOBANIHE S.

introitus datur, angustissima esse debent, ut quàm minimum frigoris admittant. Eaq; satis est, ita forari ne possint capere plus unius apis incrementum. sic nec uenenatus stellio, nec obscenum scarabei, nec papilionis genus, lucifugæq; blattæ, ut ait Maro, per laxiora spacia ianue fauos populantur.

Palladius item, Alucaria, inquit, meliora sunt, quæ cortex formabit raptus ex subere, quia non transmittunt uim frigoris aut caloris &c.

Idem, Angustus tamen aditus admittat examina propter frigoris & caloris iniuriam &c.

Tu tamen & leui rimosa cubilia limo
Vngue, fouens circū & rar. super in. frō.

Col. lib. 10. cap. 7. Ora, inquit, quæ præbent apibus uestibula, proniora sint quàm terga, ut ne influant imbres: & si forte tamen ingressi fuerint, non immorentur, sed per aridū effluant. Propter quod conuenit alucaria porticibus supermuniri. Sin aliter, tūto punico frondibus illitis adumbrari Quod tegimē cū frigora & pluuia tum æstus arcet. Nec tamen ita nocet huic generi caloris æstus, ut hyems.

Sæpe etiã effossis, si uera est fama, lateb.
Sub terra fodere larem &c.

Id Aristoteles 5. de natura animalium libro cap.

22. Apud

22. Apud Themisciram circa Thermodoontem amnem apes tam in terra quam in alueis faciunt fauos, qui parum admodum ceræ contineant, et mel crassius reddant. Idem paulo post, Sunt etiam apes, inquit, quæ fauos sub terra triplici ordine faciunt, in quibus mel est.

Plinius ibidem, ubi supra cap. 18. circa Thermodoontem, inquit, fluuium duo sunt apum genera: Altera rursus quæ in arboribus mellificant. Altera quæ sub terra triplici cerarum ordine uberrimi prouentus.

Neu propius testis taxum sine, neue rub.
Vre foco caneros, alta neu crede paludi
Aut ubi odor cœni gra. aut ubi cõ. pul.
Saxa sonant, uocisq; offensa resultat imi.

Taxus arbor uenenata est, propterea uel nullum, uel pessimum ex ea mel gignitur. Igitur et ipse in Bucolico ludico, Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos. Vide Columel. libro 10. cap. 4.

Cancrorum etiam, inquit Plinius, odore si quis iuxta coquat, exanimantur.

Col. ubi sup. cap. 5. Grauis et tetri odoris, inquit, non solum uerentia, sed et qualibet res prohibeantur: sicut cancri nidus, cum est ignibus adustus, aut odor palustris cœni, nec minus uerentur caua rupes aut ualles arguta, quas graecè ἄγχι uocant.

Hoc obiter admonendum, Columellam hic græco uerbo usum, quo latino usus est Varro. Is enim sic scribit. Melittonas sic facere oportet, quos alij melitrophia appellant, eandem rem quidam mellaria primū secundum uillam potissimum, ubi non resonent imagines. Hic enim sonus harum fuga existimatur esse. Quis uerbis imaginē latine dixit, quam græci $\chi\alpha\upsilon\omicron\upsilon\upsilon\alpha\omicron\upsilon\upsilon$ uocant, quæ soni est repercussio, quod & pulcherrime expressit Poeta hac periphrasi Vocisq; offensa resultat imago. Sed & Palladius sic latine. Vitetur odor cœni, & cancer adustus, & locus qui ad humanam uocem falsa imitatione respondet, & hic enim eandem rem expressit $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\upsilon\alpha\omicron\upsilon\upsilon$

Eadem Plin. cap. 19.

Quod superest, cū pul. hyemē sol. aur. egit
Sub terram &c.

Totus hic locus rationem quandam regiminis, & quasi Reipublicæ administrationem apum continet, cuius descriptionem pulcherrimam uideto apud Plinium eo, quem citauimus iam sæpe libro, cap. 17. per totum, & apud Columellam citato libro cap. 9. ubi inter alia sic quoq;.

Talis est, inquit, natura apum, ut pariter quæq; plebs generetur, cum regibus, qui ubi euolandi uires
adepti

IN VIRGIL. GEORG.

adepti sunt, consortia dedignantur uetustiorum, multoq; magis imperia, quippe cum rationabili genere mortalium, tum magis egentibus consilij mutis animalibus, nulla sit regni societas. Itaq; noui duces procedunt cum sua iuuentute, quæ uno aut altero die in ipso domicilij uestibulo glomerata cõsistens, egressu suo proprie desiderium sedis ostendit. Et paulo post siquidem ferè ante triduum quàm eruptionem facturae sunt, uelut militaria signa mouentium tumultus ac murmur exoritur. Ex quo ut uerissime dicit Virg.

Corda licet uulgi præsciscere, nãq; mor.
Martius ille aris rauci canor incr. & uox
Auditur fractos sonitus imitata tubarũ

Itaq; maxime obseruare debet, quæ istud faciunt, ut siue ad pugnam eruperint, nam inter se tanquàm ciuilibus bellis, & cum alteris, quasi cum exteris gentibus præliantur, siue fugæ causa se proripuerint, præsto sit ad utrunq; casum paratus custos, pugna quidem uel unius inter se uel duorum examinum discordantium facile compefcitur. Nam ut ait idem

Pulueris exigui iactu compressa quies.

Aut aqua mulsæ passouæ, aut alio quo liquore simili resperso, uelut familiari dulcedine seuentium iras mitigante. Nam eadem etiam dissidentes reges con-

eliant. Eadem ferme omnia Plinius quoq; & in pri-
mis Varro loco iam sepius citato.

Deterior qui uisus eſt, ne prodigus obſit
Dede neci, melior uacua ſine reg. in aul.

Si conſtat, inquit Columella, principibus gratia
maneat pax incrueta: Sin autem ſepius acie dimican-
tis notaueris, duces ſeditionũ interficere curabis. Di-
micantium uero prælia prædictis remedijs ſedan-
tur. Ac deinde cum examen uel agmen glomera-
tum in proximo frondentis arbuſculæ ramo conſede-
rit, animaduertito, an totum examen in ſpectem uni-
us uuæ dependeat. Idq; ſignum erit, aut unum re-
gem inſeſſe, aut certe pluris bona fide reconciliatos
patieris, dum in ſuum reuolent domicilium. Sin au-
tem duobus aut etiam compluribus uelut uberibus
deductum fuerit examen, ne dubitaueris, & pluris
proceres, & adhuc iratos eſſe, atq; in his partibus, in
quibus maxime uideris apes glomerari, requirere du-
ces debebis. Itaq; ſucco prædictarũ herbarum, id eſt
Meliffophyli uel apiaſtri manu illita, ne ad tactũ diſ-
fugiãt leuiter inſeres digitos, & aeductas apes ſcruta-
beris, donec authorem repereris, hætenus ille. Sed
& ſequenti mox capite, Omnes igitur duces notæ de-
terioris Dede neci melior uacua ſine regnet in aula,
qui

IN VIRGIL. GEORG.

qui tamen & ipse spoliandus est alis, ubi saepius cum
examine suo conatur eruptione facta profugere &c.

Hoc & infra Poeta significat. Tu regibus alas.
Eripe &c.

Alter erit maculis auro squallentib. ard.
Nā duo sunt genera, hic mel. infig. & ore
Et rutilus clarus squamis, ille horrid. alter
Desidia, latūq; trahens inglorius alium

Versus hosce inuertit nonnihil & accommodat suo
proposito Columella, sed nō ab re. Sic enim scribit,
Sunt autē hi reges maiores paulo & oblongi magis
quā ceterae apes, rectoribus cruribus, sed minus
amplis, pinnis pulchri coloris & nitidi leuesq; ac si
ne pilo, sine spiculo, nisi quis pleniorē, quasi capil-
lum, quem in uentre gerunt aculeum putat, quo &
ipso tantum ad nocendū non utuntur. Quidam letiā
infusci atq; hirsuti reperuntur, quorum pro habitu
damnabis ingenium

Nam duo sunt Regum facies duo corpora plebis

Alter erit maculis auro sequallentibus ardens

Et rutilus clarus squamis insignis & ore.

Sic enim hos uersus ille, paulo immutato ordi-
ne uerborum citat, suo deseruiens propositio.

ANNOT. EO BANI HES.

Atq; hic maxime probatur, qui est melior, nam deterior sordido sputo similis tam foedus est. Quam puluere ab alto.

Cū uenit & terrā sicco spuit ore uiator

Plinius quoq; de Regibus apum inter alia sic.
Duo autem genera eorum, Melior niger uariusq;
Omnibus forma semper egregia, & duplo quam cæteris maior, pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior. In fronte macula quodam diademate candēs.
Multum etiam nitore à uulgo differunt &c.

Consentiunt in hoc & reliqui.

Inuitent croceis halantes floribus horti
Et custos furū atq; auuū cū falce saligna
Hellespontiaci seruet tutela Priapi &c

Hoc loco uidetur occasionem captasse tantum in dicandi se, de cultu hortorum non potuisse scribere, quæ res maximæ curæ apum est necessaria, de quibus tamen post eum diligentissime scripserunt Columella, Palladius, & Plinius.

Nāq; sub Oebaliæ memini me tur. altis.

Oebaliæ turres altas, nunc ὄρει φασικῶς Tarentum dicit maritimum Italiæ oppidum, quod in Calabria finibus id condidit Oebalij, id est, Lacedæmonij, duce Phalanto, historia legitur apud Strabonem
& Iustini

IN VIRGIL. GEORG.

Et Iustinum. Est autem paulo durior hæc periphra-
sis, quia de longinquo petita.

Corytium uero senem Cilicia dicit ab antro Cori-
tio, quod in monte eiusdem nominis alij in Pamphi-
lia, alij in Cilicia ponunt, uuxta hoc Mela optimum
Crocum nasci tradit. Videtur hic Poeta alludere, ad
historiam belli Pyratice à Pomp. Magno confecti,
qui remigibus Pyratarum in Italia agros dedit, ut
scribit Apianus in libro Mythridatico, & Plutar-
chus in uita Pompei.

Regū æquabat opes aīs, seraq; reuertens
Nocte domū dap. mensas onerab. inem.

Laus est uitæ Pythagorææ, quæ hortensibus con-
tenta, abstinebat ab animantibus. Ostendit autem
naturam paucis contentam esse, opinionem uero ne
inmensis quidem, ut ait Seneca: & Plinius cum sæ-
pe alibi, tum maxime libro 19. cap. 4. conqueritur.
Æquabat igitur, inquit, diuitias regum, non faculta-
te, quæ exiguæ erant, sed animo, qui paucis conten-
tus luxum Regium facile contemnebat. Hanc quoq;
uitam mirifice laudat Horattus in Epodo, Beatus il-
le &c. ubi inter alia sic quoq;:

Quod si pudica mulier in partem iuuet
Domum atq; dulces liberos

ANNOT. EOBAN. HES.

Sabina qualis, aut perusta solibus
 Pernicis uxor Appuli,
 Sacrum uetustis extruat lignis focum
 Lassi sub aduentum uiri
 Claudensq; textis cratibus letum pecus,
 Distenta siccet ubera
 Et horna dulci uina promens dolo
 Dapes inemptas apparet,
 Non me lucrina iuuerent conchilia
 Magisue Rhombus aut Scari &c.
 Vbi dapes inēptas simili ratione hunc opinor locū
 imitatus dicit, sed & Iuuenalis Saty. 3.
 Viue bidentis amans & culti uillicus horii
 Vnde epulum possis centum dare Pythagoreis.
 Verū hæc ipse equidē spaciis disclus. in.
 Prætereo, atq; aliis post me memor. rel.

Seruius ait Gargiliū Martialem quendam signifi-
 cari, quem de hortis scripsisse tantum intelligere pos-
 sumus. Mihi quidem, ut hoc sicut alia pleraq; inge-
 nue fatear, nihil de illo, uel quis fuerit, uel quid scri-
 pserit, compertum est. Verum Columellam hoc Vir-
 giliij uelut decretum exequutum esse, nemo ignorat.
 Sic enim librum 11. auspiciatur.

Hortorum quoq; te cultus Syluine docebo

Atq;

IN VIRGIL. GEORG.

Atq; ea quæ quondam spacijs exclusus iniquis
 Cum caneret letas segetes, & munera Bacchi
 Et te magna Pales, necnon cœlestia mella
 Virgilius nobis post se memoranda reliquit

Tum uero & de hortis diligentissime & elegantissimis carminibus, ut de prosa oratione, quæ passim in Mensibus est, taceam, scripsit Palladius. Omnium uero longe felicissime Plinius.

Nunc age naturas apib. quas Iuppit. ipse

Naturas dicit, id est mores, Nam, ut ait Plinius, mores habent, cuius uerba paulo altius repetam, quod ad totum hunc locum præcipue faciant. Nam de insectis loquens, Inter omnia, inquit, principatus apibus & iure præcipua admiratio. Solis ex eo genere hominum causa gentis, mella contrahunt, succumq; dulcissimum, atq; subtilissimum ac saluberrimum, fauos confingunt & ceras. Illæ ad usus uitæ laborem tolerant, opera conficiunt. Remp. habent, consilia priuatim, ac duces gregatim, & quod maxime sit mirum, mores habent, hæctenus Plinius.

Eadem ipse idem latius infra cap. 10. ubi pulcherrimam earum τὴν ὀλιτείας describit. Sicut & alij quoq; quos citauius.

Solæ communes natos &c.

Hoc quod præcepit in Republica sua Plato, uxores & liberos charitate Reip. debere esse cōmunes, à solis apibus obseruari potuisse putant, cum nihil nisi commune norint, ut ait Plinius, nisi quod Regias imperatoribus futuris in una parte aluei extruunt amplas, magnificas, separatas, ac tuberculo eminentes, ut idem ibidem cap. 11. scribit.

Et pingue tiliam & ferrugin. Hyacinth.

Vno hoc loco, quod sciam, dissentit à Virgilio Columella, qui libro 10. cap. 4. sic scribit. At tiliæ folia ex omnibus sunt nocentes, taxi repudiantur.

Sed enim & Plinius Tiliam non improbat, libro 11. cap. 12. ubi Sorbetur, inquit, optimum & minime fronde infestum è quercus tiliæ arundinū folijs.

Oibus una quies operū labor oib. unus.
Mane ruūt portis, nusquā mora rur. eas.
Vesper ubi è pastu &c.

Esi iam dudum multa satis de apibus dicta uideri poterant, & locum paulo ante indicauimus, in quo hæc, uelut Reip. administratio describeretur, uisum tamen est opere precium, & hoc loco, propter adimendum nimium quæsituris laborem, pauca quædā adscribere. Itaq; Plinij uerba sunt hæc.

Ratio operis, Interdiu statio ad portas more castrorum

IN VIRGIL. GEORG.

rum. Noctu quies in matutinum, donec una excitet
oēs gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo.
Tunc uniuersæ prouolant, si dies mitis futurus est,
prædiuuant enim uentos, hymbresq; & tunc se cō
tinent teclis. Itaq; temperie cœli (hanc enim inter
præscita habent) cum agmen ad opera proces
sit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore gut
tasq; lanugine totius corporis. Quarum adulescenti
ores ad opera exeunt, & supradicta conuehunt, seni
ores intus operantur. Et quæ in hunc modum sequi
tur alia, quibus locus hic Poetæ ad amussim respon
det omnibus.

Sed & Varro omnes, inquit, ut in exercitu ui
uunt, atq; alternis dormiunt, & opus faciunt parti
ter, & ut colonias mittunt. Hiq; duces cōficiunt quæ
dam, ut imitatione tubæ ad uocem &c.

Sæpe lapillos &c.

Vt Cymbæ instabiles fluctu iactan. sab.

Tollunt &c.

Plinius ibidem ubi supra cap. 10. Gerulæ, inquit,
secundos flatus captant, si cooriatur procella, appre
hensis pōduscule lapillis se librant, quidam in hume
ros cum imponi tradunt.

Illū adeo placuisse apibus mirab. morē

ANNOT. EOBANI HES.

Quod nec cōcub. indulgent, nec cor. seg.
 In Venerē soluunt, aut foetus nixib. æd.
 Verū ipsæ foliis natos & suauib. herbis
 Ore legunt &c.

Plinius *ibidem cap. 16.* Foetus quo nam modo pro
 generent, inquit, magna inter eruditos & subtilis
 quæstio fuit. Apum enim coitus usus est nunquam,
 plures existimauere oportere confici floribus cōpo
 sitis apte atq; utiliter. Aliqui coitu unius, qui rex
 appellatur in quoq; examine, hunc esse solū marem
 præcipua magnitudine ne satisciat. Ideo foetum sine
 eo non ædi, apesq; reliquas tanquā marem foeminas
 comitari, non tanquā ducem, hætenus ille. E flori-
 bus nasci Poetæ opinio est: sed eodem capite paulo
 post, suam opinionem interponēs Plinius, Quod cer-
 tum est, inquit, gallinarum modo incubant, id quod
 exclusum est, primum uermiculus uidetur candidus,
 iacens transuersus, adhærensq; ita ut pascere uideatur.
 Rex statim mellei coloris, ut electo flore ex om-
 ni copia factus, neq; uermiculus, sed statim penni-
 ger &c.

Aristoteles de nat. animalū lib. 5. cap. 21. interpre-
 te Theodoro, sic ait, De generatione apum uaria sen-
 tentia est. Alij enim eas parere & coire negant, sed
 depoy

IN VIRGIL. GEORG.

deportare foeturam existimant, nec unde portent,
constat inter omnes. Sed alij ex flore Callyntri, alij ex
flore arundinis, alij ex flore oleæ aiunt: argumentūq;
offerunt, quod cum oliuarum prouentus sit largior,
tunc plura examina prodeant. Sunt qui fucorum qui
dem foeturam comportari ab aliquo ex his, quæ mo
do dixi, arbitrentur. Sed apum generi ortū præstari à
ducibus &c. Vide eundem cap. mox sequenti.

Varro sic scribit. Primum apes nascuntur partim
ex apibus, partim ex bubulo corpore putrefacto.

Plinius quoq; libro eodem cap. 20. reparari eas
posse scribit tuuencorum corpore exanimato. Sicut
equorum uestras atq; crabrones, sic asinorum scara
beos, mutante natura ex alijs quædam in alia.

Sed de hoc posterius.

Necq; enim plus septima ducitur æstas

Hoc spaciū & Plinius illis tribuit loco iā citato.
Aristoteles aut, ubi supra ait, Vita apū anni sex, non
nullæ etiā septē possunt complere. Similiter & alij.

Examen tamen in decem annos durare potest. Ca
lumella, Plinius & Aristoteles.

Præterea Regē non sic Aegyp. & ingens
Lydia, nec populi Parthorum &c.

Quoniam multa iam ante dicta sunt de apum Re
gibus, hoc tantum de honore & obseruantia, quibus

ANNOT. EOBANI HES.

hoc genus Regem suum prosequitur, adijciendum, in quo tametsi omnes una quasi uoce de huiuscemodi rebus scribentes consentiunt, libentius tamē uerbis utemur Plinij, ut cum plurimum authoritatis, tum non minus elegantiae habentibus. Ea sunt libro 11. cap. 17. huiusmodi. Illud cōstat imperatorem aculeo non uti. Mira plebei circa eum obedientia, cum procedit una est. Totū examen circa eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti, solum immunis. Circa eum satellites quidam, lictoresq; assidua custodientes authoritate, procedit foras non nisi migraturo examine. Id multo intelligitur ante aliquot diebus murmure intus strepente apparatus inditio diem tempestiuum eligentium, Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, se quaeq; proximam illi cupit esse, & in officio conspici gaudet, se ssum humeris subleuant, ualidius fatigatum ex toto portant, si qua lassatus deficit, aut forte aberrauit, odore prosequuntur. Vbicūq; ille consedit, ibi cunctarum castra sunt &c. Eadem ferme ceteri omnes.

Deum nanq; ire per omnes

Terrasq; tractusq; maris coelūq; profun-

Sponte praeterco, quae plurima dici hic possunt,

de anti

IN VIRGIL. GEORG.

de animorū immortalitate ac origine, rerūq; transmutatione, cum ea & alibi tractari debeant, & locus sit idem plenore descriptione in 6. Aeneidos libro explicatus, & apud Macrobiū in Somnio, quem nos in adnotationibus, etiam Eclogæ quartæ, sed cur sim attigimus, ibi, Ab Ioue principium, Musæ Iouis omnia plena.

Si uero, quoniã casus apibus quoq; nost.
Vita tulit, tristi languet. corpora morb.

Signa morborum apum hic prosequitur, inde ponit & remedia. Plin. lib. 11. ca. 18. sic scribit, Quin & morbos suapte natura sentiunt. Index eorum tristitia torpens, & cum ante fores in teporem Solis promotis aliæ cibos ministrant, cum defunctis progerunt, funerantiūq; more comitantur exequias. Rege à peste consumpto, mæret plebs ignauo dolore, non cibos conuehant, non procedunt. Tristi tantum murmure glomerantur circa corpus eius, subtrahitur itaq; deducta multitudine, alias spectantes, exanimem luctum non minuunt. Tunc quoq; ni subueniatur, fame moriuntur. Hilaritate igitur & nitore sanitas æstimatur.

Hiciã Galbaneos suadebo incen. odores

Remedia apū docet, quæ plerāq; ponunt, & alij

ANNOT. EOBANI HES.

scriptores. Plin. lib. 11. cap. 20. Varro lib. 3. cap. 16. Hoc loco præcipue legendus Col. qui lib. 10. cap. 13. plurima apum morbis laborantium ponit remedia. Verba eius pauca subscribam. Ita enim libro 10. cap. 13. scribit.

Necnon ille etiam morbus maxime est conspicuus, qui horridas contractasq; carpit, cum frequenter alie mortuarum corpora domicilijs suis efferrunt: alie intra tecta, ut publico luctu mæsto silentio torpent. Id cum accidit, arundineis infudi calamis offeruntur cibi, maxime decocti mellis, & cum galla uel arida rosa detriti.

Galbanum etiam ut eius odore medicentur incendi conuenit, passoq; & defruto ueteri fessas sustinere. Hactenus Columella, hæc autem omnia Poeta dicit, ac deinde subdit.

Est etiã flos in pratis cui nomẽ Amello
Fecere agricolæ &c.

De hoc ita Col. eodem loco, Optime tamen facit amelli radix cuius est frutex luteus, purpureus flos, ea cū uetere uino Aminæo decocta exprimitur, & ita liquatus eius succus datur. Et notandū, quod hanc per digressum quendam latius describit, ut supra lib. 11. malum persicam, & alia quæpiam alibi.

De Centaurea uero, quam herbam hic graucolentem

IN VIRGIL. GEORG.

tem Poeta dicit, uideto Plin. lib. 25. cap. 6. Et Diosco-
riden libro 3. cap. 7. Theophrastum libro 9.

Item, uinum de frutum quale sit quoq; modo fiat.
Col. lib. 13. cap. 19. & 21. & Plin. lib. 14. ca. 9. & C.
& Palladium libro 13. cap. 18.

Sed si quæ proles subito defecerit om.
Nec genus unde nouæ stirpis reuo. hab.
Têpus & Arcadii memorâda in. magist.
Pandere, quoq; modo cæsis iâ sape iuuê.
Insyncerus apes tulerit cruor &c.

Docuit quemadmodum à nocumentibus animalium
cæterarumq; rerum custodiendæ. Deinde quomodo à mor-
bis leuandæ sint apes. Nunc quibus rationibus, si uel
casu, uel morbo perierint, reparari possint, ostende-
dit. Quæ ratio, & si non est fabulosa, nam ab alijs
quoq; traditur, $\pi\alpha\sigma\kappa\omega\upsilon\upsilon$, tamen quandam habet
insequentem fabulosam narrationem. De hac igitur
opinionem Plinij & Columellæ sententias, quoniam
nec Aristoteles, nec alij quicquã huius meminere, ad-
scribemus. Plinij ex libro 11. cap. 20. uerba sunt hæc.
Sunt qui mortuas, si intra teclum hycme seruentur,
deinde sole uerno terreantur, ac ficulneo cinere toto
die foueantur, putent reuiuiscere. In totum uero amif

A N N O T . E O B A N I H E S .

fas, reparari uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis. Virgilius iuencorum corpore exanimato. Sicut equorū uespas atq; crabrones, sicut asinorum scarabeos mutante natura ex alijs quædā in alta &c.

Columella lib. 10. cap. 14. loquens de tempore, quod est inter Solsticiū & ortum caniculæ, sic scribit, Cæterum hoc eodem tempore progenerari apes posse iuuenço perempto Democritus & Mago, nec minus Virgilius prodiderunt. Mago quidem uentribus etiam bubulis, idem fieri affirmat, quam rationem diligentius prosequi superuacuum puto, consentiens Celfo, qui prudentissime ait, non tanto interitu pecus istud amitti, ut sic requirendum sit. Hactenus Columella.

Quod uero Arcadij magistri dicit Poeta, de Aristæo intelligendum est, quem scribit iustinus regnasse in Arcadia, primumq; usum mellis reperisse, Quā uis Poetæ hoc Baccho tribuant, ut Ouid. 3. Fastorū. Liba Deo fiunt succis quia dulcibus idem

Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt

Cuius Poetæ, quoniam incidit mentio, habes eandem hanc rem ipsius libro Fastorum primo, & Metamorphoseos ultimo.

Pastor Aristæus fugiens Peneia tempe

Habet hic locus duplicem narrationem, utraq; fabulon

IN VIRGIL. GEORG.

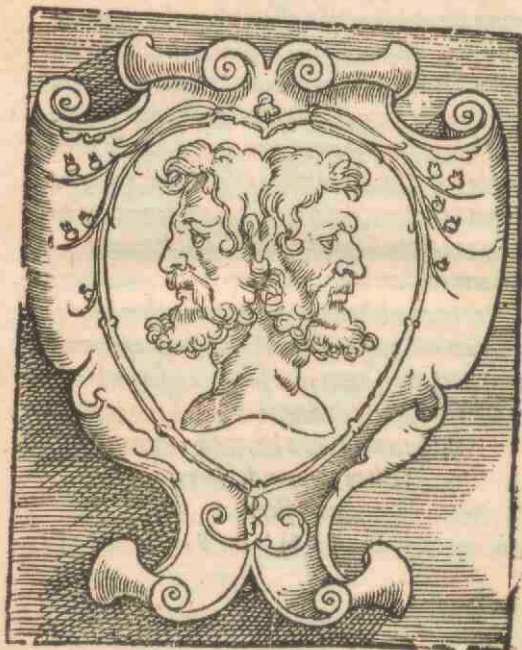
bulosam, usq; ad finem libri. De Aristæo scil. & Orpheo, quem totū locum scribit Seruius mutatum esse, cum ante laudes Galli (cuius mentionem supra in Bucolicis, Eglogis sexta & ultima fecimus, contineret, eumq; iussu Augusti cum Gallus coniurationis compertus, & ob hoc occisus esset, in hanc fabulam commutatum. Est hæc fabula Aristæi, ut pauloante dixi, etiam apud Ouidium primo Fastorum. Quæ uero de Protheo dicuntur hæc fabula, in Latinis & Græcis Poetis passim habentur, præcipue Homerū Odysseæ libro 4. Orphei ad inferos descensum, recuperationem Eurydices, eiusdem rursus amissionem, ipsius fletus &c. Videto apud Ouidium libro Metamor. 10. Mortem eiusdem libro undecimo.

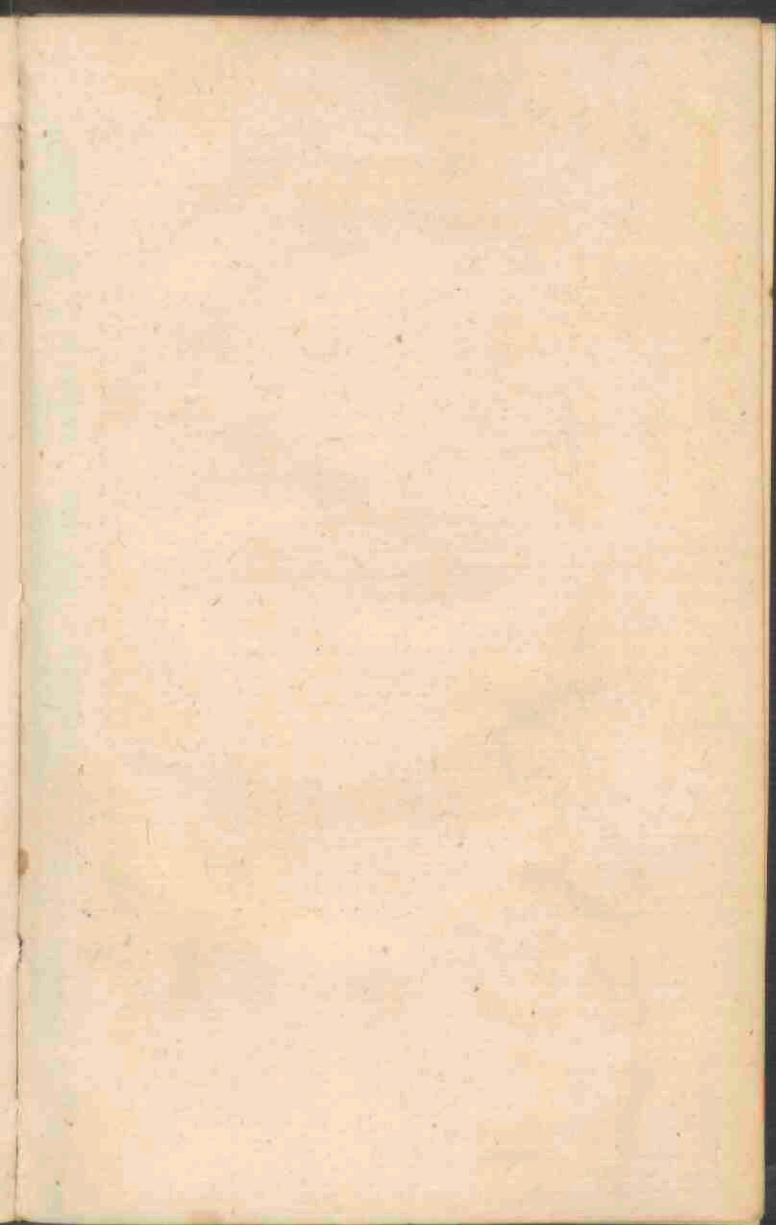
Præterea nihil uisum est adnotare ex hac fabula, quoniam nec magnopere ad rem quam agebamus pertineret, nec longior in re fabulosa insumenda opera uideretur, & essent alioqui ex aliorū iam cōmentarijs

satis nota, quæ hic quoq; commentarium aliquem desyderare potuissent.

F I N I S.

Haganoa per Iohannem Secerium.
Anno M.D.XXIX.

1089457

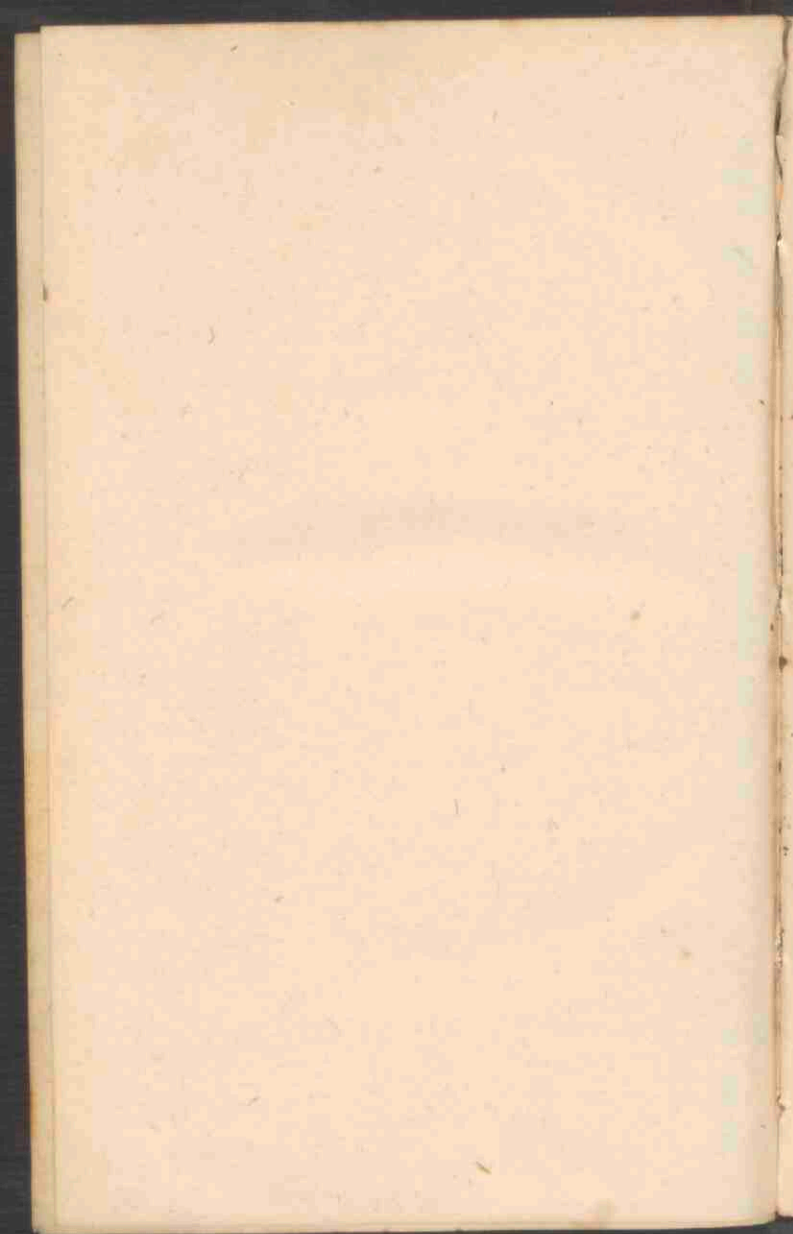
...plurim' etiam similes' & lesione' ...

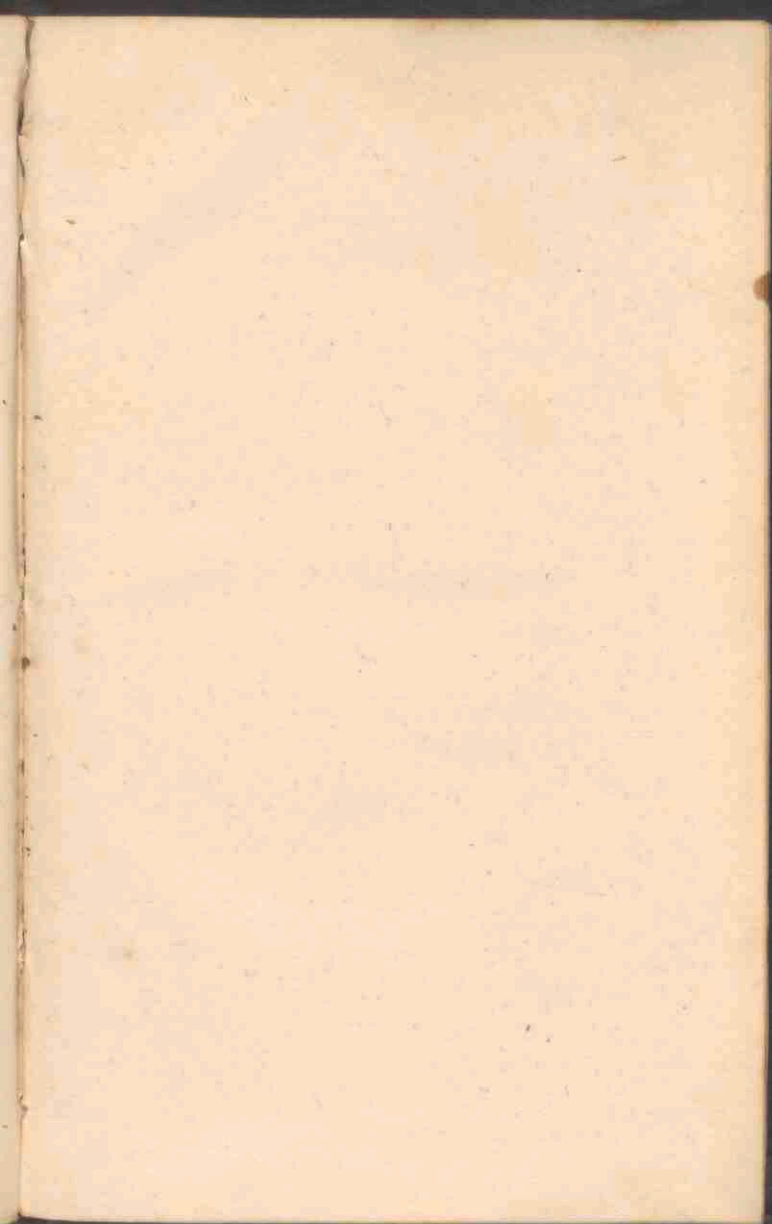
non plures errorum amandone t'lesione vel otigist
un' dicitur h' aca' ab aca' laum inq' uenit dicitur 7 lam

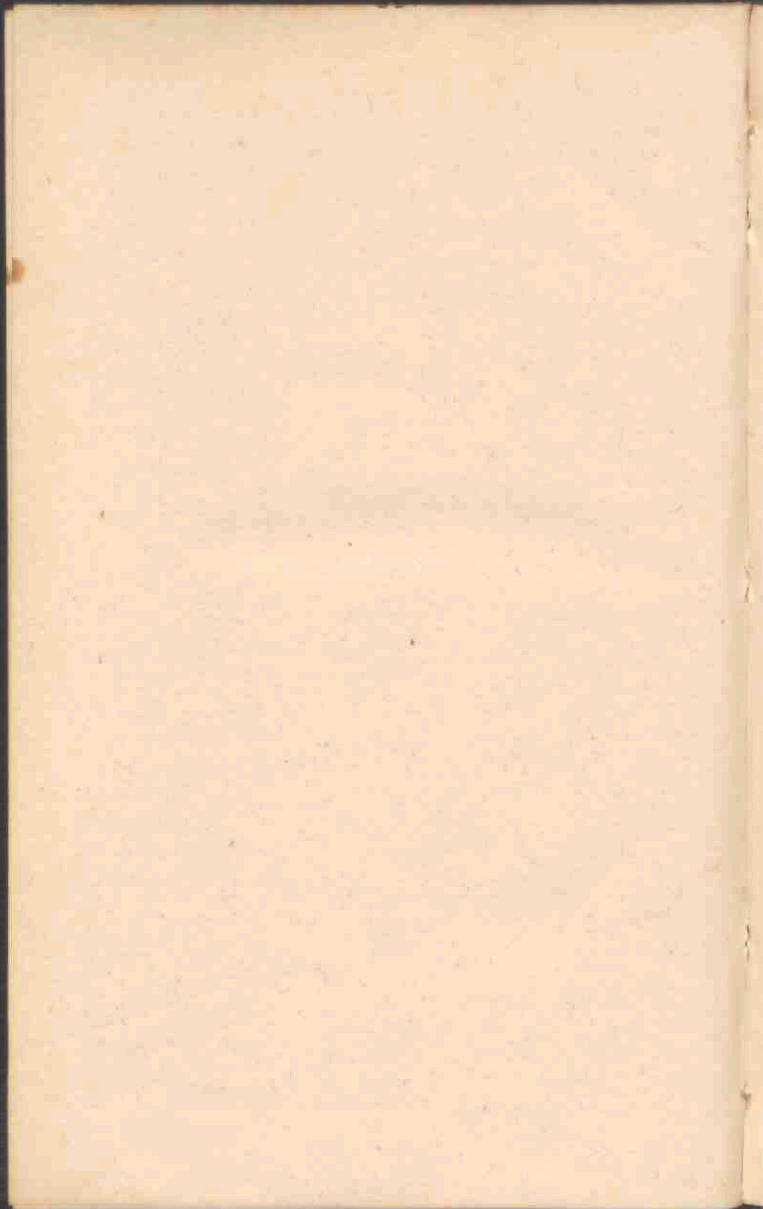
win' inq' uenit

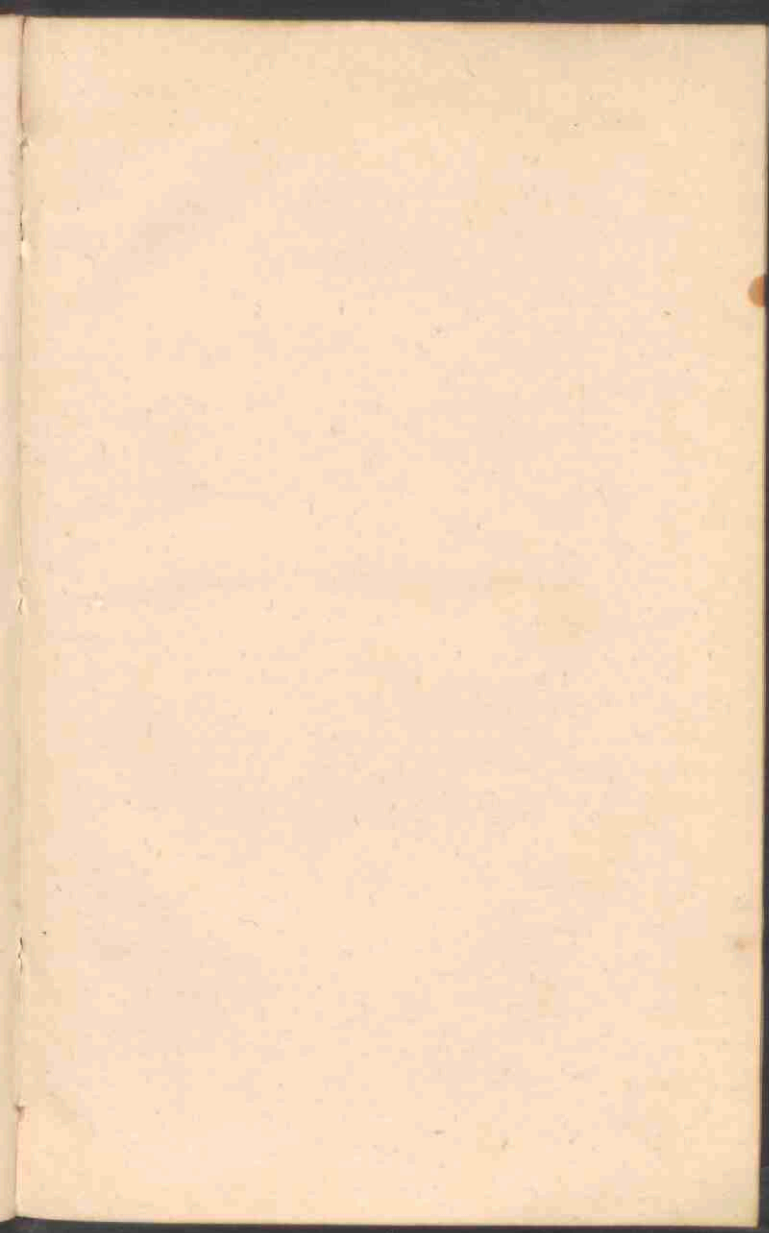
terur ut J. c. in p'n.
no' sit us. ut otiam corvolut

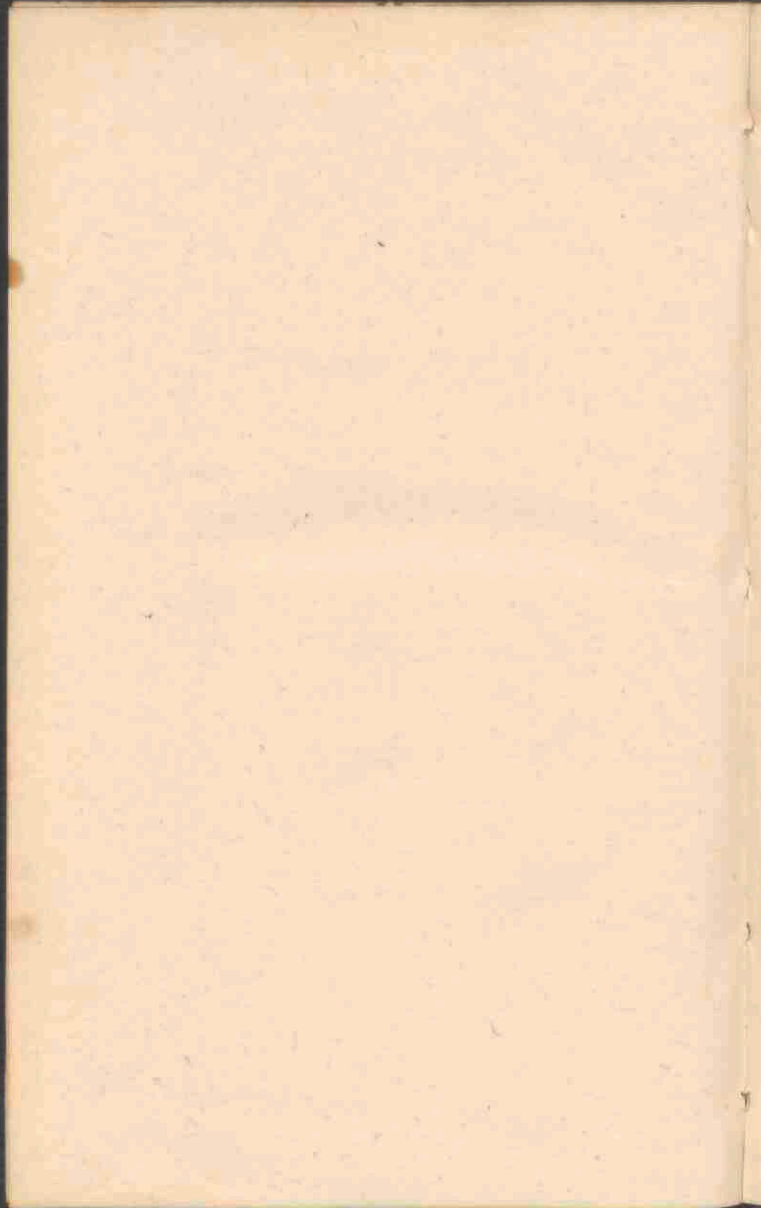
Quil' sit

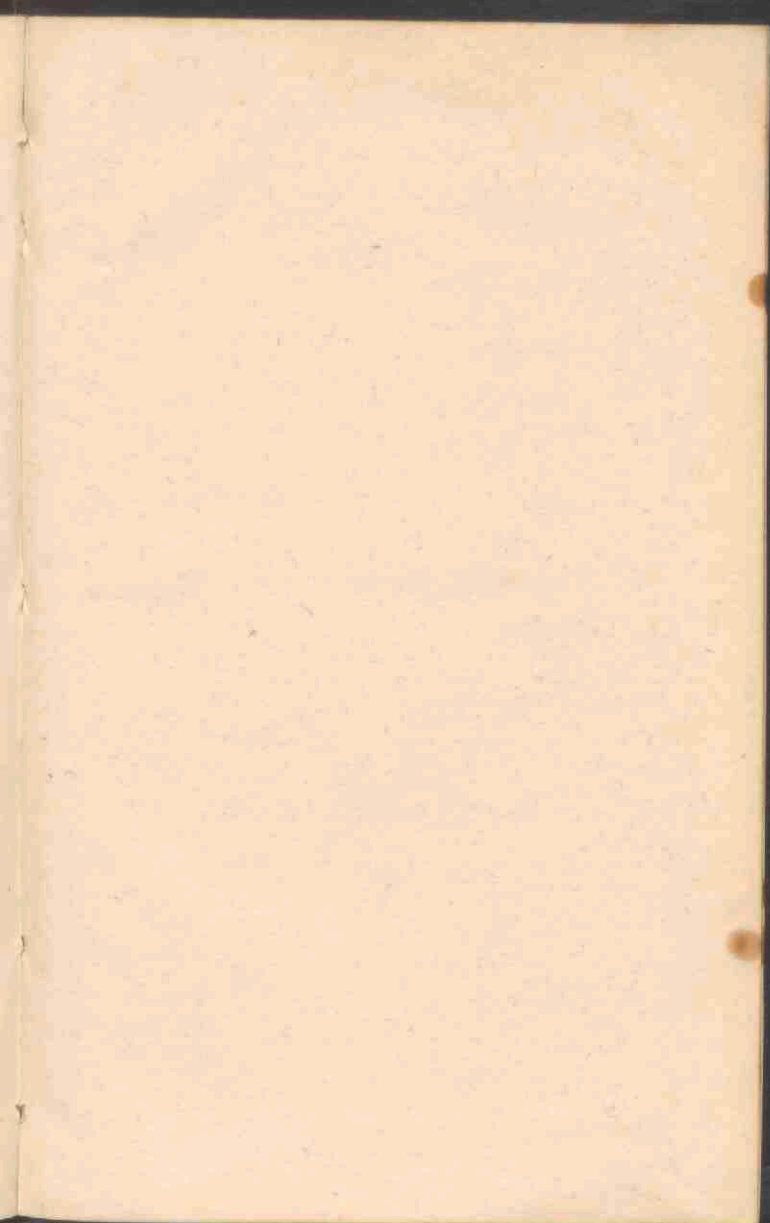

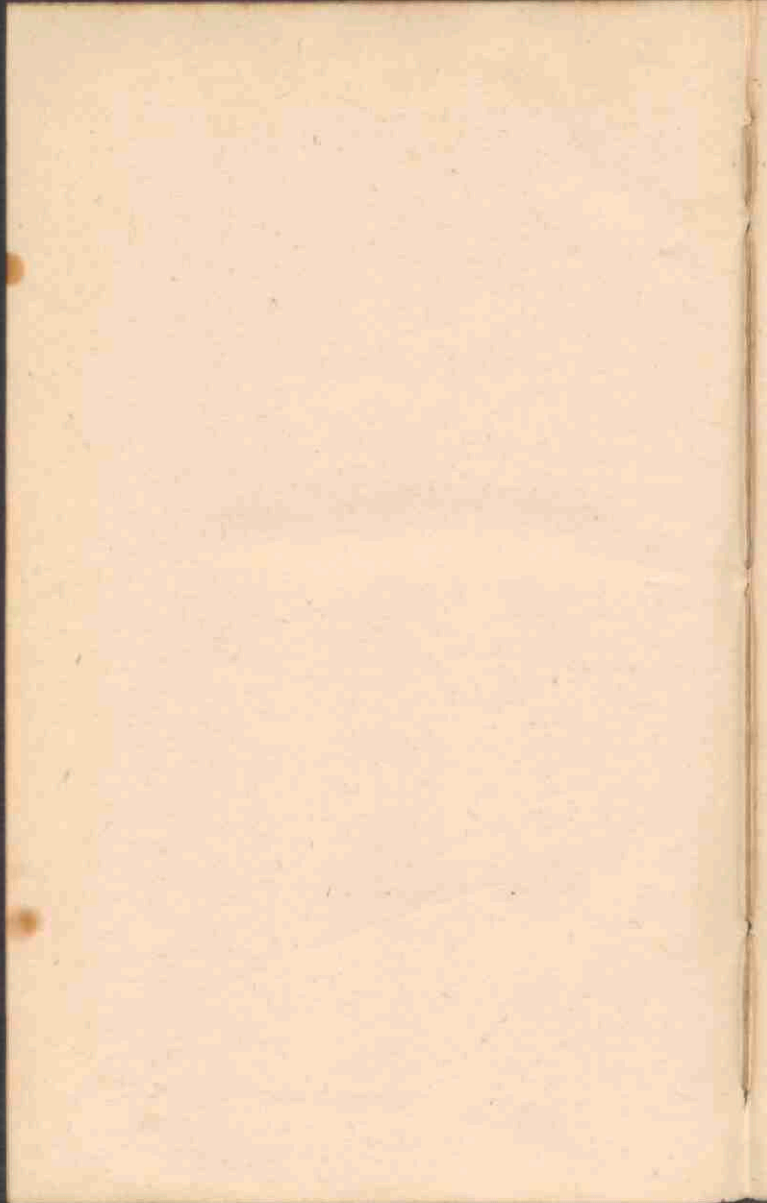

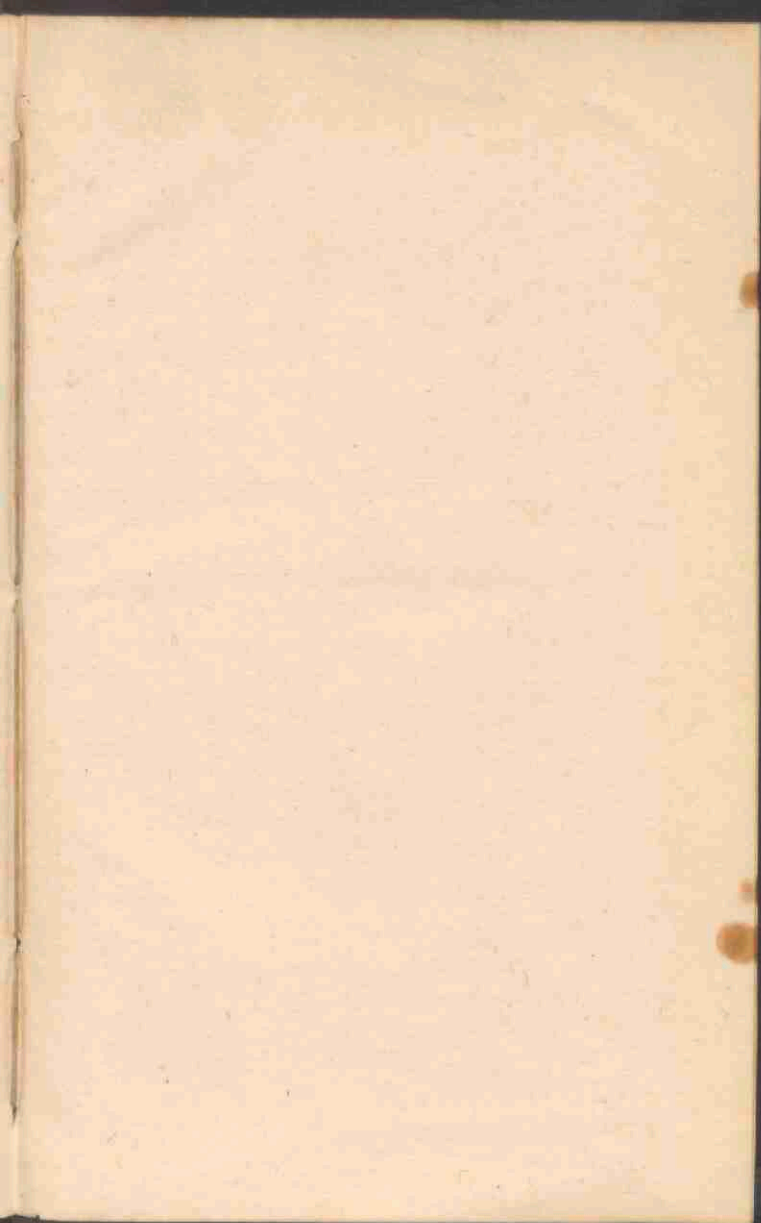

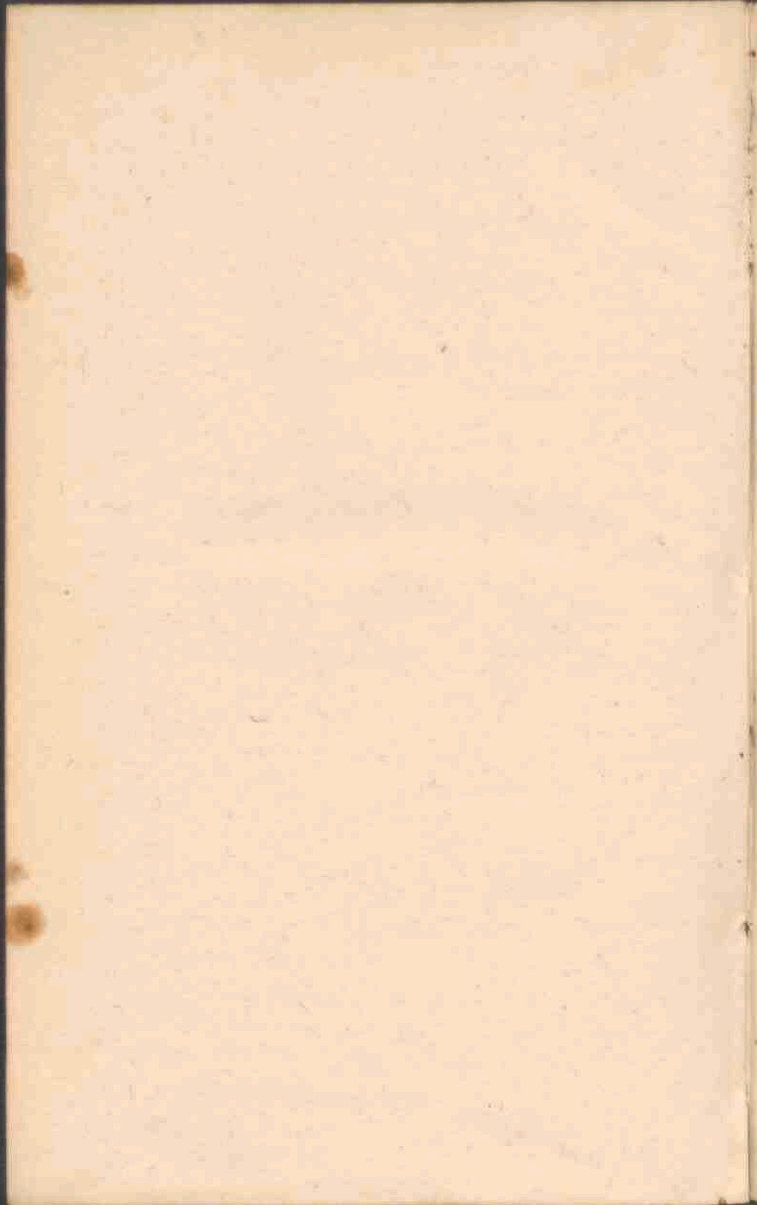

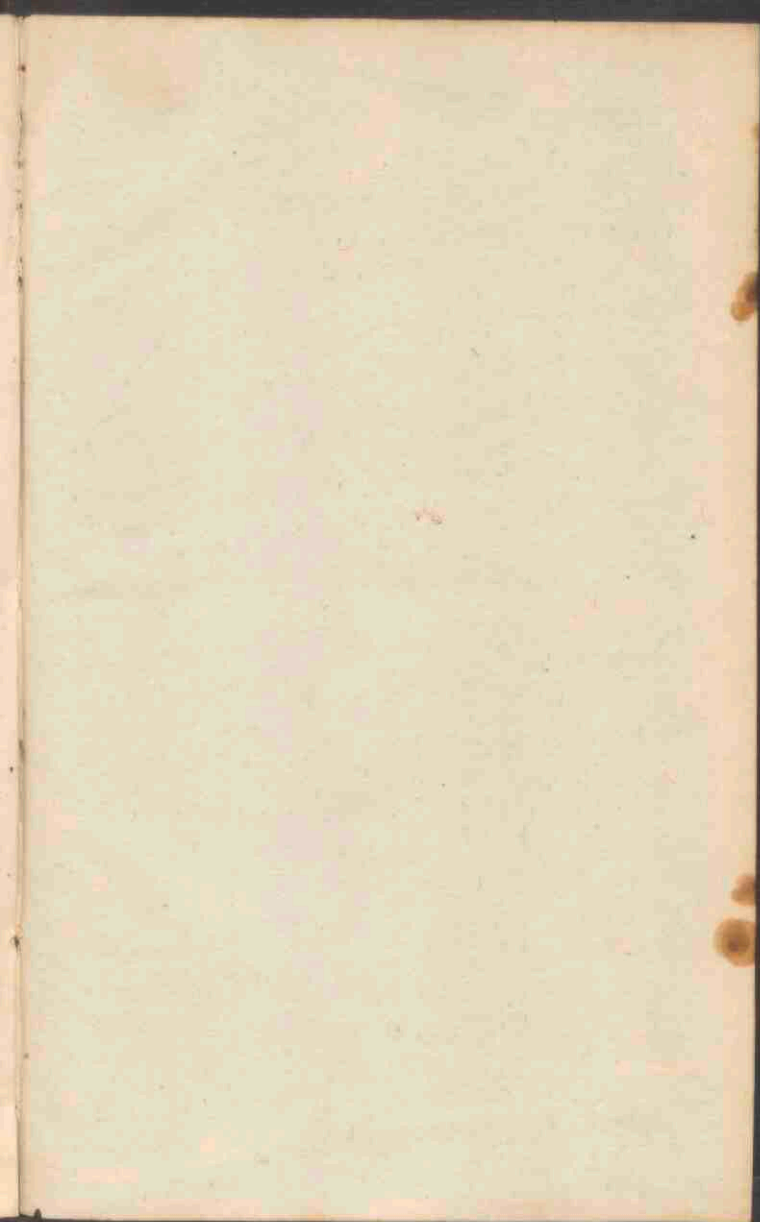

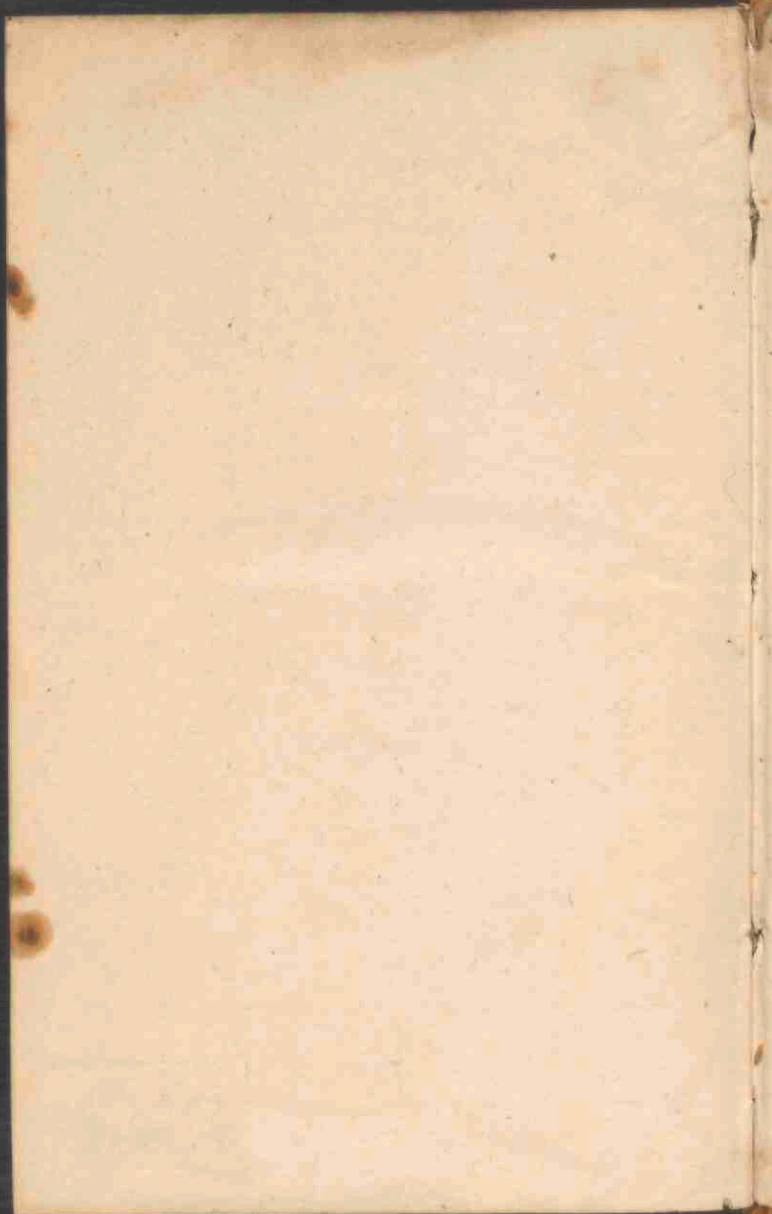

6440. M.

